Continuarea unei povești care, cu două decenii în urmă, cutremura milioane de cititori din întreaga lume

POLIROM

Mahtob Mahmoody

Numele meu este Mahtob

Cuprins

MAHTOB MAHMOODY

NUMELE MEU ESTE MAHTOB

Traducere din limba engleză de Ioana Georgescu
Titlul original: *My Name is Mahtob,* 2015

POLIROM, 2016

Versiune ebook: v1.0, iunie 2018

MAHTOB MAHMOODY (n. 1979, Houston, Texas) este licenţiată în psihologie la Michigan State University şi desfăşoară o activitate susţinută în sprijinul persoanelor cu afecţiuni psihice. Publicat în 2015, *Numele meu este Mahtob* a devenit imediat bestseller internaţional.

Mamei mele, care nu a încetat nicio clipă să lupte pentru mine, şi Anjei, îngerul meu păzitor, al cărei vis a devenit acum realitate

Ţesătorul

Urzeală-mi este viaţa
Până la Dumnezeu.
Culoarea de pe pânză
N-o pot alege eu.

Câteodat' tristeţi El ţese
Iar eu, plin de trufie,
Uit că Domnul vede faţa pânzei,
Nu numai dedesubtul, ce mi se-arată mie.

Doar când războiul tace,
Iară suveica odihneşte,
Dumnezeu desface pânza
Şi-nţelesu-i îl vădeşte.

Ţesătorului îi face trebuinţă
Şi firul negru-ntunecat
Nu doar acel de aur,
După tiparul vechi, ce Domnul l-a creat.

Benjamin Malachi Franklin (1882–1965)

Prolog

Întunericul mă împresura în inima pădurii, în timp ce goneam să-mi salvez viaţa. Pământul de sub picioarele mele era plin de gropi, iar cărarea era întortocheată. Până şi copacii complotau împotriva mea, crengile lor atacându-mi trupul în vreme ce mă îndreptam spre adăpostul promis de peştera pe care încă n-o puteam zări. În tot acest timp, fantoma, care mă vâna din umbră, câştiga teren… fuga, respiraţia gâfâită erau semne clare că se apropia de pradă.

Mă dureau plămânii, iar picioarele îmi ardeau de la efort. Am aruncat o privire peste umăr şi am zărit luna oglindindu-se în ochii ei sălbatici. Aş fi recunoscut ochii aceia oriunde. Eram urmărită de o vulpe.

Mi-am întors privirea chiar la timp ca să observ o rădăcină încovoiată care crescuse în mijlocul potecii, ca şi cum copacul, viclean, îşi întinsese piciorul să-mi pună piedică. M-am poticnit şi am pierdut câteva fracţiuni de secundă preţioase. Aproape că simţeam în ceafă respiraţia lipicioasă şi fierbinte a vulpii. Mi-am recăpătat echilibrul şi am ţâşnit către peşteră. Acum o vedeam. Eram atât de aproape de siguranţa pe care mi-o promitea.

Cu inima bătând să-mi spargă pieptul, alergând mai tare decât mă ţineau de obicei picioarele, m-am uitat încă o dată în spate, oferindu-i unui copac oportunist exact ocazia pe care o aştepta. Nici măcar n-am apucat s-o văd – rădăcina care mi-a adus sfârşitul. Mi-a prins piciorul în capcană şi m-am prăbuşit la pământ, aterizând pe spate chiar când vulpea sărea să mă atace.

Deodată, totul a început să se mişte cu încetinitorul. Zăceam pe pământ, neajutorată,

> la doar câţiva paşi de peştera imposibil de atins. Neputând să fug, mi-am acoperit faţa cu braţele. Vulpea era în aer, cu ghearele întinse, gata să-mi sfârtece trupul. De pe colţi îi picurau bale.

M-am trezit cu răsuflarea întretăiată, tremurând, cu ochii holbaţi. Inima îmi bătea cu putere. Aveam fruntea umedă de sudoare. *E doar un vis. E doar un vis,* mi-am spus ca să mă liniştesc, însă luptam din răsputeri cu pleoapele grele, ştiind că, de îndată ce s-ar fi închis, vulpea şi-ar fi continuat urmărirea. Scăpasem pentru moment, cel puţin.

Am tras adânc aer în piept, bucurându-mă de parfumul căminului: aroma încântătoare a cepei caramelizate, a orezului basmati şi a mentei proaspăt tocate, amestecate cu parfumul de ceai Earl Grey, de scorţişoară şi de fructe de sezon.

Cele mai multe nopţi erau la fel. Somnul mă ispitea. Ştiam că e inevitabil. Cu oricâtă disperare m-aş fi luptat să-mi ţin ochii deschişi, până la urmă tot se închideau, iar vulpea, în necontenita-i goană după pradă, mă pândea din întuneric, nerăbdătoare să mă devoreze.

Lumina zorilor, filtrată prin perdele, desena umbre jucăuşe pe pereţi. Mi-am strâns tare în braţe păpuşa Cabbage Patch. Cât mi-aş fi dorit să nu fi fost nevoită să-l las pe Domnul Iepurilă în Iran, cu tatăl meu. Îmi era dor de iepurele meu.

Ochii mi s-au închis încet. Simţeam cum alunec în spaţiul acela apăsător dintre veghe şi somn. I-am forţat să se deschidă şi am tras aer în piept. *Rămâi trează. Rămâi trează. Rămâi trează!*

Mi-am îndreptat atenţia către exerciţiile mele de memorare. Aveam şase ani şi eram elevă în clasa întâi la o şcoală primară luterană, unde în fiecare săptămână învăţam pasaje din Biblie şi imnuri despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi, copiii săi. Doamna Hatzung, învăţătoarea mea, spunea că, dacă învăţăm ceva pe de rost, nimeni nu ne va

putea lua vreodată acel lucru. Chiar dacă tatăl meu m-ar fi găsit şi m-ar fi dus înapoi în Iran, aş fi putut lua cu mine cuvântul Domnului, fără să vadă nimeni. Tata nici măcar n-ar şti.

„Ştiu că Domnul mă iubeşte”, fredonam, atingându-mi cu degetele mâinii drepte palma stângă şi invers, apoi încrucişându-mi braţele deasupra inimii şi arătându-mi pieptul cu degetul. „Fiindcă Biblia aşa grăieşte.” Îmi ţineam palmele deschise în faţă, ca pe o carte. „El pe noi, copii, ne are”, am continuat, legănându-mi braţele ca şi cum aş fi ţinut un prunc, „Suntem slabi, iar El e tare”. Aici venea partea mea preferată. Îmi ridicam braţele îndoite la nivelul umărului, încordându-mi muşchii firavi.

A funcţionat. Eram, în continuare, trează.

După ce-am terminat cu cântecul, am trecut la o rugăciune pe care o învăţam atunci, una despre pâine. Despre ce era vorba? Era ceva despre cum primeam pâine în fiecare zi, cam cum făcuse Dumnezeu când le oferise evreilor mană pe când călătoreau în deşert. Pleoapele mi se îngreunau. Am clipit, încercând în van să le deschid. „Pâinea cea de toate zilele” – asta era. Cum era mai departe? Ochii îmi tânjeau după somn. *Rămâi trează. Rămâi trează. Rămâi trea…*

Era beznă. Alergam. Erau copaci şi rădăcini, iar poteca era presărată cu pietre rotunjite care-mi suceau gleznele, punându-mi în primejdie echilibrul. Vulpea scoase un mârâit în timp ce se năpusti asupra mea. Vântul vâjâia prin frunzişul des, prevestind, parcă, ceva rău. Peştera – unde era peştera? Trebuia s-o găsesc. Singură şi înspăimântată, am rupt-o la fugă în singura direcţie în care se putea – cât mai departe de vulpe. Înnebunită, am privit peste umăr doar ca să descopăr că vulpea se apropia din ce în ce mai mult. Am sărit peste o rădăcină şi am continuat să alerg.

> Iat-o, în sfârşit, am zărit intrarea întunecoasă, gata să mă scape din ghearele vulpii. Am privit înapoi, m-am împiedicat de o rădăcină şi am aterizat pe spate. Cu încetinitorul, vulpea a sărit prin aer, dezvelindu-şi colţii ca fierăstrăul, iar eu mi-am ferit faţa, acoperind-o cu braţele şi aşteptând să fiu sfârtecată.

M-am trezit într-o baltă de sudoare rece, tremurând şi simţind că mă sufoc, încercând din răsputeri să respir. Eram în camera mea. *Sunt în siguranţă. E doar un vis.* De data asta, în loc de mirosul cunoscut al casei, am fost izbită de mirosul greu de urină. Îmi udasem patul.

Am dat deoparte păturile pe furiş şi m-am aşezat pe marginea patului, strângându-mi genunchii în braţe şi lipindu-mi-i de bărbie. Ştiam că vulpea nu e în cameră, dar tot mi-era teamă să-mi pun tălpile jos. Mi-o imaginam ghemuită după pat, gata să-şi înfigă colţii în glezna mea în clipa în care picioarele mi-ar fi atins podeaua. Adunându-mi curajul, am sărit cât de departe de pat am putut şi am pornit pe vârfuri către uşă, cu pijamaua cu ursuleţi udă şi rece, lipită de coapse. Am deschis uşa fără zgomot şi am cercetat holul ca să mă asigur că nu e nici urmă de vulpe acolo. Convingându-mă că totul e în regulă, am înaintat uşor către dormitorul mamei. Sforăitul ei liniştitor m-a întâmpinat de îndată ce am dat buzna în încăpere. Am sărit în patul ei şi m-am îngropat în păturile calde. Doar acolo, în siguranţa peşterii, puteam să mă las pradă somnului.

Mama şi cu mine scăpaserăm.

Dar libere nu eram.

Capitolul 1

Treizeci şi două de mutări în tot atâţia ani. Aceasta din urmă a fost, probabil, cea mai îmbucurătoare. Pentru prima dată în viaţă, am casa mea. Am prins rădăcini şi m-am hotărât să stau pe loc ceva mai mult decât de obicei – aşa sper. Stau pe verandă şi mă scald în razele de soare ce trec prin fereastră. O cană plină cu cafeaua mea preferată, Berres Brothers, îmi încălzeşte mâinile şi mă gândesc: *Cum de sunt aşa de binecuvântată?*

Afară, păsărelele ciripesc în semn de mulţumire pentru vasele pline cu seminţe, proaspăt atârnate. Primăvara în Michigan e minunată. Zăpada s-a topit, lăsând la vedere pătura de pământ nedesţelenit, maroniu, pătat pe ici pe colo cu verde-gălbui. Lângă mine se află o măsuţă pe care strălucesc ornamentele tradiţionale de *No-ruz,* Anul Nou persan. Cunoscut drept *haft sin* – în traducere, cei şapte *s* –, acest aranjament simbolic reflectă înţelepciunea strămoşească, având rolul de a ghida trecerea dintr-un an în următorul. Cea mai importantă sarcină impusă de *No-ruz* e curăţenia. Curăţarea minţii de gânduri negative, curăţarea trupului şi chiar curăţarea casei.

Iau o înghiţitură de cafea şi simt cum zelul îmi dă ghes. Nu ştiu dacă e din cauza discuţiilor despre curăţenia de primăvară sau din cauza priveliştii oferite de *haft sin,* dar astăzi, mă hotărăsc eu, mă apuc de ultimele cutii de la subsol, cele pe care am scris „div”. Trei luni e deja prea mult timp ca să le mai ignor.

Mă îndrept spre subsol, simţindu-mă peste poate de încântată că treptele acoperite cu mochetă moale sunt chiar ale mele. Mă opresc puţin lângă uşa glisantă din sticlă, în camera goală care, într-o bună zi, va deveni cameră de lucru şi privesc fâşia de pământ aproape gol care se întinde de jur-împrejurul curţii interioare. Câteva lalele şi narcise

abia au început să răsară din pământul semiîngheţat. Tufele de liliac sunt încă golaşe. Abia aştept să umplu tot acest spaţiu cu ierburi aromatice, poate chiar şi cu câteva fire de roşii. Treaba asta, totuşi, va trebui să aştepte o altă zi.

Partea din spate a subsolului nu e amenajată, prin urmare e locul perfect pentru aruncat lucruri. Chiar înainte să deschid uşa, îmi scapă un oftat. *Nu-s chiar aşa de multe cutii de deschis,* îmi spun, în timp ce intru. *O să mă simt mai bine după ce-o să fac asta.*

Spaţiul de lucru mă aşteaptă. Ba chiar pe capătul mesei pliante e o cutie care mă imploră s-o deschid. Scotocind în ea, dau de scrisori, tăieturi din ziare, poze, bilete, brelocul roşu pe care l-am câştigat la un concurs şcolar în liceu – diferite obiecte doar cu valoare sentimentală. De aceea mi-e aşa de greu să deschid aceste cutii. Sunt pline cu suveniruri din trecut care nu-şi mai au locul în prezent şi la care, totuşi, nu pot să renunţ.

Caut din ce în ce mai adânc şi găsesc tot felul de amintiri din toată viaţa mea, aşa că-mi dau seama că treaba asta va dura ceva timp. O să am nevoie de un scaun comod şi de încă o ceaşcă de cafea. Ridicându-mi cutia în echilibru pe şold, sting lumina, închid uşa şi pornesc în sus pe scări, către verandă.

Primul lucru care-mi atrage atenţia e un album de fotografii. Pe coperta albastru închis sunt câteva stele şi o semilună, fiindcă „Mahtob înseamnă clar de lună”. Zâmbesc când mă gândesc cum mă necăjeau prietenii cu acea replică dintr-un film. Când iau albumul din cutie, cade un plic, iar gândul îmi fuge în urmă cu câţiva ani, când am încercat ultima dată să termin de pus fotografiile în acel album.

Pe atunci lucram ca ofiţer de legătură pentru relaţii comunitare, angajată de o organizaţie psihiatrică din Michigan. Îmi iubeam slujba, colegii, oraşul, grupul de prieteni excentric şi

eclectic. Viaţa mea era frumoasă, dar incredibil de ocupată. Când mi s-a ivit ocazia să plec undeva pentru câteva zile, la un sfârşit de săptămână, n-am stat pe gânduri şi nu ştiu ce mi-a venit de am pus în bagaj şi acest album de fotografii, împreună cu plicul cu poze. Când a decolat avionul, am început să aşez fotografiile în album, întrebându-mă cum de nu găseam niciodată timp pentru astfel de lucruri acasă. *Chiar trebuie să fim aşa de ocupaţi?* mă gândeam eu în zgomotul asurzitor al avionului.

De îndată ce mi-am cumpărat casa, sentimentala mea mamă a început să mi-o umple cu tot felul de comori care privesc toate aspectele moştenirii mele, printre care şi cutii întregi pline cu fotografii amestecate, făcute de-a lungul unei vieţi întregi. Pe dosul tuturor fotografiilor din primele mele luni de viaţă era imprimată o vulpe, care părea să sară cu neruşinare dintr-o parte în cealaltă – aceeaşi vulpe care avea să mă chinuie în vis în anii de după evadare. Doar un contur imprimat cu tuş roşu, dar asemănarea era de netăgăduit. Sărea prin aer cu labele întinse, cu urechile ciulite şi cu coada întinsă. În spatele ei, cu litere mari, scria *Fox Photo.*

Fotografiile pe care le luasem cu mine în avion erau mai recente. Nu fuseseră developate la Fox Photo. Ştiam că n-o să găsesc niciun animal de pradă pe spatele lor şi, cu toate acestea, fără să mă gândesc, am verificat. Îmi formasem acest obicei după o viaţă întreagă trăită într-o stare de permanentă alertă. Nu e de mirare că acesta e simbolul cu care mintea mea îl asocia pe tata în copilărie. Până la urmă, el era fotograful familiei, iar eu fusesem subiectul său preferat. Viaţa mea ar fi putut cu uşurinţă să aibă alt curs. Mă întreb cine aş fi devenit dacă lucrurile ar fi mers conform planului tatălui meu.

Eram pierdută în amintiri când femeia elegantă de lângă mine a început să vorbească. O observasem imediat ce urcase în avion. Era o

prezenţă izbitoare, îmbrăcată complet în negru, cu excepţia pantofilor cu toc cui, cu imprimeu ce imita pielea de leopard. Avea o geantă de umăr uriaşă şi o pălărie de pai la modă. Părul blond şi scurt era dat pe spate şi ţinut în loc de o pereche de ochelari de soare mari, creaţi de un designer renumit. Aşa cum păţesc mai tot timpul, conversaţia s-a îndreptat repede spre literatură şi, nu peste mult timp, mâzgăleam recomandări de cărţi pe marginea suplimentului de cuvinte încrucişate al *New York Times,* pe care-l luasem cu mine în călătorie: *Clubul Guernsey al amatorilor de literatură şi prăjituri din coji de cartofi, Culoarea sentimentelor, Agenţia de detective nr. 1*[1].

Nu mi-a luat mult până să las cu totul baltă albumul foto. Am strecurat restul de poze înapoi în plic şi l-am îndesat în coperta din spate.

Oameni care-mi sunt complet străini au ciudatul dar de a-şi deschide sufletul când vorbesc cu mine. Lucrul acesta face parte din viaţa mea de prin clasa a doua. Colegii de clasă îşi aşteptau rândul şi, cum se spune în termeni psihiatrici, îşi „procesau emoţiile”. Dacă n-aş şti, aş crede că am o bulă deasupra capului pe care scrie: „Consiliere psihiatrică, 5 cenţi” sau că de gât îmi atârnă o placardă care vesteşte: „A venit doctorul”, cum avea Lucy din desenele animate *Peanuts.*

Am continuat să vorbesc fără oprire cu femeia de lângă mine cât a mai durat zborul şi, la aterizare, deja discutaserăm pe larg despre *Castelul de sticlă, Apă pentru elefanţi* şi *Viaţa secretă a albinelor*[2] ca două prietene care se revedeau după multă vreme.

— Aşadar, cât durează escala? m-a întrebat, în timp ce aşteptam să ne vină rândul să ne alăturăm îmbulzelii către ieşire.

— Vreo două ore.

— În cazul ăsta, ai timp de prânz. Nu era o întrebare.

Am protestat, dar ea a insistat. Ne-am îndreptat către un restaurant, unde ne-am continuat conversaţia la un pahar de vin şi o porţie de fructe de mare. Un subiect ne-a condus la altul şi, nu după mult timp, femeia aceasta frumoasă s-a trezit că-mi povesteşte o întâmplare din trecut care-i frânsese inima. Ani în şir îşi purtase povara în tăcere, fără să-şi împărtăşească durerea nici măcar celor mai apropiaţi prieteni.

Când ochii i s-au umplut de lacrimi, n-am putut să nu mă gândesc la rama jerpelită şi neagră de pe colţul biroului meu. Imprimasem versurile „Ţesătorului" pe o coală de culoarea fildeşului. Erau scrise exact aşa cum mă învăţase Hannah, prietena mea, în ziua absolvirii liceului. Aveam optsprezece ani pe atunci, iar aceea fusese una dintre cele mai triste zile pe care le-am trăit.

Cu siguranţă, noua mea prietenă atinsese nişte coarde dureroase. Şi, ca de fiecare dată când e vorba de aşa ceva, eram convinsă că undeva trebuie să se ascundă şi ceva bun, chiar dacă noi ne dăm seama de asta sau nu.

— Nu-mi vine să cred că-ţi povestesc aşa ceva, a spus ea, trăgându-şi nasul. Mă simt de parcă te-aş cunoaşte de ani întregi şi-mi dau seama acum că nici măcar nu ştiu cum te cheamă.

— Numele meu este Mahtob, i-am spus zâmbind, întinzându-mă peste masă ca să dau mâna cu ea, cu un aer ceremonios prefăcut.

— Mahtob. Ce nume frumos. De unde vine?

— E persan.

— Persan, adică iranian?

— Îhî, am răspuns în timp ce luam o gură de riesling. Tata era din Iran.

— Am citit o carte interesantă acum câţiva ani, a început ea, în timp ce-şi tampona ochii cu şervetul de pânză.

Mi-am dat seama imediat unde o să ajungem.

— Era despre o femeie chiar din Michigan. S-a căsătorit cu un bărbat din Iran. El le-a dus, pe ea şi

pe fiica lor, să-i viziteze familia, apoi le-a ţinut prizoniere. Era război şi cădeau bombe. Lucrurile astea chiar s-au întâmplat. Îţi dai seama? Mama şi fiica au reuşit, până la urmă, să fugă. A fost o poveste incredibilă – s-a făcut chiar şi un film. Cum se numea?

— *Numai cu fiica mea.*[3]

— Da, *Numai cu fiica mea.* Aşa e. Ai citit-o?

— Nu, am chicotit eu. Am trăit-o.

Capitolul 2

Urzeala vieţii mele a început în 1979, în Texas, în mijlocul unui uragan, pe când în Iran izbucnea revoluţia. În ziua în care m-am născut, pe 4 septembrie, pe prima pagină a ziarului *Houston Chronicle* se anunţa: „David loveşte coasta Floridei centrale”. Scăderea presiunii atmosferice cauzată de o furtună tropicală ce provoca alunecări de teren la o distanţă de mai bine de o mie de kilometri a fost de ajuns ca să mă aducă pe lume cu o lună înainte de termen.

Uraganul David însă nu era nimic în comparaţie cu furtuna din ţinutul natal al tatălui meu. Cea mai mare parte a paginii a şaptea din *Chronicle* din ziua aceea era dedicată ciocnirilor de trupe din Iran: „Trupele iraniene străpung linia de apărare kurdă”. Din articol reieşea clar că democraţii laici se prăbuşeau sub loviturile mortale ale regimului islamic aflat în ascensiune şi condus de ayatollahul Khomeini. Chiar dacă ochiul acestei furtuni se afla la mai bine de douăsprezece mii de kilometri, ea a fost o lovitură catastrofală pentru familia noastră.

Tata, Sayyed Bozorg Mahmoody, plecase din ţara sa la vârsta de optsprezece ani ca să studieze engleza la Londra. De acolo s-a mutat în Statele Unite ca să meargă la facultate. Plăcându-i lumea academică, a devenit profesor universitar de matematică, apoi inginer. A lucrat la NASA în anii ’60. Apoi a studiat medicina. Încă însetat de cunoaştere, pe câte se pare, a continuat cu rezidenţiatul în anesteziologie.

Părinţii mei s-au cunoscut în Michigan, în anul 1974, în timp ce tata era medic rezident la spitalul municipal Carson. Mama lucra în apropiere, în domeniul administrativ al industriei de automobile, înfloritoare, la vremea aceea, în acel stat. Sau căsătorit şi s-au mutat în Texas în vara lui 1977.

Când a izbucnit revoluţia din Iran, tata s-a schimbat. Farmecul şi blândeţea lui au fost înlocuite, dintr-odată, de o tentă violentă a extremismului politic. Odată admirator al „vestului” şi al oportunităţilor pe care acesta le oferea, acum condamna vehement Statele Unite şi tot ceea ce reprezentau ele.

Mama îl cunoscuse numai ca musulman nepracticant. Şi asta s-a schimbat odată cu revoluţia. A fost şocată când el a venit acasă într-o zi şi a aruncat tot alcoolul pe care-l aveau. Chiar el era cel obişnuit să-l bea, dar ea a fost cea învinovăţită pentru răul pe care-l presupuneau acele băuturi. Din ziua aceea a insistat ca ea să cumpere doar mâncare coşer, fiind cea mai apropiată de *halal* (mâncarea consimţită de legea islamică), iar tiradele sale antiamericane au devenit ceva obişnuit.

Am o poză de când eram foarte mică – una dintre multele imagini ce poartă semnul vulpii. Mă ţine în braţe un bărbat tânăr, al cărui cap e înfăşurat într-un bandaj de tifon. Era unul dintre zecile de bărbaţi iranieni care aduseseră revoluţia din Iran pe străzile Texasului. Tata era conducătorul lor.

În timp ce profita la maximum de garanţia Constituţiei americane privind libertatea cuvântului, tata punea umărul la organizarea unor manifestaţii care blamau vehement Statele Unite care, considera el, încercau să-i occidentalizeze ţara şi aveau o influenţă imorală. Ironia situaţiei te lăsa cu gura căscată. Bărbatul care mă ţinea în braţe în poză fusese înjunghiat în cap în timpul unui protest antiamerican înlesnit de tatăl meu.

Eu şi părinţii mei ne-am mutat în Michigan când aveam şase luni. Mama, sătulă de fanatismul lui tata, îl ameninţase cu divorţul. Încercând să salveze căsnicia, el i-a promis să abandoneze cauza revoluţiei şi să înceapă de la zero în statul de

baştină al mamei. Aceasta avea să fie o altă promisiune pe care nu şi-a ţinut-o.

Michigan arată ca o mănuşă cu un deget. Dacă întrebi pe oricine din Michigan unde locuieşte, îţi va răspunde, ca dintr-un reflex înnăscut, ridicându-şi mâna şi indicând cu exactitate pistruiul sau încheietura unui deget sau pieliţa care reprezintă locul exact unde stă. Eu am locuit pe tot cuprinsul mănuşii, dar de la vârsta de şase luni până la patru ani am locuit lângă încheietura primei falange a degetului arătător, în Alpena.

Partea de est a statului e numită cu drag partea răsăritului. Este pragmatică, spartană şi construită în jurul industriei, spre deosebire de partea apusului, unde litoralul a căpătat caracter comercial şi economia se bazează pe turism. Aveau să treacă mulţi ani până să-mi dau seama că mirosul care însemna „acasă” pentru mine în copilărie era, de fapt, mirosul dulceag al poluării emanate de coşurile industriale uriaşe ale uzinei Abitibi-Price, care producea lambriuri din lemn.

Casa familiei mele se afla pe malul râului Thunder Bay. Apa care curgea prin curtea noastră din spate şerpuia apoi prin parcul meu preferat, pe lângă spitalul Alpena General, unde tata lucra ca medic anestezist, prin oraş şi peste barajul de pe Ninth Street, ca apoi să se verse în golful Thunder. De pe cheiul de la debarcader puteai să priveşti întinderea nemărginită de apă şi să vezi cargoboturile uriaşe care înaintau lent către orizont, încărcate cu produse industriale. Undeva, acolo, pe apă, era o graniţă invizibilă, unde golful Thunder se unea cu lacul Huron. Şi, dincolo de linia unde cerul se întâlnea cu apa, era Canada.

Parcul de la cotul râului era unul dintre locurile mele preferate. Mama mă ducea acolo să hrănim păsările şi, prin astfel de experienţe, mi-a transmis dragostea pentru ornitologie. În vreme ce alţi părinţi le atrăgeau atenţia copiilor către „păsărica

aia drăguţă", ai mei, nerăbdători să-şi împărtăşească înţelepciunea, mă învăţau numele corecte ale fiecărei specii în parte. Am văzut gâşte canadiene, lebede, bâtlani şi tot felul de raţe. Când se încălzea vremea, ne uitam cum măcălendrii scoteau râme din pământ şi le mâncau. Vederea primului măcăleandru din an era un adevărat prilej de bucurie, căci vestea încheierea iernii din Michigan, care părea cu adevărat nesfârşită, şi apropierea primăverii, care avea să lase loc unei veri atât de scurte.

Prima dădacă pe care mi-o amintesc se numea Patty, o adolescentă care locuia peste drum de noi. Era una dintre multele prietene ale familiei căreia îi plăcea să-mi îngrijească unghiile. Adoram să-mi dea cu ojă. În ciuda vârstei, eram foarte fericită să stau nemişcată şi să mă bucur de toate atenţiile ei. Am fotografii de când eram de-o şchioapă, abia reuşeam să stau în picioare lângă măsuţa de cafea, dar am unghiile de un roşu strălucitor şi port cercei de aur. Ai mei îmi dăduseră găuri în urechi când aveam doar şase săptămâni. Mama îmi făcuse semn pe lobul urechii, iar tata mi-l perforase cu un pistol special. Mama a plâns mai mult decât mine.

În afară de a-mi face unghiile, Patty m-a dus şi la un studio unde se pictau vase din ceramică. A ales o vază mică pe care s-o ornez. Ea lucra cu pasteluri sidefate, cum era moda pe-atunci, iar eu am ales una dintre cele două culori preferate, mov-strugure. Cealaltă era, desigur, roz-balerină.

Bucătăria e sufletul casei; acest adevăr a fost una dintre puţinele constante din viaţa mea. Multe dintre cele mai vechi amintiri ale mele sunt din bucătărie. Când aveam doi sau trei ani, stăteam pe podeaua acoperită cu linoleum şi, cu o lingură de lemn, amestecam suc de portocale într-o carafă Rubbermaid, de un verde-avocado, urmărind bucăţile îngheţate de suc concentrat până când se dizolvau. Mama se mişca de colo-colo întorcând

ouăle de pe o parte pe cealaltă, prăjind chifteluţe de cartofi, ungând pâine prăjită cu unt când sărea din prăjitor şi nepăsându-i câtuşi de puţin că vărsam suc pe podea. Copiii nu pot învăţa să gătească decât murdărind, iar pentru ea era foarte important ca eu să mă simt în largul meu în bucătărie.

Îmi mai amintesc cum râdeam împreună cu mama de tata şi de cum se supunea prosteşte singur la chinuri. Îi plăcea mâncarea iute, atât de iute că-ţi curăţă sinusurile şi te face să transpiri. De data asta, s-a aşezat la masa din bucătărie şi a început să ronţăie la ardei cruzi până când i-a luat gura foc şi s-a înroşit la faţă. Şi-a şters sudoarea de pe chelie cu batista gâfâind şi pufnind, dar vădit încântat de experienţă. Purta un tricou bleu, cu binecunoscuta aplicaţie în formă de aligator, semnătura mărcii Lacoste.

Amândoi părinţii mei erau oameni de lume şi nişte gazde excelente. Erau o pereche plină de energie din punctul acesta de vedere. Casa noastră se umplea mai tot timpul de prieteni şi, dacă erau prieteni, cu siguranţă era şi mâncare din abundenţă. M-au învăţat că adevăraţii prieteni, cei care-ţi sunt la fel de apropiaţi ca familia, la masă ţi-i faci.

Şi aşa s-a întâmplat ca familia mea să aibă şi o ramură armenească. Nu ştiu sigur cum s-au cunoscut familiile noastre. Se poate să fi fost prin John, oftalmologul familiei, sau prin cumnata lui, Annie, croitoreasa noastră. Dar, din fragedă pruncie până aproape de ziua când am împlinit cinci ani, atunci când tata şi-a pus în practică planul malefic, familiile noastre se bucurau adesea de ospeţe comune. Nu ne trebuia vreo ocazie specială să ne adunăm în jurul mesei.

Uneori John şi Vergine, soţia sa, erau gazde. Cu aceste ocazii, Vergine şi sora ei, Annie, împreună cu mama lor, pe care o numeam cu drag Nana, petreceau ore în şir pregătind delicatese armeneşti.

Alteori erau gazde părinţii mei, iar atunci trudeau împreună ca să pregătească cele mai delicioase mâncăruri persane.

Tata, mai ales, se mândrea cu felul în care arăta mâncarea pe care o pregătea. Uneori pregătea un platou cu fructe extravagant, aranjat cu mare artă până la ultima bucăţică. Cu precizie de chirurg, tăia un pepene pe lung şi-i dădea formă de coş, lăsând o bucată de coajă în mijloc. Apoi mă lăsa să-l ajut să scoată miezul cu o lingură specială care-l tăia în formă de biluţe. Dar nu se cădea să punem apoi, pur şi simplu, toate biluţele înapoi în coajă şi să-l servim aşa. Nu era nici pe departe îndeajuns de colorat. Trebuia să punem şi sfere asortate de pepene galben, struguri albi şi roşii, căpşune sau afine din Alpena, în funcţie de momentul din an. Doar atunci se puteau pune fructele cu polonicul în coşul din coajă de pepene. Masa se acoperea de cascade de fructe proaspete. Tata nu cunoştea sensul cuvântului moderaţie.

Indiferent unde ne întâlneam şi ce mâncam, copiii stăteau împreună cu adulţii şi se bucurau de compania lor. Mulţimea de personalităţi, vârste, interese şi culturi făceau conversaţia mult mai fermecătoare. Acele mese erau zgomotoase şi pline de energie şi durau ore în şir. Când mă gândesc la copilărie, acestea sunt sunetele, mirosurile, gusturile şi imaginile care-mi vin în minte.

Mâncarea nu avea nicio legătură cu nevoia. Era un mod de a hrăni, de a învăţa, de a îngriji – de a iubi. Prepararea mâncării era la fel de importantă, dacă nu chiar mai importantă decât mâncatul. Am învăţat asta nu numai de la părinţii mei, ci şi de la Nana, care m-a învăţat să învârt *kibbe* după reţeta lor tradiţională.

Stăteam pe masă. Una dintre ele băga mâna în castronul plin cu un amestec de carne tocată de vită şi bulgur. Rupea exact cât era nevoie şi-mi punea bucata în mână.

Nana, care nu ştia limba engleză, îmi făcea semn să fac ce făcea ea. Strângea aluatul de câteva ori în palmă ca să-l facă să se lege, apoi începea să-l învârtă în jurul degetului arătător, răsucind degetul la fiecare mişcare.

Îşi uda rapid mâna în castronul cu apă care stătea între noi. „Doar un pic”, explica în armeană. De îndată ce-i dădea forma perfectă şi-i făcea o adâncitură de mărimea potrivită, îl umplea cu un amestec de carne cu mirodenii şi seminţe de pin. Îşi uda din nou mâna puţin, apoi era momentul să închidă adâncitura şi să sigileze umplutura. Apoi Nana îşi făcea mâinile căuş, una peste cealaltă şi le mişca circular, în sens opus, dând chiftelei o formă rotunjită şi ţuguiată la capete.

O urmam întocmai, pas cu pas, apoi îi întindeam chifteaua ca s-o verifice. O lua cu blândeţe din mâna mea, apoi o controla amănunţit. Hotărând că era numai bună, îşi ducea degetele împreunate la gură. Apoi, sărutându-le cu zgomot, le îndepărta repede de faţă. Era felul ei de a-mi spune că am făcut o treabă bună.

La fiecare pas eram copleşită cu laude. În bucătăria lor nu exista eşecul. Dacă un lucru nu mergea cum fusese plănuit, nu era decât o ocazie de a descoperi o metodă nouă şi, poate, mai bună.

În timp ce găteam, Annie dădea tonul la cântece. „Domnul e buuuun”, începea ea, cu un accent încântător. „Domnul e buuuun”. Între cântece, explica mesajul. „Mahtob” – îmi plăcea la nebunie felul în care-mi pronunţa numele – „Domnul e foarrrte bun cu noi – foarte, foarte bun. Ne iubeşte foarte mult. Să nu uiţi asta”.

Faptul că Annie şi Nana erau în stare să vadă bunătatea lui Dumnezeu era o dovadă clară a puterii pe care o are credinţa. Trăiseră pe pielea lor cruzimea lumii. Nana supravieţuise Genocidului armean. Rămăsese orfană în urma violenţei barbare din primele decade ale secolului XX, când guvernul turc masacrase populaţia satului ei natal.

Nimeni nu ştia câţi ani are exact. Mie mi se părea extraordinar de bătrână. În ciuda violenţei absurde care-i marcase primii ani din viaţă, Nana mustea de bunătate şi căldură, pe care le transmisese şi fiicelor ei.

Înainte să se mute în Alpena, Annie locuise în Beirut, în Liban, împreună cu soţul său şi cei trei fii ai lor, de doar câţiva ani. Când a izbucnit războiul civil, în 1975, s-au apucat să completeze formulare cerând permisiunea de a emigra în Statele Unite. Voiau să-şi protejeze copiii de realitatea urâtă a războiului. Familiei i s-a permis să emigreze, în cele din urmă, dar nu înainte ca soţul lui Annie să li se fi alăturat celor peste 150.000 de civili care-şi pierduseră viaţa în războiul care a continuat cu furie încă cincisprezece ani. Nu avusese nicio legătură cu conflictul. Fusese doar în locul nepotrivit la momentul nepotrivit.

Moartea fără rost a soţului său i-a întărit lui Annie hotărârea de a-şi duce fiii într-un loc unde puteau să crească în pace. Le-a făcut bagajele copiilor, s-a mutat în America şi nu s-a mai uitat în urmă. Indiferent ce piedici i-a pus viaţa, Annie, la fel ca mama ei, nu şi-a pierdut credinţa şi a rămas o fire veselă. Şi, aşa cum Nana sădise în ea sămânţa curajului şi a rezistenţei, Annie, la rândul ei, avusese grijă să sădească şi să hrănească acele seminţe în mine.

În vara lui 1984, când aveam patru ani şi jumătate, ne-am mutat mai la sud, pe lângă Detroit – tot pe partea de răsărit a statului, la încheietura care leagă degetul mare de palmă. Lucrul acesta se întâmpla cu doar câteva săptămâni înainte să plecăm în „vacanţa de două săptămâni” în ţara natală a tatălui meu şi cu o lună înainte de ziua când trebuia să încep grădiniţa.

Privind în urmă, îmi dau seama că mutarea aceea a fost o lovitură de geniu malefic din partea

tatălui meu. După ce a asigurat-o pe mama că aveau să se apuce de construit casa visurilor lor odată întorşi din vacanţă, a reuşit s-o convingă să lase mai toate lucrurile împachetate, foarte uşor de transportat în viitoarea noastră temniţă.

La vremea aceea, totuşi, nu-mi dădeam seama de nimic din toate aceste planuri. Eram cufundată în amănuntele lipsite de griji ale copilăriei, cum ar fi aşternuturile cele noi cu Strawberry Shortcake pe care mi le cumpărase mama şi mingea de la Care Bear, care avea un desen cu ursuleţul meu preferat – Funshine, cel galben cu un soare zâmbitor pe burtă – şi scotea un clinchet sec când o făceam să sară pe alee. Şi, mai presus de toate, eram încântată că-mi făcusem o nouă prietenă, o fată cam de vârsta mea, care locuia alături. O chema Stacey şi ea mi-a făcut cunoştinţă cu Kool-Aid şi macaroanele cu brânză Kraft.

Revoluţia din Iran, care a început cam când m-am născut eu, transformase ţara în ruine. Şahul, conducătorul Iranului, fusese dat jos. Luarea de ostatici de la ambasada americană din Teheran era încă un eveniment de dată recentă. Ţara mustea de nemulţumiri de natură religioasă şi politică. Ayatollahul Khomeini şi extremiştii radicali care formau clica lui impuseseră deja reguli de viaţă mult mai stricte pentru toată lumea. În noua Republică Islamică a Iranului, chiar şi cei care nu erau musulmani erau nevoiţi să se supună edictelor ayatollahului. Şi, după tot sângele care cursese în timpul revoluţiei, acum Iranul fusese invadat de Irak, iar ciocnirile de trupe se transformaseră într-un război în toată regula între cele două ţări.

În timp ce eu îmi petreceam după-amiezile însorite cu Stacey stropindu-ne cu apa de la aspersor, mintea mamei era ocupată cu gânduri mult mai sumbre legate de pericolele reale pe care eu încă nu apucasem să le cunosc. În timp ce făcea bagajele pentru vizita în ţara tatălui meu, nu-i

dădea pace întrebarea: „De ce oare trebuie să ne ducem fiica într-o ţară în război?”.

Capitolul 3

Când familia noastră a plecat de acasă, pe 1 august 1984, nu aveam niciun motiv să bănuiesc că avea să urmeze altceva decât o vacanţă de două săptămâni la rudele tatălui meu, în Iran. Dacă aş fi avut înţelepciunea pe care ţi-o dă vârsta, poate că aş fi bănuit şi eu, la fel ca mama, că tata punea la cale un plan diabolic.

În timp ce ai mei erau ocupaţi cu ultimele pregătiri înainte de plecare, eu dansam cu Domnul Iepurilă în salon, uniţi de benzile elastice care îi legau picioarele şi mâinile de ale mele. Era un iepure de pluş tare frumos, de un verde-gălbui viu cu buline albe şi mai înalt decât mine cu o ureche lungă de-a lui. Avea un papion roşu din fetru, format din două triunghiuri întoarse şi cu colţurile suprapuse în mijloc. Încercările repetate ale mamei de-a face papionul să stea la locul lui reuşiseră doar să-l facă ţeapăn din cauza lipiciului.

Un aer dens şi tensionat pusese stăpânire pe casa noastră. Auzeam certuri şoptite din hol pe măsură ce valizele se îngrămădeau lângă uşă. Tata a dat buzna în salon şi şi-a înşfăcat Coranul de pe măsuţa de lângă fotoliul albastru cu imprimeu cu linii şerpuite.

Mi-au spus ai mei că acel imprimeu este unul persan. Casa noastră reflecta în mod clar originile lui tata. Etajera pe care stătea Coranul său găzduia şi o lampă verde închis din piele de cămilă, cu un model complex, geometric, pictat în galben şi alb. Prietenii noştri ne-o aduseseră cadou din Pakistan. Pe piciorul lămpii, în partea de sus, chiar sub abajur, era un întrerupător ornat, din alamă, în formă de cheie care, când îl apăsai, făcea becul să prindă viaţă. Îmi plăcea să privesc lumina filtrată de abajur şi umbrele fascinante pe care le arunca pe perete când aprindeam şi stingeam becul.

Sub tălpile mele, covorul persan magic îşi schimba culorile în timp ce mă mişcam în pas de dans cu Domnul Iepurilă. Tata spunea că aşa poţi să-ţi dai seama dacă e autentic. Dintr-un capăt, culorile păreau intense şi calde; din celălalt, păreau mai deschise şi mai vii.

Am ajuns, împreună cu părinţii mei, la Teheran, capitala Iranului, pe 3 august, cu o lună şi o zi înainte să împlinesc cinci ani. Primul lucru pe care mi-l amintesc din ţara tatălui meu este duhoarea pe care o răspândeau toaletele de la Aeroportul Internaţional Teheran. Ca majoritatea amintirilor mele din Iran, este doar o frântură, fără legătură cu altceva. Când mă apropiam, împreună cu mama, de intrarea la toaletă, am fost izbite de un adevărat nor de miros insuportabil. M-am împotrivit. Nu voiam să intru acolo. Am intrat, oricum. Mirosea respingător. Aveam nevoie la toaletă aşa de tare că începuse să doară, dar am refuzat.

Unele amintiri din perioada aceea sunt ca nişte fotografii – le pot „vedea". Altele sunt fapte, amănunte sau sentimente, lucruri pe care le ştiu, dar despre care nu-mi pot crea o imagine în minte. Amintirea despre toaleta de la aeroport face parte din a doua categorie. Nu-mi amintesc exact cum arăta, dar îmi aduc aminte că nu existau scaune de toaletă. Aşa mi-a fost prezentată pentru prima oară toaleta tradiţională iraniană. În vreme ce o toaletă occidentală era dotată cu scaun şi un sul de hârtie igienică, în Iran nu era decât o gaură în pardoseală şi un furtun care ieşea din perete. Rezultatul era atât de jalnic, că-ţi întorcea stomacul pe dos.

O mulţime de rude veniseră să ne întâmpine la aeroport. Ne-au împresurat ca un roi de albine, înghesuindu-ne cu îmbrăţişări şi urări. Probabil că nu erau decât câteva zeci de rude, dar, din pricina zarvei, păreau să fi fost sute. Femeile purtau *chador*-uri negre, bucăţi mari de ţesătură înfăşurate în jurul trupului, care lăsau la vedere doar o mică parte a chipului. Veşmântul era legat pe dinăuntru,

aşa că nici măcar pielea mâinilor nu era descoperită.

Părinţii tatălui meu muriseră când era mic, iar el fusese crescut de sora lui mai mare, pe care o ştiam drept Ameh Bozorg. De la aeroport, am mers cu maşina acasă la ea. Dincolo de poarta de fier, în mijlocul unei mulţimi dezordonate de oameni, stătea un bărbat cu o oaie. Mama mă ţinea în braţe. Ne-am oprit şi am privit cum omul taie gâtul oii şi-i lasă sângele să şiroiască pe alee. Mi-am îngropat faţa în umărul mamei când ea şi tata au păşit peste sângele vărsat şi au intrat în casă. Tradiţia din ţara lui tata consideră acest obicei o mare onoare, dar pentru mine a fost şocant. Pentru o fetiţă care nu poate suferi nici măcar violenţa dintr-un film Disney, uciderea unei oi adevărate a fost îngrozitoare.

Ameh Bozorg era capul familiei, ceea ce presupunea că toată lumea o trata cu cel mai mare respect. Mie îmi era teamă de ea. Avea părul aspru, lung până la umeri şi vopsit cu henna. Nasul îi era lung şi coroiat şi purta ciorapi verde închis şi o rochie asortată. După mine, era o dublură perfectă pentru Vrăjitoarea cea Rea din Apus. Locuia, împreună cu soţul ei, într-o casă ce fusese odată opulentă, lipită pur şi simplu de clădirea ambasadei chineze. Peste tot în casă vedeai marmură, candelabre ornamentale şi straturi peste straturi de covoare persane, cu toate acestea era goală, rece şi complet lipsită de rafinamentul pe care ar fi trebuit să i-l ofere toate materialele acelea preţioase.

Pe lângă faptul că mirosea urât şi-mi inspira frică, Iranul mi se părea şi deosebit de zgomotos. Fiind un copil neobişnuit de tăcut, toată agitaţia aceea mă nelinişte. Poate pentru că nu înţelegeam limba sau, totuşi, poate că era pur şi simplu din cauza faptului că vorbeau prea tare.

Nu ştiu sigur câţi oameni locuiau în casă la Ameh Bozorg, dar păreau să fie peste tot – adulţi

care stăteau aşezaţi pe podeaua salonului şi beau ceai din pahare minuscule şi copii care alergau de colo-colo, nesupravegheaţi. Tata a încercat să mă facă să mă joc cu verii mei, dar pe mine mă copleşea firea lor gălăgioasă şi mă agăţam din ce în ce mai tare de mama.

De cele mai multe ori, adulţii nu păreau să-i vadă pe copiii care alergau prin toată casa şi prin curtea din spate împrejmuită cu ziduri. Simţindu-mă în siguranţă lipită de mama, îi priveam cum se îmbulzesc de colo-colo, printre tufele de trandafiri şi în jurul piscinei îngropate, a cărei apă era verde şi stătută. Când un copil ajungea în bucătărie, cea mai apropiată femeie îi rupea o bucăţică de *lavash* (lipie) rămasă de la masă, îndesa nişte feta şi o crenguţă de mentă în ea şi-i dădea acea mică gustare rulată, împreună cu o mângâiere pe cap sau un sărut pe obraz.

Casa lui Ameh Bozorg era aproape complet lipsită de mobile. Stăteam aşezaţi pe podelele acoperite cu covoare persane lucrate manual. Şi, când era timpul să mâncăm, după tradiţia persană, tot pe jos ne aşezam. O bucată de pânză ţinea loc de faţă de masă, iar membrii familiei mâncau pe rând – întâi bărbaţii, apoi femeile şi, la urmă, copiii. În ciuda normelor sociale, eu mâncam alături de mama.

Micul dejun era, de obicei, servit pe podea, ca toate mesele, dar, uneori, ne aventuram şi în sufragerie. Chiar şi la masă, adulţii stăteau pe scaune cu picioarele încrucişate. La micul dejun mâncam, în general, *nan paneer sabzi,* un fel de tartină din pâine iraniană cu straturi de feta, felii de roşii, castraveţi şi verdeaţă proaspătă – busuioc sau mentă. Uneori mâncam *nan paneer gerdu* – pâine cu mult unt, feta şi nuci. Alteori aveam pâine cu unt şi gutui, vişine sau dulceaţă de trandafiri.

Fructele şi legumele proaspete nu lipseau niciodată. Mâncam castraveţi mici aşa cum americanii mâncau merele. Pâinea era cumpărată

de la brutărie, proaspăt scoasă din cuptor, pentru fiecare masă şi, de două ori pe zi, în fiecare zi, mâncam orez.

Într-o învălmăşeală de rude şi mâncăruri, timpul a zburat şi vizita noastră s-a încheiat. Zilele în care cunoscuserăm îndeaproape cultura ţării natale a lui tata se sfârşiseră – sau, cel puţin, aşa credeam eu şi mama. Ţopăiam împreună cu Domnul Iepurilă prin dormitor, încântaţi să ne întoarcem acasă. Mama făcea tot ce-i stătea în putere să ne ocolească în timp ce făcea bagajele şi amândouă vorbeam neîncetat despre cei pe care eram nerăbdătoare să-i vedem la întoarcere.

Tata a intrat în cameră. Era tăcut. Mama vorbea, dar el se uita atent la un obiect invizibil de pe podea. A bolborosit ceva despre o problemă cu paşapoartele. Mi s-a părut că aud cuvintele *confiscate* şi *guvern.* Apoi, renunţând la minciună, i-a prins mamei braţele în pumni. Adunându-şi curajul, i-a spus:

— Betty, nu ştiu cum să-ţi spun. Nu ne mai întoarcem acasă.

Vocea şi strânsoarea îi deveneau mai puternice cu fiecare cuvânt.

— O să rămâneţi în Iran până la moarte!

Stătea drept, cu umerii în spate şi cu capul sus.

— Acum sunteţi în ţara mea. Vă veţi supune regulilor mele.

— Ce tot spui? Moody, nu poţi să ne faci una ca asta. Te rog, nu face asta, l-a rugat ea. Ai promis că ne întoarcem în două săptămâni. Ai jurat pe Coran. Nu poţi să faci aşa ceva!

Lovitura lui a venit cu atâta forţă încât, pe moment, ea a rămas mută. Nu-l mai văzusem niciodată pe tata lovind-o pe mama şi am fost înspăimântată. Eram şocată, nedumerită – mai mult decât atât, complet uluită. Ce însemna asta? Cine era acel om? Furia oarbă îl schimba într-atât,

că devenise de nerecunoscut. Ce se întâmplase cu iubitul meu Baba Jon – tăticul meu drag?

Din acel moment, până şi paşii lui şi-au pierdut ritmul săltăreţ atât de bine cunoscut. Duduiau de-a lungul coridorului, părând hotărâţi şi plini de mânie. Sunetul lor înspăimântător îmi întorcea stomacul pe dos.

Aceea a fost ziua în care tăticul meu s-a transformat într-un monstru.

Capitolul 4

În fiecare zi mă agăţam de mama, plângând:

— Mami, vreau acasă. Te rog, du-mă acasă.

În fiecare zi, mama făcea tot ce-i stătea în putere să mă liniştească:

— Nu-ţi face griji, Mahtob. O să fie bine. Promit. Văd eu cum te duc acasă.

Şi în fiecare zi tata jura, printre ţipete şi pumni fluturaţi în aer, că nu vom părăsi niciodată Iranul.

Fără să fie provocat în vreun fel, se lansa în tirade violente la adresa mamei: „Dacă te atingi de telefon, te omor… Dacă ieşi vreodată pe uşa aia, te omor… Te omor şi te trimit acasă acoperită cu un steag american ars… Nu vei scăpa *niciodată.* Dar, dacă se întâmplă totuşi, o să-mi petrec restul zilelor căutându-te. Şi, când o să te găsesc, te omor şi o aduc pe Mahtob înapoi în Iran".

Viaţa mea a devenit o ceaţă presărată cu ţipete şi crize de plâns. Apoi mama s-a îmbolnăvit. Chiar dacă în primele două săptămâni mâncarea nu-i făcuse rău, aproape imediat ce a aflat ce soartă ni se pregătise, a fost doborâtă de dizenterie. Domnul Iepurilă şi cu mine o vegheam neputincioşi la capul patului, iar ea era din ce în ce mai slăbită.

Au fost nişte zile îngrozitoare. Mama îşi tot pierdea şi-şi recăpăta cunoştinţa şi mă implora s-o apăr de tatăl meu, medicul educat în America, întors acum în Iran, după spusele lui, ca să-şi salveze poporul. Se trezea tresărind şi privea atent, să se asigure că nu-mi părăsisem postul.

— Mahtob, îmi spunea în şoaptă pentru că era prea slăbită şi nu voia nici să fie auzită de cineva cum îmi dă instrucţiuni. Orice s-ar întâmpla, nu-l lăsa pe tatăl tău să-mi facă vreo injecţie. Te rog, orice-ar spune, nu-i da voie să mă înţepe. Ar putea să-mi dea un medicament care să-mi facă rău.

— O să te apăr, mami, îi promiteam. N-o să-l las să-ţi facă rău.

Îşi aduna toate puterile ca să spună câteva cuvinte. Epuizată, cădea din nou într-un somn agitat.

Zilele amare s-au transformat în săptămâni, iar eu, la fel ca ceilalţi copii ai familiei, am fost lăsată să-mi port singură de grijă. Fără s-o am alături pe mama ca să se împotrivească cererilor lui tata, nu mi-a rămas decât să interacţionez cu ceilalţi copii.

Părinţii mei mai fuseseră căsătoriţi. Tata nu avea alţi copii, dar mama avea doi fii. Joe şi John, fraţii mei, erau mai mari decât mine cu treisprezece, respectiv nouă ani. Îmi amintesc cum, când aveam vreo trei ani, John m-a dus la subsol, pe furiş, ca să ne uităm la desene animate. John trebuie să fi avut vreo doisprezece ani.

În America nu avusesem voie să mă uit la televizor decât dacă eram împreună cu tata şi alegea el programul. Aveam voie să mă uit la femeia care avea o emisiune de yoga pe canalul PBS. Îmi plăcea de ea pentru că vorbea cu blândeţe şi avea părul lung şi castaniu, ca al meu, doar că al ei era mult mai lung. Speram să crească şi al meu aşa de lung într-o bună zi. În afară de doamna care făcea yoga, ne uitam mai mult la documentare despre animale pe Naţional Geographic. Stăteam în braţele lui tata pe fotoliu, iar el mă învăţa numele animalelor în limba persană. Se supăra văzând că, de fiecare dată când vedeam un pui de animal singur, mă smiorcăiam:

— Unde-i mămica lui?

— De ce nu întrebi niciodată unde-i tăticul lui? mă certa el.

În ziua când John m-a dus pe furiş la subsol, nu ne-am uitat nici la yoga, nici la Naţional Geographic. El s-a tolănit pe canapea, eu m-am întins pe spatele unei zebre din ceramică aproape la fel de mare ca mine şi ne-am uitat la *Ştrumfii.* John şi cu mine eram aşa de captivaţi de desenul animat, încât nu l-am auzit pe tata când s-a întors

acasă. Ne-am dat seama că am fost prinşi doar când vocea lui a tunat din capul scărilor:

— Ce credeţi că faceţi acolo? Închideţi televizorul ăla chiar în clipa asta!

Am fugit să mă ascund dar, chiar când eram gata să scap, m-a prins şi mi-a tras o palmă la fund. Ar fi trebuit să ştiu ce mă aşteaptă dacă nu-l ascult, iar el avea să se asigure că o să mă gândesc de două ori înainte să mai fiu atât de lipsită de respect.

Televiziunea e un mijloc puternic de îndoctrinare. Poate că de aceea nu aveam voie să mă uit când eram în State. Tata nu dorea să fiu influenţată de societatea pe care el o considera imorală. În Iran, totuşi, lucrurile stăteau cu totul altfel. Întrucât voia ca eu să-i absorb cultura în întregime, mă forţa să mă uit la televizor. Acolo chiar şi desenele animate aveau un ton sumbru, ameninţător.

Am foarte puţine amintiri despre emisiunile la care mă uitam în Iran, dar îmi amintesc frânturi dintr-un desen animat despre o albină. Albina era întotdeauna bună, în ciuda răului şi a greutăţilor din lumea ei. Pericolele pândeau la tot pasul şi ea era tot timpul chemată la luptă, nu numai pentru propria-i viaţă, ci şi pentru vieţile celor care o tratau cu cruzime. „Băieţii răi” – alte insecte precum viespile sau călugăriţele – o urmăreau permanent, dar albina cea veselă nu şovăia în faţa atacurilor lor. Punctul de atracţie al emisiunii era regina albinelor care, deşi era o figură obscură, era blândă şi iubitoare.

Amintirile mi-au fost confirmate când, după ani buni, am dat peste acele desene animate pe internet. Aşa cum îmi aminteam din copilărie, albina stătea pe o floare roşie, cu privirea ridicată către cer, pierdută în gânduri. Pe fundal era scena la care visa. Plutind la mare depărtare, în imaginea din vis, mama ei, regina albinelor, îi ţinea mâinile într-ale ei şi-i zâmbea cu dragoste.

Numele micuţei albine era Hutch. Fusese despărţită de mamă când viespile cele rele atacaseră şi distruseseră stupul, omorând albinele lucrătoare care luptau să-şi apere regina. Viespile prădaseră şi jefuiseră tot stupul. Pentru că nu se mulţumiseră să mănânce doar mierea, se înfruptaseră cu lăcomie şi din ouă. Dar un ou căzuse pe pământ, ascuns sub o frunză. În acel ou se afla Hutch. Aşa supravieţuise invaziei. Mama sa, împreună cu alte albine care scăpaseră cu viaţă, fugise, înlăcrimată şi sigură că toate ouăle fuseseră devorate de duşmanii răzbunători.

Nici nu-i de mirare că îmi aminteam de Hutch. E chiar surprinzător că tata mi-a dat voie să urmăresc un program despre o albină care-şi petrecuse întreaga viaţă încercând neobosită să-şi găsească mama.

Pe când mama zăcea în pat, în camera ei, în timp ce viaţa se scurgea din ea, eu stăteam pe podea în salon, întinsă pe burtă, cu capul în palme şi genunchii îndoiţi, legănându-mi picioarele în aer şi uitându-mă la Hutch. Îmi doream cu disperare să găsească drumul înapoi la mama sa de parcă, printr-un miracol, reuşita albinei ar fi putut să influenţeze şi viaţa mea.

Domnul Iepurilă şi cu mine făceam tot ce puteam să stăm alături de mama tot timpul, dar, când tata mă obliga să părăsesc locul de lângă patul ei, salonul era şi el un post de observaţie destul de bun. Din acea poziţie favorabilă, nimeni nu putea să intre sau sau să iasă din dormitor fără să-l văd. Înainte să plec, îl lăsam pe Domnul Iepurilă cu mama, ca să nu rămână singură. Şi dacă tata arunca doar o privire în direcţia ei, săream imediat în picioare şi alergam s-o apăr.

Cu câteva zile înainte să împlinesc cinci ani, am căzut de pe un taburet în timp ce mă jucam, iar când s-a răsturnat, un picior mi-a sfâşiat carnea braţului drept, chiar sub cot. Sângele a ţâşnit, iar eu am început să plâng. Părinţii mei m-au dus în

grabă la spital, unde tatăl meu s-a simţit jignit când i s-a spus că trebuia să ne aşteptăm rândul. Stăteam pe nişte scaune aşezate în dezordine de-a lungul unui coridor. Tata tuna şi fulgera, scuipând jigniri la adresa degradării ţării sale în timp ce mama, care-şi adunase puterile ca să ne poată însoţi, făcea tot ce-i stătea în putinţă ca să mă apere de furia lui.

Când, în cele din urmă, am fost chemaţi într-o sală de tratamente, am fost aşezată pe o masă, unde un medic mi-a examinat rana. Era destul de adâncă şi era nevoie să fie cusută, diagnostic pe care tata deja îl pusese la câteva secunde după ce căzusem. Când tata, medic anestezist, a aflat că anestezicele erau raţionalizate şi puteau fi folosite doar în cazul răniţilor de război, a început să ţipe. Dar, oricât ar fi urlat, medicamentele n-aveau cum să se înmulţească. Nu-mi amintesc cum mi-a cusut acel medic braţul fără anestezie, dar îmi aduc aminte că, Dumnezeu ştie de ce, în încăpere era o pisică.

E uşor de înţeles de ce în ziua când am împlinit cinci ani nu eram tocmai în apele mele. Braţul meu bandajat pulsa, iar inima mă durea. Rudele s-au strâns la Ameh Bozorg pentru petrecere, aducând până şi un tort în formă de chitară. Nu-mi amintesc cum, dar cineva a scăpat tortul pe jos. Printr-o coincidenţă, unchiul meu preferat din partea lui tata a sosit chiar atunci. Întârziase, dar nu venise cu mâna goală.

Majid era unchiul căruia-i plăcea să se joace cu copiii. Era înalt şi slab, avea părul roşcat şi o mustaţă la fel iar ochii îi sclipeau jucăuş. S-a aşezat în genunchi în faţa mea şi, zâmbind, mi-a întins o cutie de cofetărie cu o deschizătură transparentă în capac. Am făcut ochii mari. În cutie era un tort – şi nu un tort oarecare. Era o copie perfectă a tortului care, cu doar câteva clipa înainte, fusese strâns de pe podea şi aruncat la gunoi.

Săptămânile s-au transformat în luni, iar sănătatea mamei era din ce în ce mai şubredă. Domnul Iepurilă şi cu mine stăteam lângă ea cât de mult puteam. Mama adusese de acasă un flacon de şampon White Rain. Şamponul se terminase, dar sticla de plastic păstra încă parfumul. Eu o umpleam cu apă şi mă îmbătam cu mirosul lui. Uneori apăsam cu putere sticla goală, ţinându-mi-o aproape de faţă, bucurându-mă de mirosul atât de familiar de acasă.

Stăteam pe podea, sprijinită de patul mamei. Ea dormea, iar eu eram cu gândul acasă. Mi-era tare dor de toate rudele şi nu pierdeam nicio ocazie s-o implor pe mama să mă ducă înapoi la ei.

Ştiam că nu-i puteam spune lui tata aşa ceva. De câte ori îi auzeam paşii rău-prevestitori apropiindu-se de uşă, stomacul mi se strângea de groază şi-mi auzeam bătăile inimii în urechi.

Dacă de data asta nu mai puteam să-l împiedic să-i facă mamei injecţia? Dacă azi avea s-o ucidă pe mămica mea?

Capitolul 5

Cine s-ar fi gândit că un lucru atât de lipsit de importanţă cum e un ambalaj de gumă de mestecat avea să ne schimbe soarta? După ce timp de mai bine de două luni se îndreptase încet-încet către moarte, mama a găsit un ambalaj mototolit de gumă de mestecat. Netezindu-l cu mâna, a încercat să-şi scrie numele pe el şi şi-a dat seama, îngrozită, că nu are destulă putere. Şi-a dat seama că, dacă nu se schimbă ceva, are să moară, lăsându-mă în casa aceea. Aveam să cresc cu convingerea că cruzimea lui tata era o parte acceptabilă a vieţii.

Nu putea – şi *nu avea de gând* – să lase una ca asta să se întâmple.

În vreme ce stătea întinsă în pat, slabă şi plăpândă, mama a pus la cale un plan. Avea să se poarte cât mai bine ca să-l convingă pe tata şi pe ai lui că acceptase să trăiască după regulile impuse de el. Când a început să-şi pună planul în practică, starea de spirit i s-a îmbunătăţit şi, încetul cu încetul, şi sănătatea. Şi-a recăpătat pofta de mâncare, puterea şi o fărâmă din încrederea lui tata.

Ştiind bine că n-ar avea nicio şansă să evadeze decât dacă ieşea de sub lentila microscopului reprezentat de casa lui Ameh Bozorg, unde era supravegheată permanent, mama i-a propus lui tata să ne mutăm împreună cu nepotul lui, Mammal şi soţia acestuia, Nasserine. Mama, care fusese întotdeauna harnică, putea să-i uşureze povara casei lui Nasserine gătind, făcând curăţenie şi având grijă de Amir, pruncul lor. Tata a fost de acord. Dar, chiar departe de rudele care stăteau la Ameh Bozorg – cei care, dornici să-i facă pe plac lui tata, erau gardienii noştri – tot n-am putut să scăpăm de accesele de furie ale tatălui meu.

Acestea erau atât de frecvente şi violente, încât, la scurt timp după ce ne-am mutat la ei, Mammal

şi Nasserine au plecat, lăsându-l pe tata singur cu furia lui. Ierarhia socială din Iran le interzicea să intervină. Tata purta un rang mai înalt decât ei pe un stâlp totemic invizibil al familiei.

Clădirea de apartamente era construită din beton cenuşiu, cu pasaje întunecoase. Noi locuiam la etaj, într-un apartament modest, cu două dormitoare. La fel ca acasă la Ameh Bozorg, salonul nu avea mobile, iar masa era rareori folosită pentru a mânca. Mama îşi petrecea întreaga zi în bucătăria îngustă, iar la celălalt capăt al apartamentului se afla dormitorul pe care-l împărţeam cu părinţii mei. Nepotul tatălui meu, Reza, locuia la parter, împreună cu soţia sa, Essie, şi copiii lor. Toată curtea era năpădită de viţă de vie plină de struguri verzi şi acri. Îmi plăcea să simt cum mi se face gura pungă după ce mâncam strugurii necopţi direct de pe ciorchine, dar nu destul de mult cât să merite să mă apropii de fiica cea răutăcioasă a lui Reza şi Essie.

Chiar dacă Iranul era deja în război cu Irakul când am ajuns noi acolo, conflictele se limitaseră la regiunile de frontieră. Lucrul acesta s-a schimbat în timpul unei singure nopţi. Dormeam buştean între părinţii mei când sunetul sirenei de apărare antiaeriană a străpuns întunericul. Bombele explodau, împrăştiind vâlvătăi roşii şi portocalii. Camera se zguduia. Dar ceea ce m-a înspăimântat pe mine mai mult decât atacul irakian a fost reacţia părinţilor mei. Li se citea groaza în priviri. Întrebările nu mai conteneau: „Ce se petrece?” „Ce ne facem?” „Unde să mergem?”.

Răspunsurile lipseau.

— Credeam că la Teheran suntem în siguranţă, s-a răstit mama, în şoaptă.

— E doar vina ţării tale, a mârâit tata drept răspuns. Cine crezi că-i livrează bombele lui Saddam Hussein? Americanii sunt în spatele acestui război.

După asta, viaţa a devenit cu adevărat grea. Avioanele de război îşi făceau apariţia mai tot timpul, iar vieţile noastre se orânduiau după sunetul sirenelor. Indiferent ce făceam, când suna alarma fugeam să ne adăpostim. Cele mai multe bombardamente aveau loc noaptea; curentul se întrerupea în tot oraşul şi astfel era mai greu pentru piloţi să lovească ţintele. În linişte deplină, întreaga familie se deplasa în vârful picioarelor de-a lungul coridorului întunecat, coborând cu grijă la primul etaj. Ajunşi acolo, ne aşezam pe podeaua rece a culoarului principal, umăr lângă umăr, alături de vecinii noştri, aşteptând să vedem dacă aveam să fim loviţi.

Aşa cum copiii numără secundele dintre fulger şi tunet ca să-şi dea seama cât de aproape este furtuna, la fel număram şi noi. Nu ştiu exact *ce anume* număram. Poate că începeam când observam lumina produsă de explozie şi ne opream când îi auzeam sunetul. Poate că începeam numărătoarea când se dădea drumul bombei şi ne opream când exploda. În tot cazul, noi număram. Uneori, numărătoarea şoptită continua din ce în ce mai tare, în beznă. Când o bombă exploda în apropiere, începeam să sperăm că au trecut de noi şi următoarea va fi aruncată mai departe.

Aşteptările acelea erau dureroase şi profund neliniştitoare. Sirenele îşi urlau avertismentul cu mult înainte să poată fi auzite bombele. Cu cât aşteptam mai mult, cu atât eram mai îngrozită. Şi, de câte ori eram îngrozită, trebuia să merg la toaletă.

— Am nevoie la baie, i-am şoptit mamei.

— Poţi să mai aştepţi?

— Nu, am şoptit, clătinând din cap. Trebuie să merg chiar acum.

— Moody, i-a spus mama cu blândeţe lui tata. Mahtob are nevoie la toaletă.

Cuvintele ei i-au provocat un acces de furie. A tot insistat că *nu* am nevoie să merg la baie. Am

încercat să aştept, dar acum, fiindu-mi şi frică de furia lui, aveam nevoie să merg cu atât mai mult.

— Mami, m-am plâns eu, trebuie să merg la baie. Nu mai pot să ţin.

— Moody, l-a rugat mama. Te rog, dă-mi voie să merg cu ea.

Morocănos, i-a întins lanterna lui mică, în formă de stilou, de felul celor pe care le folosesc medicii pentru a-şi examina pacienţii. Mama m-a luat în braţe în tăcere şi m-a dus la etaj, unde era apartamentul nostru. Acolo aveam o baie modernă, care mirosea a săpun. Pe întuneric, mi-am făcut nevoile cât de repede am putut, fiind atentă să mă împotrivesc obişnuinţei de a trage apa la sfârşit. Nu puteam să riscăm să facem atât de mult zgomot. După aceea, ne-am grăbit să ajungem înapoi la locurile noastre, alături de vecini şi de tatăl meu care spumega de furie.

Părinţii mei şi cu mine am început să dormim într-un pat improvizat, sub masa din sufragerie. Puseseră mai multe straturi de pături pe laturi, încercând să creeze un fel de barieră împotriva cioburilor de sticlă care ne-ar fi ciuruit dacă ar fi avut loc o explozie neaşteptată în apropiere. Chiar de acolo, din buncărul de sub masă, am fost martoră la unul dintre multele atacuri violente ale tatălui meu.

În acea după-amiază, fără niciun avertisment, tata s-a întors şi a apucat-o pe mama de păr. A târât-o până la peretele dintre sufragerie şi dormitorul nostru pe care nu-l mai puteam folosi, fiind nesigur. Erau şi ceva rude în vizită la noi în ziua aceea, dar n-au făcut nimic să-l împiedice.

Mama a căzut la pământ, implorându-l pe tata să se oprească. El a prins-o de păr cu ambele mâini şi, în timp ce urla la ea, a început s-o dea cu capul de perete. Rugându-se de el, mama i-a apucat pumnii în mâini, încercând să-i scoată din părul ei. El continua s-o izbească cu capul de perete, iar şi iar. M-am ridicat în genunchi sub masa din sufragerie

şi m-am întins către mama. Cu lacrimile şiroindu-mi pe faţă, am implorat rudele s-o ajute.

Stăteau în salon şi priveau, fără să dea vreun semn că ar fi impresionaţi de sălbăticia tatălui meu. Nu scoteau nicio vorbă. Nu mişcau un deget. Stăteau acolo, pur şi simplu.

— Opreşte-te, tati, opreşte-te! am ţipat.

El a continuat să dea în ea. O lovea cu picioarele în timp ce o dădea cu capul de perete. În hohote, m-am ridicat cu greu în picioare şi m-am repezit la el cu toată forţa.

— Opreşte-te, tati! O doare!

Neabătut, tata m-a îndepărtat cu mâna. M-am repezit din nou la el, încercând să mă bag între el şi mama, care deja era plină de sânge. M-a lovit. Nu mi-a păsat. Voiam doar să nu-i mai facă rău.

Una dintre femeile din cameră s-a apropiat şi m-a tras de lângă el. M-a legănat în braţe, pe podea până când tata, obosit, a mai dat-o pe mama cu capul de perete o dată, apoi şi-a scos mâinile din părul ei. Mama a rămas întinsă pe covor, hohotind şi chinuindu-se să respire, sprijinită pe jumătate de perete. M-am zbătut să mă eliberez şi am alergat la ea. M-a cuprins în braţe şi am plâns împreună.

Aşa am aflat ce e un cucui.

Într-o după-amiază eram pe balcon, jucându-mă într-un bazin cu apă pentru copii, când a sunat sirena. Mama a venit în fugă cu un prosop.

— Mai stau puţin, am protestat eu. Mai e destul până ajung avioanele.

Se prea poate să fi fost aşa, dar mama tot m-a tras afară din bazin şi, împreună cu ea şi tata, ne-am reluat locurile obişnuite din adăpostul de pe hol, împreună cu vecinii. Mă obişnuisem într-atât cu bombardamentele, încât devenisem oarecum indiferentă la pericolul pe care-l reprezentau.

Ieşirea din adăpost în urma unui bombardament era de ajuns să te facă să revii la realitate. După un atac care avusese loc foarte aproape, pe timp de

noapte, am ieşit să vedem ce pagube se produseseră. Oamenii plângeau şi ţipau. Se ridicau flăcări din clădirile dărâmate. Maşinile erau răsturnate. Lumea alerga în toate direcţiile. Respiram nori groşi de praf amestecat cu praf de puşcă şi cu mirosul înţepător de cabluri electrice arse. Îmi imaginez că iadul se aseamănă foarte mult cu ceea ce am văzut în noaptea aceea.

La un moment dat, am observat nişte adulţi care arătau cu degetul înspre ramurile unui copac, dezgustaţi. Mama mă ţinea în braţe. Când şi-a îndreptat privirea într-acolo şi şi-a dat seama ce vede, a icnit şi ea şi m-a întors repede cu spatele, apăsându-mi faţa pe umărul ei. Abia mai târziu, când am pus cap la cap fragmente din conversaţiile pe furiş ale adulţilor, mi-am dat seama că de copacul acela atârnau bucăţi de corpuri umane.

Alt lucru pe care nu l-am înţeles pe moment, în copilărie, a fost că mirosul caracteristic de după un bombardament nu era doar de foc, praf de puşcă şi dărâmături. Cu ele se amesteca şi mirosul de carne arsă. Viaţa într-o zonă de război este crudă, abjectă, revoltătoare, înspăimântătoare şi înfiorător de inumană – foarte asemănătoare cu izbucnirile din ce în ce mai violente ale tatălui meu.

Încă de când era în Statele Unite, tata avea impresia că lumea are ceva cu el şi că guvernul îl urmăreşte. Pe măsură ce luni şi luni de captivitate treceau, paranoia lui lua amploare. Ne urmărea fiecare mişcare, cercetându-ne tot mai bănuitor.

Baia a devenit refugiul nostru – locul unde ne rugam în şoaptă, în engleză, implorându-l pe Dumnezeu să ne scape din mâinile lui tata şi să ne ajute să ne întoarcem la familia din Michigan, de care ne era atât de dor că ne durea sufletul. Nici măcar în baie nu scăpam de sub supravegherea tatălui meu. Încăperea avea două intrări – una din salon şi alta din dormitor. Cea de-a doua avea un geam, unde el stătea în tăcere, observându-ne, ca să fie sigur că nu punem nimic la cale.

Tata nu ne dădea voie să comunicăm cu familia noastră din America. La începutul perioadei de captivitate îi sunase şi le spusese că guvernul iranian nu ne dădea voie să părăsim ţara. Era o minciună, dar cum era să ştie ei asta? Mai târziu, a obligat-o pe mama să le trimită scrisori şi fotografii din care să reiasă că ducem o viaţă fericită în Iran. Apropiaţii ne trimiteau scrisori şi pachete, dar bănuiesc că doar o mică parte din conţinutul acestora trecea de cenzura lui tata.

Date fiind împrejurările, lucrurile care altă dată ar fi părut nesemnificative căpătau rang de amintire nepreţuită. Patty, fosta mea dădacă, îmi trimisese ecusonul de la universitate, cu poza ei lipită. Pentru mine era foarte preţios, căci ea ţinuse acea bucăţică de carton laminat în mâinile ei, aşa cum o ţineam şi eu într-ale mele. Altcineva trimisese un tub ca de pastă de dinţi plin cu gumă de mestecat roz şi moale. Din instinct, o raţionalizam. Striveam tubul închis în mâini şi simţeam cum guma lipicioasă se mişcă de colo-colo sub degetele mele, în tubul ei de plastic. Când nu mai rezistam, răsuceam cu băgare de seamă capacul ca să miros guma lipicioasă care-mi amintea de casă.

Într-o după-amiază mergeam cu părinţii mei la piaţă, ţinând tubul meu preţios de gumă în mână. Era un cartier bogat. Trotuarele erau late şi mărginite de case opulente, care se lăudau cu gazon bine îngrijit, grădini şi copaci mari. Părinţii mei mergeau unul lângă altul în faţa mea, vorbind despre nimicuri – unul dintre rarele momente dintre izbucnirile de furie, când reuşeam să mai văd o frântură din tăticul meu, aşa cum era el înainte să devină un monstru. Am rămas puţin în urmă şi, fără să mă gândesc, am dus mâna în buzunar ca să strâng tubul cu gumă. Dispăruse!

Cuprinsă de panică, m-am oprit şi am privit în jurul meu. Nici urmă de comoara mea de acasă. Probabil îmi căzuse din buzunar. Ochii mi s-au

umplut cu lacrimi înţepătoare, pe care mă luptam să le ţin în frâu. Distanţa dintre mine şi părinţii mei creştea. Voiam s-o iau la fugă înapoi, pe unde venisem, dar ştiam că nu se putea. După ce am aruncat o ultimă privire în urmă, am grăbit pasul şi i-am ajuns din urmă.

Mă cuprindea groaza. Dacă tata afla că pierdusem tubul, cu siguranţă avea să se înfurie. Accesele lui repetate nu-mi părăseau niciodată gândurile. În cel mai bun caz, ţipa la mine. Dar, mai degrabă, ţipa la mama şi, când ţipa la mama, lucrurile se precipitau şi depăşeau simpla violenţă verbală. M-am gândit să-i dau vestea cea rea mamei, în şoaptă, când tata nu era atent, dar nu voiam s-o împovărez cu supărarea mea. Şi-aşa era ea tristă. Aşa că mi-am continuat drumul cu capul plecat şi lacrimile care ameninţau să izbucnească. Îmi doream cu disperare să mă întorc acasă şi-l uram pe tatăl meu.

Pe drumul de întoarcere de la piaţă am căscat cu atenţie ochii în căutarea micii mele comori, sperând că aştepta undeva să fie recuperată. Stradă după stradă, ochii mei cercetau amănunţit trotuarul, iarba, tufişurile. Cu fiecare pas, mă întristam mai tare. Aproape că renunţasem când, cu coada ochiului, am zărit ceva pe fâşia de iarbă care desparte trotuarul de carosabil, la rădăcina unui copac. Am rămas puţin în urmă şi am dat o fugă să mă uit mai de aproape. Spre marea mea bucurie, era chiar tubul meu de gumă – preţioasa legătură cu căminul meu.

Capitolul 6

Pentru mine, vârsta de cinci ani a fost guvernată de teamă: teama de tatăl meu şi de temperamentul lui violent, teama de-a fi despărţită de mama, teama de bombele care aveau, cu siguranţă, să cadă şi teama de-a nu-i mai revedea vreodată pe cei dragi de acasă. Lunile treceau; eu şi mama eram, în continuare, ţinute prizoniere. Ne agăţam cu disperare de scurtele momente de bucurie – un pachet de la Annie care conţinea o scrisoare, o păpuşă Raggedy Ann şi o rochie roşie; o cutie de la mătuşa Carolyn, în care erau un pachet de Jello-O roşu şi o casetă cu Crystal Gayle; priveliştea mea preferată asupra oraşului, noaptea, din vârful drumului şerpuit de munte. Din păcate, alinarea pe care o aduceau era înşelătoare şi de scurtă durată.

Ca să-mi adâncească temerile care şi-aşa îmi consumau întreaga viaţă, într-o după-amiază, târziu, tata a făcut un anunţ înfricoşător: a doua zi aveam să încep şcoala. M-am agăţat de mama, plângând. Nu voiam să merg la şcoală. Nu voiam să plec de lângă ea. Dacă venea un bombardament şi ne pierdeam una de alta? Dacă tata o ucidea cât eram eu plecată?

Mama s-a împotrivit în numele meu:

— Nu putem s-o trimitem la şcoală. Moody, trebuie să vorbim despre asta. Nu e pregătită. Nu vezi că-i e frică?

El a fost de neclintit. Aveam să încep şcoala şi cu asta, basta.

Viaţa în Iran, la mijlocul anilor ’80, era mohorâtă. Se prea poate să fi existat pe undeva vreo pată de culoare, dar, când privesc înapoi, tot ce văd e gri. Străzile, blocurile de beton, chiar şi cerul – toate mi s-au întipărit în memorie în tonuri sumbre, murdare. Când ieşeau din casă, oamenii purtau haine negre, albastru închis, maro sau gri.

Rigolele miroseau urât şi erau pline de mizerie şi urină. Aerul era greu din pricina prafului ridicat de bombele care explodaseră şi învăluia întregul oraş în smog. Până şi rezervoarele cu apă de pe marginea drumurilor erau făcute din tablă cenuşie, degradată cu trecerea timpului. Eu şi mama nu beam niciodată din polonicele agăţate pe marginea rezervoarelor, care erau folosite de toţi trecătorii. Mama avea un pahar de plastic care se plia în formă de cutie.

Nici şcoala mea cea nouă nu scăpase de aspectul mohorât atât de prezent pretutindeni. Semăna mai mult cu o unitate militară decât cu un mediu menit să stimuleze creativitatea şi învăţarea. Identitatea ne era furată, la fel şi dreptul de a vorbi sau chiar de a gândi liber. Clasele erau separate pe sexe şi fiecare elev trebuia să poarte uniforma aprobată de guvern. Pentru fete, aceasta consta dintr-un *montoe,* o jachetă fără formă, lungă până la genunchi şi un *macknay,* o învelitoare pentru cap largă şi destul de lungă cât să ne acopere umerii. Pe sub *montoe* purtam pantaloni confecţionaţi din aceeaşi pânză monotonă ca şi restul veşmintelor. În mod deloc surprinzător, culoarea uniformei şcolii noastre era gri.

Guvernul iranian se angajase într-o campanie nebunească de îndoctrinare a populaţiei. Fiecare ţară face lucrul acesta într-o oarecare măsură, dar modul în care Iranul spăla creierele era deosebit de eficient. Când mă gândesc la generaţia tânără de iranieni care a mărşăluit alături de mine prin curţile cenuşii ale şcolilor cenuşii, îmi amintesc de cuvintele lui Ronald Reagan: „Informaţia este oxigenul erei moderne… Pătrunde prin ziduri cu sârmă ghimpată, pluteşte peste graniţe electrificate”. Oare la colegii mei a ajuns destulă informaţie înainte să fie prea târziu – înainte ca guvernul să le sterilizeze mintea şi să le fure sufletul?

Îmi amintesc cum am coborât din autobuz şi am privit lung la poarta şcolii, dorindu-mi cu disperare să mă aflu altundeva, oriunde. Mirosul de motorină se amesteca cu cel al gudronului întins pe străzi. Un paznic în uniformă, aflat la poartă, se asigura că toţi cei care treceau pragul tratau steagul american cu dispreţul cuvenit. Ca să trec, mi se cerea fie să calc pe imaginea lui pictată pe jos, fie s-o scuip. Să-mi văd steagul pe jos era deja insultător, dar să mi se ceară să profanez un astfel de simbol mă înfuria peste poate. Din afară e posibil să fi părut mică şi supusă dar, pe dinăuntru, clocoteam de ură.

După ce ne arătam dispreţul faţă de steagul american, trebuia să ne aliniem milităreşte şi să mergem în cadenţă, scandând în cor cuvintele atât de familiare.

— *Maag barg Amrika.*

— Mai tare!

— *Maag barg Amrika!*

— Mai tare!

— *Maag barg Amrika!* ţipam cuvintele, cu gâtlejul arzând.

Strigătele mele se amestecau la unison cu cele ale celorlalţi elevi, lovindu-se cu ecou de zidurile mohorâte care ne ţineau prizonieri şi pătrunzându-ne cu fanatismul guvernului.

„Maag Barg Amrika." Moarte Americii. Acele cuvinte mă îndurerau. Zi după zi, chinuitor, blestemam ţara pe care o iubeam.

Într-o bună zi, ajungând la limită, am anunţat-o pe mama, în timp ce-mi pregătea o gustare pentru după ore:

— Mâine, am declarat fără ruşine, am să strig „Moarte lui Khomeini!".

— Nu, n-ai să faci asta, mi-a răspuns ea ferm. Mie poţi să-mi spui tot ce vrei când nu ne aude nimeni, dar să nu îndrăzneşti să spui aşa ceva de faţă cu alţii. Ar fi foarte periculos. Înţelegi? Dacă profesorii te-ar auzi spunând una ca asta, guvernul

te-ar lua sau m-ar lua pe mine şi pe tatăl tău. Promite-mi că vei spune exact ce-ţi cer ei să spui.

Am ţinut seama de avertismentul ei, ştiind că avea dreptate. Violenţa era atât de răspândită în timpul regimului lui Khomeini, încât nici copiii cei mai mici nu erau protejaţi de ea. Khomeini îi folosea pe copii drept informatori. Cum altfel s-ar fi putut infiltra mai bine în casele oamenilor? Ei erau ochii şi urechile guvernului, folosiţi ca să strângă informaţii. Profesorii întrebau: „Ce citeşte mami? Ce ascultă tati la radio? Părinţii tăi consumă alcool? La voi în casă se pune muzică? Mami se acoperă când e în casă?”. Orice răspuns nepotrivit era motiv pentru o acţiune a guvernului.

Oamenii dispăreau frecvent. Guvernului îi făcea o plăcere deosebită să folosească astfel de trădători drept exemplu pentru a stârni frica în inimile cetăţenilor. Uneori, aceşti aşa-zişi „infractori” erau torturaţi luni sau ani în şir înainte de a fi eliberaţi ca să poată povesti ce li s-a întâmplat cât au fost ţinuţi în captivitate. Alţii grăiau cu propriul sânge. Execuţiile publice erau ceva obişnuit.

Îmi amintesc cum mi se desfăşura înaintea ochilor priveliştea oraşului pe când mă aflam pe bancheta din spate a unei maşini. Treceam pe lângă o unitate militară sau o închisoare – nu sunt sigură ce era. Prin gardul de sârmă ghimpată, la distanţă mare, am văzut un grup de oameni care stăteau în picioare unul lângă altul. Erau legaţi la ochi şi aveau mâinile legate la spate. Nişte soldaţi aflaţi faţă în faţă cu ei au deschis focul şi, unul câte unul, oamenii s-au prăbuşit la pământ.

Uneori mă întreb dacă lucrul acela chiar s-a întâmplat. Poate l-am văzut la televizor sau poate am visat. E înfricoşător să vezi cu ce se pot obişnui mintea şi corpul tău. Sunetul focurilor de armă ne era la fel de cunoscut precum claxoanele maşinilor din oraş sau ciripitul păsărilor de la ţară sau valurile care se sparg la mal. Violenţa ne înconjura

din toate părţile atât în casele noastre, cât şi pe străzile Teheranului.

Chiar dacă aveam cinci ani, am înţeles ce i s-ar fi putut întâmpla familiei mele dacă aş fi fost atât de sfidătoare încât să spun cu glas tare ce-mi trece prin cap. Aşa că am înlocuit, în mintea mea, cuvântul *Amrika* cu *Khomeini.* Buzele îmi protejau familia dar, în sufletul meu, am rămas credincioasă tărâmului libertăţii – iar ura mea creştea.

La şcoală stăteam în bănci câte doi sau trei. Profesoarele, nişte femei aspre îmbrăcate în *chador* negru, mergeau cu pas măsurat pe dinaintea noastră, ţinând câte un băţ de lemn în mână. Puneau întrebări şi scandau răspunsurile. Elevii răspundeau, repetând răspunsurile deja date la unison, pe acelaşi ton mecanic – aceeaşi inflexiune, aceeaşi viteză, accentuând aceleaşi silabe. Ni se spunea ce să gândim şi nimic altceva nu era tolerat.

Temele pentru acasă durau ore în şir. Aveam de scris pagini întregi cu aceeaşi literă. Fiecare dintre ele trebuia să fie conturată exact cum ne arătase profesoara. Până şi tata era de părere că atâta copiat era prea mult. Îmi verifica temele cu meticulozitate în fiecare seară şi nu se putea spune că am terminat ce aveam de făcut până când el nu-şi dădea aprobarea.

Era un perfecţionist în cel mai strict sens al cuvântului, mai ales când venea vorba de limba lui maternă. Când mama încerca să vorbească cu cineva în limba persană, lua foc, urlând la ea să tacă. Vorbea cu accent, iar el nu avea de gând să tolereze asemenea mediocritate.

— Dacă nu eşti în stare să spui ce-ai de spus cum trebuie, taci din gură, ţipa el.

Eu am avut avantajul să fiu expusă la limba persană într-o perioadă când în creierul meu încă se dezvolta limbajul, aşa că sunetele lungi şi guturale îmi ieşeau cu uşurinţă. În doar câteva săptămâni, vorbeam cât de fluent îmi permitea

vârsta. Cititul şi scrisul cereau exerciţiu, iar profesorii mei se asigurau că aveam parte de acest lucru din plin.

Şcoala era pur şi simplu un chin pentru mine. Devenisem un fel de paria printre ceilalţi elevi, ceea ce nici nu era de mirare, fiind atât de timidă şi plângând neconsolat mai tot timpul – atât de mult încât mama trebuia să vină la şcoală cu mine. În plus, mă considerau americancă. Dar, la cât de greu îmi era să mă încadrez în acea societate, să fiu americancă era cea mai mică dintre problemele mele.

Într-o zi, mama a reuşit să facă rost de nişte arahide. Mâncarea, apa şi curentul electric erau raţionalizate din pricina războiului, aşa că articolele de lux precum arahidele lipseau complet din lumea noastră. Cumva, ea a reuşit să facă rost de câteva şi a muncit o după-amiază întreagă ca să transforme acea comoară în ceva ce să aducă cât de cât cu untul de arahide de acasă, de care ne era atât de dor. Produsul final nu a fost chiar la fel, dar era destul de asemănător. Am fost tare încântate.

Nu mai puteam de bucurie când mi-a pregătit gustarea preferată pentru şcoală. Îmi lăsa gura apă când mă gândeam la tulpinile de ţelină umplute cu unt de arahide care mă aşteptau în pachet. Dar, la ora prânzului, mi s-a făcut ruşine să mănânc ceva atât de necunoscut în faţa celorlalţi copii. I-am privit, agitată, în timp ce am luat o primă muşcătură din minunata mea gustare. Celelalte fete mă priveau fix, nedumerite. Unele dintre ele râdeau pe înfundate şi mă arătau cu degetul. Altele păreau cu adevărat curioase. Mama m-a îmboldit:

— Mahtob, de ce nu le dai să guste şi prietenelor tale?

Ascultătoare, i-am întins o bucăţică celei mai apropiate privitoare. A luat-o şi a gustat. Celelalte eleve o priveau, aşteptându-i reacţia. Când a zâmbit, şi-au făcut şi ele curaj şi au dorit să guste din acea invenţie culinară neobişnuită. Le-am dat

lor tot, până la ultima bucăţică şi, drept răspuns, am fost pentru prima dată încălzită de zâmbetele lor de acceptare.

Când nu eram la şcoală, tata continua să mă oblige să mă joc cu verii mei. Eu preferam să stau în linişte alături de adulţi, dar el era de neclintit. Când mă jucam cu alţi copii rămâneam pe margine, mai mult privind în tăcere decât luând parte la jocurile lor. Se jucau de-a oamenii mari. De-a bărbaţii care le dau ordine răstite soţiilor. De-a soţiile care sunt gata să sară imediat să le facă pe plac soţilor.

Curtea împrejmuită de ziduri a lui Ameh Bozorg era casa noastră imaginară, iar stivele de covoare persane rulate foloseau drept pereţi care despărţeau camerele. Fetele purtau *chador,* la fel ca surorile mai mari sau mătuşile pe care le admirau. Chiţăiau de încântare când dădeau drumul bucăţii de pânză, iar aceasta le aluneca de pe cap, apoi de pe umeri, înainte să cadă pe podea. Eliberate de greutatea veşmintelor impuse de guvern, începeau să ţopăie prin „casă" chicotind, înfiorate de un asemenea gest de rebeliune. Chiar atunci, unul dintre băieţi începea să bată în perete, ca şi cum ar fi ciocănit la o uşă. Fetele ţipau, căscând ochii ca şi cum ar fi fost cuprinse de teamă şi acoperindu-şi instinctiv părul dezvelit, se repezeau apoi să-şi recupereze *chador*-ul pe care-l lepădaseră cu atâta bucurie.

Când ne plictiseam să ne jucăm de-a casa, eu şi verii mei ne aşezam pe podeaua salonului şi coloram, în timp ce ne uitam la desene animate. Şi ei se repezeau la fel de înverşunaţi ca adulţii să mă certe când îmi alegeam culorile. Spălarea creierelor era atât de generalizată încât se impuneau până şi culorile pe care copiii să le folosească atunci când colorau imagini, la ei acasă. Pagina din stânga era identică cu cea din dreapta în cărţile de colorat, doar că una dintre ele era deja colorată, iar cealaltă era în alb şi negru. Dacă

floarea din imaginea colorată era roşie, atunci şi cea de pe pagina cealaltă trebuia colorată în roşu. N-avea importanţă că movul era culoarea mea preferată sau că bunica prefera galbenul. Regimul lui Khomeini, prin campania sa susţinută de teroare, făcea tot ce-i stătea în putinţă să crească o generaţie de servitori supuşi şi lipsiţi de judecată proprie.

În jurul meu toată lumea vorbea despre camioanele care opresc la porţile şcolilor ca să-i ia pe copii la război. Băieţii se adunau să-i asculte pe bărbaţii în uniforme care stăteau în spatele camionetelor, ţipând în megafoane discursuri motivante despre martiriu. Copiilor li se spunea că aveau să-şi facă părinţii mândri de ei sacrificându-şi viaţa în numele lui Allah şi că moartea în războiul sfânt le garanta că sufletele lor aveau să fie primite direct în paradis. Pentru a purta mesajul acasă, fiecare băiat primea o cheie de plastic – cheia paradisului – pe care s-o poarte, atârnată pe un lănţişor, la gât. Zvonurile spuneau că acei copii, trataţi ca nişte piese de echipament militar uşor de înlocuit, erau trimişi înaintea soldaţilor şi a artileriei pentru a detona minele. Guvernul iranian îşi ucidea cu bună ştiinţă copiii.

Capitolul 7

Cum se face că femeile harnice deseori sfârşesc alături de bărbaţi leneşi? Oricare ar fi explicaţia, îi mulţumesc lui Dumnezeu că aşa s-a întâmplat şi în familia mea. Mă cutremur când mă gândesc cum ar arăta viaţa mea acum dacă lucrurile ar fi stat invers.

În Iran, cumpărăturile se făceau zilnic, iar pieţele erau specializate. Când aveam nevoie de pâine, trebuia să stăm la coadă la piaţa de pâine. Dacă ne trebuia brânză, mergeam la altă piaţă şi ne aşezam la altă coadă. Acelaşi lucru era valabil şi pentru legume şi fructe, carne, mirodenii şi altele. De teamă că mama avea să fugă cu mine, tata nu ne scăpa din priviri decât atunci când avea la dispoziţie un paznic de încredere care să-i ţină locul. Când venea timpul să ieşim la cumpărăturile zilnice, ne însoţea ca să poată fi cu ochii pe noi.

Mama ştia că va veni până la urmă şi ziua când se va plictisi de o treabă atât de măruntă pe care o considera sub demnitatea lui. Se ruga să vină ziua aceea, în speranţa că avea s-o lase să meargă la cumpărături singură. Poate că atunci va reuşi să găsească o cale să scăpăm din închisoare.

Mama avusese dreptate. Îl cunoştea bine pe tata. Era arogant, plin de sine şi, mai presus de toate, leneş. Detesta să-şi piardă timpul preţios ocupându-se de nevoi de bază. Prefera mai degrabă să meargă la cumpărături după articole de lux. Îi plăceau maşinile scumpe, lucrările de artă originale, bijuteriile fine şi hainele de firmă. Orice ar fi cumpărat, trebuia să fie cel mai mare şi cel mai bun articol şi întotdeauna cumpăra excesiv. Dacă-şi cumpăra un tricou Lacoste, nu se limita la unul singur – cumpăra unul din fiecare culoare. Să fie degradat la statutul de curier, aşteptându-şi rândul la nenumărate cozi printre oamenii

obişnuiţi, ca să cumpere săpun sau brânză sau roşii era ceva de nesuportat pentru el.

Mânat de mândrie şi lene, până la urmă a lăsat-o mai moale şi a slăbit frâiele. Dar a făcut-o încetul cu încetul – foarte încet. A început prin a o trimite pe mama la piaţă cu o listă de cumpărături, dar fără bani. Ea trebuia să se întoarcă şi să-i spună preţul exact al fiecărui articol. În timp ce era plecată să se intereseze de preţuri, el o cronometra ca să se asigure că nu are nicio clipă liberă pentru vreo oprire nepermisă pe drum. Când mama se întorcea, îi dădea bani ficşi şi pornea din nou cronometrul. Ea pleca din nou la drum, de data aceasta ca să cumpere articolele după care fusese trimisă.

Îşi câştigase un dram de libertate. Totuşi, nici nu se punea problema să iasă din casă nesupravegheată, cu mine. Şi tata o cunoştea bine pe mama. Ştia că, şi dacă ar fi găsit o cale de scăpare, ea nu ar fi plecat niciodată fără mine. Putea s-o lase liberă pe străzile Teheranului, sigur fiind că, atâta timp cât mă ţinea pe mine drept răscumpărare, ea avea să facă exact ce i se spune.

A avut dreptate când i-a apreciat devotamentul mamei. Dar ceea ce a subestimat a fost capacitatea ei de a găsi resurse şi hotărârea, amândouă învăţate de la tatăl ei. Pe când era copil şi locuia în centrul statului Michigan, bunicul meu, un cherestegiu cu suflet cald, o lua cu el la plimbare prin pădure. Odată ajunşi în inima pădurii, îi spunea: „Bine, acum arată-mi tu drumul. Cum ieşim de-aici?”. Mama spune că el se lua după ea pe cărarea greşită de câte ori era nevoie, până când se orienta şi-şi dădea seama care era drumul spre casă.

Învăţarea în condiţii reale îi ascuţise simţul orientării şi o învăţase să fie perseverentă. În timpul acestor rătăciri printre copaci, bunicul reuşise să-i insufle copilei filosofia lui de viaţă. „Dacă vrei, poţi. Nu te lăsa niciodată păgubaşă.

Dacă-ţi doreşti un lucru cu adevărat, mergi înainte. Întotdeauna există o cale.”

Nu cred în coincidenţe. Cred în miracole. Şi întâmplarea a făcut ca un străin, şi iranian pe deasupra, să-şi facă un ţel din a ne ajuta pe mama şi pe mine să fugim. Întruna dintre primele ei ieşiri de una singură, mama a început să ceară în stânga şi-n dreapta, ca un cerşetor, o monedă specială de care era nevoie pentru a folosi un telefon public. Cu mâna întinsă, se ruga de trecători: *„Dozari? Dozari?”.* A intrat într-un magazin şi a întrebat din nou:

— *„Dozari?”*

Negustorul, recunoscându-i accentul, i-a răspuns cu entuziasm:

— Eşti americancă! Te rog, intră. Foloseşte telefonul meu.

Copleşită, mama i-a acceptat oferta plină de compasiune.

Întrucât rebelii iranieni făcuseră tot ce le stătuse în putere să nu existe o ambasadă americană la Teheran, mama a sunat la ambasada Elveţiei, care găzduia o secţiune menită să apere interesele americane, în speranţa că ei aveau să găsească o cale să ne elibereze. Deşi situaţia noastră le era cunoscută, nu ne-au putut oferi niciun ajutor. Când mama a închis, negustorul, care ascultase ce vorbise la telefon, i-a spus:

— Aveţi probleme. Eu vreau să vă ajut.

Nu voia ca mama să creadă că toţi iranienii erau ca tatăl meu şi familia lui. A spus că ştia nişte oameni şi avea să se intereseze să vadă dacă se putea face vreun aranjament. Nu aveam cum să ştim asta atunci, dar acea întâlnire întâmplătoare avea să fie un pas decisiv în drumul nostru către libertate.

Negustorul nostru a fost, într-adevăr, o mană cerească. Într-o lume în care se părea că fiecare spiona pentru cineva şi nimeni nu era de încredere,

el şi-a ţinut cuvântul. De câte ori putea, mama se oprea să vorbească cu el. Uneori treceau săptămâni întregi între vizitele ei, în funcţie de cât era tata de paranoic. Dar negustorul îi oferea o rază de speranţă de fiecare dată. Mobilizase o întreagă reţea subterană ca să ne ajute. Vorbise în secret cu nişte oameni care vorbiseră cu alţii şi rămăsese neclintit în hotărârea lui de a ne elibera de sub opresiunea tatălui meu.

Cu timpul, tata a început să creadă că mama cedase şi acceptase să trăiască în Iran, la ordinele lui. Abia atunci mi-a dat voie şi mie să ies din casă cu ea. Mama profita de fiecare ocazie ca să ia legătura cu reţeaua ei clandestină de îngeri. Ne grăbeam să trecem pe la negustor să aflăm ultimele veşti. Mergeam în pas alergător să ne întâlnim cu alţi oameni pe care mama îi cunoscuse prin negustor. Dădeam fuga până la ambasadă să facem schimb de mesaje şi să-i implorăm să intervină în numele nostru.

Ambasada Elveţiei mă speria nespus de tare cu santinelele ei înarmate până-n dinţi şi cu barierele metalice care se închideau cu zgomot în urma noastră, parcă pentru ultima dată. Indiferent de câte ori aş fi intrat cu mama pe acea poartă, indiferent cât m-aş fi pregătit pentru sunetul acela metalic, întotdeauna îmi dădea fiori de groază.

Odată intrate în clădirea impunătoare, eram conduse de o gardă înarmată într-o încăpere mică, unde eram percheziţionate înainte să ni se dea drumul să intrăm în încrengătura de birouri. Cazul nostru fusese repartizat unei femei pe nume Helen. Era blândă şi înţelegătoare şi dorea cu disperare să ne ajute. În acelaşi timp, avea mâinile legate. În America se considera că avem cetăţenie dublă, dar Iranul ne-o recunoştea doar pe cea iraniană. Nu intram sub jurisdicţia ei şi eram considerate proprietatea legală a tatălui meu. Dacă el păţea ceva, deveneam proprietatea familiei lui.

Unul dintre angajaţii ambasadei avea într-un sertar al biroului batoane de ciocolată Toblerone. De câte ori treceam pe acolo, aruncam o privire în direcţia lui, sperând să-l găsesc aşezat la birou. Dacă dădeam de el, cu siguranţă mă invita să iau loc şi împărţea un baton de ciocolată cu mine, în timp ce mama vorbea cu Helen. Rupeam cu grijă bucăţica în formă de vârf de munte şi sorbeam fiecare detaliu: aroma, unghiurile lucioase, litera gravată pe o parte în alfabetul de la mine de-acasă. Abia după aceea îmi strecuram o bucăţică în gură.

Savuram experienţa până la ultimul detaliu, în timp ce eram atentă să nu povestesc nimănui în afară de mama despre această bucurie secretă. Dacă ar fi aflat tata, nu m-ar mai fi lăsat s-o văd niciodată. Ameninţările lui cu moartea nu se răriseră deloc. Mama făcea tot ce-i stătea în putinţă să găsească o cale de-a mă duce acasă, iar eu trebuia să fac tot ce-mi stătea în putinţă să ne apăr de tata. Aşadar, cu fiecare bucăţică delicioasă, cremoasă de Toblerone, îmi spuneam că acest lucru nu se întâmplase niciodată.

Incursiunile noastre erau pline de pericole. Pasdar, poliţia moravurilor, patrula pe străzi, înarmată cu mitraliere, în căutare de abateri de la ţinuta vestimentară. Treaba lor era să se asigure că femeile erau îmbrăcate astfel încât să fie protejate de privirile desfrânate ale bărbaţilor. Femeile erau obligate să-şi acopere pielea, cu excepţia feţei şi a mâinilor. Niciun fir de păr nu trebuia lăsat la vedere. Oja era interzisă, la fel şi orice fel de machiaj… pentru binele femeii, desigur.

Mama a avut câteva întâlniri neplăcute cu Pasdar. Într-o zi, când tocmai ieşiserăm dintr-un magazin şi aşteptam să traversăm, o femeie într-un *chador* negru cu o puşcă automată în mână a sărit din spatele unei camionete. Am îngheţat când am văzut că se îndreaptă spre noi. Mama m-a strâns mai tare de mână. Femeia a început să ţipe la

mama pentru că i se lăsaseră şosetele sub tivul de la *montoe* şi se vedea o fâşie de piele de pe picior. Mama, într-un neobişnuit şi nesăbuit acces de neobrăzare, i-a răspuns, tot ţipând, că elasticul pentru şosete care se găsea în Iran nu era bun de nimic. Dacă ar fi putut să găsească nişte şosete ca lumea, le-ar fi purtat bucuroasă. Poliţista, dând dovadă de o uimitoare blândeţe, a fost de acord cu mama şi ne-a lăsat să ne continuăm drumul.

Nu încape îndoială că numai mila Domnului ne-a salvat în ziua aceea. Fâşia aceea de piele dezvelită era de ajuns să-i asigure mamei arestul sau chiar execuţia, iar cearta cu poliţia trebuia să aibă, în tot cazul, consecinţe grave.

Profesoarele de la şcoala mea, aflând de necazul nostru, s-au arătat neobişnuit de mărinimoase, riscându-şi chiar siguranţa. Nu ne dădeau voie să plecăm odată ajunse la şcoală, dar ne permiteau să întârziem la ore, dându-ne astfel mai mult timp să ne ocupăm de misiunea noastră secretă.

Într-o dimineaţă, am trecut cu mama pe la negustor înainte de ore. Lunile treceau şi planurile de evadare cădeau unul după altul, aşa că rugăminţile noastre deveniseră mult mai insistente. Am luat-o pe scurtătură pe o alee, unde am dat peste un stol de păsări care ciuguleau pământul de pe stradă. M-am bucurat să le văd, căci îmi aminteau de păsările care-mi fuseseră atât de dragi acasă. Ne-am oprit o clipă să ne bucurăm de ele înainte s-o luăm la fugă până la negustor, apoi să ne îndreptăm spre şcoală.

În seara aceea tata ne-a însoţit la piaţă să cumpărăm pâine pentru cină. Brutarii lucrau în jurul unei vetre deschise. Purtau sandale şi pălării turtite. Lucrau ghemuiţi pe podea, frământând aluatul printre munţi de făină şi dându-l apoi din mână în mână, în funcţie de etapa de preparare în care se afla. Ultimul din şir aşeza pâinea plată pe o lopată de lemn cu coadă lungă şi o împungea cu degetele, ornând-o pe întreaga suprafaţă. Apoi o

arunca în vatră, unde se cocea pe un pat de pietriş mărunt. Un alt bărbat avea grijă de pâini, întorcându-le cu un băţ lung când marginile se ardeau de la temperatura înaltă. Când căpăta o culoare aurie, pâinea era scoasă din cuptor întorcând rapid băţul, împreună cu câteva pietricele răzleţe care rămâneau pe fundul franzelei uriaşe în urma coacerii. Acest fel de pâine era *sangyak,* preferata mea între varietăţile de pâine persană. Franzelele erau lunguieţe şi aproape cât mine de mari.

Pe drumul înapoi spre casă, mama a rupt bucăţi mari de pâine şi ni le-a dat să le mâncăm. Înainte să-mi dea bucata, a curăţat cu grijă pietricelele fierbinţi care rămăseseră lipite de ea. După ce ne-am terminat gustarea, m-au luat fiecare de câte o mână şi m-au legănat între ei în timp ce mergeam.

— Unu, doi, trei, număram la unison, apoi: Uuuuu, braţele lor mă ridicau de la pământ, iar picioarele mi se legănau în aer.

— Încă o dată, mă rugam.

— Unu, doi, trei… Uuuu!

— Din nou, chicoteam eu.

Încă mergeam ţinându-ne de mână când am intrat pe aleea care ducea drept la apartamentul nostru. În faţa noastră au apărut deodată păsările, aceleaşi păsări care ne bucuraseră pe mine şi pe mama în acea dimineaţă. Entuziasmată, am uitat să uit că le văzusem:

— Uite, am spus veselă, n-au plecat păsările!

— Ce păsări? a întrebat tata, bănuitor.

— Păsările alea. Le-am văzut dimineaţă în drum spre şcoală. Sunt tot aici. Probabil că aici locuiesc ele.

Mama m-a strâns de mână. Am privit-o cu nedumerire, în timp ce tata îşi continua interogatoriul.

— Ai trecut pe lângă păsările astea în drum spre şcoală, de dimineaţă?

— Da, l-am anunţat cu voioşie. Nu-i aşa că-s frumoase?

Mama m-a strâns din nou de mână, mai tare.

— Au! am ţipat, întorcându-mă brusc spre ea, fără să-i înţeleg semnul. De ce m-ai strâns de mână?

— Ce făceaţi pe strada asta de dimineaţă? m-a întrerupt tata. Unde vă duceaţi? Nu vă duceaţi la şcoală. Nu ăsta e drumul spre şcoală.

Glasul îi era furios. Şi paşii erau furioşi.

Mi-am dat seama de greşeală, dar era prea târziu. Am început să mă uit cu nelinişte în jos, în timp ce mama se străduia să-i abată atenţia. Nu-mi amintesc acum dacă i-a spus că încurcasem eu orele sau că ne-am rătăcit. Îmi amintesc însă că el era furios, iar eu eram şi mai furioasă pe mine însămi pentru acea gafă dezastruoasă. Mă străduisem atât de mult să învăţ ce puteam să spun şi ce nu. Mama mă pregătise bine, iar eu ştiam că, dacă voiam să mă întorc acasă, nu puteam să-mi permit să fac o asemenea greşeală.

Nu trecea zi fără s-o implor pe mama să mă ducă acasă şi fără ca ea să-mi promită că o va face. Ne rugam neîncetat la Dumnezeu să ne deschidă o uşă şi aveam credinţa că aşa se va întâmpla. Acum eram convinsă că distrusesem orice şansă de scăpare. Şi, mai puternică decât teama de a nu mai merge acasă, era teama că acum tata o va ucide pe mama pentru că eu uitasem să uit şi spusesem ceva ce nu trebuia spus.

„Te urăsc, te urăsc, te urăsc”, clocotea inima mea. Îl detestam pe tata pentru că ne făcea una ca asta.

Nu numai eu eram cuprinsă de ură. Acasă, în Michigan, fraţii, bunicii, mătuşile şi unchii mei, împreună cu prietenii familiei, erau în permanentă alertă, înverşunaţi şi îndureraţi. Mesajele pe care le primeam de la ei erau descurajatoare. Bunicul era pe cale să piardă lupta îndelungată cu cancerul de

colon, iar noi eram captive în Iran, în timp ce el îşi trăia ultimele zile.

Rudele l-au sunat pe tata, implorându-l să ne trimită să-l vedem pe bunicul, înainte să fie prea târziu. Mama stătea lângă tata, în salon, implorându-l cu disperare:

— Hai să mergem toţi, în familie, să-l vizităm, apoi mă întorc cu tine în Iran, împreună cu Mahtob. Hai doar să-l mai vedem o dată înainte să moară.

Eu priveam în tăcere de la uşă.

— Ai dreptate. Ar trebui să fii alături de familia ta acum. Au nevoie de tine. Vei merge să-l vezi, a anunţat-o el.

— Ce? a întrebat mama, cu răsuflarea tăiată. Serios, putem să mergem să-l vedem? Mulţumesc, Moody!

El i-a tăiat rapid vorba.

— Am zis că *tu* poţi merge. Mahtob rămâne aici, cu mine.

— Ce? a şoptit ea, privind sfioasă în pământ şi aşteptându-i pumnul. Moody, nu pot să plec fără Mahtob. N-am s-o părăsesc.

Aşa a început o perioadă confuză. Tata s-a apucat pripit să facă aranjamentele de călătorie pentru mama. Mama promitea necontenit că nu mă va părăsi. Dar eu vedeam că se fac pregătiri. Cum putea să spună că nu va pleca?

Tata spunea că o să plece. Mi-a spus că avea să meargă acasă pentru că voia să-i vadă pe bunicii şi fraţii mei. Ştiam că e adevărat. Ştiam că vrea să-i vadă la fel de mult ca mine. Mai ştiam că vorba lui tata era lege. Dacă el spunea că mama pleacă în America, ea nu avea de ales. Cu cât mai mult protesta, spunând că nu mă va abandona, cu atât mă îndepărtam de ea. Eram supărată că mă lăsa şi încă mai supărată că putea să mă şi mintă, pe deasupra.

Chiar după ce a spus că o trimite pe mama în America, tata nu a contenit cu ameninţările cu

moartea. Uneori striga că o s-o omoare, alteori declara că o s-o închidă într-un beci şi n-o să mă mai vadă pe mine sau lumina zilei vreodată.

Pe atunci ne mutaserăm deja într-un apartament, doar noi. Aveam camera mea, plină cu jucării. Când am împlinit şase ani, părinţii mei mi-au făcut cadou o balerină care stătea cu graţie într-un leagăn suspendat de tavanul camerei cu sfori împodobite cu funde roz. Încă erau bombardamente pe timp de noapte, iar eu îl uram pe tata pentru că mă obliga să dorm în camera mea. Mă simţeam mult mai în siguranţă înghesuită între părinţii mei. De acolo, o puteam apăra pe mama de tata dacă-l apuca furia, iar mama putea să mă apere de bombe.

Îmi amintesc cum stăteam întinsă în pat noaptea, plângând în hohote pentru că mă simţeam trădată de mama. Timp de optsprezece luni îmi tot promisese, în fiecare zi, că o să mă ducă acasă, că nu va pleca niciodată din Iran fără mine. Chiar şi când pregătirile erau aproape terminate, ea continua să-mi spună ceea ce eu eram convinsă că e doar o minciună.

Capitolul 8

Cu doar câteva zile înainte de data la care mama trebuia să plece în Statele Unite, o ambulanţă a oprit în faţa apartamentului nostru ca să-l ia pe tata şi să-l ducă la spitalul unde lucra ca medic anestezist. Din cauza războiului, achiziţiile de automobile fuseseră raţionalizate. Noi nu aveam maşină, aşa că, atunci când era nevoie de serviciile lui, era dus la spital cu ambulanţa.

În zilele dinainte devenise din ce în ce mai violent şi bănuitor la adresa mamei. Şi avea dreptate să fie bănuitor. Chiar în dimineaţa aceea ne dejucase, fără să ştie, ultimul plan de evadare.

Mama cunoscuse, prin intermediul negustorului, un om care se dedicase cu toată seriozitatea misiunii de a ne ajuta. Timp de câteva luni, pusese la cale mai multe încercări de evadare bine intenţionate, dar fără succes. În dimineaţa aceea, în timp ce mama mă ducea la şcoală, cineva trebuia să ne răpească de pe stradă. Dar tata, într-unul din accesele sale de furie, mă dusese chiar el la şcoală. Acum refuza să plece cu ambulanţa, chiar dacă în vizită la noi era o femeie care-i promisese că rămâne până se întoarce el. Nu voia cu niciun chip să ne scape din priviri.

Şoferul ambulanţei stăruia, totuşi, aşa că tata a cedat, morocănos, insistenţelor. Trebuie să fi fost un schimb cu adevărat incomod pentru oaspetele nostru, care nu bănuia nimic. Femeia căreia i se atribuise rolul de gardian de închisoare fără măcar să-l fi cerut avea o fiică de vârstă apropiată cu mine. În timp ce mamele noastre stăteau de vorbă pe canapea, noi ne jucam pe podea.

La scurt timp după ce a plecat tata, mama s-a scuzat şi a urcat la etaj, rămânând acolo pentru ceea ce mie mi s-a părut a fi o eternitate.

Un lucru asupra căruia părinţii mei erau de acord era importanţa de a fi o gazdă bună.

Deveneam din ce în ce mai agitată pe măsură ce minutele se scurgeau şi mama nu se întorcea să stea cu oaspeţii noştri. Aruncam, pe furiş, câte o privire în direcţia scărilor, sperând s-o zăresc coborând. În cele din urmă, mi-am cerut şi eu scuze şi am luat-o la fugă să văd ce se întâmplase.

Mama era în dormitor, îndesând grăbită diverse lucruri într-o geantă mare. M-am urcat pe bicicleta de fitness de la picioarele patului şi am început să pedalez, privind-o. Eram nedumerită. Aveam oaspeţi. De ce nu stătea cu ei? Mama nu mi-a luat în seamă grijile şi m-a trimis înapoi jos să anunţ că avea să coboare şi ea într-o clipă.

Când, în sfârşit, am zărit-o coborând în vârful picioarelor, m-am simţit uşurată dar numai până când am observat că ducea geanta pe care văzusem că o umplea la etaj. Tata nu era singurul care devenea din ce în ce mai bănuitor.

Pe toată perioada captivităţii noastre, mama şi cu mine făcuserăm o echipă. Contaserăm una pe cealaltă şi avuseserăm încredere una în cealaltă. Vorbiserăm despre visurile noastre de libertate şi despre sacrificiile pe care ea le făcea ca să găsească o cale să mă ducă acasă. Îi cunoşteam pe cei care încercau să ne ajute. Nu aveam secrete una faţă de cealaltă. Dar acum, dintr-odată, eram convinsă că ascunde ceva de mine şi nu-mi plăcea deloc. Poate că tata avea dreptate. Poate că nu mai puteam avea încredere în ea. Poate că, într-adevăr, mă abandona şi pleca în America.

— Am primit o invitaţie la cină în seara asta, a anunţat mama cu vioiciune. Trebuie să ies să cumpăr florile.

Chiar dacă ţara era în război, dacă cineva era invitat la cină, era de neconceput să se prezinte fără un buchet de flori.

— Nicio problemă, i-a spus femeia. Te duc eu cu maşina.

— Mulţumesc, i-a răspuns mama. Mahtob, *bia inja.* Vino aici, mi-a cerut, întinzându-mi *montoe-*

ul şi *macknay*-ul.

Nu m-a privit în ochi. S-a grăbit să-şi îmbrace şi ea *montoe*-ul şi să-şi acopere capul cu un *roosarie,* o eşarfă uriaşă care se înnoadă sub bărbie. M-a luat de mână şi a pornit către uşă.

Femeia care ne era gardian era blândă şi nu bănuia nimic. Pentru ea, cumpărarea florilor era un gest obişnuit. Nu avea niciun motiv să pună întrebări. Fără să se plângă de ceva, ea şi fiica ei ne-au însoţit la uşă.

Când a oprit chiar în faţa florăriei, mama mi-a făcut semn să cobor din maşină.

— Mulţumesc, i-a spus femeii. O să ne întoarcem acasă pe jos.

— Nu, s-a opus ea. Vă aşteptăm.

— Nu, i-a răspuns mama politicos. Nu e nevoie. Putem foarte bine să mergem pe jos.

— Nu, serios, nu mă deranjează.

— Nu, te rog, pleacă. Ne descurcăm.

Au ţinut-o aşa până când mama s-a aplecat şi a îmbrăţişat-o, spunându-i:

— Mulţumesc pentru tot.

Uneori mă întreb dacă femeia o fi înţeles ce se întâmplă în clipa aceea. Dacă a înţeles, n-a dat niciun semn. Mama a coborât din maşină şi m-a luat de mână. Ne-am îndreptat către florărie, iar gardianul nostru cel blând a pornit maşina şi s-a îndepărtat.

La colţul străzii era un telefon public şi, de îndată ce nu mai putea fi văzută, a luat-o la fugă către cabină. Când s-a întors, i-a căzut din geantă o fustă argintie, croşetată de mână. Un bătrân care trecea pe-acolo s-a oprit şi a ridicat-o. Mi-a dat-o mie, iar eu am alergat după mama, mai dezorientată ca oricând. Trebuia să cumpărăm flori. De ce-şi luase o fustă cu ea?

Când i-am întins fusta, ea scormonea în buzunar după un *dozari.* Mi-a luat-o din mână fără să spună nimic şi a îndesat-o la loc în geantă. A format numărul binecunoscut şi a aşteptat neliniştită să-i

răspundă omul care ne ajuta. Glasul îi era disperat, dar hotărât când a şoptit în receptor:

— Am luat-o pe Mahtob. Am ieşit din casă şi nu mă mai întorc acolo.

A urmat o pauză cât mama a ascultat răspunsul. Privirea i se mişca de colo-colo, agitată, încercând să repereze primul semn de pericol.

Nu exista niciun plan. Omul care ne ajuta voia să ne întoarcem în apartamentul nostru şi să aşteptăm cât încerca el să pună la cale ceva. Mama s-a opus. Nu mai era timp de aşteptat. Probabil că nu avea să se mai ivească o altă ocazie. Cu fiecare zi ce trecea, tata stăruia tot mai hotărât în a-i spune mamei că zilele îi sunt numărate. În acel moment, nu mai conta dacă avea s-o închidă în vreun beci, s-o ucidă pur şi simplu sau s-o urce cu forţa într-un avion spre Statele Unite. Doar timpul mai conta.

Omul ştia bine în ce situaţie ne aflam şi a înţeles de ce glasul mamei era atât de stăruitor. Nu avea un motiv anume să ne ajute, doar un suflet plin de compasiune. Nu avea nicio responsabilitate faţă de noi în afară de aceea că eram fiinţe umane, ca şi el, supuse unei nedreptăţi cumplite. Chiar dacă la început a ezitat, până la urmă i-a dat mamei o adresă şi i-a spus că urma să ne întâlnim acolo.

Mama a pus receptorul înapoi în furcă, apoi a îngenuncheat să vorbească cu mine. M-a privit drept în ochi şi mi-am dat seama într-o clipă că îndoielile mele în legătură cu ea fuseseră prosteşti. Nu mă părăsea. Lupta mai aprig decât oricând să găsească o cale de ieşire pentru amândouă.

— Mahtob, s-ar putea să avem o ocazie să mergem acasă. Vrei să mergi acasă?

Am dat din cap, entuziasmată.

— Dar, dacă plecăm acum, nu ştiu când sau dacă-l vei mai vedea pe tati.

Când am înţeles ce-mi spunea, ochii mi s-au umplut de lacrimi. Am încercat să mi le stăpânesc, dar ele au pornit la vale, pe obraji. Am ridicat din

umeri până la urechi, încercând să-mi stăpânesc hohotele de plâns.

— Înţeleg dacă vrei înapoi la tatăl tău, mi-a spus mama cu dragoste sinceră. Nu-i nicio problemă, dacă asta vrei. Dar, dacă ne întoarcem acum, nu ştiu dacă vom mai avea vreo şansă să ajungem în America.

Bărbia îmi tremura, iar trupul îmi era scuturat de hohotele care scăpaseră de sub control, în ciuda încercărilor mele.

— O să facem cum vrei tu, m-a asigurat mama cu blândeţe.

— Vreau iepuraşul meu, am reuşit să îngaim, în cele din urmă. Îmi vreau iepuraşul.

Nu-mi păsa de tata. Îmi doream să scap de el mai mult decât orice. Dar, după mama, iepuraşul meu îmi era cel mai drag. Nu puteam să-l părăsesc pur şi simplu.

În ochii mamei se putea citi că înţelegea bine cât de important era iepuraşul pentru mine. A stat pe gânduri înainte să-mi răspundă:

— Dacă ne întoarcem după el, n-o să mai putem pleca de-acasă. Dacă vrei să rămânem aici, aşa facem. Dacă mergem în America, trebuie să lăsăm iepuraşul aici. Când ajungem acasă o să-ţi cumpăr altul.

Mi-a dat timp să înţeleg, apoi mi-a cerut să-i spun ce-am hotărât:

— Cum vrei să facem? Alegerea îmi aparţinea.

Era o decizie dureroasă. Voiam iepuraşul meu, dar voiam şi să mă întorc acasă la fraţii şi bunicii şi mătuşile şi unchii şi prietenii mei. Şi, mai mult decât orice altceva, voiam să scap de tata şi de ameninţările lui, de bătăi şi de sunetul înfiorător al pasului său când era furios. Voiam să merg acasă, unde puteam să merg liniştită la culcare seara, sigură că nu aveau să cadă bombe în timpul nopţii. Voiam să merg la o şcoală unde să nu trebuiască să mărşăluiesc, să-mi calc steagul în picioare şi să ţip *„Maag barg Amrika”*.

Voiam acasă.

Întrebarea mamei plutea între noi. „Cum vrei să facem?” Eram prea copleşită ca să pot articula cuvintele.

— Vrei să rămâi aici?

Am scuturat din cap, în tăcere.

— Vrei să mergi acasă?

Cu lacrimile şiroindu-mi pe obraji, am făcut semn că da, hotărâtă.

Capitolul 9

Stau cu mama în cabina telefonică.

Clic.

Stăm pe bancheta din spate a unui taxi. Şoferul e afară, scuturând acuzator din deget spre un alt bărbat.

Clic.

Înainte să plecăm în Iran, eram fascinată de stereoscopul meu View-Master. De fiecare dată când trăgeam maneta, mi se înfăţişa o nouă imagine, cu un clic mulţumitor. Clic după clic, discul cu diapozitive se rotea, iar basmele mele preferate prindeau viaţă. Această jucărie din plastic cu care se jucau mai toţi copiii din America aduce cel mai bine cu amintirile mele răzleţe, lipsite de un context mai larg. Mintea mea e plină cu astfel de instantanee izolate. Imaginile poartă amprenta timpului, sunt îndepărtate, ca şi cum ar aparţine unui alt copil care seamănă izbitor cu mine. Unele scene sunt incredibil de clare, în vreme ce altele aproape cu totul înşelătoare, ca o stea nu prea luminoasă văzută cu coada ochiului – doar ce întorci capul s-o priveşti şi-a dispărut. Îmi amintesc bine unele amănunte ale evadării noastre, altele însă mi-au fost şterse din memorie, din fericire. Sunt experienţe prin care ştiu bine că am trecut, dar nu le pot vizualiza acum…

Pe când traversam oraşul ca să ne întâlnim cu persoana care ne ajuta, taxiul nostru s-a tamponat cu o altă maşină. După obiceiul iranian, ambii şoferi au coborât din maşini şi au început să se certe. Aveam o problemă. Claxoanele sunau. Traficul se aglomera. În curând aveau să sosească şi autorităţile. Se putea ca tata să fi dat deja

alarma. Nu puteam să riscăm să fim văzute de poliţie.

Ne-am strecurat uşor afară din maşină în tăcere şi ne-am amestecat în mulţimea de oameni care-şi vedea de treabă prin metropola întunecată. Era o noapte geroasă din miez de iarnă şi noi nu eram îmbrăcate potrivit.

Din megafoanele oraşului a izbucnit un anunţ. Cunoştinţele de persană ale mamei se limitau la cuvintele pe care le prinsese din zbor sau din conversaţiile însoţite de gesturi cu vecinii binevoitori. Eu o vorbeam fluent, dar la nivel de clasa întâi. Anunţul ne îngrijora, dar niciuna dintre noi nu ştia exact ce spunea. Era vorba fie de o femeie care fugise cu un copil, fie de o cadă de baie. Judecând după tonul serios, nu prea avea cum să aibă legătură cu o cadă.

Clic.

Mă văd în genunchi, întoarsă, pe canapea, în apartamentul întunecat. Două siluete stau una lângă alta şi discută, lângă fereastră.

Prezenţa celui care ne ajuta m-a liniştit. Vorbea cu mama, încet dar hotărât. Apartamentul se afla la etajul superior al unui bloc, iar jos, sub noi, viaţa mergea înainte, fără să ştie de neliniştile noastre.

Canapeaua delimita cele două încăperi. Stăteam în genunchi pe pernele moi şi mă jucam cu nişte figurine fragile, din sticlă, de pe masa de lângă sofa. Deşi au trecut atâţia ani, încă nu-mi vine să descriu mai amănunţit acel apartament, de teamă să nu-l pun fără să vreau în pericol pe acel om atât de altruist care ne-a sărit în ajutor. Sunt sigură că descrierea acelor figurine n-ar face niciun rău nimănui, şi totuşi nu voi risca. M-au liniştit, la fel ca sunetele şoptite ale conversaţiei care pătrundeau până la mine din camera alăturată.

Fusesem martor tăcut la o mulţime de astfel de discuţii în ultimele luni şi eram plină de speranţă. Cel care ne ajuta se angajase să ne scoată din Iran şi, ascultându-l, aveam încredere că-şi va ţine promisiunea.

Se oferiseră şi alţii s-o ajute pe mama să plece din ţară, dar să treci ilegal graniţa cu un copil era mult prea periculos. Dacă ar fi fost prinşi, ar fi fost executaţi. În ciuda pericolelor, acest om dorea ca eu să cresc fericită şi în siguranţă. Pentru el, să-şi rişte viaţa pentru a o face mai bună pe a mea era o chemare, nu o alegere.

Clic.

Privesc temătoare peste umărul stâng când o femeie intră pe uşa abia crăpată. Lumina de pe coridor o face să fie doar o umbră întunecată.

Uşa a fost imediat închisă şi încuiată în urma ei. Atmosfera era încordată şi plină de secrete. Ştiam cu toţii în ce pericol ne aflam din cauza misiunii noastre comune. Ne-a salutat cu o şoaptă scurtă.

Clic.

Femeia stă alături de mine, întoarsă într-o parte, cu braţul greu de brăţări sprijinit pe spătarul canapelei. Ne jucăm împreună cu decoraţiunile de pe masă.

Clinchetul brăţărilor ei mă linişteа. Speram să am şi eu într-o zi braţele pline de brăţări de aur, la fel ca toate femeile din ramura persană a familiei mele. Pe atunci, aveam două.

Femeia îmi vorbea cu blândeţe, trecându-şi degetele prin buclele mele dese şi asigurându-mă că totul va fi bine şi, în curând, eu şi mama vom fi acasă, cu familia noastră din America, în siguranţă.

Clic.

Totul e cufundat în beznă, mai puţin cadrul ferestrei, în care se văd luminile oraşului. Bărbatul stă aşezat, aplecat înainte, cu mâinile întinse, rugând-o pe mama să-şi păstreze calmul. Mama, cu un telefon într-o mână şi receptorul demodat lipit de ureche în cealaltă, păşeşte agitat de colo-colo. Cablul lung şi răsucit se pierde în întuneric, sub pervazul ferestrei.

— Nu, *tu* să mă asculţi pe mine, a mârâit ea.

Cuvintele ei m-au făcut să tresar. Într-o clipă, eram aplecată peste spătarul canapelei ca să-mi dau seama ce se întâmplă. Confuză şi înfricoşată, mă întrebam cine era la celălalt capăt al firului. Îmi dădeam seama din tonul vocii mamei că pericolul creştea.

— Am avocat, a avertizat ea cu glas hotărât şi de neînduplecat.

Avea avocat? Cum se făcea că eu nu aveam habar de asta? Doug şi Karen, prietenii noştri din Michigan, erau singurii avocaţi pe care-i cunoşteam. Erau aici? Veniseră să ne ajute?

— Nu, Moody. N-o aduc înapoi pe Mahtob până nu clarificăm lucrurile.

Ce? Vorbea cu tata? Cum putea să facă una ca asta? Şi cum putea să spună că o să mă aducă înapoi?

— Mă întâlnesc cu tine sâmbătă, împreună cu avocatul.

Cum se putea aşa ceva? Deja se făcuseră planuri. Urma să plecăm vineri, să trecem munţii până în Turcia, chiar dacă vârfurile erau acoperite de zăpadă

Se ştia că atunci când se vedea din Teheran zăpadă pe vârful Munţilor Zagros, calea de trecere

era închisă din cauza iernii. Noi urma să trecem munţii, oricum.

Clic.

> Bărbatul care ne ajută ne zoreşte pe mama şi pe mine să ieşim din apartament şi să urcăm într-o maşină care aşteaptă cu portiera din spate deschisă.

Era vineri. Cel care ne ajuta îşi lua rămas bun. Îmi dădeam seama că era trist că plecam. Pentru ultima dată, ne-a trecut în revistă toate instrucţiunile. Părea să se grăbească să ne spună neîntârziat tot ceea ce trebuia să ştim. Nu era timp pentru o despărţire sentimentală. Ne-a îmbrăţişat pe amândouă şi am urcat în maşină.

— Cum aş putea să te răsplătesc? l-a întrebat mama.

— Singura răsplată e s-o ştiu pe Mahtob zâmbind.

Cu acele cuvinte, a închis portiera şi noi am pornit. Îmi doream cu disperare să vină şi el cu noi, dar nu îndrăzneam s-o spun.

Clic.

> O piaţă aglomerată – poate că avea formă de cerc – în Tabriz. Trafic sufocant, haos total. Eu şi mama stăm pe bancheta din spate.

După ce a oprit cu scrâşnet de frâne, şoferul nostru a coborât din maşină şi a început să se certe cu un agent de poliţie. În acelaşi timp, un alt bărbat a deschis portiera şi a apucat-o pe mama de braţ. Ducându-şi arătătorul la buze, ne-a cerut să nu scoatem niciun sunet şi ne-a tras repede afară din maşină.

— *Zood bash.* Grăbiţi-vă.

Ne-a urcat într-un camion şi am plecat.

Am schimbat multe mijloace de transport. Uneori, stăteam înghesuite alături de mulţi oameni, astfel încât să părem o familie mare şi fericită. Mama mă ţinea strâns, ascunzându-se, în văzul tuturor, în spatele *chador*-ului negru şi larg.

Clic.

Eu şi mama stăm chircite, la poalele unui munte. E un viscol îngrozitor. Totul e alb. Mai sus de noi e un drum, dar nu se vede nicio maşină.

Vârfurile crestate, acoperite cu zăpadă albă, pufoasă ale Munţilor Zagros, erau refugiul nostru. Zăpada care anunţa sfârşitul sezonului de călătorii ne ascundea acum de ochii tuturor. Tremurând, ne strângeam una într-alta ca să conservăm căldura trupurilor şi aşteptam.

Mergeam în spatele unui vehicul al Crucii Roşii când un glonţ a şuierat pe lângă noi, ratându-şi ţinta la milimetru. Călăuzele noastre au oprit maşina şi ne-au dat jos. Pentru că nu vorbeau nici persana, nici engleza, ne-au explicat prin gesturi ale mâinilor că trebuie să ne ascundem şi să aşteptăm. Mi se părea că trecuseră ore întregi de-atunci. Eu şi mama eram agitate. Aveau să se mai întoarcă?

Aşteptam.

Aşa cum bunicul o învăţase să găsească drumul înapoi spre casă din inima pădurii, şi mama mă învăţase pe mine ce să fac dacă vreodată mă rătăcesc. Cu ajutorul poveştii despre Hansel şi Gretel, care lăsau în urma lor firimituri ca să găsească drumul înapoi, mama mă învăţase să stau pe loc şi să aştept. Ea avea să vină la mine negreşit. Cum să se poată regăsi doi oameni, mă întrebase, dacă amândoi se tot mişcă? La fel, dacă amândoi ar sta pe loc, tot n-ar putea să se regăsească. Aşa că, dacă mă rătăceam vreodată, eu

trebuia să rămân pe loc, iar mama avea să mă găsească. Avea să mă găsească cu orice preţ. Nu s-ar fi oprit până nu m-ar fi găsit.

— Mahtob, ce crezi c-ar trebui să facem? m-a întrebat mama, prin lapoviţa şi zăpada care ne biciuiau feţele. Nu ştiu dacă se mai întorc. Să rămânem aici sau să pornim la drum?

— Ar trebui să aşteptăm. Altfel, nu vor şti unde să ne găsească.

Aşa că am aşteptat.

Şi am aşteptat.

Aşteptam cu disperare crescândă să auzim huruitul unei maşini, ceea ce ar fi însemnat salvarea noastră. Şi, când am auzit unul apropiindu-se, în noi a început lupta între impulsul de-a ieşi din ascunzătoare şi a le face cu mâna, cerând ajutor, şi instinctul de-a rămâne ascunse ca nu cumva să fim descoperite şi duse înapoi la tatăl meu.

Clic.

Eu şi mama suntem într-un grajd dărăpănat, aşezate pe podeaua de pământ.

Pui de găină intrau şi ieşeau după plac, ciugulind pământul în felul lor atât de caracteristic, agitat. Afară, oile behăiau. Oile deveniseră o privelişte foarte familiară pentru mine în Iran. Foarte des vedeai câte un cioban cu toiagul în mână, mânând o turmă de-a lungul străzilor aglomerate ale oraşului.

Mama primise haine de schimb. Eram sus pe munte, pe teritoriu kurd de-acum, şi era nevoie să ne adaptăm noilor împrejurări.

Pentru prima dată după multe zile, am primit mâncare – o mână mică de seminţe de floarea-soarelui. Îmi lăsa gura apă la vederea unui aşa festin. Mama a stăruit să mănânc eu prima sămânţă. Chiar şi atunci ştiam că e peste poate de

mărinimoasă şi e în stare să ofere mai mult decât are. Am refuzat-o, convinsă fiind că, dacă voi mânca prima sământă, ea mă va obliga să le mănânc pe toate, fără să-şi oprească nimic pentru ea. În schimb, am împărţit cu palma seminţele mici şi negre în două grămăjoare. Aveam să împărţim jumătate din ele pe loc, iar cealaltă jumătate aveam s-o păstrăm pentru mai târziu. Abia după ce am luat o sământă şi i-am băgat-o mamei în gură, am mâncat şi eu una. Cea mai mare frică a mea era să fiu despărţită de ea, fie de către tata, de poliţie sau de moarte. Ajunsese numai piele şi os şi era plăpândă, avea părul sârmos şi cărunt, iar expresia ei îmbătrânită mă îngrijora mult.

Din grajd, am auzit zarvă venind de-afară. Călăuzele noastre erau foarte ocupate cu pregătirile – pregătiri pentru ce, n-am idee. Mă ataşasem inexplicabil de cel care era fără îndoială şeful de necontestat al contrabandiştilor. Ne vorbea rareori şi când o făcea, vorbea o limbă pe care eu şi mama n-o înţelegeam. Totuşi, avea ceva liniştitor în felul său de-a fi. O întreagă reţea de oameni ne-au călăuzit prin munţi. De fiecare dată când mama şi cu mine eram preluate de altcineva, privirea mea îl căuta neliniştită pe conducătorul grupului respectiv. Nu era mereu cu noi, dar, în mod straniu, simţeam că nu e niciodată departe şi ne urmăreşte, chiar şi de la distanţă.

Clic.

Beznă.

Afară, gheaţa netedă pocnea sub paşii noştri. Un bărbat a urcat-o pe mama pe un cal mic, neînşeuat. Eu aşteptam neliniştită să mă urce şi pe mine. Spre groaza mea, m-au dat unui străin, pe alt cal. Mă agitam în tăcere, întinzându-mă către ea. Voiam să merg pe acelaşi cal cu mama.

Nu primim întotdeauna ceea ce dorim.

Clic.

> Mergem prudent pe cărarea îngustă şi îngheţată de pe versantul muntelui. Nu ştiu dacă e aceeaşi noapte şi dacă merg călare alături de acelaşi străin. Ceea ce ştiu e că sunt tot despărţită de mama şi nu-mi place deloc lucrul acesta.

Părându-mi-se că sunt cu mult înaintea mamei, îmi făceam griji că nu vom putea să ne mai regăsim în bezna care învăluia totul. Nu puteam să văd prăpastia din stânga noastră, dar simţeam golul înşelător.

Micul nostru grup înainta încet, cu prudenţă. Dintr-odată, s-a auzit un foc de armă, iar glonţul a lovit marginea de stâncă de lângă noi. Am pornit în galop. Călăreţul cu care mergeam a coborât cu mine în braţe, din mersul calului. A luat-o la fugă până la o mică adâncitură din peretele de stâncă. Ceilalţi l-au urmat. Eu cercetam umbrele, căutând-o pe mama. Fusese împuşcată? Ascultam ca să-i aud vocea, dar nu auzeam decât şoapte slabe într-o limbă necunoscută.

Apoi, tăcerea.

Clic.

> Stau pe un vârf de munte înzăpezit, alături de un grup de bărbaţi epuizaţi, care privesc temători în urmă, în beznă.

Fusesem trecută peste munţi, teafără. Mama era de negăsit. Aşteptam şi ascultam. Nu se auzea nicio mişcare. Salvatorii mei erau trişti, abătuţi. Mă durea inima. Ei se uitau la ceas neliniştiţi şi continuau să cerceteze bezna din priviri. Chipurile lor erau la fel de mohorâte ca şi sufletul meu.

Nu-mi amintesc dacă una dintre călăuzele mamei a luat-o înainte ca să ceară ajutor sau dacă una dintre ele pornit înapoi să-i caute. Lucrurile nu mergeau conform planului. Nu înţelegeam ce se întâmplă, dar, cumva, îi dădeam seama că mama e în pericol.

Mai târziu am aflat că organismul mamei cedase. Ultimul vârf muntos se dovedise prea mult pentru ea. Epuizarea îşi spusese cuvântul.

Are şi voinţa umană limitele ei. Bunătatea lui Dumnezeu însă nu are limite. Dând dovadă de altruism, traficanţii de droguri care fuseseră plătiţi dinainte să ne treacă munţii până în Turcia luaseră pe sus trupul lipsit de simţiri al mamei şi mi-o aduseseră.

Clic.

Şeful stă în faţa noastră. Îşi freacă mâinile una de cealaltă, ca şi cum ar vrea să şi le cureţe.

— *Tamoom,* a oftat.

S-a terminat. Apoi a făcut semn înspre pământ:

— Turcia.

Scurta mea bucurie s-a evaporat în clipa în care mi-am dat seama că nu zâmbea.

Doar până aici mergea cu noi. Fusese tocmit să ne treacă graniţa. Treaba lui se încheiase. Acum eram pe cont propriu, dar pericolele călătoriei erau departe de a se fi sfârşit.

În timp ce-şi căuta cuvintele într-o limbă pe care n-o ştia, ochii i s-au umplut de lacrimi. Voia ca mama să ştie că era ca o soră pentru el. Pentru a doua oară într-o săptămână, îmi doream cu disperare să-l implor pe unul dintre salvatorii noştri să meargă în continuare cu noi. Şi de data asta mi-am ţinut gura.

Acestea sunt imaginile pe care le-am păstrat aşa cum le-am văzut atunci. Timpul şi distanţa le-au redus la simple instantanee, frânturi răzleţe ale unei vieţi pe care n-o simt a mea decât vag. Văd imaginile. Ştiu că sunt adevărate, că mi s-au întâmplat *mie,* de fapt. Şi, cu toate astea, le simt ireal de departe. Privesc înapoi uluită şi-mi dau seama că imaginile de pe discul pentru View-Master sunt chiar ale mele.

Capitolul 10

— Paşaportul! a cerut operatorul.

Eram în staţia de autobuz din Van, de partea turcă a graniţei cu Iranul.

Mama părea derutată şi îşi ţinea palmele deschise şi capul înclinat, prefăcându-se că nu pricepe nimic. Aveam nevoie de două bilete pentru Ankara şi nu avea de gând să se lase până nu le primea.

— Paşaportul, a insistat operatorul.

Mama continua să facă pe neştiutoarea.

Cu ceva timp înainte, mă avertizase să nu traduc nimic. Cunoscându-mi înclinaţia către limbi străine, îşi dădea seama că o să înţeleg repede ce se vorbeşte în jurul meu şi, fiind extrem de săritoare din fire, voi dori s-o ajut.

Mama era de neclintit. Am tras-o de mânecă ca să-i dau de ştire că înţelegeam şi că i-aş fi explicat bucuroasă despre ce e vorba. Ea m-a luat de mână şi m-a strâns uşor. De data aceasta am înţeles semnul ei şi n-am scos o vorbă. În cele din urmă, exasperat, omul i-a întins două bilete de autobuz şi ne-a făcut semn să ieşim.

Eram deja la vreo 800 de kilometri de Teheran, dar mai aveam de mers aproape 1.000 ca să ne atingem visul de libertate. Autobuzul şerpuia pe drumul mărginit de stânci înşelătoare şi fără niciun parapet. Şoseaua era acoperită cu zăpadă şi gheaţă, iar pe alocuri circulaţia era aproape imposibilă. Trecuseră atât de multe zile fără să mâncăm, încât ne pierise pofta de tot. Deşi ne străduiam să rămânem treze şi atente, scaunele moi, mişcarea legănată a autobuzului şi sunetul monoton al motorului, combinate cu epuizarea fizică şi psihică, ne-au adormit pe amândouă.

Chiar dacă dormeam adânc, ochii mi s-au deschis larg dintr-odată. Am început să privesc în jur, agitată, ca să-mi dau seama unde mă aflu.

Pribegia noastră din ultima vreme mă dezorientase. Când mi-am venit în simţiri, mi-am dat seama că mă aflam într-un autobuz – în spate, pe partea stângă – *dasta chap.* Mama dormea lângă mine.

Un bărbat venea încet de-a lungul culoarului dintre scaune, cu un termos vechi în mână. Se oprea la fiecare rând de scaune ca să stropească cu lichidul din ea mâinile călătorilor. Un parfum de lămâie mi-a gâdilat plăcut nările. Mutându-mi repede privirea de la el la mama şi înapoi, mă întrebam dacă trebuia s-o trezesc pentru asta. Eram foarte murdare. Părul meu era ciufulit şi încâlcit. Arătam la fel ca refugiaţii de pe străzile din Teheran, rămaşi fără casă din pricina războiului.

M-am îndreptat în scaun, aşteptându-mi rândul. Am aruncat o privire pe fereastră, pe partea dreaptă – *dasta ras* – şi am văzut alt autobuz, tras pe dreapta, ai cărui pasageri stăteau afară, în frig, cu documentele de călătorie în mână, aşteptând să fie verificate de către nişte soldaţi înarmaţi până în dinţi. Văzusem aşa ceva de multe ori de când intraserăm în Turcia.

Am început să tremur, ştiind bine că noi nu aveam documente de călătorie. Paşapoartele noastre adevărate erau la tata. Cele pe care le aveam cu noi, deşi autentice, nu erau vizate. Fuseseră eliberate în toamnă de către ambasada americană de la Berna, din Elveţia, şi ajunseseră la noi prin ambasada elveţiană de la Teheran. Fără ştampile, paşapoartele noastre erau nişte simple cărticele cu pozele noastre lipite şi aşa aveau să rămână până când ajungeam la ambasada americană de la Ankara. Dacă le controlau soldaţii până atunci, urma să fim trimise înapoi în Iran – la închisoare sau la tata. Oriunde ne-ar fi trimis, n-aveam s-o revăd niciodată pe mama.

Parfumul de lămâie era tot mai puternic pe măsură ce omul se apropia. M-am întors spre mama care dormea încă. Părea atât de liniştită. În

mine se dădea o luptă. Poate că era mai bine s-o las să doarmă.

Când a ajuns la mine, am privit în altă parte şi am întins mâinile. Mi le-a stropit abundent. Buzele mi s-au arcuit, iar zâmbetul mi-a ajuns repede şi în privire. Am mulţumit sfios şi mi-am apropiat mâinile de faţă să inspir adânc parfumul energizant şi solar de lămâie. Spre bucuria mea, mama s-a trezit chiar la timp şi a putut să mi se alăture.

Omul cu sticla de parfum nu avea cum să ştie cât de mult ne-a înveselit sufletele gestul lui simplu în ziua aceea. Ţinând cont de situaţia în care ne aflam, a fost un răsfăţ nemaivăzut. Ore în şir ne-am bucurat de parfumul de lămâie de pe piele.

Am aţipit din nou şi, când m-am trezit, am descoperit că autobuzul nostru oprise. Am privit în jur ca să-mi dau seama ce se întâmpla şi l-am văzut pe şofer întinzându-se să deschidă uşa. Privirea mi s-a îndreptat instinctiv spre uşa batantă unde, spre groaza mea, stătea un soldat.

M-am tras înapoi şi m-am agăţat de mama. N-aveam de gând să-i las să mi-o ia. Am privit cum şoferul coboară din autobuz şi discută cu soldatul. Amândoi făceau gesturi cu mâinile. Arătau cu degetul, vorbeau, apoi arătau iar cu degetul. Eu şi mama ne ţineam respiraţia în aşteptarea deznodământului, temându-ne de ce putea fi mai rău. În cele din urmă, soldatul s-a aşezat, iar şoferul s-a urcat înapoi în autobuz. Fără să ne dea vreo explicaţie, s-a aşezat pe scaun iar autobuzul a prins din nou viaţă, pufăind, şi ne-a dus mai departe pe şosea. Prin mila lui Dumnezeu, scăpaserăm din nou.

Când am ajuns la Ankara, era întuneric. Turcia se afla sub legea marţială în perioada aceea, prin urmare era în vigoare o interdicţie strictă cu privire la iluminat. Ne-am repezit la o coloană de taxiuri în aşteptare. Când şoferul ne-a întrebat unde voiam

să mergem, mama i-a răspuns într-o engleză cu accent puternic:

— Ho-tel – Hy-att Sher-a-ton, Hil-ton.

Înţelegând ce dorea mama şi, probabil, dându-şi seama şi de situaţia dificilă în care ne aflam, ne-a dus pe lângă ambasada americană. Când ne-am apropiat, a arătat cu degetul ca să ne atragă atenţia. Sus, în vârful clădirii, fluturând mândru, era cea mai minunată privelişte cu putinţă – drapelul nostru! Inima îmi tresălta de bucurie. *Suntem acasă!* m-am gândit. *Sigur am ajuns în America.* M-am întors să-l privesc în continuare prin luneta maşinii, după ce taxiul s-a îndepărtat şi, chiar dacă epuizată, eram în culmea fericirii.

Taximetristul ne-a lăsat la un hotel de lângă ambasadă unde s-a creat ceva agitaţie, iar mama a fost obligată să le dea paşapoartele noastre fără vize. Era aproape un miracol că, din staţia de autobuz de la Van, nu ni se mai ceruseră actele până acum. În schimbul paşapoartelor ni s-a dat o cheie de la o cameră unde, pentru câteva ore nepreţuite, eu şi mama ne puteam odihni în linişte, în spatele unei uşi încuiate şi sigure. Am fugit de mână cu mama spre cameră, bete de fericire la gândul că aveam, în sfârşit, să facem o baie şi să ne spălăm pe dinţi. Nu ne mai simţiserăm atât de libere de mult timp.

Zgomotul făcut de apa caldă cu care mama umplea cada pentru baia mea răsuna în toată încăperea. Eram extaziate că ne aflam peste drum de ambasadă. A doua zi dimineaţă trebuia doar să mergem acolo. Funcţionarii urmau să ne vizeze paşapoartele şi să ne urce într-un avion spre America. Planul nostru improvizat pe moment chiar avusese succes.

Dar, câteva minute mai târziu, o bătaie puternică în uşă avea să pună capăt entuziasmului nostru. Fuseserăm deconspirate. Funcţionarul hotelului ne-a impus să plecăm imediat. Mama l-a implorat să ne lase să rămânem până dimineaţă. Ambasada

urma să ne pună ştampila pe paşapoarte şi totul avea să fie în regulă. N-a fost chip să-l convingă. Eram nişte străini aflaţi acolo ilegal, iar el nu avea de gând să rişte să ne adăpostească, chiar numai pentru o noapte.

I-a dat voie mamei să folosească telefonul de la recepţie ca să sune la ambasadă. I-a răspuns un paznic de noapte. Mama i-a explicat situaţia noastră pe scurt. A cerut să-i spună cum intraserăm în ţară dacă paşapoartele noastre nu aveau viză şi a râs de mama când i-a spus că trecuserăm graniţa călare, ceea ce era aparent imposibil. I-a închis telefonul, fără să ne ofere adăpost.

Dezamăgită, mama i-a cerut funcţionarului să-i permită să mai dea un telefon. Nu ne anunţaserăm familia din Michigan despre încercarea noastră de evadare, fiindcă mama nu dorise ca ei să se îngrijoreze. Ştia că bunicul e pe moarte şi nu voia ca el să-şi petreacă ultimele ceasuri imaginându-şi cum am murit noi în inima munţilor.

Când i-a răspuns bunica, mama a aflat, uşurată, că bunicul încă rezista. Cu răsuflarea tăiată, a rugat-o pe bunica să sune la Ministerul de Externe. Stăteam lângă mama şi ascultam cum îi spune bunicii ultimele noutăţi. Tonul mamei era oficial. Ministerul de Externe trebuia informat că ieşiserăm din Iran şi ne aflam la Ankara, chiar peste drum de ambasadă. Nu ne lăsaseră să intrăm în seara aceea, dar urma să mergem dimineaţă, în speranţa că vom fi primite călduros.

Convorbirea s-a încheiat mult prea repede, iar mama l-a rugat din nou pe funcţionarul de la hotel:

— Nu putem măcar să rămânem în hol până dimineaţă? Nu durează decât câteva ore.

El a refuzat din nou.

— Ce să facem? Nu putem sta pe stradă. A trecut ora stingerii. O să fim arestate.

Un alt lucru pe care mama a omis să-l explice funcţionarului era că tata era pe urmele noastre. Era inteligent şi ingenios. Familia lui avea relaţii.

Eram sigure că nu e departe şi, foarte probabil, urma să ne caute acolo.

Recepţionerul ne-a sugerat fie să mergem cu un taxi toată noaptea, fie să găsim alt hotel. A chemat un taxi şi ne-a dat afară.

Mama făcea tot ce-i stătea în puteri să mă liniştească, dar suferiserăm o înfrângere amară. Fuseserăm atât de aproape de siguranţă, doar ca să ne trezim apoi aruncate în mijlocul pericolelor care pândeau în beznă. Taxiul ne-a dus la alt hotel, unde mama a explicat cu tristeţe situaţia dificilă în care ne aflam. Recepţionerului i s-a făcut milă de noi şi i-a permis mamei să se cazeze sub un nume fals. De data asta am fost primite cu mai multă compasiune.

A doua zi, oficialii ambasadei au răsuflat uşuraţi când ne-au văzut. Pe timpul nopţii, ambasada primise nenumărate apeluri telefonice de la Ministerul de Externe din Washington, D.C. şi de la ambasadele elveţiene de la Berna şi Teheran, care ne monitorizaseră situaţia aproape optsprezece luni. Mulţumiţi că nu-şi murdăriseră mâinile cu sângele nostru, au trecut bucuroşi la fapte.

La ora prânzului, am fost duse într-un uriaş salon oficial cu o masă impresionant de lungă, unde ni s-a oferit un adevărat festin cu hamburgeri şi zmeură proaspătă. Dar, după cinci zile fără mâncare, stomacurile noastre refuzau toate acele delicii. În ciuda eforturilor şi entuziasmului pe care ne-o trezea vederea mâncării americane, pur şi simplu n-am putut să mâncăm.

Eu şi mama ne-am petrecut întreaga zi aşteptând. La un moment dat am fost conduse într-o încăpere puţin luminată şi liniştită, unde am fost prezentate unei femei foarte sobre, care stătea la un birou impunător. Fără măcar să schiţeze un zâmbet, mi-a întins un bloc de desen, un caiet de activităţi pentru copii şi o cutie metalică plină cu

creioane colorate. M-a privit drept în ochi şi m-a instruit:

— Nu le poţi lua de tot. Le poţi folosi doar cât eşti aici. Înainte să pleci, trebuie să mi le dai înapoi.

M-am aşezat lângă mama şi m-am apucat de desenat. Unul dintre desenele mele era schiţat pe o coală de la hotelul unde ne petrecuserăm noaptea. Antetul foii pe care desenasem, cu susul în jos, avea imprimată în relief o emblemă ovală de culoare bleumarin, pe care era reprezentat un vultur, deasupra căruia scria cu litere lunguieţe: *HD* – Hotel Dedeman.

M-am oprit să-mi examinez opera. Aproape toată pagina era acoperită de vârfuri muntoase impunătoare, care se suprapuneau, zigzaguri ascuţite, scrijelite atât de apăsat că zgâriaseră adânc hârtia. În colţul de jos, separat de munţi, era un lac în formă de mănuşă cu un deget – forma de neconfundat a statului Michigan, căminul meu. În mijlocul lacului plutea o barcă pe care era un steag în dungi. Pe coasta de nord-est a lacului, chiar lângă punctul de pe mănuşă unde locuisem cu familia mea înainte să plecăm în Iran, era o casă. La fel ca majoritatea caselor pe care le văzusem în Teheran şi pe drumul prin munţi către Turcia, şi aceasta era ciuruită de gloanţe. Valuri de fum ieşeau pe coş, iar pe acoperiş se înălţa o antenă uriaşă. Din peretele casei ieşea şi un băţ care purta un steag, tot în dungi, care aproape că depăşea casa ca mărime.

Am rupt tăcerea aşteptării cu timiditate:

— Mami, cum se scrie America?

Vocile noastre au stârnit un ecou slab de-a lungul coridorului placat cu lemn şi marmură când mama a început să-mi dicteze, cu răbdare, pe litere, făcând pauză după fiecare, ca să am timp să scriu cu grijă deasupra steagului: AMErICA.

Deasupra întregii privelişti, în ciuda munţilor rău prevestitori şi a găurilor de glonţ, am adăugat

un soare, în amintirea cântecului pe care-l cântam deseori cu mama cât am fost ţinute în captivitate: „Mâine soarele va răsări…”.

Poate că „mâine” nu era „întotdeauna la o zi distanţă”. În ciuda a tot, părea că eu şi mama ne scăldăm deja în soarele proverbial de mâine, în timp ce aşteptam ca oficialii ambasadei să încheie pregătirile pentru întoarcerea noastră.

Din senin, s-a iscat agitaţie în jurul nostru. Urma să fim conduse şi urcate în avionul care avea să ne ducă cu un pas mai aproape de casă. În febra plecării, mi-a fost imposibil să-i atrag atenţia mamei ca să dau înapoi materialele pentru desen. Le ţineam încă în mână când am fost scoase pe uşă. De aproape treizeci de ani mă apasă gândul că n-am apucat să i le înapoiez femeii ursuze de la birou.

Restul călătoriei e învăluit în ceaţă. Am zburat de la Ankara la München, apoi în Elveţia sau, poate, invers. Mama îi suna pe bunicii mei de câte ori putea ca să-i ţină la curent. La un moment dat, mi-a întins telefonul:

— Bunico, venim acasă, i-am spus veselă. O să ajungem curând.

— În cazul ăsta, ar trebui să mă apuc de făcut plăcinte pentru mica mea Tobby. De care vrei?

Gândul la ele mă ameţea. Plăcintele bunicii erau delicioase. Afine, cremă de banane, bezea de lămâie, zmeură, cireşe, rubarbă – le adoram pe toate. I-am cerut să-mi facă câte una din fiecare şi se prea poate să-i fi cerut şi fursecuri cu smântână şi fursecuri cu melasă şi stafide.

Am zburat până la New York, unde am aterizat cu întârziere şi am pierdut zborul de legătură. Ne-am petrecut noaptea pe aeroport, fără mâncare şi fără bani, în afară de o monedă de 15 cenţi, care căzuse dintr-un telefon public şi fără posibilitatea de a lua legătura cu familia care ne aştepta cu emoţii să coborâm din avion la Detroit. Niciunul

dintre aceste lucruri nu părea să conteze atunci. Ne întorseserăm în America, dar încă nu ne simţeam în siguranţă. Eram terorizate de imaginea tatălui meu, care ar fi putut coborî dintr-un avion, în căutarea noastră.

Nu-mi amintesc când am aterizat în Detroit. Prima amintire de când mi-am reîntâlnit familia este drumul făcut pe bancheta din spate, în maşina unchiului şi mătuşii mele. Lângă mine era un cărucior de copil de jucărie, în care era păpuşa Cabbage Patch pe care mi-o aduseseră. Era cheală, cu excepţia unui smoc de lână galbenă în vârful capului. Faţa ei netedă, din plastic, răspândea un parfum plăcut de pudră pentru bebeluşi. Era îmbrăcată cu o cămaşă de noapte albă pe care erau imprimaţi boboci de trandafir bleu, asemănătoare cu cămaşa pe care o purtasem eu pe drumul de întoarcere de la maternitate, doar că a mea avea boboci roz deschis şi dantelă albă. Înainte să plecăm în Iran, îmi îmbrăcasem păpuşa preferată cu ea – o păpuşă Gerber Baby pe care o botezasem cu drag Jenny J, după verişoara mea. *Oare mai e îmbrăcată cu ea?* m-am întrebat, în timp ce ne îndreptam spre casa bunicilor, în partea centrală a statului.

Nu am idee când se întâmpla, dar soarele strălucea, negreşit.

Uşa s-a deschis şi în faţa mea a apărut scara atât de familiară pe care-mi doream cu ardoare s-o urc de optsprezece luni. Era vineri, 7 februarie 1986. Aveam şase ani şi nu cântăream decât vreo şaisprezece kilograme – la fel ca atunci când pusesem ultima oară piciorul pe acele trepte, la vârsta de patru ani. Mare parte din acele kilograme trebuie să fi fost părul meu creţ şi încâlcit, castaniu şi lung până la brâu. Mama era chiar în spatele meu. Amândouă eram mai mult decât epuizate, dar, la vederea acelor scări şubrede şi vechi, ochii somnoroşi mi s-au deschis larg de nerăbdare.

Ştiam ce va urma. Aşa era tradiţia. Cu siguranţă şi el îşi amintea.

Am urcat primele trepte şi m-am oprit. Nimic. Am mai urcat câteva. Linişte. Cu grijă, am urcat până sus şi – „Bau!”.

Am tresărit, chicotind. Îşi amintise!

Glasul nu-i era mai mult decât o şoaptă răguşită. Un trup numai piele şi os s-a arătat încet, în cadrul uşii de la baie, de pe stânga. Purta un halat de spital şi avea cu el un suport pentru perfuzii, fiind atât de slăbit încât avea nevoie să fie sprijinit de fratele meu, John, pe de o parte şi de vărul meu de cealaltă. Dar sclipirea jucăuşă din privire era tot acolo. Era el – bunicul meu.

În sfârşit, eram acasă!

Bunica aştepta în bucătăria plină de aroma delicioasă a plăcintelor mele preferate. Îmi îndeplinise cererea. Eram în paradis.

Mama avea încă cinci fraţi şi mai toţi membrii familiei ei mari veniseră să ne sărbătorească întoarcerea. Singurul care nu venise era fratele meu cel mai mare, Joe. Am ajuns acasă cu doar două zile înainte să împlinească douăzeci de ani. Locuia singur şi, lucru frecvent în zonele rurale din Michigan în anii 1980, nu avea telefon. Deşi trăia şi lucra la doar câţiva kilometri distanţă de casa bunicilor, nimeni nu-i spusese de evadarea noastră, aşa că nu era acolo când am sosit. Altfel, a fost un moment fericit, plin de îmbrăţişări, râsete şi mâncare.

În seara aceea, am fost culcată în patul cald al bunicilor, cu straturi peste straturi de pături moi trase până sub bărbie. Mama s-a aşezat lângă mine. Mi-a luat mâinile într-ale ei şi a început rugăciunea de seară: „Dragă Doamne”, a început ea, pentru prima oară după un an şi jumătate nefiind nevoită să ascundă faptul că ne rugăm. „Îţi mulţumim că ne-ai adus înapoi acasă, la familia noastră din America. Îţi mulţumim că ai avut grijă de noi pe

drum. Te rog să ne aperi în continuare. Să nu laşi niciodată niciun obstacol să ne despartă. Ne rugăm la Isus. Amin." S-a aplecat, obosită, şi m-a sărutat cu blândeţe pe frunte. *„Shab be khair",* a oftat. Noapte bună.

Imediat, trupul mi s-a încordat de furie. Fiecare fărâmă a fiinţei mele s-a umplut cu cea mai amară şi cumplită ură.

— Mami, am scuipat cuvintele, privind-o sfidător în ochi. Ţi-am mai spus. Nu vreau să mai aud limba lui Khomeini *niciodată!*

În limba lui Khomeini învăţasem să urăsc. Îl uram pe tata pentru că-i făcuse atâta rău mamei. Îi uram familia pentru că îngăduise aşa ceva. Uram şcoala din Iran pentru că mă făcuse să-mi blestem patria. Îl uram pe Khomeini pentru că ucidea oamenii care nu-i credeau minciunile. Uram poliţia Pasdar care bătea străzile Teheranului cu mitraliere în mână, în căutare de abateri vestimentare. Uram bombele irakiene.

Uram.

Capitolul 11

A doua zi, mătuşa mea Carolyn, consultant cosmetician la Mary Kay, s-a întors – de data aceasta cu trusa ei de machiaj roz şi pătrăţoasă. Şi-a instalat accesoriile pe masa din sufragerie şi s-a pornit să îndeplinească misiunea Mary Kay, de „a înfrumuseţa viaţa femeilor”. Când a terminat, mi-am primit-o înapoi pe mama – femeia frumoasă şi plină de viaţă care dispăruse în ziua în care tata ne luase ostatice. Până şi fratele meu John fusese păcălit să facă un tratament cosmetic alături de mama. Nu i se păruse o idee atât rea până când cineva a scos un aparat de fotografiat. A luat-o la fugă să se ascundă, dar mama l-a urmărit în jurul mesei din bucătărie până l-a prins. Fotografia a fost făcută în timp ce el chicotea, încercând să se elibereze din strânsoare. Mama îi ţinea mâinile la spate. Avea capul dat pe spate şi râdea, triumfătoare. Ce bine era acasă.

Mai târziu, mama ne-a dus pe mine şi pe John să ne întâlnim, la cină, cu prietenii noştri, Doug şi Karen. Nu ştiam pe atunci, dar deja se puneau la punct amănuntele vieţii mele duble. Când a aflat detaliile experienţei noastre dureroase, Karen i-a spus mamei că ar trebui să scrie o carte. Mama le spusese hotărât celor din Iran că avea să evadeze şi, într-o bună zi, vor putea citi prin ce am trecut. Lumea trebuia să ştie că acest gen de pericol chiar există. Dar, mai întâi, trebuia să ne aranjăm vieţile. Karen a întrebat dacă-i permitea să-i povestească experienţa noastră fratelui ei, care lucra în industria editorială. Mama a fost de acord. Lucrurile începeau să se mişte.

Mama şi bunica şi-au petrecut întreaga zi de duminică făcând pregătiri pentru petrecerea de ziua lui Joe. În timp ce ele găteau, starea bunicului s-a agravat. În ciuda a tot, reuşise să ţină piept morţii, aşteptând să ne întoarcem noi – ceea ce,

după spusele medicilor, era pur şi simplu un miracol. Când eu şi mama am sosit acasă, din el nu mai rămăsese decât un sac de oase şi piele care nu cântărea nici patruzeci de kilograme, chiar dacă spiritul lui rămăsese neatins. Era ţintuit într-un pat de spital montat în camera de zi, unde-şi petrecea timpul bucurându-se de priveliştea oferită de păsările care veneau să se hrănească şi visând cu ochii deschişi la vânătoare şi pescuit. Fusese întotdeauna un spirit jovial şi glumeţ, dar acum se ruga de noi să nu-l facem să râdă, pentru că era prea dureros. Doctorul încă venea să-i facă vizite la domiciliu, dar tot mai era nevoie să fie chemată şi ambulanţa. Înainte ca mâncarea pentru petrecerea lui Joe să fie gata, bunicul a trebuit dus de urgenţă la spital.

Săptămâna aceea a adus un scenariu neverosimil după altul. Mama a primit un telefon de la un agent literar de la agenţia William Morris din New York. Acesta dorea mult ca ea să scrie o carte. Ea era epuizată după ce stătuse trează toată noaptea alături de bunicul, asta pe lângă trauma provocată de evadarea noastră, grijile legate de felul cum aveam să ne refacem viaţa şi teama de răzbunarea tatălui meu. I-a spus agentului că într-o bună zi, cu siguranţă, va scrie o carte, dar încă nu era momentul.

A doua zi a sunat-o din nou, de data aceasta respingându-i toate obiecţiile. Putea săi obţină o plată în avans din drepturile de autor. Asta însemna că mama putea să transforme scrisul cărţii într-o slujbă adevărată. Avansul i-ar fi permis să-şi ia o casă, de unde să şi lucreze. Putea să-şi petreacă tot timpul cu mine, ca să mă aflu în siguranţă. Cum ar fi putut să refuze?

Pe la mijlocul săptămânii, jurnaliştii aflaseră povestea noastră. Într-o după-amiază, unchiul Jim a adus-o pe bunica de la spital ca să se odihnească puţin. La fel ca restul familiei, îşi petrecuse mai tot timpul stând de veghe lângă bunicul. Încordarea

fizică şi emoţională îşi spunea cuvântul în cazul tuturor.

A sunat telefonul, iar bunica a răspuns, aşteptându-se să audă vreo asistentă de la spital care o chema înapoi sau vreo rudă îngrijorată care cerea informaţii. Dar era Barbara Walters, care dorea să vorbească cu mama. Bunica i-a dat numărul de la spital. Vă puteţi imagina ce agitaţie a stârnit un apel telefonic venit din partea celei mai cunoscute jurnaliste din America, coprezentatoare a noii emisiuni de ştiri *20/20* din micul oraş de provincie Carson, Michigan, a cărui populaţie nu depăşea o mie de locuitori. Doamna Walters i-a explicat mamei că dorea foarte mult să ne ia un interviu. Încă de pe atunci, era clar că nu ne mai puteam întoarce la rutina vieţii de dinainte.

Încă de la o vârstă fragedă, m-au fascinat detaliile mărunte ale lumii. Dacă stăteam într-o cadă plină cu jucării, eu mă uitam mai degrabă la apa picurând de la robinet – la picătura care se umfla, apoi se întindea, căpătând forma unei lacrimi, chiar înainte să pice în apă, apoi la picătura care se ridica de pe suprafaţa apei, luând cu ea o parte din lichidul de dedesubt, pentru ca apoi să cadă înapoi şi să se dizolve în mici valuri. Opritoarele pentru uşi în formă de arc erau la fel de fascinante – felul cum arcul devenea neclar din pricina vibraţiei mai rapide decât putea ochiul meu să perceapă, sunetul pe care-l făcea în timp ce se mişca, momentul magic dinainte de oprirea completă a mişcării arcului, când acesta nu mai era înceţoşat, ci părea că face doar mişcări sacadate. Acestea sunt numai câteva dintre lucrurile care mă fascinau când eram foarte mică.

A spune că aveam spirit de observaţie ar fi o afirmaţie modestă. Lucrurile pe care alţii le treceau cu vederea mie îmi săreau în ochi. Binecuvântare sau blestem, această atenţie ascuţită şi tăcută a devenit imediat o măsură de precauţie foarte

importantă. Fiecare sunet, fiecare mişcare, fiecare cuvânt nerostit avea o semnificaţie şi, chiar şi când eram foarte mică, am înţeles cât de important e să observ tot ce se petrece în jurul meu.

De fiecare dată când suna telefonul în acele prime zile de după evadarea noastră, citeam panica în privirile unchilor şi mătuşilor mele, ale bunicilor şi ale mamei. Nimeni nu trebuia să-mi explice acea teamă. O simţeam şi eu. O bătaie în uşă sau zgomotul unei maşini care intra pe alee, chiar dacă era aşteptată sau nu, avea acelaşi efect paralizant pe moment.

Ar fi fost de aşteptat ca regăsirea familiei să însemne sfârşitul chinurilor noastre şi începutul unei vieţi noi şi liniştite. Dar n-a fost aşa. Chiar dacă eu şi mama eram acasă, capitolul anterior al vieţii noastre nu era încă încheiat. Jurământul tatălui meu că ne va găsi – ca s-o ucidă pe mama şi pe mine să mă ducă înapoi în Iran – plana asupra noastră şi a celor dragi.

Când ne-am întors în America, mama a aflat imediat că tata îl trimisese pe nepotul lui, Mammal, în Statele Unite ca să termine cu toate bunurile noastre. Transferase toţi banii familiei în conturi din bănci elveţiene. Eu şi mama nu aveam niciun ban. Dar bunicii ne-au primit la ei în casă fără nicio urmă de ezitare.

Parada de ziua Sfântului Patrick era în plină desfăşurare în ziua în care eu, mama şi John ne-am întâlnit cu Barbara Walters la hotelul Mayflower din New York. Purtam o pereche de cercei cu perle de-ai mamei, ceea ce mă făcea să mă simt ca un om mare în timp ce stăteam aşezată pe canapea, alături de ea, înconjurată de reflectoare, camere de filmat, prăjini pentru microfon, machiori, producători şi tehnicieni de sunet. În mijlocul acelui haos stătea, cât de poate de calmă, Barbara Walters. Elegantă şi echilibrată, era însăşi imaginea rafinamentului. Când punea întrebările, se apleca puţin spre tine, creând un fel de

intimitate. Ca de obicei, eu priveam fără să scot o vorbă. Ea făcea tot ce-i stătea în putinţă să mă implice în conversaţie, dar, chiar dacă am plăcut-o de la bun început, eram prea sfioasă să pot spune ceva. Mi-a respectat tăcerea, iar zâmbetul ei liniştitor m-a asigurat că nu aveam de ce să mă ruşinez de muţenia mea.

Până la urmă, o întrebare despre şcoală mi-a smuls un răspuns. Mama a ajuns până într-acolo, încât descria ceea ce scandam dimineaţa, *„Maag barg Amrika”,* şi atunci n-am mai putut să rezist şi m-am întins spre ea să-i acopăr gura cu mâna. Cuvintele nu sunt întotdeauna necesare pentru a comunica tristeţea din sufletele noastre. Dându-şi seama că atinsese un subiect care era încă prea sensibil, doamna Walters a trecut cu graţie mai departe.

Când interviul a luat sfârşit, ne-a scos în oraş. Am mâncat la Benihana, un restaurant japonez unde mâncarea era pregătită la masă. Deşi mai fusesem la teatru şi înainte, în seara aceea am fost pentru prima dată să văd spectacolul muzical *Cats,* pe Broadway, cu locuri pe rândul al doilea. Totul a fost senzaţional – muzica, dansul, costumele. Apoi am făcut o plimbare cu caleaşca prin Central Park, în timpul căreia m-am simţit ca o prinţesă, ascultând ţăcănitul potcoavelor.

În ziua când John a împlinit şaisprezece ani, cei de la emisiunea *20/20* au trimis o echipă de producţie ca să filmeze câteva materiale suplimentare despre familia noastră. Joe nu a vrut să aibă nimic de-a face cu asta, iar mama nu l-a forţat. Ceilalţi din familie erau doar puţin mai binevoitori decât el, cu excepţia bunicului. El era aşa cum fusese întotdeauna. Făcând parte din „generaţia măreaţă”, era deopotrivă şi un optimist autentic, aşa că a declarat că n-a avut niciodată îndoieli că mama va găsi o cale de evadare. Bunica a fost copleşită de emoţii şi abia a putut să îngâne câteva cuvinte. John, probabil cel mai coerent

dintre toţi, a povestit despre suferinţa întregii familii, mai ales seara, când mergeau la culcare şi nu ştiau dacă eu şi mama mai trăim sau nu. Apropiaţii noştri au fost cei care au avut de dus greul suferinţei provocate de faptele tatălui meu. Eu o avusesem alături pe mama, care lupta pentru mine. Fraţii mei au trecut singuri prin suferinţa acestei nedreptăţi.

Acel interviu a fost *singura* ocazie când am vorbit despre experienţele noastre în familie. Chiar şi atunci, n-am vorbit unii cu alţii, ci doar cu Barbara Walters şi producătorii. Mama crescuse într-o cultură a evitării, în care subiectele dureroase nu erau discutate, iar problemele nu erau înfruntate. Dar, cu mine, a rupt acest lanţ al suferinţei în tăcere.

Îmi fusese scris să trăiesc la extreme. Deşi am trăit într-o permanentă agitaţie, cu răsturnări de situaţie, copilăria mea a fost, totuşi, una idilică, din multe puncte de vedere. Acasă la bunici, eram înconjurată de o mulţime de rude care mă adorau. Locuiau toţi de-a lungul unei şosele care străbătea zona rurală din centrul statului Michigan. Curtea largă din faţa casei bunicilor era plină de copaci plantaţi de bunicul meu cu ani în urmă. Verii mei şi cu mine o copleşeam pe bunica cu buchete de flori sălbatice – de culoare mov deschis, de trifoi, păpădii de un galben viu, papură catifelată şi flori de morcov sălbatic, albe ca zăpada.

Seara, adulţii jucau *euchre* sau *pinochle* la masa din sufragerie în timp ce noi, copiii, jucam *crazy eights* sau *go fish*[4] la masa copiilor. Când ne plictiseam de jucat cărţi, atacam măsuţa de cafea din camera de zi, în căutare de cărţi de colorat şi creioane cerate. Uneori, unchiul Jim, glumeţul familiei şi un suflet de copil, ne scotea pe toţi afară la un joc de baseball pentru copii.

Jenny, verişoara mea cu doar două săptămâni mai mare decât mine, după care îmi numisem

păpuşa preferată, adora să stea acasă la bunici. Dormeam împreună, în cămăşile noastre de noapte Rainbow Brite, identice. Fericiţi că mă întorsesem acasă, adulţii erau mereu gata să-mi facă toate poftele, dar Jenny, copil fiind, nu trebuia să dea dovadă de tact.

Într-o după-amiază, încercam să-i spun cum ceva are gust amar. Chiar dacă jurasem să nu mai vorbesc limba lui Khomeini, uneori îmi era greu să-mi găsesc cuvintele în engleză. Disperată să găsesc un mod de-a comunica, am recurs la un amestec de limbi: „Era *talkh”.* Jenny m-a privit pieziş, arătându-mi clar că nu pricepe despre ce vorbesc. Aşa că am repetat: *„Talkh”.*

— Ă? a făcut ea, cu capul înclinat şi nasul încreţit.

— *Talkh.* Era *talkh,* am repetat, frustrată că nu înţelegea.

— Totuşi, unde-ai învăţat să vorbeşti? a întrebat ea, apoi a luat-o la fugă, chicotind de cât de absurdă i se părea frustrarea mea.

Căutam alinare şi mă simţeam acasă printre lucrurile care-mi erau cunoscute. Unul dintre primele obiecte pe care le-am observat acasă la bunici după ce ne-am întors a fost vaza mov pe care o pictasem împreună cu Patty. Bunica o aşezase pe raftul rezervat pentru comori, prea preţioase ca să-şi asume riscul să fie sparte de mânuţe curioase. A văzut că mă uitam la ea şi m-a întrebat dacă o vreau înapoi. Am stat pe gânduri o clipă, apoi i-am răspuns veselă:

— Nu, păstreaz-o tu, dar când o să mori, pot s-o iau eu?

Nu împlinisem încă şapte ani, dar trăisem destul cât să ştiu bine că bunica credea că o să moară. Era unul dintre acei oameni care par să fie mereu cu un picior în groapă. De fapt bunicul era cel care nu mai avea mult de trăit. Multe dintre primele noastre zile de libertate le-am petrecut la capul

patului său, la Spitalul Municipal Carson. Era spitalul unde se născuseră fraţii mei, unde se întâlniseră părinţii mei şi unde bunicul îşi ducea acum lupta pentru viaţă.

Uneori, în timp ce bunicul dormea, mergeam la un mic restaurant din zonă să luăm prânzul. Lui Joe îi plăcea să-mi pună muzică la tonomatul de modă veche din local. Îmi trăgea un scaun ca să mă pot urca să văd cum punea monedele înăuntru şi apăsa pe butoane ca să aleagă cântecele. Preferatul meu era Ronnie Milsap, cu „Happy, Happy Birthday Baby”. Nu era un cântec frumos, după standardele lui de frate mai mare, dar mi-l punea fără să se plângă, fiindcă îmi plăcea mie.

Din afară, păream o familie obişnuită, dar suferinţa noastră putea fi observată cu uşurinţă. Toată lumea era în alertă permanentă. Bărbaţii din familie, împovăraţi de responsabilitatea siguranţei noastre, se adunau şi vorbeau şoptind furios despre ce i-ar face acelui „ticălos neisprăvit” dacă ar veni după noi. Copiii primiseră avertismente severe să nu se atingă de puşca încărcată care se afla după uşa dormitorului bunicilor. Cineva era în permanenţă cu ochii pe mine şi, în rarele ocazii când îşi dădeau seama că nu mă păzeşte nimeni, erau cuprinşi de panică.

Într-o astfel de după-amiază, adulţii din casă şi-au dat dintr-o dată seama că nimeni nu ştia unde sunt, aşa că au început să mă caute înnebuniţi. M-au găsit înghesuită într-un colţ în poziţie fetală. Auzisem un avion şi mă adăpostisem. Aşa mă învăţase să procedez traiul într-o zonă de război. De unde era să ştiu că în America avioanele nu aruncă bombe?

În altă zi eram în maşina mătuşii Carolyn când s-au auzit sirene în spatele nostru. Am început să tremur şi să ţip de spaimă, agăţându-mă de ea. Experienţa mea cu autorităţile însemnase mitraliere şi ameninţări cu moartea. Eram sigură că ne vor ucide pe loc, mă vor trimite înapoi la tata

sau o vor duce la închisoare pe mătuşa Carolyn. Dar, spre surprinderea mea, când ofiţerul de poliţie s-a apropiat de maşină, ne-a vorbit frumos şi ne-a lăsat să plecăm, urându-ne o zi frumoasă. Aveam multe lucruri de învăţat din nou despre viaţa în America.

În august, lupta pe care o ducea bunicul s-a sfârşit. A murit împăcat, ştiind că eu şi mama eram înapoi acasă, unde ne era locul. Moartea lui a însemnat o răscruce complicată în viaţa mea. Eram destul de mare cât să mi se facă dor de el imediat, dar destul de tânără cât să mă bucur că ajunsese în rai, unde nu mai suferea. Nu înţelegeam lacrimile care însoţeau durerea mamei. Într-o seară, când l-am vizitat la capelă, după ce o privisem pe mama plângând zile în şir, n-am mai rezistat şi am întrebat-o:

— Mami, bunicul e cu Isus acum. De ce plângi?

— Ştiu, mi-a răspuns ea cu glas tremurat. Sunt doar tristă că nu va mai fi aici, cu noi. E bine să plângi când eşti trist.

Totuşi, n-am plâns.

Bunicul a avut funeralii militare. La cimitir, ne-am strâns toţi în jurul sicriului învelit în drapel. M-am tras înapoi cu teamă când am văzut soldaţii în uniforme, care veniseră să îndeplinească onorurile. Doi dintre ei au împăturit drapelul bunicului cu precizie, cu mişcări exacte. Apoi unul s-a întors brusc, a pocnit din călcâie şi a pornit direct spre bunica. Îngenunchind cu modestie, i-a întins triunghiul albastru cu stele albe, frumos împăturit. Blândeţea lui mă încurca. În Iran, avusesem de-a face cu nenumăraţi soldaţi. Nu mai văzusem niciodată vreunul care să se poarte aşa.

Când s-a stins bunicul, manuscrisul cărţii *Numai cu fiica mea* era deja în lucru. Mama folosise o parte din bani ca să închirieze o casă la marginea oraşului pe care, mai târziu, am început să-l consider oraşul meu natal. Gardul rupt din sârmă

de pe o latură a casei era locul meu preferat de joacă. Plasa se desprinsese cât să-mi permită să mă învârt în voie în jurul barei de metal sau să mă agăţ de ea cu capul în jos, cu părul lung şi ciufulit atârnând pe pământ. Dorind să aduc un plus de viaţă casei noastre modeste, umpleam cu mândrie vaza albastră a mamei, din Japonia, cu buruieni care creşteau în straturile de flori neîngrijite.

Ceea ce-mi amintesc cel mai bine din perioada de câteva luni când mama scria la carte este cât de multă pizza am mâncat. Nu ştiu cum a făcut toate acele lucruri: să pună pe picioare o casă nouă, să aibă grijă de mine şi fraţii mei şi să-şi petreacă fiecare clipă posibilă alături de bunicul şi restul familiei în timp ce s-a aruncat cu capul înainte şi la scrierea cărţii. Un lucru trebuia trecut cu vederea şi acela era gătitul. Pentru prima dată în viaţă, trăiam cu mâncare nesănătoasă.

Coautorul mamei, William Hoffer, locuia împreună cu soţia sa Marilyn şi cu copiii lor lângă Washington, D.C. Îşi petrecea mult timp cu noi, în Michigan, dar şi eu cu mama mergeam la el acasă, unde lucrau împreună. Cu părul răvăşit şi o barbă stufoasă de geniu excentric, Bill arăta ca un scriitor adevărat în ochii mei. Era o fire veselă, fuma pipă şi-i plăcea să se prostească în prezenţa copiilor. În acelaşi timp, avea o gândire adâncă, era un om care căuta o înţelegere mai profundă a lumii înconjurătoare. Această sete de cunoaştere îl ajutase să înveţe multe lucruri, din multe domenii. Probabil că tocmai privindu-i pe Bill şi Marilyn cum dezbat cu pasiune probleme filosofice cu mama, m-am îndrăgostit şi eu de conversaţia intelectuală serioasă. Ştiind cât de mult îmi lipsea Domnul Iepurilă şi cât de mult îmi plăceau cărţile, mi-au făcut cadou un exemplar frumos ilustrat din *Iepuraşul de catifea,* împreună cu un iepure de pluş. Nu l-a înlocuit pe cel lăsat în Iran, dar a fost un gest frumos, menit să-mi recunoască pierderea suferită şi să-mi aline durerea.

De obicei, când mergeam să lucrăm cu Bill şi Marilyn, stăteam la ei acasă, dar o dată am stat la un hotel, unde ne-am confruntat cu teama mereu prezentă în viaţa noastră. Mama şi Bill lucraseră până târziu, noaptea, aşa că ne-am întors în camera de hotel epuizate. Pe jumătate adormită, mama a băgat cheia în broască şi a rotit mânerul. Dintr-odată, lanţul de la uşă a împiedicat-o să se deschidă complet.

Mama m-a apucat repede şi am coborât amândouă într-un suflet la recepţie, unde i-a explicat funcţionarului, cu răsuflarea tăiată, că era cineva în camera noastră. S-a întors repede cu noi şi a răsucit şovăitor cheia, descuind uşa. De data aceasta, s-a deschis. Lanţul fusese scos şi oricine ar fi fost acolo dispăruse. O trecere rapidă în revistă a lucrurilor noastre ne-a arătat că nu dispăruse nimic, în afară de siguranţa noastră, şi aşa zdruncinată.

Imediat după ce am fugit, mama dorise să ne schimbăm numele şi să trăim ascunse. Dar, după ce a aflat că eu nu-mi pot schimba numele fără consimţământul ambilor părinţi şi că traiul secret însemna ruperea legăturilor cu familia şi prietenii, şi-a dat seama că aşa ceva nu era posibil. Tata ne ţinuse prizoniere mult prea mult timp; nu aveam de gând să ne sacrificăm restul vieţii trăind sub dominaţia lui. Scrierea cărţii s-a dovedit a fi soluţia perfectă, fiindcă ne-a oferit destul timp petrecut împreună, doar noi două, ca să ne putem adapta la noile împrejurări. În loc să ne ascundem, am făcut exact invers. Mama i-a povestit păţaniile noastre oricui era dispus s-o asculte, în speranţa că atenţia publică avea să ne servească drept măsură de protecţie suplimentară.

Ori de câte ori putea să ia o mică pauză de la scris, mama se ocupa cu vrednicie de sortat lucrurile noastre de dinaintea plecării în Iran. Când eu şi părinţii mei nu ne-am mai întors din

„vacanţă”, totul fusese împachetat şi pus la păstrare. Acum, mama avea sarcina uriaşă de-a lua la mână toate relicvele din trecutul nostru şi de a hotărî ce-şi mai găsea locul în viaţa noastră prezentă.

Pe mine mă durea să văd grămezi de lucruri de-ale noastre luând drumul gunoiului. Pe măsură ce sorta lucrurile, arunca tot mai multe. Şi, imediat ce se întorcea la scris, eu mă apucam să şterpelesc din gunoi, dosind apoi mici comori lipsite de valoare, dar de care încă nu eram pregătită să mă despart. Una dintre acestea era un stilou imens, de un albastru-verzui deschis, care fusese al tatălui meu. Nu ştiu de ce am simţit nevoia să-l păstrez. Eram furioasă pe el. Îmi era frică de el. Îl uram. Cu toate acestea, mă atrăgeau obiectele care-l reprezentau pe el, pe când era încă iubitul meu Baba Jon. Am păstrat şi geanta lui de medic şi două halate chirurgicale. Unul dintre ele a devenit halatul meu pentru pictură, iar celălalt a stat pe un umeraş, în fundul şifonierului, ani la rând.

Apoi am descoperit mingiuţa mea Care Bear. Am luat-o în mână şi am dus-o la nas, inspirând profund.

— Mami, miroase a Stacey!

Parfumul mă dusese înapoi în timp, la zilele de vară pe care le petrecusem jucându-mă sub aspersor şi dându-mă în leagăn, zilele dinainte să-mi fie spulberată inocenţa copilăriei.

Capitolul 12

Pe măsură ce vara se apropia de sfârşit, acelaşi lucru se întâmpla şi cu posibilitatea de a rămâne alături de mama, sub protecţia ei. Trebuia să încep şcoala, iar mama hotărâse să mă dea la una privată unde, spera ea, profesorii vor putea sta cu ochii pe mine şi orice acţiune care ar fi dat de bănuit din partea tatălui meu ar fi putut cu uşurinţă să tragă un semnal de alarmă. M-a înscris la Salem, şcoala luterană din localitate. Ca să mă protejez atât pe mine, cât şi pe ceilalţi elevi, aveam să folosesc un nume fals. În august 1986, criza ostaticilor de la ambasadă încă nu fusese dată uitării, iar scandalul Iran-Contra urma să stârnească în curând interesul întregii lumi. În America nu se ştiau multe lucruri despre Iran, cu excepţia violenţei şi urii faţă de America şi idealurile americane, iar funcţionarii şcolii erau prevăzători, ceea ce e de înţeles.

Ca să ne complice şi mai tare situaţia, sistemul juridic încă nu ţinea pasul cu globalizarea societăţii. Când mama s-a interesat de intentarea divorţului, i s-a spus că trebuie să-i trimită soţului o înştiinţare, astfel încât el să aibă posibilitatea să se apere la proces. Dacă tata ar fi aflat unde suntem, i-ar fi fost atât de uşor să-şi pună ameninţările în practică. Noi făceam tot posibilul să stăm ascunse de el, aşa că divorţul trebuia să mai aştepte.

Chiar dacă era imposibil să-mi schimb numele oficial, nimic nu mă împiedica să *folosesc* un alt nume. În seara dinaintea primei zile de şcoală, mama m-a pus să mă aşez şi m-a învăţat noul meu nume, explicându-mi că cel adevărat avea să fie, de-atunci încolo, secretul nostru. Eu urma să fiu cunoscută drept Amanda Smith, Mandy pe scurt, ca pe prima ei păpuşă.

M-am obişnuit repede cu noul meu nume. Nu la fel de uşor mi-a fost să-mi creez legături cu ceilalţi

copii de vârsta mea. Eram tăcută şi stângace, o ţintă uşoară pentru ceilalţi copii din cartier. Mă necăjeau pentru că eram altfel, pentru că nu vorbeam, pentru că nu ştiam să merg pe bicicletă şi mai ales pentru că nu-mi găseam locul în bancă. Obişnuită să stau în picioare în bancă întreaga zi, mi se părea dificil să stau aşezată când lucram. Uneori, absorbită de ceea ce făceam, uitam să rămân pe scaun şi-mi dădeam seama că m-am ridicat numai când îmi ajungeau la urechi râsetele celorlalţi copii. Jenată, mă aşezam la loc şi mă închideam în mine.

În curând, totuşi, lucrurile au început să stea mai bine. O fată pe nume Jamie a fost unul dintre primii copii care s-au apropiat de mine. Mi-a oferit creionul ei butucănos Care Bear şi un zâmbet, arătându-le celorlalţi că devenisem, oficial, parte din familie.

Am împlinit şapte ani la aproape fix o lună după ce a murit bunicul. Pentru a marca evenimentul, Joe mi-a dăruit casetofonul lui şi o casetă cu Ronnie Milsap, ca să pot asculta ori de câte ori pofteam „Happy, Happy Birthday Baby”, sau „cântecul meu”, cum îl mai numea el. La fel ca în Iran, chiar şi după ce-am fugit, lucrurile acestea care mă legau de cei dragi erau cele mai preţioase pentru mine.

În toamna aceea ne-am mutat într-o casă dintr-un oraş vecin. Era a zecea mutare pentru mine, dar nu m-a deranjat. Casa cea nouă se afla peste drum de un teren de golf, iar curtea era plină de copaci frumoşi şi bătrâni, gata să-mi ofere munţi întregi de frunze în care să sar. Joe şi John locuiau cu noi, iar viaţa era frumoasă. Salem devenise sanctuarul meu, izvorul meu de organizare şi stabilitate. Rutina neabătută a vieţii şcolare îmi oferea senzaţia de siguranţă de care aveam nevoie disperată.

Clopoţelul a sunat de ora opt, iar noi stăteam aşezaţi, cu mâinile pe bănci. Doamna Hatzung stătea în faţa clasei, îmbrăcată cu rochia ei albastru-deschis, strânsă în talie cu o curea asortată. Purta pantofi bej cu toc foarte mic. Era blândă şi bună ca o bunică.

Punctual ca întotdeauna, directorul a intrat în clasă. Era în formă fizică bună pentru un bărbat de vârstă mijlocie, iar părul şi ciocul cărunte i se asortau cu costumul gri. S-a oprit în faţa clasei şi a salutat-o pe doamna Hatzung. Întorcându-se către noi, a adăugat:

— Bună ziua, elevi ai clasei întâi.

— Bună ziua, domnule Schultz, i-am răspuns la unison, aşa cum exersaserăm.

Doamna Hatzung ne-a zâmbit aprobator. Şi, acestea fiind spuse, a plecat să-i salute pe elevii clasei a doua, care învăţau în încăperea alăturată.

— Bine, copii, acum veniţi în faţă, lângă mine, pentru rugăciunea de dimineaţă. Astăzi vom vorbi despre Iosif, ne-a anunţat doamna Hatzung.

A dat jos de pe peretele galben ca un soare calendarul religios, apoi a dat pagina.

Fiecare dimineaţă aducea cu ea o nouă imagine din calendar şi o lecţie din Biblie care o însoţea. Era David, tânărul păstor care, înarmat doar cu o praştie şi credinţa în Dumnezeu, îl răpusese pe Goliat, un uriaş fioros din rândurile filistinilor. Apoi era Daniel, care fusese aruncat în peştera leilor pentru că se rugase la Dumnezeu, lucru interzis de guvern, la fel ca în Iran. Dumnezeu trimisese un înger care să le închidă gura leilor, ca Daniel să nu fie mâncat. Mai mult, regele văzuse acest miracol şi începuse să creadă.

Chiar dacă era adult, doamna Hatzung stătea pe un scaun din plastic pentru copii, cu picioare metalice. Am format un semicerc strâns în jurul ei, aşezaţi pe acelaşi fel de scaune. Aceasta era partea mea preferată din întreaga zi de şcoală. De teamă că fiecare lecţie ar putea fi ultima, înainte ca tata

să mă răpească şi să mă ducă înapoi în Iran, unde Biblia era interzisă, eram însetată să reţin fiecare sămânţă a cuvântului divin.

S-a dovedit că Iosif şi cu mine aveam multe în comun. Şi el fusese luat de lângă familie, chiar dacă pentru mine fusese mai uşor decât pentru el. Eu o avusesem pe mama cu mine, dar Iosif, vândut ca sclav de către fraţii săi, fusese singur. Mă întreb dacă şi el privea luna aşa cum făcusem eu când tata mă despărţise de mama. Oare ştiuse şi el că, oriunde te-ai afla, poţi privi luna, ştiind că şi familia ta priveşte aceeaşi lună şi se gândeşte la tine?

Dumnezeu îl apărase pe Iosif, aşa cum îi apărase şi pe Daniel şi David – aşa cum ne apărase şi pe mine şi pe mama. Peste mulţi ani, când familia lui Iosif rămăsese fără mâncare din cauza foametei, Iosif i-a iertat pe fraţii săi că fuseseră invidioşi pe haina lui colorată şi pe dragostea tatălui lor. I s-a făcut milă de ei şi le-a dat de mâncare.

Aici mă deosebeam de Iosif. Eu n-aş fi putut niciodată să-l iert pe tata pentru ceea ce ne făcuse. Îl uram. Nu voiam să-l mai văd – niciodată.

— Aţi ascultat cu mare atenţie astăzi. Acum vă puteţi întoarce în bănci, dar vă rog să rămâneţi în picioare, mi-au întrerupt gândurile vorbele doamnei Hatzung, aducându-mă cu picioarele pe pământ, în sala de clasă galbenă şi veselă.

În fiecare zi după rugăciune, priveam cu încântare cum doamna Hatzung îşi ia rigla de pe etajera de lângă tablă şi se îndreaptă spre celălalt capăt al sălii. Pe perete, între ultimele noastre creaţii artistice şi un afiş imens care reprezenta o cutie de creioane cerate în toate culorile curcubeului, erau două rânduri de numere. Acestea erau punctul central al următorului exerciţiu.

Eu cercetam desenele noastre în timp ce doamna Hatzung se apropia de perete. Erau la fel de unice şi de diferite precum elevii care umpleau sala de

clasă. Aici, spre deosebire de Iran, eram liberi să colorăm cu orice nuanţă doream.

Cu ajutorul riglei, doamna Hatzung indica numărul la care ajunseserăm în ziua respectivă. În prima zi de şcoală, în august, începuse cu numărul unu. În fiecare zi, adăugam încă un număr. Îi plăcea să ne întrebe dacă credeam că vom ajunge până la două sute înainte de venirea verii. Bănuiam că ştie bine răspunsul, dar nu vrea să ne spună. Doar ne zâmbea, adăugând: „Aveţi răbdare şi veţi vedea”.

— E timpul să numărăm, ne-a spus de data aceasta. Mai întâi, din doi în doi.

Indica numerele, în timp ce noi le rosteam:

— Doi, patru, şase… răspundeam noi.

— Foarte bine, copii. Acum din cinci în cinci.

La ora trei şi un sfert, când a sunat clopoţelul, am ieşit de la şcoală. Doamna Hatzung aştepta la uşă şi ne îmbrăţişa pe fiecare înainte să ne dea drumul să plecăm. Profesorii stăteau cu rândul afară, cu noi, până când soseau părinţii. În ziua aceea era rândul domnişoarei Neujahr. Ea urma să fie profesoara mea anul următor. Copiii mai mari povesteau că uneori ea îi acompania la chitară când cântau imnuri, şi nu la pian, ca restul profesoarelor. Imnul meu preferat, până atunci, era „Acum îţi Mulţumim, Doamne”, pe care-l învăţam pentru Ziua Recunoştinţei.

„Acum îţi mulţumim, Doamne”, cântam în minte,

„Cu sufletul, mâna şi glasul,
Căci minunile Tale
Ne bucură tot pasul;
Încă de la pieptul mamei
Tu ne-ai binecuvântat…

(Acesta era versul meu preferat, cel cu pieptul mamei.)

Şi daruri din iubire
Tu până azi ne-ai dat.”

Ne-am aliniat de-a lungul zidului de cărămidă al şcolii şi ne-am îndreptat privirea dincolo de terenul de sport, ca să privim prin gard după maşinile părinţilor noştri. Alţi copii o luau la fugă imediat ce zăreau maşina. Nu şi eu. Niciunul dintre elevi nu ştia nimic despre tata, dar profesorii erau informaţi despre pericolul pe care-l reprezenta, aşa că erau mereu vigilenţi.

Am continuat, tot în minte, cu strofa a doua a imnului, care se încheie cu promisiunea că Dumnezeu ne va

…ţine-n grija Sa
Neştiinţa ne-o va-nlătura
Ne va izbăvi de rău
Acum şi pururea.

Doamna Hatzung ne-a spus că „neştiinţa” înseamnă „zăpăceală” şi că, atunci când nu ştim ce cale să apucăm în viaţă, ne putem ruga la Dumnezeu. Ne-a mai spus că El ne aude rugăciunile şi ne ajută să rezolvăm orice problemă. Asta nu însemna că vom primi orice ne dorim. Dumnezeu e mai înţelept decât noi şi putem fi siguri că ceea ce ne dă este întotdeauna cel mai bun lucru pentru noi, chiar dacă nu ne dăm seama de asta imediat. Mă gândeam la aceste lucruri cu privirea aţintită la maşinile care se opreau în faţa curţii şcolii.

Gândurile mi-au zburat înapoi la Iosif. Fraţii lui intenţionaseră să-i facă rău, dar Dumnezeu îl folosise pe Iosif să-i salveze nu numai familia, ci şi multe altele. Doamna Hatzung spunea că

Dumnezeu face acelaşi lucru şi în zilele noastre. Uneori, lucrurile pot părea foarte rele la prima vedere, dar Dumnezeu poate să folosesc până şi lucrurile rele ca să ne facă bine mai târziu.

Reflectam la cuvintele doamnei Hatzung când a sosit mama. Am tras-o repede de mânecă pe domnişoara Neujahr şi i-am arătat maşina cu degetul.

— Bine, Mandy, poţi să mergi, mi-a spus, după ce s-a asigurat că la volan era chiar mama. Să ai o seară frumoasă.

Abia atunci am avut voie să plec de lângă zidul şcolii. Domnişoara Neujahr m-a condus din priviri până când am ajuns în maşină, în siguranţă. Chipul mamei nu era luminat de zâmbetul obişnuit.

— Am o veste tristă, Mahtob, mi-a spus blând. Azi s-a prăbuşit un avion în Iran şi au murit o mulţime de iranieni.

Se vedea cu uşurinţă că e afectată.

Am privit pe fereastră, dincolo de ea, fără să spun nimic.

— Ai auzit ce-am spus? m-a întrebat ea încet. O mulţime de iranieni au murit astăzi.

Am continuat să privesc în gol, mi-am încrucişat braţele pe piept şi am scuipat cu furie:

— Foarte bine. Sper că era şi tata printre ei.

Rareori poţi privi în urmă ştiind cu precizie în ce clipă viaţa ta a luat un alt curs. De obicei, aceste schimbări se petrec treptat şi trec cumva neobservate. Şi totuşi, de-a lungul vieţii, există momente-cheie care marchează schimbări importante. Acea discuţie pe care am avut-o cu mama, în maşină, pe 3 noiembrie 1986, s-a dovedit a fi o astfel de răscruce în viaţa mea.

Pentru mama, a fost un moment de trezire la realitate când a observat că mă transformasem într-o persoană rece şi înverşunată. Nu aceasta era viaţa pe care şi-o dorea pentru mine. Nu luptase atât ca să ne elibereze ca eu să-mi irosesc viaţa

bălăcindu-mă în furie şi ură. Atâta vreme cât ura dicta sufletului, aveam să rămân prizoniera lui tata, chiar şi în absenţa lui. Mama nu avea de gând să stea cu mâinile-n sân şi să lase lucrurile aşa. Chiar în ziua aceea, a început să treacă la fapte.

Pentru ea, scrierea cărţii *Numai cu fiica mea* se dovedise o experienţă eliberatoare. Fusese nevoită să-i explice cititorului toate feţele tatălui meu – nu numai pe cea malefică, atât de prezentă în minţile noastre, ci şi pe cea bună, care o făcuse să fie atrasă de el la început. Mama şi-a dat seama că, dacă aveam vreo şansă să fiu vreodată liberă, trebuia să fiu obligată, aşa cum fusese şi ea, să-mi amintesc şi de partea încântătoare a personalităţii omului care fusese cândva tăticul meu iubit.

În seara aceea, a scos albumele de fotografii, doldora de imagini surprinse de tata pentru posteritate, multe dintre ele având pe dos imaginea vulpii roşii. Ne-am uitat prin poze de la zile de naştere, sărbători, din vacanţe, de la dineuri şi chiar din zile liniştite, obişnuite. Erau poze cu mine din ziua când m-am născut, de la primul meu Halloween (îmbrăcată în înger şi dormind pe umărul mamei), mergând de-a buşilea, stând în picioare, făcând primii paşi, mâncând prima căpşună, pozând lângă *haft sin* la fiecare *No-ruz.*

Fiecare fotografie era ca o privire în trecutul meu, dar nu numai al meu. Fiecare dintre ele era şi o reflexie a fotografului. Tata mă iubise din toată inima, aşa că simţise nevoia să surprindă şi să păstreze vie fiecare clipă din viaţa mea. Tot ce mă privea nu-i aducea decât fericire, atât de multă încât îşi dorea să păstreze vie amintirea într-un mod palpabil.

Cu fiecare pagină întoarsă, mama îmi oferea exemple ale iubirii pe care mi-o purtase tatăl meu.

— Îţi aminteşti cât de mult îţi plăcea să grădinăreşti cu tatăl tău? mă întreba, ajunsă la o imagine cu mine, pe când aveam vreo doi sau trei ani şi stăteam pe vine lângă el, în grădină. Îţi

aminteşti ce bine te distrai când înotai cu el? îmi spunea, arătându-mi o poză cu mine, sărind stângaci de pe marginea piscinei în braţele lui deschise.

La nunta lui Patty, eu am fost copilul care poartă florile. Mama îmi făcuse bucle şi mă îmbrăcase într-o rochie de dantelă albă, lucrată de mână, cu crinolină şi decoraţiuni delicate din satin roz. O poză din ziua aceea îl înfăţişa pe tata, foarte elegant în costumul său băţos de culoare gri şi cu ochelarii lui cu rame groase, îngenunchind lângă mine în biserică. Mă cuprinsese cu braţul şi zâmbeam amândoi larg spre obiectiv.

Pagină după pagină, mama m-a forţat să-mi privesc trecutul în faţă. Imagine după imagine, mi-a povestit despre trecutul familiei noastre dinainte de Iran. Dar, cu fiecare poveste, m-am încăpăţânat să mă agăţ şi mai tare de ura mea. N-aveam să-mi îngădui să-l iubesc.

Cel mai tare detestam pozele cu el căci, privindu-l, îmi era imposibil să nu recunosc că era parte din mine. Asemănarea era de netăgăduit. Oricât de mult m-aş fi împotrivit, tatăl meu şi cu mine rămâneam legaţi pentru totdeauna. Nu-l putem urî fără să urăsc o parte din mine însămi. Dar încercam.

Dispreţul meu nu se limita la el. Doream să fug cât mai departe de orice amintire din trecutul meu. Detestam orice avea legătură cu el sau cu perioada petrecută în Iran.

Mama nu se dădea bătută. În fiecare zi îmi amintea de lucruri plăcute despre tata şi despre moştenirea mea iraniană. Îmi citea cărţile pe care mi le citise el. Îmi cânta cântecele lui şi-mi spunea poezioarele lui pentru copii. Gătea mâncare persană. Progresul era lent, dar ea era perseverentă.

Cu timpul, în ciuda împotrivirii mele, au început să iasă la suprafaţă amintiri mai plăcute despre el. În anii dinaintea plecării în Iran, fusesem fetiţa

tatei. Dacă el citea la birou, eu mai mult ca sigur stăteam la picioarele lui, adesea înconjurată de reviste medicale vechi şi foarfece pentru copii. Organul meu preferat era inima. În timp ce el analiza ultimele descoperiri ştiinţifice, eu decupam cu grijă imagini cu inima umană. Din când în când, se apleca să verifice cum mă descurcam. „Foarte bine, *Azzi zam”,* mă lăuda, apoi începea să mă înveţe cum funcţionează inima. Era aproape la fel de pasionat de ideea de a-mi insufla cunoştinţele lui ştiinţifice pe cât era chiar de ştiinţă.

Dacă era în bucătărie, eu stăteam lângă el, dornică să aflu valoarea nutriţională a fiecărui ingredient. *„Narenge”,* spunea el, ţinând o portocală pe care se pregătea s-o cureţe de coajă. „Portocalele sunt foarte hrănitoare, Mahtob Jon. Conţin foarte multă vitamina C.” Îmi plăcea la nebunie când ţinea coaja aproape de faţa mea şi o îndoia, învăluindu-mi tot chipul într-un abur de esenţă de portocală.

Tata era şi mare amator de iaurt pe care îl preparam mai tot timpul în casă. Eu eram înnebunită după *ruh,* pelicula albă şi elastică, formată atunci când laptele era încălzit. Tot un loc de frunte printre agenţii vindecători îl ocupa saliva. Când îmi muşcam obrazul, mă frigeam la vreun deget sau mă tăiam într-o foaie de hârtie, soluţia era saliva. „Bagă în gură”, mă sfătuia el. „Saliva ta conţine tot ce trebuie pentru curăţare şi vindecare. Hipocrate avea dreptate atunci când zicea că trupul uman a fost astfel făcut încât să se vindece singur.”

Capitolul 13

Încă mă mai luptam cu inima mea care se înmuia încetul cu încetul, când mama, încurajată de puterea de a schimba a machiajului de care avusese parte la doar câteva ore după ce ne întorseserăm, s-a hotărât să devină consultant Mary Kay. Când „ramura armenească" a familiei a aflat vestea, s-au arătat nerăbdători s-o ajute. Vergine le-a chemat pe toate doamnele la ea acasă, pentru o lecţie de îngrijire a tenului. Deşi timidă din fire, eram mereu dornică să ajut, aşa că îi serveam mamei drept asistentă. Când a venit momentul să aplicăm fardul de obraz, m-am rugat de mama să-mi dea şi mie puţin. Apoi a urmat conturul pentru ochi. Mama mi l-a desenat aşa cum arăta schiţa – la colţul exterior al ochiului, deasupra genelor superioare şi sub cele inferioare.

— Uite, cum ţi se pare? m-a întrebat, întinzându-mi oglinda.

Am aruncat o privire şi i-am spus că nu făcuse treabă bună.

— Ba da, a protestat ea. E la fel ca în desen.

— Dar eu nu vreau aşa, m-am plâns. Vreau ca iraniencele.

— Mahtob, nu ştiu ca iraniencele.

— Ba ştii, am protestat eu, gata, în mod neobişnuit, să izbucnesc în lacrimi.

Vergine, înţelegând ce voiam, a intervenit:

— Vino, Mahtob. Îţi arăt eu, iubita mea.

Încă îmbufnată, am ocolit masa şi m-am oprit lângă ea. Vergine mi-a şters conturul de sub linia genelor. Cu un creion negru-tăciune, mi-a conturat întreaga pleoapă, urmând linia curbă cu o mişcare continuă. Apoi, spunându-mi să privesc în sus, a pornit de la exterior şi mi-a conturat pleoapa de jos, chiar pe margine, până la rădăcina nasului. După ce mi-a făcut acelaşi lucru la celălalt ochi, m-a întors spre oglindă.

Privind imaginea reflectată, am văzut doi ochi căprui, migdalaţi, care-mi arătau clar descendenţa iraniană. Era exact ceea ce dorisem.

De ce-mi doream să arăt ca o iraniancă de vreme ce mă ţineam cu bună ştiinţă la distanţă de toate aceste amintiri? Nu ştiu. Nu ştiu nici măcar de ce am asociat un fel de machiaj cu moştenirea mea persană. Cât am stat noi în Iran, machiajul era cu desăvârşire interzis. Dar înainte să plecăm, tata avusese albume întregi pline cu fotografii ale familiei lui din vremea şahului. Femeile purtau rochii viu colorate, foarte scurte şi fără mâneci. Aveau părul vopsit şi strâns în vârful capului, în cocurile atât de la modă la sfârşitul anilor 1960 şi începutul anilor 1970. Iar ochii le erau coloraţi cu fard verde intens şi contur desenat chiar aşa cum mi-l desenase mie Vergine.

Aşa că, probabil, lecţiile mamei începeau să dea roade. Probabil că, în felul meu, încercam să îmi regăsesc originile persane. Chiar dacă am continuat să mă opun mamei la tot pasul, uneori mă surprindeam bucurându-mă de felul în care tata îmi îmbogăţise viaţa.

În iarna aceea, doamna Hatzung ne-a întrebat pe toţi elevii clasei întâi:

— Care dintre voi a fost botezat?

Mâinile s-au ridicat cu voie bună. Eu am privit sfioasă în jur, neştiind dacă să mă alătur şi eu colegilor care-şi fluturau mâinile în aer. Am observat doar alţi doi elevi care-şi ascundeau mâinile, la fel de nedumeriţi ca mine. Cel puţin nu eram singura, şi asta m-a mai liniştit. Nu ştiam dacă fusesem botezată. Ca să spun adevărul, nici măcar nu ştiam ce este botezul.

În după-amiaza aceea, până să urc în maşină, întrebarea mi-a ţâşnit de pe buze:

— Mami, eu sunt botezată?

— Ce zici?

— Am fost botezată? am întrebat şi, prea nerăbdătoare să aştept răspunsul, am adăugat: Doamna Hatzung zice că e foarte important. Dumnezeu ne dă botezul ca pe un dar, iar atunci când suntem botezaţi, El ne spală de toate păcatele şi ne întăreşte credinţa ca să putem merge în rai. Isus a fost botezat de Ioan Botezătorul. Şi întreaga Sfântă Treime a fost de faţă. Dumnezeu tatăl a vorbit din ceruri şi a spus că Isus e fiul Lui şi că era „tare mulţumit" de el. Sfântu Duh a luat forma unui porumbel. S-a aşezat pe Isus când a ieşit din apă. Şi Isus – ei bine, a fost acolo ca Isus. Şi, chiar dacă sunt trei oameni care formează sfânta treime, Dumnezeu e doar unul. E un miracol, ceva ce minţile noastre simple nu pot cuprinde, dar noi credem, fiindcă aşa scrie în Biblie şi tot ce e scris în Biblie e adevărat.

Nu puteam să-mi stăpânesc entuziasmul. Aceste noutăţi erau atât de importante, încât îmi provocau un şuvoi de cuvinte. Abia aşteptam să-i povestesc mamei tot ce învăţasem.

— Doamna Hatzung ne-a pus să ridicăm mâna dacă am fost botezaţi, am continuat, cu răsuflarea tăiată. Eu n-am ridicat-o, fiindcă nu ştiam. Deci am fost botezată?

Mama tocmai îmi explica că nu fusesem când am întrerupt-o şi am anunţat-o simplu:

— Vreau să fiu botezată.

— Bine. Dacă vrei tu, poţi fi botezată.

— Când?

— Nu ştiu. O să vorbesc cu pastorul să văd ce zice.

— Foarte bine. Doamna Hatzung spune că, la botez, Dumnezeu sădeşte sămânţa credinţei în inima noastră şi, aşa cum seminţele au nevoie de soare şi apă ca să crească, Dumnezeu ne creşte credinţa când ascultăm cuvintele Lui din Biblie. De aceea, chiar şi după ce o să fiu botezată, e important să studiez în continuare Biblia şi să merg la biserică.

Eram atât de exaltată, că nu-mi mai tăcea gura.

A doua zi de dimineaţă, la şcoală, nerăbdătoare să împărtăşesc vestea cea bună, am anunţat cu emoţie:

— Doamna Hatzung, eu n-am fost botezată, dar mama zice că pot să fiu. O să vorbească cu pastorul.

— Mandy, asta chiar că e o veste minunată! mi-a spus, îmbrăţişându-mă. Mă bucur mult pentru tine, draga mea.

În acea după-amiază am alergat până la maşină, nerăbdătoare să aflu când va fi ziua cea mare. Am deschis uşa, întrebând:

— Ai vorbit cu pastorul?

— Nu, Mahtob, încă nu. Am fost tare ocupată azi. Nu-ţi face griji, o să vorbesc.

În perioada aceea, mama avea multe pe cap. Chiar voia să-mi programeze botezul, doar că nu-i ajungea timpul. Zilele s-au transformat în săptămâni. Crăciunul a venit şi a trecut iar eu am rămas tot nebotezată. Când mama şi Bill au terminat manuscrisul, pe 2 ianuarie, eu deja mă săturasem să aştept să se facă odată pregătirile necesare.

— Mami, am ameninţat-o, dacă nu vorbeşti tu cu pastorul, o să vorbesc eu.

Ştiind că am obiceiul să mă ţin de cuvânt, mama a vorbit cu pastorul. Acesta a ales o zi de joi, în luna ianuarie, pentru botez. Pentru a sărbători evenimentul, întreaga clasă a făcut o excursie la biserica din localitate. S-au aşezat în stranele din faţă, înfofoliţi în hainele groase de iarnă şi legănându-şi picioarele în aer deasupra podelei.

Eu stăteam în picioare, alături de mama, lângă altar, îmbrăcată într-o rochie albă cu volănaşe şi cu şosete croşetate lungi şi asortate. Mama îmi strânsese părul cu o fundă, dar buclele mele, încăpăţânate ca întotdeauna, se zburleau în toate părţile. La gât aveam o cruce de aur primită în dar de la mama în cinstea marelui eveniment.

Mi se părea ciudat să mă aflu acolo unde, în mod normal, stătea pastorul. Aceasta era casa Domnului. Copiii nu intrau acolo de obicei. Se prea poate ca atunci să fi fost prima dată când am pus piciorul dincolo de rândurile de bănci din naos, iar acest lucru nu făcea decât să-mi provoace şi mai multă veneraţie.

Pastorul Schaller, îmbrăcat cu sutana lui neagră şi patrafirul alb, a început printr-o rugăciune, apoi ne-a vorbit tuturor despre semnificaţia botezului, în urma căruia aveam să devin copilul Domnului. I-a spus mamei cât de important era ca ea, părintele meu, să mă instruiască după cuvântul Domnului, apoi şi-a îndreptat atenţia către mine.

— Primeşte semnul crucii pe frunte şi inimă şi fii izbăvită drept copil al lui Hristos.

Folosindu-se de degetul mare şi de următoarele două degete, pentru a reprezenta Sfânta Treime, a făcut o cruce în aer deasupra capului meu, apoi încă una în dreptul inimii. Când a venit timpul să mă aplec deasupra cristelniţei ca să-mi poată turna apă pe creştet, din dreptul băncilor au început să se audă hohote de râs, căci îşi dăduseră toţi seama că eram prea scundă şi nu ajungeam.

Pastorul Schaller a chicotit şi el şi s-a aplecat, cu blândeţe, să mă ridice. Mă ţinea cu o mână, iar pe cealaltă a făcut-o căuş şi a cufundat-o în cristelniţă. Un pârâiaş s-a prelins de pe mâna lui pe fruntea mea:

— Amanda Sue Smith, te botez în numele Tatălui.

Mi-a lăsat apa să curgă pe cap, apoi a cufundat încă o dată mâna în cristelniţă.

— Şi al Fiului, a continuat, dând drumul din nou apei pe fruntea mea şi, întinzând mâna să ia apă a treia oară: Şi al Duhului Sfânt.

Apoi mi-a şters picăturile de apă de pe ochi cu batista scrobită şi brodată cu un porumbel, la fel ca cel care se aşezase pe Isus după botez.

— Dumnezeu cel atotputernic – Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh – ţi-a iertat toate păcatele. Prin botez, ai renăscut ca fiică a Tatălui Ceresc. Să-ţi dea Dumnezeu putere să trăieşti aşa cum îţi cere taina botezului pentru tot restul vieţii. Pacea fie cu tine.

Şi cu asta am fost botezată, ceea ce mă umplea de fericire. Slujba s-a încheiat cu rugăciuni şi cu fotografiile obligatorii din faţa bisericii. Aşa cum mi s-a întâmplat de multe ori în copilărie, în poze par complet nefericită, chiar dacă eu mă simţeam minunat. În toate imaginile, ceilalţi zâmbesc, iar eu sunt încruntată. Singura excepţie e o poză doar cu mine şi profesoara mea iubită. În prezenţa ei, erai în siguranţă dacă gândeai, vorbeai şi chiar simţeai. Cu ea alături, am reuşit să schiţez un mic zâmbet.

Acea zi de joi aleasă la întâmplare s-a nimerit să fie 29 ianuarie 1987. Când pastorul Schaller a ales data, nu avea cum să ştie că se împlinea exact un an de când eu şi mama am ieşit ultima dată pe uşa casei, în Iran. 29 ianuarie era ziua eliberării noastre. Este chiar potrivit să sărbătoresc ziua eliberării de sub opresiunea tatălui meu în aceeaşi zi cu eliberarea de păcat, moarte şi diavol.

Dacă n-ar fi existat prima, cu siguranţă n-aş fi putut-o sărbători nici pe a doua. „Dumnezeu e atât de buuun.”

La începutul clasei a doua, ne-am mutat din nou, de data aceasta într-o casă frumoasă cu două etaje, albă, de dinainte de Războiul Civil, în „oraşul meu natal”. Eu şi mama împărţeam un dormitor la etaj. Renunţase de mult să mă mai forţeze să dorm în camera mea. Somnul era un chin şi pentru ea, la fel ca pentru mine. Ne luptam cu acelaşi demon, doar că în visele ei nu lua formă de vulpe.

De obicei îmi doream să adorm cât mai repede ca să nu fiu nevoită să-i aud ţipetele. Cunoşteam etapele somnului mamei: întâi începea să sforăie şi, când se oprea din sforăit, începeau ţipetele.

„Moody, nu”, implora ea. „Nu mi-o lua. Mahtob, fugi!” Dădea din picioare, zgâria cu

unghiile şi implora. Se lupta neobosit cu demonul ei şi, chiar când corpul ei începea să se liniştească, demonul îşi înteţea atacul. „Pleacă de lângă ea”, mârâia, cu glasul îngheţat şi oţelit de hotărârea de care doar o mamă e capabilă, atunci când îşi apără copilul. „Ajutor! Cineva să ne ajute!”

Îi împingeam braţul cu blândeţe, şoptind: „E doar un vis, mami. Suntem în siguranţă”. Dar vocea mea era, de obicei, prea firavă ca să ajungă până la ea. În cele din urmă, ţipetele lăsau locul plânsului amar. Capul îmi zvâcnea. Stomacul mi se strângea. Mă întorceam pe o parte, cu spatele la ea şi-mi îngropam capul sub pernă, apăsând cu toată puterea, într-o încercare deşartă de a înăbuşi groaza care încă ne pândea din toate părţile.

Când nu mai puteam să îndur, o înghionteam îndeajuns de tare s-o fac să se mişte. Nu voiam s-o trezesc, dar trebuia să înceteze. Uneori, o simţeam cum se ridică şi priveşte peste umărul meu să vadă dacă dorm. „Mahtob, eşti trează?”, mă întreba. Eu îmi controlam respiraţia şi trăgeam cu ochiul, prefăcându-mă că dorm, aşa cum mă învăţase ea în Iran. Aşa îl urmărisem pe tata ca să vedem ce face, căutând orice indiciu care ar fi putut să ne protejeze sau să ne ajute în eforturile noastre de a evada.

Îl uram pe tata pentru că ne făcuse una ca asta. „Te urăsc. Te *urăsc. Te* urăsc!”, urlam noapte de noapte în mintea mea, ca şi cum el m-ar fi putut auzi, ca şi cum chiar ar fi putut să controleze cel mai îndepărtat colţişor al minţii mele.

Cu fiecare zi, teama de răzbunarea tatălui meu se intensifica. Dacă nu divorţa, mama nu putea să obţină custodia definitivă, ceea ce însemna că, dacă tata era prins la aeroport încercând să mă scoată din ţară, nimeni nu-l putea împiedica.

Drept măsură de siguranţă, mama a început să poarte o armă cu ea şi a instalat un sistem de alarmă acasă. Odată pornit, raze laser invizibile scanau orice mişcare şi, imediat ce ar fi detectat

una, ar fi declanşat alarma ca să anunţe poliţia. Aveam şi un cod secret care putea fi format pe o tastatură ca să trimită un semnal că suntem în pericol fără ca un posibil intrus să ştie. Iar eu am primit un buton de panică pe care să-l port la gât, ca pe un colier, ori de câte ori ieşeam din spatele uşilor încuiate.

Într-o seară, cineva a sunat la uşă, iar eu am fost tare încântată să văd că era o familie care mergea la aceeaşi biserică. Aveau o fiică adolescentă, care îmi fusese bonă de câteva ori. Cu excepţia pastorilor, a profesorilor, a familiei şi a prietenilor apropiaţi care ne cunoşteau dinainte să plecăm în Iran, nimeni nu ştia prin ce chinuri trecuserăm şi nici că mama scrisese o carte. Totul s-a schimbat în ziua când mama a apărut la emisiunea *Bună dimineaţa, America. Numai cu fiica mea* fusese publicată la începutul toamnei lui 1987, iar mama începuse un turneu de promovare a cărţii.

Familia care a venit neanunţată la uşa noastră în seara aceea era furioasă. Se simţeau trădaţi din cauza secretelor noastre şi furioşi pentru că nu li se spusese nimic. Am fost trimisă în cameră împreună cu fiica lor în camera mea, dar prin uşa închisă se auzeau bine ţipetele înăbuşite ale părinţilor ei care fierbeau de furie. N-am rămas prieteni după acea întâmplare. Înţelegeam de ce părinţii ei socoteau că eram un risc şi mă simţeam tristă că aş putea să-i pun pe alţii în pericol.

Am însoţit-o pe mama în turneul său cât de des s-a putut, dar în scurt timp a devenit prea greu pentru mine să călătoresc şi să mă ocup şi de şcoală. Aşa că eram din ce în ce mai mult timp despărţite. La început, bunica a stat cu mine. M-a învăţat să croşetez. Seara, făceam împreună pături. Îmi plăcea să desfac ochiurile şi să strâng firul într-un ghem la fel de mult cât să observ cum bucata la care lucrez creşte. Aşa că majoritatea încercărilor mele sfârşeau prin a deveni gheme uriaşe de lână. Când nu croşetam, jucam cărţi sau ne uitam la

televizor, la cântăreţii preferaţi de muzică country ai bunicii. Viaţa mea se desfăşura normal – sau ceea ce însemna normal pentru mine.

Într-o seară, târziu, mama s-a întors dintr-o deplasare şi s-a aşezat pe marginea patului, trezindu-mă cu un sărut pe frunte.

— Mami, te-ai întors, am spus somnoroasă şi am îmbrăţişat-o.

— Ţi-am adus ceva.

A zâmbit larg şi mi-a întins un săculeţ gri, de catifea. Cu un căscat şi clipind des din cauza luminii puternice din hol, am luat punguţa. Îmi încăpea în palmă. Am apucat cu băgare de seamă partea de sus, unde se închidea, iar şnurul s-a lărgit, lăsând să se vadă ceva lucios înăuntru. Am băgat degetele şi am tras afară o superbă brăţară de aur. N-ar fi putut să-mi aleagă un cadou mai frumos.

De când aveam doi-trei ani, îmi plăcuse să port brăţări de aur. Eram pur şi simplu îndrăgostită de colecţia de brăţări delicate şi zăngănitoare care împodobeau braţele prietenelor noastre din toată lumea – femei din India, Pakistan, Armenia şi chiar rudele mele din Iran. Abia aşteptam să cresc şi să port o mulţime de brăţări, întocmai ca ele. Chiar dacă renunţasem la tata şi la moştenirea lui, rămăsesem ataşată de brăţări. Cu timpul, îmi rămăseseră mici şi tot nu voiam să-i las să mi le scoată. Dar când au început să-mi pună circulaţia sângelui în pericol, mama m-a dus la un bijutier, care mi le-a tăiat.

Întâi iepuraşul, apoi brăţările. Mama înţelegea cât de dureros era să renunţ la un obiect care-mi definea identitatea înainte să fiu pregătită pentru asta. A văzut însă în acest lucru şi o oportunitate de a mă încuraja să-mi arăt preţuirea pentru un aspect al descendenţei mele persane.

— Ia uite, mi-a arătat mama un buton minuscul, aproape invizibil, pe o parte a brăţării. Apasă şi vezi ce se întâmplă.

Am apăsat şi, spre surprinderea mea, brăţara s-a lungit. Mama, ca să fie sigură că pe viitor nu vor mai fi probleme, îmi cumpărase o brăţară cu mecanism de siguranţă. Puteam s-o port fără teama că-mi va mai rămâne mică. Cu o simplă apăsare pe buton, puteam să mi-o scot când era nevoie.

Capitolul 14

Cu gândul încă la femeia întâlnită în avionul spre Atlanta, răsfoiesc albumul de fotografii pe jumătate completat. Femeia fusese surprinsă să audă că nu citisem *Numai cu fiica mea* şi nici a doua carte a mamei, *Din dragoste pentru un copil.* Aşa reacţionează toată lumea. Cei care ne ştiu povestea îşi imaginează că eu am citit cărţile. Dar de ce le-aş citi? Eu le-am trăit.

Bănuiesc că dacă n-ar fi fost Anja, m-aş fi gândit să le citesc la un moment dat, poate în adolescenţă. Dar Dumnezeu e bun şi ne scoate în cale oamenii potriviţi chiar în momentul potrivit. Mie mi-a trimis-o pe Anja Kleinlein în copilărie.

Anja, editorul cărţilor mamei în Germania, a devenit repede parte din familie pentru mine. Trecuse prin multe în viaţă şi cunoştea bine extremele: fericirea absolută şi necazul cel mai groaznic. Dar, cumva, reuşise să-şi păstreze bucuria de-a trăi – alesese să trăiască în plin soare, în loc să se scalde în durerea pricinuită de tragedia pe care o trăise. Ca o bunică iubitoare, m-a cocoloşit lângă ea şi m-a învăţat secretele ei de supravieţuire.

Cu înţelepciunea pe care i-o dăduse suferinţa, Anja şi-a dat seama că, pentru mine, era important să-mi păstrez amintirile neschimbate. Aşa că, la doar opt sau nouă ani, sfătuită de Anja, am hotărât cu bună ştiinţă să nu citesc cărţile mamei.

Una lângă alta, eu şi mama urcaserăm aceiaşi munţi în Iran, la propriu şi la figurat, dar experienţele noastre erau foarte diferite, ceea ce e de înţeles. Până la urmă, priveam lumea prin obiective foarte diferite. Nu am nicio îndoială că amintirile din mintea mea sunt ale mele. Sunt imagini din trecut, văzute prin ochii vârstei fragede şi înţelese din perspectiva copilului.

Cum mi s-a cam făcut frig, pun albumul lângă cutie şi caut din priviri puloverul meu preferat, o jachetă imensă, crem, cu nasturi lunguieţi din lemn, care fusese a tatălui meu înainte să plecăm în Iran. Îmi ajunge până la genunchi, iar mânecile sunt răsucite şi groase, dar nu există jachetă mai bună pentru purtat pe acasă. Când dau cu ochii de ea în dulap, împart în două marea de haine, făcând umeraşele să scârţâie pe bara metalică. Cu colţul ochiului, observ ceva gri, lucios, conturându-se întuneric.

E ciudat cum un obiect poate să fie invizibil, chiar dacă-l ai în faţa ochilor. Nu ştiu când am observat ultima oară fusta care-i căzuse mamei din geantă în seara aceea, în faţa florăriei din Iran. De ce stătuse pe umeraş, nepurtată, de atâţia ani? Îmi trec degetele peste ochiurile croşetate, delicate şi exacte. Fusese lucrată de mână pentru mama, în Iran. Aveam şi eu una. Mă întreb ce-o fi făcut tatăl meu cu a mea când şi-a dat seama că nu mă voi mai întoarce ca s-o port. Oare cât a stat în dulap, la el acasă?

Privind fusta, îmi amintesc de momentul de răscruce când eu şi mama am hotărât să fugim. Când eram studentă la psihologia dezvoltării, am învăţat că un copil devine independent de părinţi de obicei în timpul adolescenţei. Atunci îşi descoperă sinele – identitatea, individualitatea, independenţa. De aceea adolescenţii se revoltă şi testează limitele. De aceea au tendinţa de a se apropia de prieteni şi de a-şi respinge familia.

De la bun început însă momentele importante care mi-au marcat mie existenţa au avut un tipar doar al lor. Din cauza uraganului, m-am născut cu o lună mai devreme. În ciuda acestui fapt, mama spune că am învăţat să stau în fund, să mă întorc, să merg şi chiar să vorbesc mai devreme decât în mod obişnuit. Părinţii mei au dedicat mult timp şi efort creşterii mele. Ei – mai ales tata – aveau aşteptări mari de la mine şi, de la o vârstă fragedă,

chiar şi eu am învăţat să am aşteptări mari de la mine însămi. Chiar şi azi sunt de părere că unul dintre cele mai rele lucruri pe care le-am putea face cuiva ar fi să avem aşteptări mici.

Până şi atunci când aveam doar şase ani, mama a ştiut că pot înţelege gravitatea situaţiei noastre şi implicaţiile hotărârii de a evada. Cu oricâtă disperare îşi dorea ea să scape, nu ar fi plecat niciodată fără mine. Şi totuşi, în ciuda disperării, mă respecta îndeajuns ca persoană încât să-mi permită să aleg dacă rămânem sau plecăm. Nu era doar viitorul ei în balanţă, ci şi al meu. Nu ar fi luat o hotărâre atât de importantă fără să mă întrebe şi pe mine, chiar dacă nici măcar nu aveam timp de discuţii, chiar dacă o întârziere ar fi însemnat cu adevărat o problemă de viaţă şi de moarte pentru ea.

Dacă aş fi spus că voiam să mă întorc la tata, ne-am fi întors. Dacă există vreo clipă care să ne definească relaţia, aceea este. N-a fost nevoie să aştept până în adolescenţă ca să lupt pentru independenţă. Mama mi-a oferit-o gratis, înainte de termen.

Simţindu-mă bine în jacheta cea veche a tatei, mă întorc pe verandă, în faţa cutiei deschise. Mă aşez pe podea, alături, şi privesc la *haft sin.* Toate obiectele de pe masă au încărcătură simbolică. *Sib* şi *sir* – merele şi usturoiul – simbolizează dorinţa de frumuseţe şi sănătate. *Serkeh* – oţetul – înţelepciunea. *Samanu,* reprezentat pe masa mea de *halva,* o delicatesă făcută din pastă de seminţe de susan, miere şi fistic, semnifică bucuriile pe care ni le oferă viaţa. Şi aşa mai departe. Fiecare articol stă pe o farfurioară de sticlă cu margine aurită, dintr-un serviciu de ceai persan care fusese al părinţilor mei.

Pe *haft sin,* viaţa şi renaşterea sunt reprezentate de plante vii – *sabzi.* În copilărie, *haft sin* nu era complet fără o mulţime de flori de primăvară: narcise galbene vesele, zambile parfumate şi lalele

în culori vii, cu staminele lor acoperite de polen. Când eram mică, îmi plăcea să adun pulberea colorată pe deget şi să mi-o dau pe pleoape, făcându-mi fard din ea. Zambilele mov de pe masa de-acum umplu aerul cu parfumul lor dulceag. Pentru mine, aşa miroase *No-ruz.*

Un alt element nelipsit este grâul încolţit. În fiecare primăvară, mama aducea din cămară lădiţa cu boabe de grâu. În restul anului, le mâncam în supe şi alte feluri de mâncare dar, de *No-ruz,* erau pentru plantat. Mama punea o mână de boabe într-un castronel, le acoperea cu apă călduţă şi le lăsa la înmuiat peste noapte. A doua zi, puneam pământ în tăvi, presăram peste el boabele umflate de apă, mai puneam puţin pământ, apoi aşteptam să crească.

No-ruz înseamnă un nou început, înseamnă să laşi în urmă lucrurile negative din anul ce-a trecut şi să porneşti de la zero. Dacă i-ai greşit cuiva, *No-ruz* e momentul potrivit să îndrepţi lucrurile. Dacă cineva ţi-a greşit, *No-ruz* e momentul potrivit să ierţi.

Grâul începe să încolţească prin a treia zi. Creşte atât de repede, că aproape poţi să vezi cu ochiul liber. Întâi seminţele germinează şi formează rădăcini minuscule. Mie îmi place să folosesc un vas transparent ca să pot vedea cum se întind şi se împletesc rădăcinile ca să poată susţine firele de iarbă proaspete. Într-un vas adânc de doar doi centimetri şi jumătate, grâul poate ajunge la o înălţime de peste douăzeci de centimetri, dacă nu şi mai mult, ceea ce spune multe despre cât sunt de importante rădăcinile. Unele plante răsar cu atâta forţă încât ridică în vârf puţin pământ, care rămâne acolo zile în şir. Dacă priveşti de aproape, poţi să observi şi o picătură minusculă de apă pe frunze.

Pe măsură ce grâul creşte, îi transmiţi orice gând negativ rămas din anul precedent. Când trec cele două săptămâni, tradiţia cere să arunci grâul într-un râu şi, odată cu el, răul anului trecut. Eu n-am

aruncat niciodată plantele chiar în râu, dar mie tare greu să arunc o plantă vie căreia îi merge atât de bine şi de care am avut grijă.

Simbolismul este clar. Ne agăţăm de lucrurile pe care le îngrijim – aşa că e cu atât mai înţelept să alegem astfel de obiecte cu grijă. Dacă îngrijim duşmănia şi nu ne eliberăm de aceasta, va ajunge să pună stăpânire pe vieţile noastre şi pe legăturile cu ceilalţi oameni pentru totdeauna.

De-a lungul vieţii, eu şi mama le-am împărtăşit cu voie bună prietenilor tradiţiile de *No-ruz*. Se ştie că eu am dus obiceiurile până şi la serviciu. Într-un an, am umplut camera de odihnă cu toate produsele necesare şi am pus lângă fiecare un bileţel în care explicam semnificaţia. Colegilor mei de serviciu le-a plăcut ideea pe care eu o numeam „sădirea seminţelor păcii”. Era frumos să treci pe culoare şi să vezi pahare cu plante de primăvară crescând pe birouri sau la ferestre.

Ca şi mine, unii colegi nu erau pregătiţi să renunţe la plante după două săptămâni. Când venea vremea „petrecerii pentru aruncarea în râu”, căsuţa mea se umplea cu e-mailuri în care mă întrebau dacă pot să păstreze plantele. De fapt, chiar ploua în ziua aceea şi nici măcar n-ar fi fost distractiv să ieşim în ploaie. O colegă, nedorind să arunce grâul viu, l-a luat acasă şi i l-a dat ţestoasei să-l mănânce. Alţii au renunţat bucuroşi, nerăbdători să scape de povara psihică. Iertarea poate fi dificilă.

Oricât de mult am încercat să-mi menţin furia, să continui să-l urăsc pe tata, amintirile plăcute au găsit, până la urmă, o cale spre inima mea. Nimeni nu e pe deplin rău sau bun. Era de netăgăduit că tata va face mereu parte din viaţa mea. Un rol important în regăsirea păcii interioare l-a avut faptul că am redescoperit partea lui bună şi am hotărât că aceea era moştenirea mea.

Iertarea nu e ca şi cum ai apăsa pe butonul unui întrerupător – iertat… neiertat… iertat… neiertat… iertat. A fost un proces îndelung, o înmuiere treptată a inimii, sub îndrumarea mamei şi a profesorilor ca doamna Hatzung. Nu ştiu exact cum sau când l-am iertat pe tata, dar ştiu de ce. Încă din prima zi la Salem şi în fiecare zi ce i-a urmat, am fost învăţată despre cât de izbăvitoare e puterea dragostei. Misterele mi-au fost dezvăluite nu numai prin lecţiile împărtăşite de către profesorii mei despre bunătatea pe care Dumnezeu le-o arată tuturor oamenilor, ci şi prin iubirea necondiţionată pe care ei o arătau.

De-a lungul timpului, am putut să văd şi efectele devastatoare pe care ura le are asupra vieţilor noastre şi, mai important, asupra sufletelor. „Oricine urăşte pe fratele său”, spune Biblia, „e un ucigaş” (Ioan 3:15). Pur şi simplu, ura e un păcat – unul care, la fel ca toate păcatele, ne desparte de Dumnezeu şi de iertarea Lui. Ura e un cancer şi, după ce am văzut cum cancerul i-a distrus trupul bunicului şi, în cele din urmă, i-a luat şi viaţa, am fost norocoasă să am alături adulţi care şi-au dat seama că, dacă nu mi se arată cât de periculos este acest păcat, el avea să mă distrugă şi să mă condamne la o eternitate în iad.

Profesorii mei mi-au dat voie să-l iert pe tata. Mama mi-a dat voie să-l iubesc. Acesta a fost unul dintre cele mai minunate daruri pe care mi le-a făcut. În timp ce restul familiei nu pregeta să vorbească despre cât de mult îl urau pe tata, mama a găsit o cale de mijloc între a fi realistă şi a fi măgulitoare. Nu doar cu mine vorbea frumos despre el, ci cu toată lumea. Acest act altruist al ei a avut un efect de durată asupra vieţii mele – şi nu numai ale mele. Dacă n-ar fi luptat fără preget să mă ajute să mă vindec, poate că şi ea ar fi rămas în întuneric. Dar nu ar fi avut cum să mă scoată pe mine la lumină fără să iasă chiar ea mai întâi.

Întorcându-mă la cutia de lângă mine, caut în ea ca un arheolog pe cale să dezgroape o relicvă din vremuri trecute, dar scot doar un caiet vechi, cu spirală. Dând la o parte coperta galbenă, regăsesc scrisul meu binecunoscut, de pe vremuri. Sunt pagini după pagini de însemnări scrise cu scris dezordonat, de copil. În spaţiul de deasupra liniilor de pe prima pagină, stă scrijelit cu creionul: „De Amanda Smith”. Unele dintre literele uriaşe se duc în jos, altele în sus. Cele trei cuvinte aproape că acoperă întreaga lăţime a paginii.

Prima însemnare are data de 2 septembrie 1988, cu două zile înainte să împlinesc nouă ani. „Am citit că dacă-ţi mezori (măsori) braţul cu ajutorul degetelor, afli cât eşti de înalt.” Din păcate, încă nu scriu mult mai bine decât în clasa a treia. Pe 28 septembrie, am scris: „Am citit despre Woodsy Owl. Zice să nu poluăm. Zice că dacă mergi în excursie să nu leşi (laşi) lucrure (lucruri) în urmă şi să faci semn pe o stâncă”. Ideea aceea îmi rămăsese într-un cotlon al minţii, în caz că vreodată eram răpită şi era nevoie să-i las mamei indicii ca să mă poată găsi.

Pe 12 octombrie am scris despre Statuia Libertăţii: „Simbolizează pacea mondială”, un subiect care-mi plăcea. Iar articolul de pe 30 noiembrie e cel mai grăitor: „Azi am citit despre She-Ra. Am aflat că, uodată (odată), a fost răpită. She-Ra are doo (două) identităţi, una e She-Ra, iar cealaltă e Adora”. Doar atât scrisesem despre asta, o relatare simplă a asemănărilor dintre noi. She-Ra era personajul meu preferat din desenele animate pe atunci. De Haloween, chiar m-am costumat în ea. Pare că deja mă obişnuisem cu identitatea mea dublă până atunci. Faptul că mersesem cu mama în turnee a avut negreşit un rol important, fiindcă mi-a permis să îmi arăt şi identitatea originală.

Numai cu fiica mea era un succes, iar mama a început să călătorească tot mai mult. Ea şi profesorii au hotărât că puteam s-o însoţesc în

unele dintre aceste călătorii. În timpul anului şcolar, în clasa a cincea şi a şaptea, am ajuns în Australia, iar în clasa a treia am fost în Utah.

Doamnei Tackebury, profesoara mea din clasa a treia, îi plăceau mult muzica şi dansul şi deseori le combina în timpul lecţiilor. Ca să ne facă un mic cadou, ne acompania adesea la ukulele sau la tamburină atunci când cântam şi uneori aducea şi beţe pogo. Un alt lucru de care era pasionată era harul divin. Nu trecea zi fără să ne aducă aminte despre asta. „Harul divin e dragostea lui Dumnezeu pe care noi, păcătoşii, n-o merităm”, ne spunea ea, cuprinsă de uimire pentru că, deşi suntem păcătoşi, Dumnezeu ne iubeşte atât de mult încât şi-a trimis fiul să ne spele păcatele. „Nu facem nimic să merităm asta şi, totuşi, Dumnezeu ne-o dăruieşte pur şi simplu. Acesta e harul.”

Altă pasiune de-a ei era ştiinţa de carte. Aşa că n-am fost deloc surprinsă că, atunci când am plecat cu mama în Utah, doamna Tackebury mi-a dat temă să scriu zilnic în jurnal. După aproape un sfert de secol, amintirile din acea călătorie s-au estompat, cu excepţia serilor pe care le-am petrecut în camera de hotel, scriind cu grijă despre aventurile din ziua respectivă. Singurul lucru pe care mi-l amintesc din jurnal e că am scris că-mi doream ca mama să nu fie aşa de obosită tot timpul. De ce nu putea să fie şi ea plină de viaţă, ca doamna Tackebury?

Când m-am întors la şcoală, i-am dat doamnei Tackebury teancul de pagini scrise, iar ea mi-a făcut o surpriză: le-a legat în coperte din carton învelit în tapet şi mi-a dat prima mea carte.

Capitolul 15

Deşi călătoriile mele din timpul anului şcolar erau rare, vara mi-o petreceam cu mama, însoţind-o în turneele de promovare a cărţii, care ajunsese repede best-seller internaţional şi fusese chiar nominalizată la Premiul Pulitzer. Îmi plăcea să văd locuri noi, să cunosc oameni minunaţi şi să aflu despre cultura şi deliciile lor culinare.

La Londra, pe când aveam vreo nouă ani, am văzut pentru prima dată o lebădă neagră, un adolescent care purta zgardă de câine şi avea părul tuns cu creastă vopsită în verde viu şi am experimentat, la Westminster Abbey, plăcerea de a crea imagini prin frecare cu creioane cerate. Pentru mine, aşa arăta o zi obişnuită. Viaţa mea era cât se poate de amestecată, iar eu eram nespus de încântată să savurez tot ce-mi oferea.

În fiecare oraş în care ajungeam, aveam tot felul de experienţe cu presa. În Scandinavia, deplasările reporterilor erau astfel organizate încât să nu se irosească timpul. Eu şi mama stăteam într-o cameră de hotel, iar jurnaliştii se perindau, fiecare dintre ei adresându-ne aceleaşi întrebări ca cel de dinainte.

Dorind ca eu să fiu liberă să răspund la întrebări aşa cum voiam, mama şi cu mine eram uneori intervievate separat, în camere alăturate. Cei mai mulţi reporteri erau drăguţi şi îmi puneau întrebări amuzante ca să destindă atmosfera şi să mă facă să mă simt în largul meu. Eram încă timidă, dar nu mă deranja să mi se ia interviuri, mai ales pentru ziare, unde era mai puţin probabil ca stângăcia mea să fie observată.

Odată, în Copenhaga, am cunoscut un ziarist care m-a făcut numaidecât să mă simt stânjenită. M-a tratat ca pe un copil de cinci ani când eu aveam nouă şi încerca să mă facă să las garda jos. A început cu întrebări obişnuite, dar imediat a

devenit clar că are un plan ascuns – să mă facă să-i dezvălui adevărata identitate a bărbatului care ne ajutase să evadăm.

Mama mă învăţase cum să evit cu diplomaţie răspunsul la o întrebare. În loc să-i dezvălui numele salvatorului nostru, i-am spus reporterului cât de important era să-i protejăm identitatea. M-a întrebat din nou cine ne ajutase. Am continuat să folosesc metodele pe care le folosiserăm de-a lungul anilor pentru a-l proteja. Reporterul a fost de neclintit, convins că în cele din urmă aveam să-i ofer destule informaţii cât să le poată pune cap la cap. De fiecare dată când mă întreba, eu mă eschivam.

Am fost uşurată când am fost întrerupţi pentru masa de prânz. Imediat ce am văzut-o pe mama, i-am spus, fără să audă altcineva, că nu mai doream niciun interviu în ziua aceea.

— E în regulă, dacă nu vrei, nu mai faci. Nu trebuie să participi deloc la interviuri dacă nu vrei. S-a întâmplat ceva?

— Vrea să-i spun cine ne-a ajutat să fugim. I-am spus că n-o să-i zic, dar el tot mă întreabă, am răspuns, spumegând de furie. Nu mai vorbesc cu el.

Mama i-a informat imediat pe organizatori că nu voi mai acorda interviuri şi că-mi voi petrece întreaga după-amiază cu ea.

În fiecare seară, după interviuri, reprezentanţii editurii ne scoteau în oraş, la cină. Erau mese copioase, cu o mulţime de feluri de mâncare. Chiar şi în copilărie eram încântată să încerc mâncăruri noi. Totuşi, în Scandinavia, toleranţa mea a fost pusă la grea încercare.

Scandinavii se mândresc cu abundenţa de fructe de mare proaspete şi fiecare aperitiv, după mine, părea să fie crud. De fapt, cea mai mare parte a peştelui era afumat, dar într-un fel care-l făcea să pară şi să aibă gust de fel de mâncare negătit în

ochii unei fetiţe din Vestul Mijlociu. În singura seară când nu ni s-a servit peşte, am mâncat biftec tartar pe l-am găsit surprinzător de delicios.

În ultima seară petrecută în Suedia, agentul de presă m-a felicitat pentru felul în care mă descurcasem în timpul turneului scandinav şi mi-a spus:

— Seara asta e doar pentru tine. Mergem unde vrei tu. Ce-ai vrea să mănânci?

În mod normal, i-aş fi mulţumit şi i-aş fi spus că merg bucuroasă oriunde doreşte ea. Dar simţeam că pocnesc de la atâta carne „afumată” aşa că, înainte să mă pot opri, cuvintele mi-au scăpat:

— Nu mă interesează – atâta vreme cât e *gătit,* am spus, oftând adânc.

Răspunsul meu inocent a fost întâmpinat cu un val de hohote de râs.

— Prea bine, atunci, a spus ziarista, imediat ce şi-a recăpătat glasul. Mergem să mâncăm clătite suedeze cu sos de merişor. Şi aceasta e o specialitate locală, dar îţi promit că e gătită.

La Londra, cel mai mult mi-a plăcut ceaiul tradiţional de după-amiază. Totul era atât de elegant şi rafinat – tartine minuscule cu castravete, prăjituri ornate minuţios, tarte cu fructe în miniatură, biscuiţi cu cremă groasă şi gem. A fost o experienţă fantastică. Stăteam cu mama în holul hotelului, în mijlocul unor aranjamente florale minunate, sorbind din ceai în timp ce cineva cânta la harpă muzică clasică elegantă.

La Paris, am făcut cunoştinţă cu clătitele, baghetele umplute cu brânză brie şi şuncă şi friptura cu garnitură de cartofi prăjiţi, tăiaţi în felii subţiri şi aurii şi acompaniaţi de cel mai bun muştar. Dar nimic din ce-am mâncat în Franţa sau oriunde altundeva nu se compară cu micul dejun de la Hotel Balzac – croasant proaspăt scoase din cuptor, suc de portocală stors chiar atunci, cafea pentru mama şi ciocolată caldă pentru mine.

Preferatul meu era croasantul umplut cu multă ciocolată neagră – *pain au chocolat.*

O altă descoperire încântătoare a fost că ciocolata caldă nu e la fel peste tot în lume. În Franţa, nu era prea dulce. Era bogată şi amară ca aceea din *pain au chocolat,* aşa că eu îi adăugam zahăr. În Spania era ceva mai dulce, dar şi cremoasă, cam ca budinca înainte să se răcească.

Tot în Spania am descoperit *gazpacho,* chiar dacă prima dată când am gustat-o n-am avut parte de o experienţă prea plăcută. Eram mulţi oameni la cină în seara aceea – bănuiesc că reprezentanţi ai editurii şi, poate, şi câţiva ziarişti. După cum era obiceiul la astfel de mese, nu stăteam lângă mama. Întâi ni s-a adus fiecăruia câte un bol plin cu supă de roşii rece. Eu îi priveam pe ceilalţi, aşteptând semnalul că puteam începe să mănânc. Nimeni nu-şi lua lingura, aşa că am aşteptat. Înainte să-mi dau seama, lângă mine a apărut un ospătar care-mi oferea cuburi de castravete pentru supă. Fiindcă îmi plăceau castraveţii şi voiam să respect obiceiul, i-am făcut semn că doream. După ce mi-a pus o lingură de cuburi în supă, i-am mulţumit, iar el s-a îndreptat către următorul mesean. Apoi mi s-a arătat un castron plin cu ceapă, urmat de roşii şi ardei graşi şi nu-mi mai amintesc ce. Considerând că aşa e politicos, am acceptat totul.

Unul dintre oaspeţi, care stătea faţă în faţă cu mine, privea uimit cum bolul meu de supă se umplea cu garnituri. Aplecându-se către bărbatul de lângă el, a chicotit şi i-a făcut semn în direcţia mea, şoptindu-i ceva încet. Mi-am dat seama imediat că nu se obişnuia să accepţi toate garniturile. Am înlemnit de ruşine. Mă simţeam atât de jenată, că îmi era aproape imposibil să ascund acest lucru. Îmi venea să plâng. Aş fi vrut să mă preling de pe scaun şi să mă scurg într-o băltoacă, sub masă. Mă simţeam grasă, ruşinată şi stângace. Nu puteam să-mi ridic privirea, de teamă să nu-i văd cum se holbează la mine.

Acum sunt convinsă că nu se holbau la mine, dar atunci simţeam cum fiecare pereche de ochi din restaurant mă priveşte dezaprobator. În Orientul Mijlociu, unde mâncarea este oferită din abundenţă în semn de ospitalitate, ar fi fost nepoliticos din partea mea să refuz ceea ce mi se oferă. Un asemenea gest ar fi fost privit ca o insultă la adresa gazdei. Dureros de conştientă de gafa mea, îmi pierise pofta de mâncare, lucru de care acum îmi pare rău. Supa era formidabilă. De ce am îngăduit umilinţei să-mi răpească plăcerea de-a mă bucura de ea?

În timpul călătoriilor, programul încărcat ne permitea rareori să vizităm locurile, ceea ce pe mine nu mă deranja. Lucrul care mi se pare cel mai atrăgător la un popor erau mâncarea şi oamenii. Cele mai dragi amintiri din călătorii sunt legate de orele petrecute la masă, alături de străini care ne-au făcut loc în viaţa lor pentru o zi sau două sau poate pentru tot restul zilelor.

Atât acasă, cât şi în străinătate, oamenii făceau mari eforturi să ne arate bunătate. Mii de scrisori de la oameni care citiseră cartea ne ofereau ajutor şi ne încurajau. Eu primeam scrisori de la copii, care-mi trimiteau o fotografie şi-mi cereau să fim prieteni prin corespondenţă. Mulţi spuneau că-şi vor numi fiica Mahtob. Scrisorile care mă impresionau cel mai mult veneau de la alţi copii ca mine, care trăiseră cu spaima permanentă de-a fi răpiţi de un părinte. Fiecare dintre aceste scrisori ne amintea cât de important era să atragem atenţia întregii lumi asupra răpirilor internaţionale de copii. Aşa că am continuat să acordăm interviuri.

În timp ce mama vorbea extrem de convingător, în încercarea de a-i face pe oameni să conştientizeze această problemă, pe mine sfiala mă făcea să fiu aproape mută, spre frustrarea jurnaliştilor renumiţi, precum Larry King, Maria Shriver sau Barbara Walters.

Când mama a fost programată pentru un al doilea interviu cu Barbara Walters – de data aceasta la *Bună dimineaţa, America* – eu priveam de pe margine. Doamna Walters a întâmpinat-o pe mama în platou, în mijlocul agitaţiei. Un machior le-a făcut retuşuri, iar sunetistul i-a montat mamei un microfon. Cele două femei vorbeau relaxat, în ciuda gălăgiei, ca şi cum ar fi fost singure în încăpere.

— Şi ce mai face Mahtob? a întrebat doamna Walters.

— Bine, i-a răspuns mama, arătând înspre mine. E chiar acolo.

— O, doamne, a zâmbit Barbara Walters, făcându-mi semn să mă apropii. Aduceţi-o aici.

Nu mai erau decât câteva secunde până când trebuia să între în emisie, iar echipa a fost cuprinsă de agitaţie. Nu aveau scaun pentru mine. Nu fusesem machiată şi nu mi se aranjase părul. Nu aveam microfon. Întrebările pregătite nu mă includeau şi pe mine.

Gazda noastră nici n-a vrut să audă. M-a îmbrăţişat şi mi-a făcut semn să mă aşez lângă ea. M-a cuprins cu braţul şi le-a cerut tuturor să facă linişte, începând numărătoarea inversă.

Emisiunea a început cu Barbara zâmbind larg spre obiectivul camerei de filmat.

— Bine v-am regăsit. Mă aflu aici, alături de buna mea prietenă, Mahtob. Ne întoarcem la…

A condus perfect interviul. Pentru că nu-mi revenisem încă din teama pe care mi-o pricinuise chinul la care supusesem întreaga echipă, nu cred că am scos vreun cuvânt în faţa camerei. Se prea poate să fiu singurul om căruia Barbara Walters i-a luat interviu de două ori şi n-a răspuns la nicio întrebare.

Capitolul 16

Nu-mi pare rău că mama a făcut cunoscută povestea noastră. Succesul cărţii ne-a oferit nenumărate şanse şi, în acelaşi timp, ne-a dat o siguranţă de neaşteptat. Oriunde mergeam, oamenii ne recunoşteau numele şi-şi arătau sprijinul, ceea ce însemna că până şi străinii contribuiau la protecţia mea. De mai multe ori, funcţionarii vamali ne-au spus că ştiau cine suntem. Unul ne-a spus chiar să nu ne facem griji, căci l-ar fi recunoscut pe tata la fel de uşor ca pe noi.

Sinceritatea mamei nu ne-a pus doar pe noi în lumina reflectoarelor, ci a scos la iveală probleme mai serioase, care rămăseseră nebăgate în seamă. Înainte să plecăm în Iran, temându-se instinctiv că tata avea să facă ceea ce a şi făcut, mama se sfătuise cu prieteni avocaţi. Aceştia îi spuseseră adevărul – că niciun judecător n-o va crede şi că, dacă-l va părăsi pe tata, niciun judecător nu va dispune ca vizitele lui să fie supravegheate. Chiar şi atunci răpirile internaţionale ale copiilor de către părinţi erau o plagă socială, dar nimeni nu vorbea despre asta, iar sistemul nostru de legi nu era pus la punct astfel încât să rezolve aceste probleme.

Situaţia nu se schimbase cu nimic când am evadat noi. Dându-şi seama că nu putea cere divorţul în condiţiile legale de atunci, mama a început să dezbată public această problemă, folosindu-se de orice ocazie ca să prezinte informaţia celor dispuşi s-o asculte. Din ce în ce mai mulţi oameni au început să caute ajutor, iar ea şi-a dat seama că problema aceasta era mult mai răspândită decât îşi imaginase până şi ea. Femei şi bărbaţi deopotrivă îşi răpeau copiii şi îi duceau sau îi scoteau din aproape toate ţările din lume, dar până când n-am trăit pe pielea noastră această experienţă, ea nu mai auzise de nimeni care să fi

trecut prin aşa ceva. Cum putea întreaga lume să se prefacă oarbă şi să lase toate familiile acestea să sufere în tăcere?

Mama a început, mai întâi în cadru neoficial, să lucreze cu unii dintre părinţii cărora li se luaseră copiii şi o căutaseră cerându-i să-i îndrume. În curând, avea de-a face cu sute de cazuri, iar acele sute au ajuns rapid la mai mult de o mie. Simţind că e datoria ei să ia măsuri, mama a devenit cofondatorul unei organizaţii numită „O singură lume: pentru copii” şi a angajat personal care s-o ajute.

Mama nu avusese niciodată vreo activitate politică, dar acum se găsea în linia întâi în lupta pentru apărarea copiilor din întreaga lume. Faptul că se ocupa de o problemă precum răpirile internaţionale îi consuma întreaga viaţă şi, implicit, şi pe a mea. Activismul în mijlocul căruia trăiam ne făcea să ne simţim puternice. Am călătorit cu mama la Washington, D.C., unde ne-am întâlnit cu membri ai Congresului şi cu ofiţeri din Ministerul de Externe şi din Ministerul de Justiţie. În Michigan, deja era atât de apropiată de oficialităţi, încât îşi spuneau pe nume.

Niciun obstacol nu părea de netrecut pentru mama, în încercarea ei de a-mi dărui o lume în care să pot trăi fără frică. Dacă legile statului sau cele federale nu-şi îndeplineau sarcina de a mă proteja, atunci ea convingea guvernul să le schimbe. A depus mărturie la procese în numele copiilor care, ca şi mine, erau în pericol să fie răpiţi de către unul dintre părinţi şi le-a explicat judecătorilor că o astfel de ameninţare e cât se poate de reală. Când părinţii o sunau plângând, în miez de noapte, pentru că rămăseseră fără speranţă, ea le asculta durerea, ştiind că ar putea foarte uşor să fie în locul lor.

În ajunul Crăciunului din anul în care împlinisem treisprezece ani, am primit un telefon de la o secţie de poliţie. O familie din şase membri

era în mare pericol şi avea nevoie de un acoperiş. Oare puteam să-i ajutăm? Fără să stea pe gânduri, mama i-a primit cu braţele deschise la noi acasă. Erau trei surori, iar una dintre ele avea trei copii mici. Fugiseră din casa lor, din America, fiindcă tatăl plănuia s-o vândă pe cea mai mică dintre surori, de numai şaisprezece ani, ca să o mărite cu un bărbat din Palestina, ţara lor natală.

Fiind musulmani, familia lor nu sărbătorise niciodată Crăciunul. Copiii au rămas cu gurile căscate când au văzut bradul împodobit şi cadourile frumos împachetate de sub el.

— Vine şi la noi Moş Crăciun? au întrebat ei.

— Aţi fost cuminţi anul ăsta? a vrut mama să ştie.

Ochii le sclipeau de speranţă. Au început să ţopăie, exclamând:

— Da, am fost cuminţi! Am fost foarte cuminţi!

— Ei bine, a spus mama zâmbind, atunci sigur sunteţi pe lista Moşului.

În seara aceea, după tradiţie, eu şi mama am mers la slujba de noapte, la lumina lumânărilor. Era una dintre slujbele mele preferate din întregul an. Spre sfârşit, primeam toţi câte o lumânare neaprinsă şi începeam să cântăm „Noapte de vis” în germană, iar pastorul aprindea lumânările servitorilor de la uşă, folosind lumânarea lui Hristos, din coroana de Crăciun. Servitorii porneau apoi printre rândurile de bănci şi aprindeau lumânările, una de la alta, până când întreaga biserică începea să sclipească în lumina jucăuşă a lumânărilor. Apoi luminile din biserică se micşorau, iar noi începeam să cântăm în cor despre pacea divină.

Familia palestiniană a venit cu noi în seara aceea, când au auzit pentru prima dată de Isus Mântuitorul, care s-a născut pentru ei şi pentru întreaga lume într-un staul din Betleem. De fapt, cel mai minunat cadou din acel an l-am primit în timpul acelei slujbe, de la mezinul acelei familii.

În timpul predicii, când pastorul ne-a explicat că acest copil a cărui naşterea o sărbătoream va creşte şi va muri pentru noi, fetiţa a fost vădit tulburată. Stătuse tăcută lângă balustrada balconului şi sorbise fiecare cuvânt al pastorului. Când a auzit de moartea lui Isus, s-a întors către noi şi a spus, cuprinsă de panică:

— Isus a murit! a ţipat ea.

O fi fost ea mică, dar a înţeles pe deplin semnificaţia Crăciunului.

Slujba s-a încheiat la miezul nopţii, când oficial era Crăciunul. Am ieşit, în mijlocul urărilor voioase de Crăciun. Mama ne-a dus pe toţi acasă, ne-a urcat în pat, apoi a plecat în grabă la singurul magazin deschis tot timpul din oraş. A umplut cu înfrigurare un cărucior întreg cu daruri pentru noii noştri oaspeţi, apoi a stat trează toată noaptea ca să le împacheteze. În casa noastră, toată lumea făcea parte din familie şi toată lumea avea cadouri de deschis în dimineaţa de Crăciun. Când Joe şi John au venit, împreună cu familiile lor, nu s-au mirat deloc să găsească masa aşezată pentru încă şase persoane.

Uneori, eu mă simţeam frustrată de astfel de schimbări ale programului familiei. Ani în şir, vacanţele în familie însemnaseră fraţii mei, familiile lor şi eu. Fără mama. Ea intenţiona să meargă cu noi dar, în ultima clipă, vreun caz de care se ocupa lua o întorsătură neaşteptată sau apărea vreo altă urgenţă şi era nevoie de ea. Dacă totuşi venea cu noi, nu făcea altceva decât să vorbească la telefon şi să cerceteze dosare.

Eu aş fi dorit să-şi ia o „slujbă adevărată”, cu program fix, una care i-ar fi permis să petreacă timp împreună cu familia fără să fie întreruptă. Dar mă simţeam sfâşiată pentru că înţelegeam importanţa muncii ei şi mă bucuram când un copil era salvat. De-a lungul anilor, mama a contribuit la salvarea a 78 de copii. Fiecare caz încheiat cu bine ne reamintea că există speranţă.

În săptămâna când a murit bunicul, în august 1986, mama a semnat un contract pentru un film. Cartea nu fusese încă scrisă, iar mama încă nu simţise chemarea pentru activism. Dar, cu ajutorul Hollywoodului, Dumnezeu ne punea la dispoziţie un mijloc de a aduce în prim-plan mondial problema răpirilor internaţionale de către părinţi. Mama avea să ajute la scrierea scenariului şi să lucreze drept consultant în cadrul proiectului.

Filmările au început în februarie 1990, în Israel, iar noi am ajuns acolo în martie. Nu fusesem pregătită pentru şocul de a vedea gărzi înarmate la aeroportul din Tel Aviv. Din Iran, nu mai văzusem un soldat care poartă mitralieră.

Era o vreme însorită şi caldă, mult mai blândă decât în Michigan. Primăvara îşi intrase cu adevărat în drepturi pe când călătoream de la aeroport spre platourile de filmare. Geamurile maşinii erau coborâte, iar aerul era înmiresmat de parfumul florilor de portocal. Ni s-a spus că o pictură care-l reprezenta pe ayatollahul Khomeini, înaltă cât un zgârie-nori, fusese dezvelită pentru filmări şi stârnise panică. Poliţia venise să facă investigaţii, apoi fusese cerută o conferinţă de presă ca să domolească temerile oamenilor. Am fost recunoscătoare pentru avertismentul primit, dar, şi aşa, pictura îmi crea nelinişte.

Chiar la umbra lui Khomeini eu şi mama am făcut cunoştinţă cu actorii şi echipa de filmare. Am fost foarte încântată s-o cunosc pe Sheila, tânăra actriţă care juca rolul meu. Sally Field, prima pe care mama o alesese pentru rolul lui Betty, făcea broderii complicate în pauzele dintre duble. Alfred Molina, care îl juca pe tatăl meu, era foarte prietenos şi abordabil. Se aşeza adesea să stea de vorbă cu noi.

Eram în platou în ziua când s-a filmat o scenă în care părinţii mei au o altercaţie la şcoală. În scenariu scria că Alfred trebuie s-o lovească pe

Sheila, în timp ce ţipă la ea şi la Sally. Apoi trebuia să o târască pe Sally de păr prin curtea şcolii. Ei au interpretat scena aşa cum li s-a cerut. Când Alfred şi-a dat seama că eu stăteam lângă producători şi priveam, a venit la mine şi şi-a cerut scuze.

— Nu le fac rău cu adevărat. E doar un rol. Doar mă prefac că o lovesc pe Sheila şi, chiar dacă pare c-o trag de păr pe Sally, lucrurile nu stau aşa. Promit.

Când au filmat scena a doua oară, Alfred a fost cel care a avut de suferit când Sally, care dădea din mâini şi din picioare, l-a lovit din greşeală în vintre.

— Vezi, mi-a spus el după aceea, n-aş putea să-i fac rău nici să vreau. Ea mă bate pe mine.

Machiorul lui Sally, Lee, a devenit preferatul meu pe întregul platou de filmare. Şi-a propus să mă scoată din carapace, iar metodele sale nu erau tocmai convenţionale. Într-o după-amiază, când lucrurile trenau, Lee s-a oferit să-mi învineţească un ochi – cu ajutorul machiajului, desigur. Aşa că mama şi cu mine l-am urmat până la rulota lui, unde şi-a demonstrat priceperea artistică. N-am sfârşit doar prin a avea un ochi vânăt, am căpătat, în plus, şi o cicatrice urâtă. Un ochi vânăt de la Lee era o adevărată onoare.

Producătorii mi-au propus să fac figuraţie în film. Aşadar, pentru prima dată de când mă întorsesem din Iran, m-am îmbrăcat în *montoe* şi *macknay* şi am devenit o şcolăriţă iraniană. Stăteam în bancă într-o sală de clasă şi repetam propoziţii în limba persană cu alte pretinse eleve iraniene. M-am îngrămădit într-un adăpost antiaerian împreună cu alţi elevi. Le-am urmat pe Sally şi Sheila („Betty” şi „Mahtob”) când au coborât din autobuz şi au luat-o la fugă pe culoarele şcolii în haosul care a urmat exploziei unei bombe. Dar cel mai mult timp l-am petrecut aşteptând, căci aşa e viaţa pe platoul de filmare.

Seara, ne alăturam actorilor într-o încăpere mică dotată cu un proiector şi urmăream materialele filmate în ziua respectivă. Nu ştiam atunci dar, cu excepţia unui foarte scurt videoclip, a fost singura dată când mi-am văzut chipul pe marele ecran. Oi fi fost eu fiica adevărată, dar scenele cu mine tot au fost tăiate.

Nu ne-am ocupat doar cu munca în Israel. Am făcut turul Ierihonului şi am văzut râul Iordan. Am fost la Grădina Ghetsimani şi la Muntele Măslinilor, unde am fost înconjurate de copii care vindeau ramuri de măslin. Am vizitat unul dintre locurile despre care se zice că ar fi mormântul lui Isus şi am văzut Zidul Plângerii din Ierusalim. Am fost şi la Betleem, chiar dacă ni se spusese că era prea periculos, şi am petrecut o zi făcând pluta în Marea Moartă.

Hotelul nostru avea vedere la Marea Mediterană. Într-o după amiază, când mă plimbam cu mama pe nisipul alb, s-a întâmplat un lucru ciudat. În câteva minute, a început să mă doară tot corpul. Fiecare centimetru al pielii parcă îmi era înţepat cu ace înroşite în foc – o mâncărime puternică, imposibil de oprit prin scărpinare, combinată cu o durere violentă, ascuţită. Nu am stat mult afară dar, până seara, eram roşie ca racul. Aproape toată pielea îmi era acoperită de băşici şi aveam dureri groaznice. Părea imposibil să fac astfel de arsuri puternice într-un timp atât de scurt. Fusesem mereu sensibilă la soare, dar acum era altceva.

Înainte să plecăm din Israel, fotograful echipei de filmare ne-a invitat acasă la părinţii ei, de Seder. Dornice ca întotdeauna să cunoaştem o cultură chiar la ea acasă, eu şi mama am acceptat fără şovăială. Au împărtăşit cu noi tradiţiile de Pesah vechi de sute de ani, printre vasele pline cu ierburi amare şi citirea de texte antice – o încheiere numai bună a vizitei noastre în Israel.

A fost un ghinion că filmul s-a lansat în ianuarie 1991, chiar când conflictele din Orientul Mijlociu luau amploare. Filmul şi-a atras critici din partea celor care au considerat că momentul ales şi subiectul reprezentau o declaraţie cu caracter politic. Echipa de producţie a primit ameninţări cu moartea. Dintr-odată, nu numai tata ne punea în pericol. Deveniserăm ţinta guvernului iranian şi a extremiştilor musulmani din întreaga lume.

Chiar dacă şi-au făcut glasurile auzite, contestatarii adevăraţi au fost puţini la număr. Cele mai multe reacţii au fost de sprijin şi încurajare. La una dintre premiere, publicul a reacţionat atât de puternic, încât Alfred a trebuit scos din sală ca să fie în siguranţă. Cred că a fost dovada că e un actor bun dacă publicul a avut dificultăţi în a face distincţia între el ca persoană şi monstrul de pe ecran.

Mie mi-a fost greu să înţeleg de ce unii au văzut povestea noastră ca pe o declaraţie împotriva Iranului sau Islamului. Pur şi simplu, lucrurile nu stăteau aşa. Povestea nu e decât relatarea unei părţi din călătoria prin viaţă a familiei mele. Dacă cineva creează o imagine defavorabilă Iranului şi Islamului, acela este tatăl meu, care a făcut lucrurile pe care le-a făcut, şi nu mama sau eu, fiindcă am povestit aceste lucruri. Chiar şi aşa, n-ar fi corect să fie judecaţi toţi iranienii sau musulmanii după faptele tatălui meu.

Chiar dacă momentul lansării filmului a creat probleme, s-a dovedit totuşi a fi unul norocos. Din cauza climatului politic, guvernul american a fost mult mai dispus să ne asculte. O proiecţie făcută în congres, la Washington D.C., a contribuit la aducerea problemei răpirilor internaţionale în atenţia legislatorilor.

Pentru a sensibiliza şi mai mult publicul, mama a început să lucreze la doua carte, *Din dragoste pentru un copil.* Ea şi coautorul ei, Arnold Dunchock – Arnie, cum l-am cunoscut eu – au

făcut multă muncă de cercetare la Paris, aşa că mi-am petrecut o parte a verii acolo. Locul meu preferat era Montmartre, cartierul artiştilor, construit pe vârful unui deal, cu vedere spre întregul oraş. Acolo se adunau pictorii care lucrau în aer liber, putând fi văzuţi de oricine. Mi se păreau fascinanţi – concentrarea lor, atenţia faţă de detalii, felul cum se dădeau înapoi ca să-şi privească lucrarea, apoi continuau, adăugând strat peste strat de vopsea groasă pe pânză. Unii pictau acuarele; alţii făceau schiţe în cărbune.

Pentru mine era mult mai interesant să-i privesc pe artişti lucrând, decât să le văd operele pe peretele unui muzeu. Aveam senzaţia că asist la scrierea istoriei. Poate că, într-o bună zi, aveam să mă plimb cu pas nesigur prin sălile unui muzeu şi să le povestesc nepoţilor mei despre vremurile tinereţii mele, când beam Coca-Cola dintr-o sticlă mică şi priveam cum acele opere prind viaţă.

Pe măsură ce treceau săptămânile, în timpul şederii mele la Paris, energia a început să mi se evapore. În unele zile eram prea obosită ca să merg undeva. Mama credea că m-am lenevit, căci voiam mereu să dorm şi să-mi petrec timpul stând degeaba. Am început să ne certăm din pricina asta. Ea îşi asumase misiunea de-a salva lumea, iar eu mă mulţumeam să moţăi pe canapea, cu o carte nedeschisă în poală. Nu aveam de unde să ştim că o problemă mult mai serioasă începea să-şi arate colţii.

Capitolul 17

Îmi plăcea să călătoresc în lumea întreagă, dar niciodată n-a existat vreo îndoială că adevărata mea viaţă era acasă, alături de familie şi prieteni. Ne mutaserăm din nou, de data aceasta peste drum de un parc liniştit, cu copaci bătrâni şi un râu şerpuitor. Apa atrăgea raţe care veneau să se hrănească, chiar dacă eu traversam rareori să le dau să mănânce.

Mama era hotărâtă să găsească un mod de a-mi aduce aproape experienţele tinereţii după care tânjeam, continuând totodată să mă apere de ameninţarea pe care o reprezenta întoarcerea tatălui meu. Hotărâtă să creeze o oază pentru mine, a împrejmuit curtea din spate cu gard ca să mă pot juca afară şi a modificat casa astfel încât toată partea din spate avea mai mult ferestre decât ziduri şi ea putea cu uşurinţă să fie cu ochii pe mine. Fiindcă îmi plăcea să înot, a amenajat o piscină. Şi, indiferent dacă mama era acasă sau nu, uşa era mereu deschisă pentru prietenii mei.

Cum mama călătorea atât de mult, iar bunica nu putea să stea mereu cu mine, a angajat pe cineva s-o ajute. Ziua, Lori lucra într-un birou de avocatură, iar noaptea avea grijă de mine. Lori râdea mult şi cu uşurinţă. Nu-i plăcea niciunul dintre numele obişnuite ale rolului pe care-l îndeplinea, aşa că, în loc de „bonă” sau „dădacă”, ea îşi spunea „doamna care stă cu mine când mama e plecată din oraş”. De fapt, era mai mult o soră mai mare. Era jucăuşă şi relaxată, exact influenţa de care aveam nevoie ca să-mi depăşesc timiditatea şi înclinaţia către respectarea strictă a regulilor.

Întreaga familie a lui Lori m-a adoptat, ca şi cum aş fi fost a lor – până şi Bob, prietenul ei, care a devenit repede unul dintre oamenii mei preferaţi. Era excentric în cel mai bun sens al cuvântului. Bea lapte cu ciocolată şi numea telecomanda

biviter. Saluta lumea cu entuziasm, de trei ori, nu o dată – „Salut, salut, salut”. Fără alt motiv decât acela de-a rupe tăcerea, îşi făcea mâinile pâlnie la gură şi fluiera melodia porumbelului. Şi, de câte ori pleca undeva, chiar şi numai pentru o zi, îmi trimitea o carte poştală.

Trecuseră ani întregi de când nu mai auziserăm nimic de la sau despre tata. Pe măsură ce-am crescut, ne-am relaxat puţin, deşi teama n-a dispărut complet. Şi am rămas mai precaute în preajma zilelor deosebite. Tata era un sentimental, prin urmare, consideram noi, ar fi fost mai probabil să-şi facă apariţia de ziua mea, de Crăciun sau de altă sărbătoare.

Halloween era sărbătoarea care ne neliniştea cel mai mult. Ce ocazie mai bună să intri în casa cuiva, dacă nu de-o sărbătoare la care tradiţia cerea să deschizi uşa străinilor deghizaţi? Totuşi, mama a făcut tot ce i-a stat în putinţă să-mi ofere experienţa unui Halloween normal. Mi-a dat voie să mă costumez şi să merg cu colindul după dulciuri. Şi, pentru că nu voiam ca la noi să fie casa aceea din cartier care nu le dă dulciuri copiilor, timp de vreo doi ani, în ciuda temerilor mamei, am făcut şi asta. În anul când am întins bolul cu dulciuri în care era şi o armă ascunsă, pe fund, am fost totuşi obligate să recunoaştem că nu trebuia totuşi să trăiesc unele experienţe.

Rămâneau destule ocazii care să mă facă să mă bucur de o copilărie normală, în ciuda împrejurărilor neobişnuite în care trăiam. Jucam baschet şi volei. Eram majoretă. Luam lecţii de pian. Când mama era acasă, niciodată nu lipsea de la vreun recital sau meci, iar când călătorea, Bob şi Lori o înlocuiau pe margine. Erau foarte sociabili, aşa că serile de vineri ni le petreceam în mijlocul prietenilor. Jucam cărţi sau jocuri sau doar stăteam şi ne amuzam până la orele mici ale dimineţii. Nu mă tratau ca pe un copil, ceea ce-mi plăcea mult.

Timp de câţiva ani am avut dureri de cap ocazionale, dar, în jurul vârstei de doisprezece sau treisprezece ani, acestea au devenit mai frecvente şi s-au intensificat până când s-au transformat în migrene. Mi-am petrecut multe dintre acele seri de vineri întinsă pe canapea, la întuneric, bucurându-mă să-i aud pe Bob şi Lori că se distrează, aţipind şi trezindu-mă în mod repetat, dorindu-mi să-mi treacă durerea şi greaţa.

Când mama venea acasă, era adesea însoţită de echipe de filmare care făceau reportaje despre noi sau despre unul din cazurile la care mama lucra. De obicei, jurnaliştii care veneau de la distanţe foarte mari preferau să angajeze o firmă de producţie locală, mai repede decât să-şi aducă o întreagă echipă. Aşa am ajuns eu şi mama să-l cunoaştem pe Bob Bishop de la Future Media Corporation. Un adevărat maestru în a-i face pe oameni să se simtă în largul lor, în a-i ajuta să se deschidă şi să vorbească sincer, el a fost unul dintre puţinii care au reuşit să mă facă să spun ceva în faţa obiectivului, în copilărie. Chiar dacă eram în continuare timidă, lui Bob îi ofeream mai mult decât majorităţii.

M-a întrebat o dată ce simţeam faţă de tata. Era o întrebare de la care mă eschivasem de multe ori de-a lungul timpului şi mă străduiam să găsesc un mod de-a exprima ce simţeam. Experienţa mă învăţase că jurnaliştii vin deseori la un interviu cu povestea deja redactată în minte. În versiunea lor, eu eram încrâncenată şi furioasă, iar ura faţă de el îmi conducea viaţa. Bob mă cunoştea îndeajuns de bine ca să caute o explicaţie mai profundă, iar eu îl cunoşteam îndeajuns de bine ca să i-o dau.

— Nu-l urăsc, am spus simplu. L-am iertat pentru ce ne-a făcut în Iran, dar nu-l mai consider tatăl meu.

— Ai vreodată senzaţia că pierzi ceva fiindcă nu ai un tată care să joace un rol activ în viaţa ta?

— E pierderea lui, nu a mea. „Dacă abuzezi de un privilegiu, vei pierde acel privilegiu”, am spus eu, citând cuvintele înţelepte ale profesorului meu din clasa a şasea, domnul Voeltz. Familia e un privilegiu, nu un drept. Tatăl meu a abuzat de acest privilegiu – în sensul propriu – aşa că l-a pierdut. E foarte simplu.

— Ai vrea să-l revezi într-o bună zi?

— Nu. Nu-i port pică, dar asta nu înseamnă că trebuie să mă mai expun abuzurilor lui.

— Crezi că tatăl tău te iubeşte, că-i e dor de tine? Crezi că suferă pentru că nu mai faci parte din viaţa lui?

— Da, şi e doar vina lui.

— Cum te face să te simţi lucrul acesta?

— Nu-mi pare rău pentru el. A avut o şansă şi a irosit-o. Acum toţi trebuie să suportăm consecinţele hotărârilor pe care le-a luat el. Eu am trecut peste asta. Sper că a trecut şi el şi că mă va lăsa să trăiesc liniştită. Sper că viaţa lui e atât de plină, încât nu are timp să se gândească că-i e dor de mine sau să vină să mă ia înapoi.

Profesorii mei mă ajutaseră să fac faţă situaţiei chiar fără să aibă această intenţie. Domnul Voeltz chiar nu avea cum să ştie că avertismentul său repetat, „Dacă abuzezi de un privilegiu, vei pierde acel privilegiu”, avea să mă ajute să înţeleg dinamica atât de complexă a familiei mele. El folosise avertismentul când vorbea despre pauze sau despre privilegiul câtorva minute în care puteam să jucăm jocuri, după-amiaza. Fusese dornic să ne acorde privilegiul unui joc de şah sau de dame, dar acel privilegiu trebuia întâi câştigat. Mai târziu, mi-am dat seama că lecţia domnului Voeltz putea fi aplicată în mai multe situaţii, nu doar în cazul pauzelor şi jocurilor. Poate că întrebările lui Bob m-au ajutat să pun la locul lor în minte piesele acestui puzzle.

La începutul anilor 1990, când Maria Shriver a venit la noi acasă să ne ia un interviu pentru

Dateline, Bob a participat la o parte din filmări. Începuse să-l intereseze activitatea *One World: For children* şi urmărea îndeaproape progresele care se făceau în legătură cu problema răpirilor internaţionale. Prietenii mei nu mai puteau de emoţie că soţia lui Arnold Schwarzenegger, care mai era şi din familia Kennedy, urma să vină la noi acasă. Mama era încântată de ocazia de a-şi promova şi mai bine cauza. Iar eu eram bucuroasă pentru că prietenul meu, Bob, avea să filmeze.

La interviu au participat şi alte familii ale căror vieţi fuseseră afectate de răpiri. Când eram gata să punem punct, după o zi foarte lungă de filmări, mama a invitat-o pe Marian, una dintre mame, să rămână la noi peste noapte. Mama lucra la cazul lui Marian de luni întregi.

Cu câţiva ani înainte, când Marian era plecată din oraş cu treburi, soţul ei îi răpise pe cei doi copii din casa lor din Michigan şi-i dusese în ţara lui natală, Irak. Câteva săptămâni mai târziu, în Irak a izbucnit războiul. Guvernele ambelor ţări, care înainte de asta erau dispuse să cadă la învoială pentru a găsi o soluţie de a rezolva problema răpirilor, s-au găsit dintr-odată în situaţia de a fi mult mai ocupate cu chestiunile urgente legate de conflictul armat. Adam, în vârstă de opt ani, şi Adora, de patru ani, fuseseră lăsaţi deoparte, fără prea mari şanse să fie salvaţi.

Lunile au devenit ani, iar vieţile mamei şi ale copiilor s-au transformat într-un adevărat montagne russe. De fiecare dată când apărea un licăr de speranţă, lucrurile se schimbau din nou în rău. Marian ceruse chiar viza pentru a putea intra în Irak. Era dispusă să rişte să fie luată prizonieră de soţul ei, să fie aruncată în închisoare sau chiar ucisă, pentru şansa de a-şi vedea fiul şi fiica. Inima i s-a frânt atunci când cererea e a fost refuzată.

În seara interviului cu Maria Shriver, când Marian stătea la noi, am primit un telefon de la Ministerul de Externe şi am aflat să soţul ei îl

dusese pe fiul lor la Amman, în Iordania şi de acolo cerea viza de intrare în Statele Unite. Ministerul, după ce-a discutat cu mama şi Marian, a fost de acord să-i ofere viza cu condiţia să se întoarcă împreună cu copiii.

Imediat, tot ce nu avea legătură cu salvarea lui Adam şi a Adorei şi-a pierdut importanţa. Soţul lui Marian a fost atacat prin surprindere pe aeroportul Flint, în Michigan, de către un reprezentant al poliţiei, care i-a înmânat un ordin judecătoresc prin care custodia copiilor îi revenea lui Marian. Din nefericire, a venit doar cu Adam, fără Adora. Echipa de filmare de la *Dateline* era acolo ca să imortalizeze pe film revederea sfâşietoare. Adam plângea de bucurie în timp ce-şi îmbrăţişa bunicii, mătuşile, unchii şi verii şi pe mama sa. Dar absenţa Adorei a făcut ca momentul să fie unul dulce-amar.

Marian ceruse tribunalului să emită un mandat de arestare pe numele soţului său, pentru răpirea copiilor. Dar judecătorul avea mâinile legate. Nu exista o lege pe care să întemeieze un astfel de mandat. În sistemul de justiţie se căsca încă o prăpastie uriaşă. Iar biata Adora rămăsese în Irak.

Pentru noi, aceste cazuri erau ceva personal. Copiii furaţi din casele lor erau ceva real pentru noi. Le-am văzut fotografiile, le-am aflat numele, le-am ascultat povestea şi am plâns alături de părinţii rămaşi singuri. Înţelegeam de ce mama nu-şi putea găsi liniştea ştiind că erau încă atâţia copii care aşteptau să fie salvaţi. Adora a devenit pentru noi un simbol dureros al tuturor copiilor din lumea întreagă, care îndură această crimă absurdă şi nerecunoscută. Prin urmare, mama s-a dedicat cu şi mai multă energie misiunii ei.

Era o muncă de amploare, care a adus cu ea multe oportunităţi. Viaţa mamei era dedicată unei cauze mult mai mari decât traiul liniştit la care speram eu. Nu se punea problema să nu fiu de acord cu ea asupra importanţei problemei. Eram de

acord şi, *în acelaşi timp,* aveam nevoie şi de ordinea pe care o oferea un mediu stabil acasă. Puţine lucruri mi se păreau mai ameninţătoare pe atunci decât riscul de a-mi pierde căminul – refugiul meu, simbol al ordinii, al siguranţei, al familiei, al confortului, al tuturor lucrurilor familiare.

Acesta este unul dintre puţinele aspecte asupra cărora eu şi mama nu reuşeam să ne punem de acord. Conflictul izvora din faptul că aveam idei diferite despre ceea ce înseamnă un cămin.

Pentru mama, întoarcerea în Statele Unite din Iran însemnase întoarcerea la libertate. Mi-a spus de mai multe ori de-a lungul anilor că ar fi putut trăi în Iran dacă n-ar fi fost ţinută prizonieră. Aşa că, odată ce ne-am recăpătat libertatea, pentru ea nu era important unde locuiam. Eram libere să mergem oriunde doream, să facem ce doream, să ne petrecem timpul cu cine doream. Unde locuiam era complet lipsit de importanţă, aşa că să ne tot mutam, în funcţie de împrejurări, avea sens – pentru ea.

— Mahtob, dacă mutăm *One World: For Children* la Washington, D.C., şi lucrăm cu Centrul Naţional pentru Copii Dispăruţi şi Exploataţi, gândeşte-te câte familii am putea ajuta şi câţi copii răpiţi ar putea fi salvaţi.

— Nu, familia noastră e aici. Am luptat ca să ne eliberăm pentru a ne putea întoarce la ei. Prietenii mei sunt aici. Şcoala mea e aici. Nu plec nicăieri.

Capacitatea mea de a-mi exprima nemulţumirile a crescut cu timpul şi, mulţumesc lui Dumnezeu, mama a lăsat să treacă pe lângă ea mai multe oportunităţi pentru ca eu să pot să rămân acasă şi, mai important, să merg la şcoala mea.

În septembrie 1992, la puţin timp după ce am împlinit treisprezece ani, prietenele mele Cathie, Angie, Jamie şi cu mine ne pregăteam să mergem la primul nostru meci de fotbal pentru liceeni. „Cele patru fioroase”, cum ne numise domnul

Milbrath, profesorul nostru din clasa a patra, urmau să doarmă la mine acasă. Veniserăm în grabă de la şcoală ca să avem timp să ne dichisim. Dormitorul meu dădea pe dinafară de zăpăceala fetelor care se pregătesc să guste pentru prima dată viaţa de liceu care le aşteaptă. Ne-am ondulat bretoanele, tuşind de la norii de fixativ pentru păr şi ne-am întins pe feţe farduri de obraz şi pleoape şi luciu de buze. Podeaua dormitorului meu era acoperită cu grămăjoare de haine care fuseseră respinse după încercările noastre de a găsi ţinuta perfectă pentru o asemenea ocazie.

Cu doar câteva minute înainte de începerea partidei, ne-am dezlipit de oglindă şi am fugit să ne încălţăm şi să ne punem în poşete articolele esenţiale – bani de bilete, luciu de buze, gumă de mestecat – lucrurile importante. Chiar atunci, mama, care fusese în Alpena şi nu trebuia să se întoarcă decât mai târziu, a dat buzna pe uşă, agitată. Găsise casa perfectă, mi-a zis, şi aveam să ne mutăm. Trebuia să-mi fac bagajul de îndată, căci avea să mă ducă s-o văd.

Nu ştiu dacă nu-şi dăduse seama că aveam planuri pentru seara aceea sau nu înţelegea, pur şi simplu, cât de importante erau acestea pentru mine, dar anunţul ei neaşteptat n-a avut parte de o primire bună.

Fusese o vreme când aş fi fost încântată de posibilitatea de a mă întoarce în Alpena. La treisprezece ani însă, era ultimul lucru pe care mi-l doream. Alpena era la patru ore de mers cu maşina – o distanţă prea mare între mine şi prietenele mele. Faptul că aveam să plec de la Salem la sfârşitul clasei a opta era de neevitat, dar nu aveam de gând să-mi pierd şcoala, prietenele, biserica, căminul şi oraşul în acelaşi timp.

— Tu poţi să faci ce vrei, dar eu nu mă mut în Alpena sub nicio formă, i-am spus cu obrăznicie, iar acum merg la un meci de fotbal. Nu poţi pur şi

simplu să vii în pas de dans şi să-mi schimbi viaţa aşa, dintr-odată.

— Prea bine, du-te la meci, a ripostat ea. Apoi vii şi îţi faci bagajul. Plecăm dimineaţă.

— Nu mă mut la Alpena.

— Nu ne mutăm înainte să termini şcoala la Salem. După aceea, nu ne mai ţine nimic aici.

— Aici e casa mea. Nu mă mut! am ţipat eu. Tu şi-aşa eşti plecată tot timpul. Ce contează pentru tine unde locuim? Nu eşti niciodată acasă. Eu stau aici.

— Vorbim mai târziu despre asta.

Nu-mi amintesc nimic de la meci. Tot ce-mi amintesc este tristeţea copleşitoare şi frustrarea pe care le simţeam în faţa unei situaţii atât de nedrepte.

A doua zi dimineaţă, când am pornit la lungul drum spre Alpena, m-am aşezat în maşină, în tăcere şi cu braţele încrucişate pe piept, în semn de protest. Casa era şi mai frumoasă în realitate decât în descrierile mamei. Era un conac maiestuos, pe malul lacului Huron. Dar, în ciuda grandorii ei, am rămas neclintită în hotărârea de-a mă agăţa de casa pe care o ştiam. Mama mi-a subestimat încăpăţânarea şi a cumpărat casa, în ciuda insistenţelor mele că nu aveam să locuiesc niciodată acolo.

Discuţiile au continuat. Frustrată peste poate după o ceartă mai violentă, am dat buzna în camera mea şi am lovit uşa cu piciorul ca s-o închid. N-am nimerit bine şi am lovit muchia uşii cu degetele de la picioare. S-a auzit un pârâit puternic, dar nu i-am dat nicio atenţie. Înfuriată cum eram, am mai dat un picior în uşă şi, de data asta, am trântit-o cu un zgomot zdravăn. Am şchiopătat până la combina audio şi am pornit-o la volum maxim ca să acopăr rugăminţile mamei de-a descuia uşa şi de-a vorbi cu ea. Piciorul îmi zvâcnea, capul mă durea.

Degetele de la picioare mi s-au umflat şi s-au învineţit, dar orgoliul m-a împiedicat să arăt vreo urmă de slăbiciune. N-am şchiopătat. Nu m-am plâns. N-am scos o singură vorbă despre accidentare. Fiecare pas dureros nu făcea decât să-mi întărească încăpăţânarea de-a evita cu orice preţ altă mutare. Abia după mulţi ani, când am făcut o radiografie din alt motiv, am descoperit că în seara aceea nu-mi frânsesem doar inima.

Capitolul 18

Mama şi-a continuat campania în ciuda oportunităţilor la care a renunţat pentru mine, iar lumea a observat acest lucru. În Olanda, i-a fost acordat Premiul Publicului. În Germania, a fost numită Femeia Anului. A primit o diplomă onorifică de la Alma College, o şcoală particulară din oraşul ei natal. Amândouă am primit Premiul Pentru Libertate al Americii şi în 1992 am aflat că preşedintele Franţei îi va înmâna mamei prestigioasa medalie de aur pariziană.

Mama era în turneu în Europa în perioada aceea, aşa că l-a rugat pe Bob Bishop, prietenul nostru cameraman şi istoric neoficial al organizaţiei *One World: For Children,* să mă însoţească el până la Paris pentru a primi distincţia. Editorii francezi ai mamei aveau să fie acolo. Agentul ei, Michael Carlisle, urma să ia şi el o cursă de la New York. Şi, cea mai minunată veste, editorul german al mamei, Anja Kleinlein, urmă să vină şi ea.

Mă bucuram că voi merge la palat şi-l voi cunoaşte pe preşedinte, dar aşteptarea aceasta pălea în comparaţie cu bucuria de-a o revedea pe Anja. O iubeam pe Anja. Era impulsivă şi exuberantă şi avea darul de-a transforma viaţa într-o adevărată petrecere. De câte ori ne aşezam la masă, spuneam rugăciunea şi apoi, făcându-le semn tuturor să-i ia de mână pe cei de alături, Anja ne punea să repetăm la unison: „Guten Appetit. Poftă bună!”. Mâinile ni se ridicau şi coborau la fiecare silabă articulată încet, după care izbucneam, inevitabil, în râs.

Cu Anja, se mânca pe îndelete şi cu mare bucurie. Încheia fiecare masă aplicându-şi din nou rujul caracteristic, roşu-coral, marca Christian Dior, apoi aprinzându-şi cu graţie o ţigară. Spunea că filmele vechi de la Hollywood o învăţaseră să fumeze aşa de fermecător. Chiar dacă eu şi mama

o numeam în glumă Schnapsdrossel – băutoarea de Schnapps – când mă gândeam la Anja, mă gândeam la şampanie. Chiar cu ea am băut prima dată şampanie în holul maiestuos al hotelului Vier Jahreszeiten din München.

Pe vremea aceea eram încă incredibil de timidă şi, de multe ori, păream nefericită. Aveam umerii căzuţi şi evitam privirile oamenilor. Să scot câteva vorbe era o adevărată tortură pentru mine. În contrast izbitor cu eleganţa Anjei, eu mă simţeam incomod şi groaznic de stângace în corpul meu. Îi studiam fiecare mişcare, dorindu-mi să-i imit rafinamentul.

Nimeni nu şi-ar fi dat seama după felul ei vesel de-a fi că trăise ororile celui de-al Doilea Război Mondial în Germania. Cum putea cineva care trecuse printr-un asemenea iad să îmbrăţişeze viaţa cu atâta bucurie? „Trebuie să fim puternici", îi plăcea să spună. Şi era.

Anja aştepta împreună cu mama la aeroportul Charles de Gaulle când eu şi Bob am ieşit din vamă. Li s-a tăiat respiraţia amândurora când m-au văzut. Eu mă aşteptam la zâmbete şi îmbrăţişări, dar am fost întâmpinată de expresiile lor şocate şi îngrijorate.

Mama mi-a examinat cu grijă faţa, întorcându-mi capul dintr-o parte în alta.

— Ce s-a întâmplat? a şoptit ea, cercetându-mi faţa roşie şi plină de băşici.

— Nimic, am insistat eu, m-a ars puţin soarele.

Cele două femei mă priveau înspăimântate. Instinctul matern le spunea că nu e chiar aşa. Mama m-a programat pentru un consult dermatologic câteva zile mai târziu, imediat ce m-am întors în Michigan. Ea era încă în turneu, totuşi, aşa că m-a dus Lori la doctor. Îngrijorarea s-a citit pe chipul doctorului Wegman de îndată ce a deschis uşa cabinetului.

Stătea pe un taburet, îmbrăcat într-un halat medical şi cu un binoclu de formă conică ridicat pe

frunte. Părea molatic, dar într-un mod plăcut – neobişnuit de inteligent, dar şi prietenos. Mi-a plăcut imediat. După ce a examinat erupţia care mi se întindea pe nas şi cobora pe obraji, a trecut în revistă o mulţime de alte simptome.

— Dureri de cap?

— Da.

— Dureri de încheieturi?

— Da.

— Temperatură mică?

— Da.

— Sensibilitate la soare?

— Da.

— Lipsa poftei de mâncare, căderea părului, oboseală, mici crăpături sub unghii?

— Da, da, da şi da.

Nu ştiam ce să mai cred. Venisem acolo pentru o erupţie pe piele. Ce legătură aveau toate astea cu ea?

— Hmm, a spus el, cercetând dosarul pe care-l avea în mână. Spune-mi câte ceva despre istoricul medical al familiei tale.

— O să aveţi nevoie de mai multă hârtie, am glumit. Bunicul a murit de cancer de colon, am început eu, apoi am continuat să adaug boală după boală.

Când m-am oprit, el m-a întrebat răbdător:

— Altceva?

— Mama are ulcer. Unchiul meu e bolnav de inimă. Mătuşa are diabet. Cred că cineva are glaucom.

— Gândeşte-te bine. Trebuie să mai fie ceva.

— Cred că toată lumea are artrită. Ah, şi bunica are lupus.

Abia rostisem cuvântul *lupus,* când a exclamat:

— Asta e! Ştiam eu.

Bănuise că acesta era diagnosticul din clipa în care mă văzuse.

— Va trebui să facem nişte analize, mi-a spus el. Trebuie să te vadă un reumatolog. Cel mai bună

este Carol Beals. Va avea mare grijă de tine, dar e greu să obţii o programare la ea. Ultima dată avea o listă de aşteptare de şase luni, iar noi nu putem permite să aşteptăm atât. Dar nu-ţi face griji, suntem prieteni. Sunt convins că va fi bucuroasă să discute cazul tău cu mine. Între timp…

Doctorul Wegman era vorbăreţ. Spune multe despre el faptul că a avut o discuţie atât de lungă cu un copil de treisprezece ani.

Dintr-o dată, atât de multe lucruri au căpătat sens. Pentru mine a fost aproape o uşurare să aflu că toate acele suferinţe neînsemnate care m-au chinuit de-a lungul anilor aveau o cauză principală. Chiar m-am simţi împăcată să ştiu că lupusul era cauza oboselii mele permanente şi nu lenea de adolescent. În naivitatea mea, am presupus că o boală tot apare măcar odată în viaţă, că e inevitabil să te îmbolnăveşti până la urmă. Aşa că nu era rău să aflu care era a mea. Cel puţin, nu mai trebuia să-mi pun întrebări.

Reacţia mamei nu putea să difere mai mult de a mea. Fusese martoră la suferinţa pe care această boală autoimună i-o provocase bunicii. Părinţii mei erau prieteni cu o familie care-şi pierduse fiica din cauza acestei boli. Deci mama avea destul experienţă să ştie că lupusul putea să-mi răpească mult mai mult decât calitatea vieţii. Gândurile i s-au îndreptat imediat spre cea mai rea situaţie.

Lupusul e dificil de diagnosticat. Există trei tipuri şi nu există două persoane care să manifeste exact aceleaşi simptome. Pentru a complica şi mai mult lucrurile, multe dintre simptome pot indica şi alte boli autoimune. Sunt multe aspecte de eliminat şi deseori durează ani întregi până când se poate înţelege cu exactitate ce se întâmplă în corpul cuiva. Eu am avut mare noroc să dau de doctorul Wegman şi să fiu diagnosticată încă de la prima consultaţie. Am avut şi mai mare noroc că prietena lui, doctoriţa Beals, ca să-i facă o favoare, m-a

programat la un consult în mai puţin de două săptămâni.

În cabinetul doctoriţei Beals, stăteam pe un capăt al mesei de examinare, îmbrăcată într-un halat de spital uzat şi încercând să par calmă în timp ce aşteptam s-o văd pentru prima dată. Degetele nervoase şi picioarele care se legănau în aer îmi trădau emoţia. Mama, care luase primul avion spre casă imediat ce auzise diagnosticul, stătea pe unul dintre fotoliile albastre-verzui, iar Lori îl ocupa pe celălalt.

Imediat ce doctoriţa Beals a intrat, temerile mele s-au risipit. Era o femeie inteligentă, nemaipomenit de caldă, dar care impunea prin simpla prezenţă. Când am ieşit din cabinetul ei în acea zi, mă simţeam plină de energie şi optimistă – puseserăm la cale un plan.

Mai întâi, trebuia să fac analize de sânge amănunţite pentru a înţelege exact cu ce ne confruntam. Apoi urma să studiem informaţiile împreună şi să hotărâm ce tratament trebuia început. Cu siguranţă trebuia să iau medicamente, cel puţin o vreme. Aveam nevoie şi de câteva schimbări ale stilului de viaţă şi, mai presus de toate, de o atitudine pozitivă. Doctoriţa Beals m-a asigurat că vom lovi cu putere boala şi, împreună, vom găsi o cale de a convieţui cu lupusul. Pe scurt, aveam să tratăm boala aşa cum eu şi mama trataserăm de-a lungul anilor riscurile ce planau asupra siguranţei noastre. Trebuia să mă obişnuiesc să mă lupt cu lupusul zi de zi, dar nu avea să mă împiedice să-mi trăiesc viaţa.

Rezultatele analizelor au fost îngrozitoare. După toate aparenţele, ar fi trebuit să fiu mult mai bolnavă decât mă simţeam, ceea ce i-a dat de ştire doctoriţei Beals că descoperiserăm boala chiar când se pregătea să-mi distrugă întregul corp. Trebuia să o abordăm mult mai agresiv decât sperase ea.

Evoluţia bolii arăta clar că rămăsese nedescoperită destul de mult timp. Privind în urmă, puteam să identificăm simptome inexplicabile, apărute cu cel puţin cinci ani înainte. Problemele pe care le consideraserăm lipsite de importanţă acum căpătau o cu totul altă semnificaţie.

În doar câteva săptămâni, corpul meu a început să cedeze. O vizită la Clinica Mayo a scos la iveală faptul că sufeream de cea mai gravă formă a bolii, lupus eritematos sistemic, care atacă atât pielea, cât şi organele interne. Nicio parte a corpului meu nu-i scăpa.

Se spune că boala te reprezintă. Dacă e aşa, nu-i de mirare că până şi în propriul corp mă aflam sub ameninţarea constantă a atacurilor, venite chiar din partea trupului meu. Tata nu se făcea auzit, dar pericolul pe care-l reprezenta era mereu prezent. Acelaşi lucru se putea spune şi despre lupus. Aşa cum familia mea îşi petrecuse ani buni la pândă ca să mă apere de vreun atac al tatălui meu, acum pândeau orice semn al vreunui atac venit din interiorul meu.

Anja a primit greu vestea diagnosticului. Eram ca o nepoată pentru ea şi era de părere că suferisem deja prea mult. După ce a aflat că sănătatea mi se şubrezea rapid, Anja a fost vizitată de către doctorul Franke, un medic german care încerca să-şi publice o carte. Acesta suferea de scleroză multiplă şi fusese ţintuit la pat înainte să descopere un tratament care-i dăduse din nou viaţa.

— Ce ştii despre lupus? l-a întrebat Anja.

— Ei bine, lupusul şi scleroza multiplă fac parte din aceeaşi categorie de boli, i-a spus el.

Chiar dacă nu fusese niciodată testat, el era de părere că tratamentul putea da roade în cazul ambelor boli. De fapt, în urma unor experimente,

era convins că ar putea trata toate bolile autoimune.

Când a auzit că pacientul eram eu, s-a arătat nerăbdător să mă trateze. *Numai cu fiica mea* ajunsese bestseller în Germania, iar doctorul Franke era de părere că, dacă reuşea să mă trateze cu succes şi să scrie despre asta, nu va mai întâmpina probleme în publicarea cărţii sale.

Anja ne-a împărtăşit bucuroasă descoperirea pe care a făcut-o şi, timp de câteva luni, mama, eu şi doctoriţa Beals am tot discutat dacă trebuia să începem tratamentul sau nu. Era un tratament experimental. Niciun pacient cu lupus nu-l mai urmase. Nu fuseseră făcute studii empirice, iar efectele pe termen lung erau necunoscute. Poate că nu avea să funcţioneze. Poate că doar avea să-mi grăbească moartea.

Doctorul Franke ne-a asigurat că deoxyspergualina (DSG) este o substanţă naturală. Nu va avea efecte secundare şi, dacă găseam echilibrul perfect între dozaj şi frecvenţă, era convins că o să mă vindece. Totuşi, era un risc pe care nu eram pregătite să ni-l asumăm. Mai întâi aveam să încercăm tratamente dovedite.

Mi-am propus să-mi continui viaţa cât se poate de normal, în ciuda problemelor suplimentare cauzate de o boală autoimună care progresa rapid. Dar mama a început să mă trateze ca pe un pacient, chiar unul grav bolnav. A încetat complet să mă mai certe pentru că sunt leneşă şi, în schimb, mă bătea tot timpul la cap să mă odihnesc. O deranja şi faptul că refuzam să spun că sunt bolnavă. Eu spuneam doar: „Am lupus”. Pentru ea, asta însemna că mă aflam în faza de negare, aşa că îmi amintea de câte ori avea ocazia. Eu eram de altă părere. Încercam să mă port cât mai mult ca un om sănătos. O presam să mergem mai departe la fel ca până atunci, ceea ce pentru ea însemna să-şi reia călătoriile de afaceri, iar pentru mine să-mi continui şcoala, să fac sport şi să-mi văd prietenii.

Fraţii mei au fost dezolaţi să afle că starea mea de sănătate se deteriora. Îşi făceau foarte multe griji pentru mine. Ştiau când am programări la medici şi încercau să facă faţă când soseau rezultatele analizelor, când bune, când rele. Şi amândoi au început să petreacă mai mult timp cu mine.

Într-o seară, Joe a venit să mă ia să dorm la el acasă. Am mers cu maşina printr-o zonă rurală, cu geamurile coborâte. Muzica heavy metal urla din boxe, iar noi mergeam cu viteză printre câmpuri de porumb şi ferme de animale. Dintr-odată a oprit maşina cu scârţâit de frâne, a deschis portiera şi a sărit afară.

— Ce faci? l-am întrebat, nedumerită.

— Restul drumului conduci tu, m-a anunţat, îndreptându-se spre locul pasagerului.

— Super! am exclamat eu, săltându-mă de pe locul pasagerului şi sărind la volan. A fost nevoie să-mi trag scaunul în faţă ca să ajung la pedale. Am apucat volanul cu ambele mâini şi am băgat maşina în viteză. *Aşa,* mi-am spus, *până aici e bine.* Am apăsat prea tare pedala de acceleraţie. Maşina s-a smucit înainte. Ca să încetinesc, am apăsat prea tare frâna, iar maşina s-a oprit brusc.

Râzând în hohote şi, probabil, regretându-şi decizia, Joe mi-a explicat ce trebuie să fac şi am încercat din nou. De data asta a mers mult mai bine. Mi-a crescut încrederea şi apăsam din ce în ce mai tare cu piciorul pe acceleraţie, în timp ce ţineam maşina drept pe şosea. Când a trebuit să virăm spre casa lui Joe, am întors de volan. Ceea ce nu ştiusem era că, de obicei, trebuie să încetineşti înainte să iei un viraj strâns.

— Frâna, apasă frâna! a ţipat Joe, în timp ce se întindea să apuce de volan. Virează! Încetineşte! Vrei să ne omori?

Roţile au scârţâit, încercând să rămână pe asfalt în timp ce luam curba. Încă mă mai mişcam când la stânga, când la dreapta, încercând să redresez

maşina, când ne-am oprit brusc pe aleea din faţa casei lui Joe. Eram amândoi uşuraţi că supravieţuiserăm unei astfel de aventuri.

John şi-a pus în minte să mă facă să râd tot timpul. Dintre toate ghiduşiile lui, cel mai mult îmi plăcea când jongla cu ouă. De îndată ce pornea spre frigider cu privirea aceea piezişă şi amuzantă, ştiam ce o să urmeze, ca şi mama.

— John, îl avertiza mama, să nu îndrăzneşti!

Ştiam cu toţii că nu poate fi oprit. Îi plăcea s-o necăjească pe mama la fel de mult cât îi plăcea să mă facă pe mine să mor de râs. Stăteam şi priveam, aşezată lângă blatul de lucru din bucătărie, cu privirea înceţoşată de lacrimi de râs, cum jonglează cu două ouă cu o mână, iar pe cealaltă o ţine întinsă în faţă ca s-o oprească pe mama, care încerca să-şi apere podeaua proaspăt spălată.

— Mamă, lasă-l în pace, am rugat-o. O să-l faci să scape ouăle.

Ştiind că era o cauză pierdută, mama s-a dat deoparte cu un zâmbet strâmb. În adâncul ei, se bucura la fel de mult ca mine de ghiduşiile lui John. Fără să mai fie incomodat de mama, John a adăugat mai multe ouă şi a început să jongleze cu două mâini, în timp ce se strâmba şi spunea glume. Rareori i se întâmpla să scape câte un ou şi, dacă o făcea, nu ne deranja să curăţăm, râzând în continuare de faţa mamei când John se apropia de uşa frigiderului.

În noiembrie 1993, mama a dorit s-o însoţesc într-o călătorie de afaceri în Japonia.

— Japonia va fi mereu acolo, i-am spus. Însă aceasta e ultima mea şansă să joc într-un turneu de baschet cu echipa mea. Domnul Roecker spune că avem şanse să câştigăm, aşa că n-am de gând să-l ratez.

Încă de când mama mă anunţase că o să ne mutăm la Alpena, mă chinuiam să găsesc o

modalitate de scăpare. Nu ştiam încă, dar turneul de baschet avea să-mi rezolve problema.

Salem făcea parte din SLEW (Sinodul Luteran Evanghelic din Wisconsin) şi mai multe echipe de baschet ale şcolilor elementare din cadrul SLEW veniseră la Seminarul Luteran din Michigan (SLM), în Saginaw, pentru a lua parte la campionat. SLM nu era un seminar în sensul obişnuit al cuvântului. Era liceul sinodului nostru – o şcoală cu internat ale cărei cursuri aveau nivelul pregătitor pentru colegiu şi care-şi propunea să-i pregătească pe tineri pentru o carieră preoţească.

Domnul Roecker, antrenorul nostru, fusese profesorul meu în clasa a şaptea. Avea darul de a le insufla elevilor săi dorinţa de a învăţa. El m-a motivat să practic baschetul. Nu eram o mare sportivă, dar îmi plăcea să fac parte din echipa domnului Roecker.

Am câştigat campionatul, iar mama, ca de multe ori în viaţa mea, a sărbătorit evenimentul cu mine de la distanţă. Oriunde s-ar fi aflat prin lume, era la curent cu toate amănuntele din viaţa mea. În ciuda programului încărcat şi a diferenţelor de fus orar, găsea o cale să mă sune în fiecare zi şi, pe lângă telefoane, reuşea să-mi trimită chiar şi câteva cuvinte scrise ca să-mi arate că-i pasă. Din Japonia mi-a trimis o carte poştală ilustrată cu două femei tinere îmbrăcate în haine tradiţionale japoneze, care iau ceaiul într-o grădină, sub o umbrelă roşie.

11–12–93

Dragă Mahtob,

Am văzut multe fetiţe în chimonouri machiate pentru o zi specială. Foarte frumos.

FELICITĂRI pentru campionat.

Mi-e dor de tine, te iubesc, ne vedem curând.

Cu dragoste,

Mama.

La şcoală, în săptămâna următoare, domnul Roecker m-a felicitat pentru treaba bună din timpul campionatului.

— Te-ai gândit să mergi la SLM? Cred că ai şanse să intri în echipa lor de baschet.

— Chiar credeţi?

— Sigur. Şi vrei să te faci profesoară, nu-i aşa?

— Asta mi-am dorit dintotdeauna, încă din clasa întâi.

— Atunci ar trebui să te gândeşti serios la SLM. Cred că ţi s-ar potrivi de minune.

— Mama n-o să mă lase în ruptul capului. O să spună că sunt prea bolnavă sau că e prea periculos pentru mine să fiu singură dacă apare tata.

— Ei bine, gândeşte-te. Dacă vrei, pot să discut cu mama ta. Poate găsim o soluţie.

Şi chiar că m-am gândit. Doar la asta m-am gândit zile în şir şi, cu cât mă gândeam mai mult, cu atât eram mai sigură că domnul Roecker îmi oferise soluţia perfectă.

Mutarea părea să fie inevitabilă. Mama continua să insiste că, la sfârşitul clasei a opta, o să mergem să locuim în Alpena. Dacă tot trebuia să mă mut, de ce să n-o fac aşa cum voiam eu? Dacă mergeam la SLM, aveam să locuiesc în cămin, iar mama putea să locuiască unde voia. Exact asta i-am spus când m-a sunat din Japonia.

— O să merg la SLM.

— Ce-ai spus? a întrebat ea, nevenindu-i să creadă. Dar tu nu vrei să mergi la SLM.

— Ba da.

— Dar va trebui să stai în cămin. Tu nu vrei să stai la cămin.

— Ba da.

— Va trebui să împarţi camera cu o persoană necunoscută, iar baia este pentru toate fetele de la etajul respectiv.

— Deja m-am hotărât. Domnul Roecker spune că ar trebui să încerc la baschet. Crede că pot să

prind echipa.

Mama era destul de înţeleaptă să nu mă refuze pe moment, aşa că mi-a spus că o să vorbim despre asta când se întoarce.

Până s-a întors ea, discursul meu era pregătit şi îi atrăsesem de partea mea, pe lângă domnul Roecker, şi pe pastorul meu şi pe directorul şcolii. Fără tragere de inimă, mama s-a declarat de acord să merg la SLM – *dacă* sănătatea îmi permitea. Mi-am propus să mă însănătoşesc până atunci.

Capitolul 19

Am făcut tot ce-am putut să continui să duc o viaţă normală, dar, în ciuda tuturor eforturilor noastre, până la Crăciun lupusul îmi afectase rinichii. Luptam cu boala de puţin mai mult de un an şi încercasem practic toate tratamentele existente, însă continuam să pierd teren rapid. Arătam ca o roşie uriaşă din cauza dozelor masive de steroizi. Burta îmi era umflată şi mă durea. Mă dureau încheieturile. Îmi cădea părul. Aveam migrene îngrozitoare. Pielea mea trecea de la mâncărimi insuportabile la înţepături cumplite şi senzaţii de arsură. În clipa în care razele soarelui îmi atingeau trupul, mă simţeam de parcă eram înţepată cu sute de ace încinse în foc. Chiar şi cinci minute petrecute afară erau de ajuns ca orice petic de piele expusă la soare să se umple de băşici; apoi pielea mi se jupuia în straturi groase şi începea să supureze. Stăteam sub duş câte o oră sau mai mult, lăsând apa călduţă să-mi calmeze pielea iritată. Dar, în cele din urmă, trebuia să ies şi durerea îngrozitoare reîncepea imediat ce mă atingea prosopul. Singura alinare era somnul. Aşa că dormeam.

Când am ajuns la jumătatea clasei a opta, mă simţeam prea rău să mai ajung la toate orele, iar în unele zile dormeam tot timpul. Mama mă trezea o dată la patru ore ca să mai iau pastile şi o gură de lapte. Combinaţia de lapte cu senzaţia cleioasă şi caldă din gură îmi întorcea stomacul pe dos. Aş fi preferat să-mi dea apă, dar mama insista că am nevoie de hrană. În acea perioadă luam douăzeci şi şase de pastile pe zi. Le ştiam pe toate: cum se scrie numele, dozele, orele la care trebuie luate şi la ce foloseau. Le cunoşteam şi multele efecte adverse, ce medicamente trebuia să iau ca să le neutralizez şi care dintre ele necesitau regim alimentar.

Chiar dacă şcoala era mai mult decât putea duce corpul meu, profesorii s-au asigurat că nu rămân în urmă cu lecţiile şi cu pregătirea pentru catehism. Uneori reuşeam să merg la şcoală câte o săptămână întreagă. Dar, cel mai adesea, mergeam mai rar. Cu cât mă forţam mai tare, cu atât îmi era mai greu să-mi revin după efort, dar, mulţumită eforturilor profesorilor, am reuşit să absolv şcoala Salem şi – mai important – să particip la ceremonia de confirmare împreună cu clasa mea.

În religia noastră, confirmarea e o ceremonie care urmează o serie de instrucţiuni foarte precise cerute de religia creştină. Este momentul când cei care au fost botezaţi când erau prunci sau copii îşi „confirmă” înţelegerea şi îşi proclamă hotărârea de a trăi ca discipoli ai lui Hristos. Instrucţia era condusă minuţios de către un pastor al bisericii noastre.

Cinstit şi integru, pastorul Mueller este unul dintre oamenii cei mai înţelepţi şi blânzi pe care i-am cunoscut vreodată. Lumea ar fi mult mai bună dacă fiecare copil ar avea şansa să crească sub îndrumarea şi sfatul unui asemenea om. Dintre toate locurile unde ne-ar fi putut duce Dumnezeu, voi fi veşnic recunoscătoare că a găsit de cuviinţă să ne lase pe mine şi pe mama în grija pastorului Mueller. Îşi cunoştea toţi elevii foarte bine şi, după multă cugetare şi rugăciune, a selectat câte un pasaj pentru confirmare pentru fiecare dintre noi.

Cu opt ani înainte, pastorul Mueller o îndrumase şi pe mama în studiul Bibliei şi, când a venit vremea să fie confirmată ca membru al bisericii noastre, îi dăduse versetul: „Dacă Dumnezeu este pentru noi, cine va fi împotriva noastră?” (Romani 8:31). Ori de câte ori pasajul ei era citit în biserică, mama mă înghiontea zâmbind şi îmi amintea că acela fusese pasajul ei de la confirmare.

Pentru mine, a ales un pasaj din Efeseni, 2:8–9: „Căci prin har aţi fost mântuiţi, prin credinţă – şi aceasta nu vine de la voi, ci este darul lui

Dumnezeu – nu prin fapte, ca să nu se laude nimeni”.

Versetul mi se potrivea din atât de multe motive. Dumnezeu mă salvase de tatăl meu. Mă salvase de războiul dintre Iran şi Irak. În timpul evadării, doar Dumnezeu avusese grijă să ajungem acasă tefere. Prin botez, mă mântuise de păcate. Şi, dacă aveam să mă vindec sau lupusul avea să-mi ia viaţa, aveam să fiu de-a pururi mântuită graţie harului lui Dumnezeu.

După ceremonia de confirmare, am stat în subsolul bisericii şi am plâns neconsolată. De când mă întorsesem din Iran, Salem fusese o constantă în viaţa mea. Profesorii mă călăuziseră în momente grele şi, în timpul acesta, mă învăţaseră să iubesc şi să iert. Ruperea legăturilor cu şcoala şi colegii mă făcea să mă simt pierdută şi dezorientată.

Pentru mine a fost o perioadă foarte urâtă. Dar, ca de obicei, familia s-a adunat în jurul meu, făcând tot ce-i stătea în putinţă să-mi redea buna dispoziţie. În timp ce John mă făcea să râd, Joe şi familia lui veneau în vizită tot mai des.

Soţia lui Joe, Peggy, avea un fiu pe nume TJ din prima căsătorie, iar Joe şi Peggy aveau împreună un fiu pe nume Brandon. De când s-a născut, eu şi Brandon am avut o legătură strânsă. Când era acasă la „bunica Betty”, nu spunea decât „Mah-Bob” în sus şi „Mah-Bob” în jos.

Lui Brandon îi era greu să înţeleagă de ce, de la o vreme, dormeam tot timpul când venea în vizită. Mă târam din pat pe canapea, dar nici acolo nu aveam putere să ţin ochii deschişi. Brandon venea în vârful picioarelor lângă mine şi-şi punea mânuţa pe faţa mea.

— Mah-Bob, îmi şoptea. Mah-Bob, nu somn.

Voiam să sar de pe canapea şi să mă joc cu el, dar trupul mi-era prea greu de oboseală. Nu puteam nici să deschid ochii sau să schiţez un zâmbet.

— Mah-Bob, insista el, bătându-mă cu palma pe obraz. Nu somn.

Îi auzeam vocea, dar parcă venea de la kilometri depărtare. Mă durea sufletul. Mă tot implora să mă trezesc până când mama venea şi-l dădea afară, spunând:

— Şşşt, Mahtob e obosită. Trebuie s-o lăsăm să doarmă acum.

Chiar şi când era scos din cameră, continua să implore:

— Mah-Bob, nu somn!

Pierdeam lupta cu boala. Mama încerca să mă protejeze de realitatea aceasta, dar eu o simţeam. Întâi mi-a cedat trupul, apoi voinţa de-a trăi. Acceptasem faptul că eram pe moarte. De fapt, eram prea epuizată să-mi mai pese.

În cele din urmă, doctoriţa Beals a declarat că nu mai aveam nimic de pierdut. Starea mea nu făcea decât să se înrăutăţească. Nimic nu părea să oprească evoluţia bolii. Dacă aveam de gând să încercăm tratamentul experimental, cu DSG, al doctorului Franke, acum era momentul. Mama a făcut imediat pregătirile necesare ca să plecăm în Germania.

Călătoria până la München a fost epuizantă. Când eu şi mama ne-am întâlnit cu doctorul Franke, corpul meu abia mai avea putere să-mi susţină capul. Eram în holul luxos al hotelului Vier Jahreszeiten, înconjuraţi de vitralii, lemn închis la culoare şi marmură. Prea slăbită să-mi pot trage scaunul masiv până la masă, m-am aşezat pe marginea lui şi, peste măsură de obosită, m-am aplecat înainte să-mi sprijin capul pe lemnul răcoros. Ştiam că nu e politicos, dar eram atât de istovită că nu m-am putut abţine.

Doctorul Franke nu era aşa cum mă aşteptasem. Părea un personaj negativ dintr-un film Disney, cu degetele lui lungi şi noduroase care se strângeau pe măciulia unui baston cioturos din lemn. Ochii îi

erau adânciţi în orbite, arătând ca nişte găuri negre pe pielea lui ca creta. Doar un colţ al cămăşii reuşea să-i rămână în pantaloni. Avea un aspect răvăşit, de savant nebun, în cel mai pur înţeles al cuvântului.

Se mişca spasmodic şi ducea o luptă continuă cu părul în dezordine, care-i aluneca pe ochi. Când nu şi-l dădea la o parte, neobosit, cu palma, îşi pocnea în chip grotesc încheieturile mâinilor. Le întorcea pe jumătate în jos, apoi le mişca repede în sus şi… *trosc.* Tot corpul îi scârţâia, iar eu mă întrebam dacă nu cumva e un efect secundar al tratamentului. Promisese că nu vor apărea efecte adverse, dar nu părea să-şi dea seama că scârţâie. Oare avea să mi se întâmple şi mie la fel?

Doctorul Franke venise însoţit de partenerul său de afaceri, doctorul Regensberger, care purta jeanşi, cizme de motociclist şi o jachetă neagră din piele. Am aflat că e înnebunit după motociclete şi are o adevărată pasiune pentru Route 66.

Anja venise să mă sprijine moral. Nu era nevoie să traducă nimic, fiindcă toată lumea de la masă vorbea perfect engleza.

Doctorul Franke, surprins de stadiul avansat al bolii mele şi temându-se că deja mă afectase prea mult, nu dorea să mă trateze. După rugăminţile mamei şi ale Anjei a capitulat, dar nu înainte să ne trezească la realitate. Ne-a spus să nu ne facem mari speranţe – să nu ne facem deloc speranţe.

A doua zi dimineaţă, mama, eu şi Anja ne-am prezentat la clinica mică şi sterilă a doctorului Franke. Mă simţeam precum Bucle Aurii în braţele Tatălui Urs pe scaunul imens, îmbrăcat în vinilin. New Kids on the Block îmi cântau „step by step, oh, baby” în urechi, mulţumită noului meu walkman, iar în braţe aveam ultima ediţie a cărţii *Babysitters-Club,* încă nedeschisă. Braţul drept era întins pe suportul scaunului, iar acul pentru perfuzie dispărea în vena cea mai mare de la articulaţia cotului. Până şi cea mai bună venă a

mea era într-o stare jalnică din cauza bolii. Asistenta fusese nevoită să folosească un microperfuzor, un ac micuţ în formă de fluture, pe care-l cunoşteam deja bine.

Era o zi caldă, iar eu şi mama priveam cu uimire cum copiii de la o grădiniţă alăturată se dezbracă complet şi încep să se stropească într-o piscină pentru copii. O femeie stropea cu un furtun, ţinând degetul apăsat pe capătul acestuia, ca să formeze un evantai de curcubeie, pe sub care micuţii treceau în fugă. Aşa ceva n-ar fi niciodată permis într-o grădiniţă din America. Îngrijorată, mama i-a atras Anjei atenţia asupra scenei.

— Şi ce dacă? a întrebat Anja. Uită-te la ei. Se distrează.

Joaca copiilor era binevenită, fiindcă ne distrăgea atenţia de la încordarea cu care aşteptam să vedem ce efect va avea tratamentul. Ştiind cât de jucăuşă era Anja, mă mir că n-a ieşit în fugă să li se alăture.

După vreo trei sferturi de oră de la începerea tratamentului, un grup de angajaţi ai clinicii a venit lângă mine. Asistenta, recepţionera şi cei doi doctori mi-au examinat faţa, apoi s-au adunat, şoptind ceva în germană. Nu-mi dădeam seama dacă e un semn rău sau unul groaznic. Mi-am cercetat în tăcere corpul şi n-am simţit nimic neobişnuit. Amintindu-mi de cartea pe care o aveam în braţe şi bucurându-mă să mă pot gândi la altceva, am deschis-o şi am început să citesc. Îmi era greu să mă concentrez, căci cei de la clinică veneau întruna să mă întrebe cum mă simt. De fiecare dată, îmi examinau cu atenţie faţa şi, de fiecare dată, părea să le fie tot mai greu să-şi stăpânească expresia de surpriză.

Mama a avut, în cele din urmă, curajul să rostească ceea ce gândea toată lumea:

— Priviţi-i pielea, a exclamat, nevenindu-i să creadă. Erupţia dispare. Odată spartă gheaţa, întreaga echipă şi-a exprimat deschis bucuria.

După ce ultima picătură a perfuziei mi-a pătruns în venă, la o oră şi jumătate de când începuse tratamentul, mă simţeam ca nouă, pentru prima dată vie după luni întregi. Voiam să ies să mă plimb, dar doctorul Franke ne-a avertizat repede.

— Ar trebui să mergeţi înapoi la hotel, i-a spus mamei. O să fie obosită, aşa că lăsaţi-o să se odihnească.

Dar nu eram obosită. Debordam de energie şi nu aveam de gând să las acea zi frumoasă să treacă pe lângă mine.

— Hai să facem măcar o plimbare scurtă, am rugat-o pe mama. Dacă e prea greu pentru mine, o să-ţi spun.

A cedat, fără tragere de inimă. Anja ne-a condus. Am trecut pe lângă Hofbräuhaus şi am luat-o spre piaţa din centrul oraşului, plin cu mese ale cafenelelor în aer liber şi turişti. Am văzut un *glockenspiel* şi librăria uriaşă unde se vindeau cărţi în limba engleză. La fiecare câţiva paşi, mă întrebau:

— Nu ai obosit? Nu vrei să te aşezi, să te odihneşti?

— Nu, le strigam peste umăr, zâmbind. Să mergem.

În curând, ele au obosit şi au rămas în urmă.

Mă simţeam ca şi cum aş fi văzut lumea pentru prima dată. Eram vrăjită de străduţele înguste şi pitoreşti, străjuite de clădiri construite în diverse stiluri arhitectonice, înghesuite unele în altele. Nu existau grădini şi totuşi peste tot erau flori. Pentru prima dată, am observat scripeţii prinşi deasupra ferestrelor de la etajele superioare.

— Anja, la ce folosesc ăia? am întrebat, arătând cu degetul.

— Aceste clădiri sunt vechi. Scările sunt prea înguste, aşa că se folosesc scripeţii pentru a ridica mobilele pe fereastră.

Am dat colţul, iar Anja s-a oprit brusc. În ochi i se citea tristeţea.

— Acest loc are o semnificaţie specială, a spus ea, arătând o piaţă pustie. Aici le-a declarat Hitler război evreilor.

S-a cutremurat când a rostit numele lui Hitler. Aceea a fost singura dată când a pomenit de Hitler sau de război de faţă cu mine.

Cu totul, trebuia să urmez tratamentul intravenos timp de patru zile, să fac trei zile pauză, apoi să-l reiau pentru alte patru zile. Recuperarea mea uimitoare a continuat. Odată cu fiecare etapă a tratamentului îmi era teamă de o recidivă, dar am avut parte de o remisie continuă. După cele două săptămâni, nu mai luam niciun medicament cu excepţia steroizilor, dar şi dozajul acestora începuse să fie redus.

Speram că va fi bine, dar, când ne-am întors în Michigan la doctoriţa Beals, eram pregătită pentru ce e mai rău. Era oare posibil să nu fie altceva decât un extraordinar efect placebo? Speraserăm atât de tare ca acest tratament să funcţioneze, încât reuşisem să-mi păcălesc corpul că se întâmplă chiar aşa? Aveam să mă trezesc din nou a doua zi şi să-mi dau seama că n-am putere nici să mă ridic din pat?

Doctoriţa Beals, fiind un adevărat om de ştiinţă, se folosea de raţiune ca să-şi domolească speranţa, aşa că a cerut o serie de analize de laborator amănunţite. Am stat şi am aşteptat, iar rugăciunile ne-au fost ascultate: boala mea era sub control. Nu era în remisie, dar, în doar două săptămâni, fusesem smulsă din ghearele morţii.

Capitolul 20

Ca prin minune, până în august 1994 starea mea de sănătate s-a îmbunătăţit atât de mult, încât puteam să merg nu doar la şcoală, ci şi la internat. Aveam paisprezece ani şi eram îngrozită când m-am mutat în căminul Şcolii Luterane din Michigan. Această mutare fusese alegerea mea, dar nu eram tocmai încântată de ea.

Mama m-a dus cu maşina la noua mea casă într-o duminică după-amiază. Viaţa mea la Şcoala Luterană din Michigan a început aşa cum avea să înceapă şi să se sfârşească fiecare zi – cu o slujbă religioasă. Când pastorul a anunţat imnul de încheiere, am aruncat o privire în dosar şi am văzut că, după ce terminam de cântat, elevii urmau să se întâlnească cu consilierii lor, iar părinţii să plece acasă. Mi s-a pus un nod în gât. Nu voiam să plece mama. Mă răzgândisem. Poate că nu era aşa de rău să mă mut în Alpena.

Mai devreme, în dimineaţa aceea, când fuseserăm la slujba de la Salem, pastorul Mueller anunţase că doamna Hatzung murise. Lupta ei cu cancerul mamar luase sfârşit. Fusese chemată acasă, alături de Mântuitor – o adevărată binecuvântare pentru ea, dar o pierdere uriaşă pentru cei ce-o iubeau. Nu-mi venea să cred că nu mai era.

Doamna Hatzung nu doar mă învăţase; mă hrănise pur şi simplu. Iubirea, bunătatea şi blândeţea ei mă ajutaseră să mă simt în siguranţă atunci când mama nu era lângă mine, după ce fugiserăm din Iran. Doamna Hatzung mă ajutase să dărâm zidul pe care mi-l construisem în jurul inimii. Mi-l dăduse înapoi până şi pe Domnul Iepurilă. Ştiind cât de mult îmi lipsea, o pusese pe fiica ei să-l reproducă după o fotografie pe prietenul meu verde, înalt şi slăbănog. Noul Domn Iepurilă era la fel de bun ca cel dinainte şi, mai

mult, în lipsa lui câştigasem un izvor de siguranţă chiar mai bun şi care nu-mi putea fi luat vreodată – cuvântul Domnului.

Cu siguranţă nu a fost o simplă coincidenţă că am ajuns în grija doamnei Hatzung. Dumnezeu mi-a scos întotdeauna în cale exact persoana potrivită atunci când am avut nevoie.

Capela s-a umplut de muzica imnului 332: „Mergeţi, fiii mei, fiţi binecuvântaţi". Lacrimile mi se scurgeau în linişte pe obraji, iar imnul binecunoscut căpăta semnificaţii noi. Nu voiam să „merg". Voiam să mă agăţ – de doamna Hatzung, de Salem şi, mai mult decât de toate, de mama, care stătea alături şi plângea şi mai tare decât mine. Mă simţeam vinovată pentru lacrimile ei şi nici nu puteam s-o privesc în ochi.

Chiar şi când am îmbrăţişat-o pe mama de rămas-bun după slujbă, niciuna dintre noi nu era în stare să scoată o vorbă. M-am întors repede cu spatele şi am lăsat-o singură în mijlocul mulţimii de străini. Mă durea sufletul. Eram o echipă. Îmi dovedise, dincolo de orice îndoială, că nu mă va părăsi niciodată. Cum puteam eu s-o părăsesc pe ea?

Sentimentul de vinovăţie şi tristeţea au fost cu atât mai adânci când am aflat ce s-a întâmplat mai târziu, în după-amiaza aceea. O pereche de părinţi plini de compasiune au invitat-o pe mama la o cafea. Cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, ea a clătinat din cap şi a plecat. După câţiva kilometri, s-a oprit în parcarea unui magazin, unde a rămas în maşină şi a plâns în hohote. Cât era acolo, a început să aibă dureri cumplite de stomac, pe care le-a pus pe seama supărării. Dar durerile n-au dispărut şi, până seara, a fost internată la Spitalul Municipal Carson. Analizele au arătat că avea probleme de sănătate serioase. A fost transferată la un spital mai mare, unde au programat-o la o operaţie de urgenţă.

Promisesem că, dacă mi se face dor de casă cât sunt la SLM, mă voi întoarce. În condiţii normale, mândria m-ar fi împiedicat să recunosc o asemenea slăbiciune, dar muream de dor. Plângeam în fiecare zi şi n-aş fi stat pe gânduri să mă întorc acasă dacă s-ar fi putut. Dar boala mamei făcea acest lucru imposibil. Era internată într-un spital aflat la ore întregi distanţă, luptându-se să rămână în viaţă. Suferise o operaţie importantă şi era sedată permanent. A rămas internată săptămâni în şir, prin urmare a trebuit să rămân la şcoală.

În fiecare zi a semestrului, am dus dorul intimităţii căminului. În mai toate serile am plâns până am adormit şi, până la Ziua Recunoştinţei, când mama îşi revenise suficient încât să poată veni să mă ia de la şcoală, eram convinsă că n-o să mă mai întorc. După ce am cugetat îndelung, am hotărât să mă întorc, dar numai ca să închei semestrul – atât.

În mod extraordinar, următoarele săptămâni m-au făcut să mă răzgândesc. Până la Crăciun îmi doream din suflet să rămân la SLM.

Faptul că am fost binecuvântată cu două colege de cameră aşa de prietenoase m-a ajutat mult. Eram în continuare foarte timidă, dar colegele mele m-au ajutat să-mi lărgesc constant cercul de prieteni. Am ajuns să ador viaţa la cămin şi nu mă deranja nici măcar să împart baia cu toate fetele de la acelaşi etaj. Şi, spre surprinderea noastră, noua mea independenţă m-a ajutat să repar fisura care apăruse în relaţia mea cu mama, când anunţase că ne vom muta în Alpena. Când eram împreună, ne bucuram de acele momente.

Toată lumea de la SLM îmi cunoştea trecutul, dar acesta nu părea să deranjeze pe nimeni. Ceea ce totuşi nu cunoşteau era numele pe care-l folosisem în şcoala primară, Amanda Smith.

La ceremonia de confirmare, îmi reluasem oficial numele primit la naştere. Tata nu dăduse niciun semn de multă vreme, iar eu începeam o etapă nouă în viaţă. Voiam să merg mai departe folosindu-mi identitatea reală, dar mi-a luat ceva timp să mă obişnuiesc. Noii mei colegi şi profesori mă cunoşteau doar drept Mahtob – sau Maht, cum au început să-mi spună prietenii. Problema e că, uneori, încă mă consideram Mandy.

Cu doar câteva zile după începerea cursurilor, le scrisesem scrisori colegilor din şcoala elementară, dar uitasem să pun timbrele. Toţi elevii SLM au fost anunţaţi că fuseseră găsite câteva scrisori netimbrate în cutie în dimineaţa aceea, iar numele expeditorului era Amanda Smith. Enigma era că în şcoală nu era înscrisă nicio Amanda Smith.

— Ar putea expeditorul scrisorilor să treacă pe la birou şi să plătească timbrele?

Copleşită de ruşine, m-am îndreptat spre birou.

Prin clasa a zecea, deja îmi purtam numele cu mai multă graţie, chiar dacă, din când în când, reveneam la vechile obiceiuri. Într-o zi am răspuns la un anunţ pentru Amanda Smith, dar era vorba de o fată care trebuia să înceapă primul an de şcoală chiar atunci. Altă dată, colega mea de cameră a luat Biblia care stătea deasupra unui teanc de cărţi şi m-a întrebat:

— Maht, ce caută la noi Biblia Amandei Smith?

Era Biblia mea, desigur – cea pe care o folosisem în toţi anii de şcoală elementară. Cotorul era rupt şi lipit cu scoci, coperta era uzată, iar paginile se murdăriseră pe margini după atâţia ani de studiu. Textul era presărat cu sublinierile mele, marginile erau decorate de notiţe şi se deschidea cu uşurinţă la pasajele pe care le citisem cel mai des. Această carte, plină cu lecţiile care-mi şlefuiseră caracterul, mă ajutase să mă simt în siguranţă după evadare. Dacă deschideai prima copertă, vedeai scris de mama, cu litere neobişnuit de mărunte, „Mandy Smith”.

Vara lui 1996 a strâns întreaga lume la Atlanta, Georgia, pentru sărbătorirea centenarului Jocurilor Olimpice. Eu şi mama am răspuns invitaţiei unei membre a parlamentului belgian, pe nume Anne-Marie Lizin. Doamna Lizin era membru activ al unei organizaţii ce lupta pentru drepturile femeilor, Atlanta Plus, care acum protesta împotriva excluderii femeilor musulmane de la Jocurile Olimpice. Primul stat pe lista celor ce se făceau vinovate de acest lucru era Iranul, care le interzisese femeilor să ia parte la orice probă care nu le permitea să rămână acoperite cu totul de vălul islamic. Atlanta Plus cerea ca orice stat care nu le permitea femeilor să participe la fel de liber ca bărbaţii să fie exclus complet de la Jocurile Olimpice.

Eu şi mama nu suntem împotriva musulmanilor sau Iranului. Însă suntem pentru libertate, aşa că am acceptat invitaţia. În Atlanta, ne-am unit forţele cu femei importante din Belgia, Franţa, Germania, Suedia şi alte ţări. Am mărşăluit pe străzi îmbrăcate în tricouri identice, purtând pancarte şi scandând sloganuri feministe. Eu făcusem fotografii în timpul marşului, dar când a venit poliţia, am lăsat aparatul de fotografiat din mână. Anne-Marie Lizin m-a încurajat să continui cu pozele.

— Eşti cea mai tânără de aici, a argumentat ea. Poliţia n-o să-ţi facă probleme. Poţi să fii fotograful nostru oficial.

După ce trăisem într-o societate unde exprimarea liberă a ideilor era interzisă, mi s-a părut palpitant să-mi exercit dreptul la cuvânt atât de făţiş. Am continuat să mărşăluim, să scandăm şi să fluturăm pancartele – iar eu am făcut fotografii – în timp ce poliţia privea. Pentru mine, a fost un exemplu de democraţie la superlativ.

A fost organizată o întâlnire cu preşedintele Comitetului Olimpic Internaţional. Când i-am fost

prezentată, mi-a luat cu blândeţe mâna într-ale sale şi mi-a spus:

— Ei bine, e o adevărată plăcere s-o cunosc pe cea mai renumită fiică din lume.

Ce idee stranie! Întreaga experienţă mi s-a părut absurdă, într-un mod minunat. Era deja destul că participasem la un marş de protest la doar şaisprezece ani, iar faptul că lucrul acesta se întâmplase la cererea unui reprezentat oficial dintr-un guvern european nu făcea decât să contribuie şi mai mult la unicitatea evenimentului. Dar să mi se mai spună şi „cea mai renumită fiică din lume" de către preşedintele Comitetului Olimpic mi se părea de-a dreptul fantastic. În cea mai mare parte a timpului, viaţa mea era atât de obişnuită, apoi apăreau momente ca acesta.

După tratamentul cu DGS, boala mea a rămas în continuare sub control, cu ajutorul perfuziilor periodice. O dată la câteva luni, eu şi mama mergeam cu avionul la München pentru încă o şedinţă de tratament de zece zile. Profesorii mă ajutau să recuperez lecţiile pierdute cât timp eram plecată, la fel şi prietenii. Cu toate acestea, îmi părea rău să mă despart de şcoală imediat după începerea clasei a unsprezecea.

Începutul de an şcolar era întotdeauna un moment emoţionant. Îmi plăcea nespus să mă revăd cu prietenii de care-mi fusese dor toată vara şi să ne amenajăm camera din cămin. Atunci trebuiau luate toate hotărârile importante: unde să punem afişele pe pereţi şi cum să aşezăm mobilierul astfel încât să facem camera cât mai primitoare. Apoi, după ce intram în rutină, urmau emoţiile evenimentelor din Săptămâna Revenirii. Se alegea o temă, se planificau activităţile artistice şi se alegea comitetul de primire. Simţeam că mi se fură ceva fiindcă trebuia să petrec acele clipe într-o clinică, în Germania.

În seara revenirii la şcoală, prietenii mă aşteptau privind de la ferestre. Colega mea de cameră a luat-o la fugă pe scări să-mi ureze bun-venit înapoi şi să mă ajute să car bagajele. Glasurile noastre voioase umpleau casa scării pe când ne grăbeam să ne povestim tot ce se întâmplase în două săptămâni înainte să terminăm de urcat cele patru rânduri de trepte. Când am ajuns la etajul nostru ea a deschis uşa şi am păşit în holul unde se adunaseră toţi prietenii. Când m-au văzut, au strigat la unison: „Felicitări, Maht!”. M-au copleşit cu îmbrăţişări şi râsete. Deasupra capetelor lor se întindea o pancartă pe care scria: „Maht, felicitări pentru rep. ’98!”.

Cât fusesem plecată, colegele mele de cameră duseseră o campanie ca să fiu aleasă reprezentant al comitetului de primire. Ameţisem de emoţie. Cum era posibil? Colegii mei chiar votaseră pentru mine – pentru fata tăcută care merge în fugă prin şcoală, cu ochii pe ceas, sperând că e invizibilă? Când gândurile mi s-au limpezit, m-am simţit spăsită şi exaltată.

Aproape imediat, a urmat întrebarea:

— Cine te va conduce pe terenul de fotbal?

De obicei, tatăl reprezentantei îşi lua fiica de braţ şi o conducea mândru pe teren, pentru marele meci care marca întoarcerea la şcoală. Cu siguranţă, pentru mine acest lucru nu era posibil.

Prietenele mele mi i-au oferit cu generozitate pe taţii lor ca să-l înlocuiască pe al meu. Dar, pentru mine, nu era nicio îndoială legată de cine avea să mă conducă. Mama era părintele meu universal şi ea avea s-o facă. Au continuat să-mi adreseze întrebarea şi, când aceasta a venit chiar din partea decanului, mi-am dat seama că ar putea să fie o problemă. Aşa că am mers la preşedintele şcolii.

M-a primit cu un zâmbet cald şi m-a felicitat.

— Aşa, a spus vesel. Ce te frământă?

— Aş vrea să vorbesc cu dumneavoastră despre serbarea Revenirii. Toată lumea mă întreabă cine o

să mă conducă pe teren.

M-a întrerupt înainte să-mi termin discursul exersat.

— Mama ta, desigur, a spus cu un zâmbet vesel.

— Aha, bine, da, m-am bâlbâit eu, răsuflând uşurată.

— O să ne bucurăm s-o vedem. Sigur e cu adevărat fericită că ai fost aleasă să reprezinţi clasa voastră.

— Da, aşa este. Mulţumesc.

Am ieşit din birou în pas săltăreţ. Nu trebuia s-o dezamăgesc pe mama.

În seara serbării, eu şi mama stăteam ţinându-ne de braţ, în spatele tribunelor, aşteptând să fim prezentate. Purtam o rochie fără mâneci, verde-smarald, şi un şal asortat. Când ne-a venit rândul, am ieşit pe teren şi ne-am întors cu faţa la tribune. Am fost întâmpinate cu aplauze frenetice: „unu-nouă-nouă-opt – suntem promoţia ’98. Iu-huuu!” „Te iubim, Maht!” „Şi pe doamna Mahmoody”, a adăugat cineva. Stăteam acolo, braţ la braţ cu mama, şi priveam cea mai minunată privelişte – familia mea de la SLM.

Nu puteam să mă gândesc decât la versetul *Şi paharul meu este plin de dă peste el.* În clipa aceea, inima-mi plesnea de recunoştinţă pentru trecutul meu zbuciumat. Dacă tata nu s-ar fi purtat atât de rău, n-aş fi ajuns niciodată la Salem. Dacă nu ajungeam la Salem, n-aş fi auzit de SLM. Dacă mama n-ar fi vrut să ne mutăm în Alpena, iar eu nu m-aş fi încăpăţânat să rămân pe loc, n-aş fi avut curajul să trec la fapte. Acel moment fantastic şi minunat era încununarea unei vieţi întregi de decizii luate în momente dificile. În acel moment, nu simţeam altceva decât recunoştinţă.

Aceeaşi recunoştinţă le-a atras atenţia şi unor producători de filme documentare din Germania. După ce au aflat despre lupta mea cu lupusul şi despre tratamentul experimental care-mi salvase

viaţa, au venit să filmeze un material despre mine. Ce i-a făcut curioşi în primul rând a fost ceea ce au numit atitudinea mea optimistă în faţa unui obstacol care părea copleşitor.

Producătorii s-au gândit că povestea mea merită spusă, că alţi adolescenţi aveau nevoie de un astfel de exemplu pozitiv. Dar eu nu mă consideram un model şi nici nu mă vedeam neobişnuită în vreun fel. Pur şi simplu făceam faţă bolii aşa cum făcusem faţă şi cruzimii tatălui meu – descoperind partea bună a lucrurilor şi crezând cu tărie că Dumnezeu are un plan mai mare decât puteam să văd eu de unde mă aflam. Nu puteam să mă laud cu asta. Trăiam exact aşa cum mă învăţaseră oamenii optimişti pe care Dumnezeu mi-i scosese în cale.

Într-una din zilele de filmări, eu şi echipa ne îndreptam spre parcul aflat peste drum de casă pentru un interviu. Stăteam de vorbă cu producătorul în timp ce străbăteam aleea cu pietriş care şerpuia printre copaci, pe malul râului. Un cameraman mergea cu spatele în faţa noastră, filmând scena, iar un fotograf făcea poze, afară din cadru. Încă o persoană ţinea pasul cu noi, ţinând un microfon cu prăjină deasupra capetelor noastre. În timp ce mergea, privea mereu când la noi, când la aparatura de înregistrare audio care-i atârna pe umăr.

Pe când ne plimbam şi discutam, mi-a venit ideea că, poate, acesta era motivul pentru care Dumnezeu permisese să mă îmbolnăvesc de lupus. În urma succesului cărţilor mamei, eu aveam o voce pe care lumea era dispusă s-o asculte, indiferent dacă simţeam nevoia să vorbesc sau nu. În clipa aceea m-a copleşit sentimentul fantastic şi liniştitor că Dumnezeu îmi arăta un colţ al pânzei şi-mi oferea un mic indiciu despre scopul pe care îl dădea vieţii mele.

DSG îmi salvase viaţa. Nu aveam nicio îndoială. De asemenea, nu aveam nicio îndoială că

nenumăraţi alţi oameni puteau să beneficieze de acest medicament. Poate că mi se dăduse o voce tocmai ca să o pot folosi, chiar atunci, pentru a face cunoscut un tratament care ar putea eradica bolile autoimune.

Cam pe atunci, mamei i s-a cerut să facă un interviu pentru un post de televiziune turcesc. A fost de acord, dar, pentru că Turcia avea un acord de extrădare cu Iranul, interviul a fost filmat la Paris. După filmare, echipa a zburat înapoi în Turcia pentru a difuza materialul, iar mama a rămas la Paris pentru o sesiune de întrebări şi răspunsuri în direct. În timpul acesteia, mamei i s-a spus că guvernul iranian, aflând că i se va lua interviu, ceruse să fie inclusă în material şi o declaraţie a tatălui meu.

Eu eram acasă împreună doar cu o prietenă. Era prima dată când îmi petreceam un sfârşit de săptămână fără un adult. Părea că, de fiecare dată când eu şi mama începeam să ne liniştim, se întâmpla ceva care să ne amintească de ameninţarea încă prezentă a tatălui meu.

Mama m-a sunat, cu vorbele mult temute:

— Mahtob, nu vreau să-ţi faci griji, dar…

Ştiam că orice începe cu acele cuvinte însemna că e într-adevăr cazul să-mi fac griji.

— O să fie bine, m-a asigurat ea. Trebuie doar să fim atente. Verifică uşile şi ferestrele. Închide obloanele. Porneşte alarma şi nu deschide nimănui uşa. Dacă cel mai mic lucru ţi se pare în neregulă, sună la poliţie. Mai bine să fii în siguranţă decât să-ţi pară rău.

— Am înţeles. Nu-ţi face griji pentru mine. Ştiu ce am de făcut. Sună-mă imediat după interviu ca să ştiu că eşti bine.

Ştiam că mama stă la Hotel Balzac, un loc la fel de sigur ca oricare altul, date fiind condiţiile. Personalul hotelului ne cunoştea bine şi avusese mereu mare grijă de noi.

Odată, când eram cazate acolo, cineva a aruncat un recipient cu gaz lacrimogen în holul de la recepţie. Gazul s-a răspândit cu repeziciune în tot hotelul şi toată lumea a început să fugă către ieşiri. Eu şi mama ştiam că trebuia să evacuăm locul, dar nu ştiam dacă incidentul avea legătură cu noi sau nu. Dacă părăseam camera, era posibil să cădem direct într-o capcană. Personalul hotelului, anticipându-ne îngrijorarea, ne-a condus prin nişte coridoare înguste folosite doar de angajaţi şi ne-a scos pe o ieşire laterală, unde ne aştepta o maşină. Mă usturau ochii şi mă durea pieptul când încercam să respir. Eu şi mama am rămas în maşină tuşind, privind cum ceilalţi oaspeţi ai hotelului ieşeau pe uşa principală.

Dacă privesc în urmă, nu cred că noi am fost ţinta atacului, însă m-am bucurat că personalul hotelului a acţionat atât de rapid şi precis. Dar tot nu puteam să nu-mi fac griji. Deseori călătoream cu bodyguarzi, dar, de data aceasta, mama era singură. Am tresărit când a sunat telefonul. Un bărbat a întrebat:

— E Betty Mahmoody la telefon?

Vorbea cu accent, dar nu-mi dădeam seama de unde putea fi.

— Cine o caută, vă rog?

Fusesem învăţată să nu mă prezint niciodată la telefon unui străin şi să nu spun niciodată că mama nu era acasă. Până când nu ştiam exact cine se afla la celălalt capăt al firului, treaba mea era să aflu informaţii fără să dau, la rândul meu, niciuna.

Cerând să vorbească cu mama, bărbatul mi-a spus numele său, pe care nu l-am recunoscut. A pretins că sună din Australia, iar copiii lui fuseseră luaţi de mama lor, iar mama lucra la cazul său. Avea ceva ce nu-mi plăcea, dar nu-mi dădeam seama exact ce mă deranjează la el. Să fi fost doar faptul că lăsa impresia că i se cuvine totul, sau era ceva mai grav la mijloc?

— M-aş bucura să-mi lăsaţi un număr de telefon, m-am oferit.

— Are numărul meu şi eu îl am pe-al vostru, a mârâit el ameninţător şi a închis.

Replica lui m-a speriat, dar ştiam şi că aceşti părinţi rămaşi singur trăiau clipe grele.

Era posibil să fi ajuns doar pe punctul de-a ceda şi apelul de la el să coincidă cu intruziunea guvernului iranian în viaţa mea.

Peste câteva minute, telefonul a sunat din nou. Pe vremea aceea, nu existau încă telefoane care să-ţi permită să vezi cine te sună. Am alergat din nou spre aparat, rugându-mă să aud glasul mamei.

— Alo? am spus într-o doară.

— Dă-mi-o pe Betty Mahmoody.

— Domnule, pot să preiau un mes…

A închis înainte să termin.

Imediat, telefonul a sunat iar. De data asta era mama.

— Ce s-a întâmplat? am vrut să ştiu. Eşti bine?

— Sunt în regulă. Acolo e totul bine?

Părea încordată. Era clar că se întâmpla ceva, dar nu voia ca eu să-mi fac griji.

— E-n regulă totul aici. Lucrezi cumva cu un bărbat la un caz din Australia?

— Da, de ce?

— Ce bine, am râs. Ce uşurare. Tot sună şi mi se pare ceva ciudat la el. Nu vreau să fiu paranoică dar, cu tot ce se întâmplă, începusem să mă îngrijorez. Nu are accent australian. De unde e?

— Din Scandinavia. Chiar *are* ceva ciudat, dar e-n regulă, n-are nicio legătură cu tatăl tău sau cu guvernul iranian.

— Deci ce se întâmplă acolo? Cum a mers interviul? Ce-a declarat?

— A spus că eşti cetăţean iranian şi că-n vene-ţi curge sângele Fatimei. Eşti musulmană şi el nu-ţi va permite să fii altceva decât musulmană.

— Ce drăguţ, am spus sarcastic. Şi eu care mă gândeam că ar putea spune că-i e dor de mine şi

speră să fiu fericită. Ar fi trebuit să mă gândesc, cred.

— Mahtob, nu vreau să-ţi faci griji, dar cred că trebuie să fim foarte atente zilele astea.

Abia mai târziu aveam să aflu tot ce se întâmplase în seara aceea. Mama făcuse sesiunea de întrebări şi răspunsuri la telefon, de la Hotel Balzac. Un bărbat care s-a prezentat drept nepotul tatălui meu, Reza, a sunat, afirmând că tata se afla la Paris şi o căuta. Era în miez de noapte, iar realizatorii din Turcia ai emisiunii au sfătuit-o pe mama să se mute neîntârziat la alt hotel. A început să-şi facă bagajul înnebunită, apoi şi-a dat seama că tata ar putea să aştepte chiar în faţa hotelului. A împins mobilele ca să blocheze uşa şi i-a cerut recepţionerului să nu-i deschidă nimănui care ar cere s-o vadă. Apoi a sunat la ambasada americană, unde i-a fost refuzată primirea până dimineaţă. Rămânând fără alte opţiuni, a rămas să aştepte toată noaptea.

La ora şase dimineaţa l-a sunat pe Antoine, unul dintre editorii francezi ai cărţii ei. Îi era ruşine să recunoască faptul că e la Paris. Întrucât urma să rămână acolo doar cât dura interviul, nu-l anunţase pe Antoine că vine. Dar, când i-a explicat situaţia, a venit imediat la hotel cu o maşină cu şofer şi personal de pază. A rezervat zborul, a dus-o la aeroport şi a aşteptat acolo până când a fost convins că a părăsit ţara în siguranţă.

Acela a fost primul mesaj direct pe care-l primeam de la tata de când evadaserăm. M-a făcut să mă simt sfidătoare. Am avut un fel de satisfacţie perversă să ştiu că, pe când el era în Iran şi declara că sunt musulmană, eu mergeam la o şcoală luterană cu internat luteran, aceasta fiind alegerea mea. Mă înconjurasem cu alţi creştini. Studiam Biblia. Nu mă acopeream. Mă machiam. Mergeam la baluri organizate de şcoală, unde dansam cu băieţi. După liceu, aveam de gând să merg la un

colegiu luteran şi speram ca într-o bună zi să fiu profesoară la o şcoală primară luterană.

Mă simţeam puternică văzând cât de jalnică era încercarea lui de a-şi exercita controlul asupra mea. În acelaşi timp, tremuram de frică, ştiind că doar una dintre abaterile mele grave ar putea, în mintea lui, să fie o justificare bună pentru fapte extreme. Cu toate acestea, mi-am alungat gândul din minte şi mi-am continuat viaţa obişnuită.

Într-o seară din ultimul an de liceu, colega mea de cameră m-a târât în „camera comună" să ne uităm la televizor. Acum acea încăpere nu mă mai înspăimânta, aşa cum se întâmplase în primele mele zile la SLM. În seara aceea era plină cu elevi care stăteau într-o rână pe scaune, legănându-şi picioarele peste rezemătorile pentru braţe sau pe marginea din cărămidă care se întindea de jur-împrejurul camerei sau chiar întinşi pe podea – holbându-se toţi în sus, la televizorul suspendat de tavan. Am făcut o grimasă când am văzut că se termină o emisiune şi începe *South Park.* Erau nişte desene animate de prost gust, cu un umor pe care nu-l gustam.

N-am mai dat atenţie televizorului şi am început să vorbesc cu nişte prieteni. Pălăvrăgeam vrute şi nevrute, când deodată mi-am dat seama că în cameră se lăsase o linişte suspectă. Singurele sunete care se auzeau erau vocile plângăreţe şi stridente ale personajelor care ţopăiau pe ecran. Nimeni nu se mişca. Toţi ochii erau aţintiţi la televizor. M-am făcut roşie ca racul când mi-am dat seama ce se întâmplă.

Unul dintre sportivi a spus-o, până la urmă, cu voce tare.

— Uau, Maht, vorbesc despre tine! a trântit-o el.

Nu mă uitam aproape deloc la televizor în camera comună, iar la *South Park* nu mă uitam deloc. Care era probabilitatea să mă aflu acolo exact în clipa în care difuzau o parodie grosolană a poveştii mele? Muream de ruşine.

Până la urmă, cineva a spus ceea ce gândeau toţi:

— Haide, Maht. Sigur vezi partea amuzantă în toată treaba asta. Ai dreptate, e ceva bolnăvicios şi complet greşit, dar *South Park* te parodiază *pe tine.* E al nabii de tare.

Trebuia să recunosc că aici aveau dreptate. Nu era chiar o distincţie de care să fiu mândră, dar, bănuiam, în anumite medii ar fi putut fi considerată o onoare. Băieţilor din echipa de fotbal cu siguranţă li se părea „mişto”.

Anii mei de la SLM au fost practic lipsiţi de griji. Sănătatea îmi era destul de bună, nu prea existau conflicte, iar grijile legate de siguranţă erau mai mici ca oricând. Problemele de sănătate ale mamei duraseră destul cât să-mi întărească hotărârea de-a rămâne la SLM, iar ea avusese timp să-şi reevalueze viaţa în perioada de recuperare. Anii de călătorii neîncetate la care se adăugase presiunea emoţională constantă pe care o presupunea lupta ei împotriva răpirilor de copii îşi spuneau cuvântul. A hotărât că e momentul s-o ia mai încet. După ce m-am mutat la SLM, n-a lăsat-o inima să plece de tot la Alpena. Ar fi fost prea departe de mine. Aşa că-şi împărţea timpul între vechea noastră casă şi casa din Alpena.

Multe dintre colegele mele de clasă locuiau foarte departe. Unele erau din alte state, chiar din alte ţări. Cum mama locuia la doar trei sferturi de oră de şcoală, casa mea a devenit căminul lor departe de casă. Vinerea, mama venea să ia de la şcoală o maşină plină de fete şi de rufe de spălat. Era o gazdă perfectă, aşa că era în elementul ei când avea o mulţime de guri de hrănit. Mâncarea de la cantina SLM era destul de bună, de fapt, dar, după o săptămână de mâncat la bufet, nimic nu se compara cu o mâncare gătită. Sfârşiturile de săptămână petrecute la mine acasă au devenit o parte aşa de importantă a vieţii noastre de licean,

încât, la absolvire, multe dintre colegele mele au scris în albumul promoţiei, la amintirile preferate de la SLM, „weekendurile la Maht” sau „mâncarea gătită de mama lui Maht”.

Zilele noastre, petrecute la cămin sau în vizită la familia cuiva la sfârşit de săptămână, erau pline de bucurie. Intensitatea anilor de liceu a făcut ca prieteniile legate atunci să fie atât de strânse – mai mult decât prieteni, am devenit o familie, legaţi de Dumnezeu şi de experienţele trăite.

Pe când eram un boboc care murea de dorul de casă, n-aş fi bănuit că plecarea de la SLM avea să fie unul dintre obstacolele greu de trecut din viaţa mea. Dar profesorii şi prietenii şi lecţiile pline de învăţăminte, predate creştineşte, îmi dăduseră înapoi echilibrul pierdut odată cu absolvirea şcolii Salem.

Capitolul 21

Unele zile din viaţă sunt triste; altele îţi frâng inima. Pentru mine, ziua în care am terminat SLM face parte din cea de a doua categorie. Pe măsură ce ne apropiam de absolvire, eu şi prietenele mele eram din ce în ce mai îngrozite de acel moment fatidic. Pentru noi, el însemna sfârşitul unei epoci utopice. Până şi cuvântul *commencement*[5] mă supăra. Nu mi se părea deloc un început.

Prietenele mele, Hannah şi Mollie, au imprimat un ton respectuos ceremoniei printr-un duet de pian şi orgă, „Oiţă, paşti în pace" al lui Bach. Captivaţi de melodia tristă, restul colegilor am intrat pe rând în sală, în perechi, aranjaţi după înălţime. Fiind printre cei mai scunzi din clasă, am intrat printre ultimii. Când ne-am ridicat în picioare şi ne-am întors ca să cântăm imnul clasei, mă aflam în faţă, chiar în centru.

„Doamne, braţele-mi întind spre tine", am început la unison, apoi mi-am dat seama că aceasta avea să fie ultima dată când toţi cei şaptezeci de elevi aveam să ne ridicăm vocile în rugăciune, deodată. Hannah, care acum stătea lângă mine, părea să se gândească la acelaşi lucru. Stăteam ţinându-ne de mână în faţa sălii pline, plângând şi incapabile să mai cântăm vreo notă muzicală. Amoo Kombiz, fostul prieten cel mai bun al tatălui meu, care devenise unchiul meu persan adoptiv, stătea alături de mama cu câteva rânduri mai încolo, filmând spectacolul înlăcrimat.

Tatăl Hannei şi al lui Mollie, pastorul Stern, a ţinut predica în ziua aceea. A pornit de la tema imnului nostru şi a vorbit despre rolul mâinii sale în creşterea gemenelor. Ţinând-o întinsă ca s-o vedem toţi, ne-a povestit cum mâna lui le-a prins când erau gata să cadă, cum le-a corectat şi le-a încurajat.

— Absolvenţi, a continuat pastorul Stern, fiecare dintre voi a avut în spate o astfel de mână iubitoare şi darnică. A fost mâna părinţilor voştri, a bunicilor, mâna profesorilor sau a pastorilor voştri. Acele mâini, fiecare în parte şi toate la un loc, au făcut această zi să existe. Totuşi, ne-a atenţionat el, trebuie să ştiţi ceva despre aceste mâini. Toate sunt ca ale mele. Mai des decât îmi place să recunosc, aceste mâini au greşit. Şi-au încălcat promisiunile. N-au fost mereu prezente la nevoie. Şi nu vor fi mereu aici. Aşa că, în drumul vostru prin viaţă, nu căutaţi aceste mâini. Mai bine căutaţi Mâna care a fost mereu alături de voi, Mâna din spatele tuturor celorlalte mâini din viaţa voastră. Mâna care va fi mereu acolo, pentru voi. Mâna care nu vă va dezamăgi niciodată. Mâna care vă iubeşte mai mult decât toate mâinile care se află azi aici, lângă voi şi Mâna care vă va călăuzi în fiecare zi de mâine din viaţa voastră.

Mi se părea că vorbele sale sunt adevărate. Mulţi dintre cei ale căror mâini mă călăuziseră erau răspândiţi prin întreaga sală. Fiecare dintre ei contribuise în felul său la educaţia mea. Toţi îmi îmbogăţiseră existenţa cu încurajările şi dragostea lor.

Pastorul Stern a arătat spre versetul promoţiei noastre de pe pancarta care fusese prinsă în spatele lui: „Inima omului se gândeşte pe ce cale să meargă, dar Domnul îi îndreaptă paşii” (Proverbe 16:9).

— Cu alte cuvinte, noi, oamenii, putem să facem planuri peste planuri, dar ultimul cuvânt îl are Domnul, el hotărăşte dacă planurile noastre vor căpăta formă.

Aşezată alături de colegii mei, gata să-mi primesc diploma, mă simţeam foarte nesigură de drumul pe care mi-l alesesem. Multe dintre prietenele mele apropiate – de fapt, jumătate dintre absolvenţii promoţiei noastre, aleseseră să meargă la Colegiul Martin Luther din Minnesota, ca să

urmeze o carieră în preoţie sau învăţământ. Eu, împreună cu o singură colegă, mergeam la Universitatea de Stat din Michigan, în East Lansing. Mi se strângea inima la gândul că nu voi mai locui împreună cu familia mea de la SLM şi voi fi la câteva state distanţă de ei.

Doamna Hatzung îmi prezentase ideea de misionariat. Când studiaserăm despre Arătarea lui Isus în Galileea, în Evanghelia după Matei, ea ne spusese că aceasta era porunca lui Dumnezeu pentru toţi creştinii, inclusiv pentru noi. În copilărie, eram gata să „merg să fac ucenici din toate neamurile" şi voiam să încep cu Iranul. Voiam ca iranienii ca mine să ştie că Isus murise ca să-i izbăvească şi pe ei şi că aveau să meargă în rai doar crezând în El. Nu era nevoie să se roage de cinci ori pe zi cu faţa la Mecca sau să se autoflageleze ori să meargă în pelerinaje sau să moară ca martiri în vreun război sfânt.

Până la sfârşitul clasei întâi, mă hotărâsem totuşi ca, în loc de misionar, să mă fac profesoară, ca doamna Hatzung. Abia pe la sfârşitul clasei a unsprezecea am început să mă gândesc să studiez altceva. Dădusem peste un thriller psihologic, *Avocatul diavolului* şi, înainte să termin de citit ultimele rânduri, ştiam că voi studia psihologia.

Dacă n-aş fi citit cartea aceea, mă gândeam, privind cum colegii merg să-şi primească diplomele. *Aş putea să merg la CML împreună cu prietenele mele, să mă fac profesoară şi să trăiesc fericită până la adânci bătrâneţi.* Chiar şi atunci îmi dădeam seama că acel drum nu m-ar fi mulţumit. În anii care au urmat evadării noastre, am căutat permanent să descopăr secretele optimismului. Această căutare a fost cea care a avut ultimul cuvânt de spus în alegerea mea pentru Universitatea din Michigan.

Nevoia de a înţelege totul despre cum funcţionează mintea omului mă măcina. *De ce au făcut oamenii lucrurile pe care le-au făcut şi cum*

se face că anumite experienţe de viaţă îi afectează în mod diferit? mă întrebam. *Cum se deosebeşte un om care s-a prăbuşit în faţa greutăţilor de unul care a răzbit? Şi* – mai la obiect – *cum să fac să fiu sigură că nu mă voi prăbuşi?* Ani la rând fusesem împovărată de presimţirea că mă aflu la doar un pas de-a deveni cinică şi acră şi nu puteam permite ca acest lucru să se întâmple.

Am reuşit să mă opresc din plâns doar atât cât să-mi pot primi diploma. Când ceremonia a luat sfârşit, am ieşit în şiruri de câte doi, aşa cum intraserăm, doar că acum culoarele atât de familiare care conduceau la uşa principală nu ne mai aparţineau.

Eu şi colegii mei stăteam pe peluza din faţa clădirii, umăr la umăr, cu robele de absolvent fluturând în vânt, iar profesorii se perindau să ne facă urări de bine. Nici lor nu le era uşor să-şi ia rămas-bun. Vremea era neobişnuit de însorită şi caldă pentru un început de mai. Cerul era albastru, iar iarba de sub picioarele noastre era verde şi deasă.

Preşedintele şcolii s-a oprit când a ajuns la mine:

— Mahtob, a spus el strângându-mi mâna, vă datorez scuze ţie şi mamei tale.

— Pentru ce? am întrebat, aşteptând să aud gluma.

Preşedintele Prange era renumit pentru simţul umorului.

— Acum patru ani, în prima zi de şcoală, mă ocupam de înscrieri. Ştiam prin ce trecuseşi şi ştiam că eşti unul dintre boboci. Când părinţii veneau la mine, le dădeam teancul de formulare şi glumeam: „Semnaţi aici şi eu vă fac copilul să dispară”. Doar când am văzut semnătura mamei tale mi-am dat seama cine eşti. M-am simţit îngrozitor. Nu mă gândisem ce semnificaţie avea pentru tine o asemenea glumă. Cât am fost de

insensibil! Îmi pare rău. Trebuia să-mi descarc sufletul.

Până a terminat de explicat, abia mai puteam să respir. În alte împrejurări, probabil că nu mi s-ar fi părut aşa de amuzant, dar epuizarea fizică şi emoţională pricinuită de evenimentele zilei îşi spunea cuvântul, aşa că nu mă mai puteam opri din râs. A fost o binevenită întrerupere a gândurilor mele triste.

Seara târziu, deja secătuită fizic şi emoţional, a trebuit să înfrunt o altă repriză de despărţiri dureroase, apoi m-am prăbuşit la volanul maşinii mele, recunoscătoare că nu trebuia să fac drumul lung de-o oră de una singură. Hannah se hotărâse să vină cu mine şi să rămână acasă la mama peste noapte. O pereche jalnică, am plâns amândouă neconsolate aproape tot drumul.

Pe un drum de ţară întunecos, printre lacrimi, Hannah m-a învăţat pentru prima dată o poezie care mi-a rămas în suflet până azi. A numit-o *Poemul ţesătorului* şi, de atunci, am aflat că versurile pe care mi le-a spus ea diferă puţin de ceea ce a scris autorul lor de fapt. Dar semnificaţia adâncă e aceeaşi:

Urzeală-mi este viaţa
Până la Dumnezeu.
Culoarea de pe pânză
N-o pot alege eu.

Câteodat' tristeţi El ţese
Iar eu, plin de trufie,
Uit că Domnul vede faţa pânzei,
Nu numai dedesubtul, ce mi se-arată mie.

Doar când războiul tace,
Iară suveica odihneşte,
Dumnezeu desface pânza
Şi-nţelesu-i îl vădeşte.

Ţesătorului îi face trebuinţă
Şi firul negru-ntunecat
Nu doar acel de aur,
După tiparul vechi, ce Domnul l-a creat.

Acele versuri minunate m-au ajutat să evaluez situaţia. Toate mesajele primite s-au amestecat în timpul acelei călătorii cu maşina – versetul promoţiei noastre, imnul clasei şi garanţia pastorului Stern că fiecare pas pe care-l facem e sub oblăduirea Domnului şi Mântuitorului nostru.

Lacrimile şi despărţirile, durerea insuportabilă pricinuită de pierderea familiei de la SLM şi, mai important, a celei de la Seminar, toate acestea reprezentau doar firul negru folosit de Dumnezeu pentru a ţese pânza vieţii mele. Dumnezeu avea un plan pe care eu nu-l puteam vedea bine de unde mă aflam.

Mi-am imaginat minunatele covoare persane de care crescusem înconjurată toată viaţa. Fără firele negre ce-ar fi ele? Doar contrastul dintre culorile deschise şi cele închise împreună cu toate nuanţele celelalte le dau caracter, vigoare – viaţă.

În viaţa mea fuseseră deja ţesute multe fire negre şi, ajutată de trecerea timpului, ajunsesem să apreciez binecuvântările pe care le aduseseră. Hannah îmi reamintise cu putere că, în marele plan al vieţii, greutăţile aduc, într-adevăr, cu ele cele mai mari binecuvântări divine. Dacă există o viaţă care să dovedească cu prisosinţă acest lucru, atunci a mea e aceea.

Durerea mea, deşi reală şi adâncă, a devenit mai puţin importantă. Acel moment era, pur şi simplu, unul din multele fire din ţesătura lui Dumnezeu. Fără îndoială că şi acest fir, la fel ca cele de dinaintea lui, avea să se împletească cu timpul şi să creeze ceva cu adevărat unic şi frumos.

Capitolul 22

În toamna anului 1998, m-am mutat din nou. Singura persoană pe care o cunoşteam la Universitatea de Stat Michigan era colega mea de cameră, Trisha. Eu şi Trish nu fuseserăm prietene apropiate în liceu, dar am fost nespus de uşurată când am aflat că fuseserăm amândouă admise la Colegiul Lyman Briggs, unul dintre programele mai restrânse şi foarte competitive ale USM. Acest „colegiu rezidenţial" interdisciplinar nu făcea, practic, decât să ia una dintre cele mai mari universităţi din ţară şi s-o transforme în ceva mai mic şi uşor de gestionat. Doar câteva sute de studenţi erau selectaţi în fiecare an ca să participe la program. Locuiam, mâncam şi aveam majoritatea cursurilor în aceeaşi clădire.

Studenţii de la Lyman Briggs formau un grup silitor – discipoli care studiau cu seriozitate ştiinţele naturii, care apreciau artele liberale şi implicaţiile sociale ale progresului ştiinţific. A spune că eu şi Trish locuiam pe cel mai zgomotos palier de la Holmes Hall e adevărat, dar, în acelaşi timp, cam ridicol. Era un etaj mixt şi aşa am ajuns să-l cunosc pe Brian. Camera lui era de cealaltă parte a culoarului, pe diagonală şi, când ne-a văzut pe mama şi pe mine cărând nenumăratele mele lucruri, ne-a sărit imediat în ajutor. Nu ştiam încă asta, dar avea să-mi devină un prieten credincios şi un protector devotat.

Chiar dacă alesesem să mă concentrez asupra ştiinţelor naturii, precum biologia, fizica şi chimia, pasiunea mea erau ştiinţele sociale – psihologie, sociologie, antropologie şi aşa mai departe. Primul curs de psihologie la care am fost n-a făcut decât să-mi confirme această înclinaţie. Am avut de citit cărţi precum *Your Drug May Be Your Problem* de Breggin şi Cohen, *Interpretarea viselor* de Freud şi *How to Become a Schizophrenic* a lui Modrow,

volum care dădea vina pe educaţia necorespunzătoare din partea părinţilor. Profesorul meu pretindea că a vindecat oameni care sufereau de schizofrenie debilitantă fără ajutorul medicaţiei psihotrope.

Am fost captivată. Mi-am dat seama că ştiinţele sociale sunt sufletul meu, că eram îndrăgostită de ele. Nu mă interesau neurochimia şi funcţiile pe care le îndeplineau diferitele părţi ale creierului. Eram însetată să aflu cum funcţionează gândirea şi comportamentul uman. Cum ne influenţează gândurile comportamentul şi invers? Cum ne sunt afectate gândurile de experienţele trăite – sau lucrurile stau tocmai pe dos? Oare gândurile atrag după ele experienţele? Ce loc ocupă cultura, mediul, structura familială şi religia în această ecuaţie?

La acel prim curs de psihologie mi s-a înfiripat ideea că la rădăcina multora dintre problemele psihice se află sentimentele de vinovăţie şi teamă. Într-un ungher al minţii mele s-a născut o teorie conform căreia vina era forţa motoare a bolilor psihice. Nu pretind că ar avea vreo valoare ştiinţifică. Era vorba doar de observaţiile făcute de o tânără care abia lua contact cu studiul minţii umane, consiliată de un profesor a cărui filosofie, deşi fascinantă, era şi extrem de controversată în rândurile colegilor săi.

Cursurile universitare de psihologie nu cuprind aproape deloc noţiuni despre tratament, dar asta nu m-a împiedicat să-mi imaginez eu diferite abordări ale acestuia. Pentru mine, era de la sine înţeles că, dacă vina se află la rădăcina problemei, atunci iertarea e soluţia. Şi unde putea fi găsită iertarea? În Biblie.

Învăţăturile biblice pot fi împărţite în două categorii: legea şi evanghelia. Legea ne arată că suntem păcătoşi şi avem nevoie de Mântuitor. De-a lungul timpului şi peste tot în lume a funcţionat un cod moral asemănător. Crima e considerată o

abatere, la fel şi hoţia şi adulterul. Nu numai creştinii au adoptat aceste valori; ele sunt norme sociale. Dumnezeu şi-a scris legea în sufletele noastre. Indiferent dacă deschidem sau nu vreodată Biblia, cunoaştem legea lui Dumnezeu. Conştiinţa noastră e dovada că lucrurile stau aşa. Ceea ce nu cunoaştem de la sine e evanghelia, vestea cea bună care ne spune că Isus e Mântuitorul.

După cum vedeam eu lucrurile, la rădăcina problemei stă faptul că adesea nu reuşim să ne iertăm pe noi înşine, alegând să ne agăţăm de sentimentul de vinovăţie şi de teama de pedeapsă pe care acesta o atrage după sine. Conform teoriei mele, o abordare curativă care ar ţine cont de lege şi evanghelie, cu accent pe „vestea cea bună", putea fi de mare ajutor pentru îmbunătăţirea sănătăţii mintale.

La fel ca mulţi dintre cei care îmbrăţişează psihologia, eu îmi doream să ajung să mă înţeleg mai bine pe mine însămi. Ideea de iertare ca soluţie pentru vinovăţie era o lecţie pe care o învăţasem încă din clasa întâi. Se putea oare ca acest lucru să stea la baza optimismului meu?

Nu îndrăzneam să vorbesc despre aceste lucruri cu profesorii. În primul rând, eram prea timidă să-i abordez. În al doilea rând, USM mi se părea, mai ales când venea vorba de ştiinţe, că este o instituţie mult prea laică – uneori chiar anticreştină.

De două ori s-a întâmplat să mi se ceară să-mi mărturisesc credinţa cu voce tare, în timpul cursului. Ambele experienţe au fost dificile. Prima dată eram la un curs de biologie, care, mi se părea mie, pune mult prea mare accent pe evoluţionism.

Profesoara mă intriga. Îmi imaginasem că un profesor prestigios are un aspect rafinat şi profesional, că se îmbracă în costum şi poartă pantofi. Dar ea avea părul lung, cărunt şi sârmos şi purta haine hippie şi sandale Birkenstock când ne ţinea cursurile. Îi admiram nonconformismul. Era dovada că poţi să te remarci în plan academic şi

profesional şi, în acelaşi timp, să-ţi păstrezi identitatea. Îşi încuraja studenţii să gândească şi să se exprime liber, fiind de părere că implicarea în materia studiată e o parte importantă a procesului de învăţare. Dacă un student răspundea greşit la o întrebare, profesoara spunea ceva de genul: „Hmm, interesantă idee. Înţeleg de unde ţi-a venit. Are cineva altă părere?”.

Chiar şi în această atmosferă deschisă, eu tot mă ascundeam, timidă, prin ultimele rânduri. Apoi, într-o zi, ne-a adresat întrebarea: „Cum s-a născut Universul?”. A măsurat din priviri toţi studenţii, care stăteau în bănci, în jurul ei, într-un arc de cerc, cu fiecare rând puţin mai sus decât cel dinainte.

Am încercat să evit contactul vizual cum făceam de obicei. Mi-am coborât privirea în caiet şi m-am prefăcut că notiţele pe care le scrijeleam acolo aveau o importanţă vitală. Dar simţeam că mă se uită la mine.

— Ia spune, a zis ea.

Am privit la studenţii care stăteau lângă mine, sperând că unul dintre ei o să răspundă. Când n-au făcut-o, am arătat cu degetul înspre mine şi am privit timid spre profesoară, întrebând din priviri: „Cine, eu?”.

— Da, tu, mi-a răspuns. Te rog, spune-ne cum s-a născut Universul.

Gândurile mi-au luat-o razna. Ştiam ce răspuns aşteaptă. Mai ştiam şi că nu cred în el. Mi-am cântărit rapid ideile şi în cele din urmă am conchis că nu mă aflu într-o sală de clasă din Iran, unde mi se cerea să-i dau profesorului răspunsul pe care-l aşteaptă. Eram în America. Aici eram liberă să gândesc şi să spun ce cred.

Mi-am dres glasul şi am citat cu voce slabă din Geneza, 1:1, cele dintâi cuvinte din Biblie:

— La început, Dumnezeu a făcut cerurile şi pământul.

Deşi ştiam că nu asta vrea să audă, am presupus că va reacţiona cu tactul caracteristic. În schimb, ea m-a mustrat aspru. M-am simţit umilită. După curs, unii studenţi pe care nu-i cunoscusem niciodată au venit să-şi ceară scuze în numele ei. Nici ei nu erau de acord cu ceea ce spusesem, dar le părea rău că fusesem mustrată cu atâta cruzime. Alţii erau de acord, iar o fată a mers atât de departe, încât mi-a mulţumit că am vorbit.

— Aş vrea să am curajul tău, mi-a spus, bătându-mă uşor pe umăr.

A doua astfel de experienţă am trăit-o la alt curs, la puţin timp după condamnarea pentru crimă a lui Jack Kevorkian, medicul care a luptat pentru cauza sinuciderii asistate. Sala în care se ţinea cursul era îngustă şi adâncă. Învăţasem că cea mai bună ascunzătoare era în mijlocul primului rând, chiar în faţa profesorului. În mod natural, ea avea să privească peste mine, înspre mijlocul masei de studenţi.

— Sunt sigură că aţi auzit cu toţii că Jack Kevorkian, doctorul Moarte, a fost condamnat pentru crimă. Vreau să aud ce părere aveţi. E corect că a fost condamnat? Ceea ce a făcut el a fost cu adevărat crimă sau a fost un act caritabil?

Stăteam liniştită, aşteptând ca profesoara să numească vreun student aşezat pe rândurile din mijloc. În schimb, s-a oprit în faţa mea şi a întrebat:

— Ce părere ai?

— Cred că juriul a făcut bine că l-a condamnat.

— În regulă. De ce? m-a provocat ea.

— Sunt de părere că viaţa ne-o dă Dumnezeu şi doar el e în măsură să ne-o ia.

Întreaga clasă a explodat când a auzit de Dumnezeu. Dintr-odată, toţi păreau să aibă ceva de spus. Spiritele s-au încins. Cele mai multe comentarii nu precizau dacă eutanasia e un lucru bun sau rău. În schimb, se concentrau cu tărie împotriva mea şi a afirmaţiei mele. Unii susţineau

că nu există Dumnezeu. Alţii afirmau că nu Dumnezeu ne dă şi ne ia viaţa. Iar alţii insistau că în societatea modernă nu mai e loc pentru ceea ce ei percepeau drept o ideologie religioasă păguboasă, ignorantă şi învechită.

Am fost şocată şi furioasă. Cine avea prejudecăţi? Nu eu, ci cei care loveau în mine din cauza convingerilor mele. Mi se ceruse să-mi exprim părerea şi o făcusem. De ce-şi aţinteau furia asupra mea? De ce ţipau? De ce erau ostili? De ce mă atacau? Nu le ceream să gândească la fel ca mine. Eu nu ţipam şi nu arătam cu degetul doar fiindcă aveam păreri diferite.

Stăteam acolo, din nou, gândindu-mă: *Aceasta e America. De ce se întâmplă una ca asta? Sunt cetăţean american, oare asta nu-mi garantează dreptul să-mi aleg religia? Nu-mi garantează dreptul să mă exprim liber? Asta face ca ţara noastră să fie minunată. Suntem liberi să nu fim de acord.*

Când eram mai mică, mama lipise o tăietură din ziar de marginea monitorului calculatorului ei. Cuvintele erau ale filosofului francez Voltaire: „Se poate să nu fiu de acord cu ceea ce spui, dar voi lupta până la moarte ca tu să ai dreptul s-o spui". În ziua aceea am înţeles înfricoşător de bine că, atunci când venea vorba de religie, în campusul nostru acea filosofie nu se aplica. În numele corectitudinii politice, religia – şi în special creştinismul – deveniseră subiect tabu.

Mi-am jurat să nu mai deschid niciodată gura în clasă. Hotărârea mea a fost pusă la grea încercare la un curs de sociologie, unde profesorul a afirmat că un singur om nu poate aduce vreo schimbare în societate. A spus că lumea e plină de nedreptăţi şi noi, ca membri ai societăţii, trebuie să acceptăm acest lucru, căci societatea e mai puternică decât individul.

Mi s-a părut că n-am înţeles bine. Cum putea să creadă aşa ceva? Şi cum de nimeni altcineva din

încăpere nu părea câtuşi de puţin îngrijorat că o persoană ca ea, cu autoritate, stătea în faţa noastră şi ne spunea asemenea enormităţi? Am ascultat, nevenindu-mi să cred, dorindu-mi mult să mă pot ridica în picioare şi să le spun tuturor că nu avea dreptate, că o singură persoană *putea* să schimbe lucrurile. Mama era dovada vie că se poate.

Când judecătorii i-au spus mamei că nu putea să obţină divorţul fără să-l înştiinţeze pe tata, dezvăluindu-i astfel unde ne aflam, nu s-a mulţumit să spună: „Of, bine. Atunci nu-mi rămâne nimic de făcut". Nu. Ea s-a aruncat cu capul înainte în lupta cu sistemul legal, pentru a-l schimba astfel încât ea şi alţii aflaţi în aceeaşi situaţie să poată obţine un divorţ urmând o procedură standard care să le ofere şi protecţie celor care au nevoie de ea. S-a pronunţat împotriva nedreptăţii şi a obţinut susţinere din partea cetăţenilor de rând şi a autorităţilor deopotrivă.

Împreună, şi-au susţinut cauza, au lucrat în sistem pentru a schimba sistemul. Iar mecanismul democraţiei s-a pus în mişcare. Michigan a devenit primul stat din ţară care avea să permită cuiva să intenteze divorţul în altă ţară decât cea de rezidenţă. La cinci ani şi jumătate după evadarea noastră, a reuşit să obţină divorţul într-un mod care-i respecta tatălui meu dreptul de a se apăra la proces şi, în acelaşi timp, ne oferea nouă protecţie. Un singur om *poate* schimba lucrurile.

Mama nu s-a oprit aici. Exista o lege federală prin care răpirea unui copil cu trecerea graniţei statului era o infracţiune, dar acea lege nu se aplica şi în cazul graniţelor internaţionale. În termeni legali, reţinerea neîntemeiată echivalează cu răpirea. Dacă tata ne reţinea în Kansas, ar fi comis o infracţiune. Dar nu ne-a ţinut prizoniere în Kansas, ci în Iran şi, din cauza unei ambiguităţi legislative în sistemul american, era considerat nevinovat.

În timp ce făcea presiuni pentru reforma statală, făcea acelaşi lucru şi pentru cea federală. La sfârşitul lui 1993, la mai bine de şapte ani şi jumătate după evadarea noastră, preşedintele Clinton a semnat o lege federală care interzicea răpirea şi trecerea frontierei cu un copil. Un om poate schimba lucrurile.

Când cursul s-a încheiat, eram vânătă la faţă. Am părăsit încăperea val-vârtej şi am mers apăsat până în staţia de autobuz. Până să ajung acolo, luasem hotărârea să spun ceva. M-am aşezat pe o bancă, mi-am scos caietul din rucsac şi am scrijelit un eseu înfocat despre valoarea şi responsabilitatea unui individ în societate. Autobuzul meu a venit şi a plecat, dar eu am rămas pe bancă, ţinând pixul atât de strâns că mă durea mâna.

După ce m-am descărcat preţ de câteva pagini, am putut, în sfârşit, să respir. Am luat următorul autobuz până la cămin şi am sunat-o pe mama în clipa în care am intrat pe uşă.

— Cum poate să spună aşa ceva? am şuierat. Şi toată lumea stătea acolo şi-o credea. Noi aveam nevoie să auzim că *putem* schimba lumea. O democraţie e funcţională doar dacă cetăţenii ei joacă un rol activ în combaterea nedreptăţilor. Cum poate o universitate de stat din *America* să tolereze o astfel de trădare?

Ţipam şi mergeam ca un leu în cuşcă prin camera de cămin, aruncându-mi braţele cu dezgust în aer.

— N-are niciun sens. Cum rămâne cu Gandhi? Cum rămâne cu Rosa Parks? Dar cu Hitler, la naiba? Contribuţia lui a fost una îngrozitoare, dar tot a influenţat societatea. Indivizii influenţează societatea tot timpul.

— Nu crezi că a spus ceva atât de absurd doar ca să obţină o reacţie din partea clasei? Poate că încerca doar să pornească o discuţie.

— Dacă asta i-a fost intenţia, a împins lucrurile prea departe. Dacă foloseşti un astfel de exemplu,

la un moment dat trebuie să spui adevărul când vezi că nimeni nu muşcă momeala.

Fiind, ca întotdeauna, vocea raţiunii, mama m-a sfătuit să mă gândesc bine înainte de a-i înmâna profesoarei mele eseul.

— Nu-ţi spun să nu i-l dai. Îţi spun doar să te gândeşti bine. Aşa vrei să duci lupta aceasta? Ai dreptate, individul poate schimba lumea. Amândouă ştim lucrul ăsta. Şi e bine că nu iei de-a gata tot ceea ce-ţi spun profesorii. La examen, ai putea să scrii: „Ne-aţi învăţat că…" Asta nu înseamnă că trebuie să fii şi de acord. Poate că acest curs nu face altceva decât să servească un scop mai important. Poate că e mai bine să nu zici nimic, să iei examenul şi să treci la următorul. Sau poate că nu. Poate că pentru tine merită să îţi spui părerea. Dacă aşa e, trebuie să fii pregătită să suporţi consecinţele. Sar putea să-ţi afecteze nota. Poţi accepta asta?

Ştia bine că nu pot.

— Orice-ai face, aminteşte-ţi că prinzi mai multe muşte cu miere decât cu oţet.

Avea dreptate, bineînţeles. Nu era o bătălie crucială. Puteam să încerc să arăt că am dreptate, dar ce-aş fi obţinut? Eu ştiam ce părere am. Acea profesoară n-ar fi putut schimba acest lucru. Nu aveam nevoie să conving niciun coleg de la acel curs că am dreptate. Aveam să las faptele mele să vorbească. Aveam să le rămân fidelă convingerilor mele şi să-mi trăiesc viaţa după ele. Aşa aveam să schimb eu lucrurile.

Capitolul 23

Din 1987, când *Numai cu fiica mea* a fost publicată pentru prima dată, eu şi mama primiserăm mii de scrisori de la oameni din întreaga lume. Dar vara lui 2000 a marcat începutul unei alte epoci. Dintr-odată, am început să primesc e-mailuri de la străini. Mesajele erau aceleaşi ca în scrisorile drăguţe pe care eu şi mama le primeam de ani întregi. Dar să le primesc pe ecranul calculatorului, la adăpostul pereţilor casei mele, în refugiul meu, mă nelinişte a profund. Am încercat să mă simt flatată, dar e-mailurile n-au făcut decât să mă facă să mă simt ameninţată şi hărţuită. Aceste gesturi frumoase depăşeau nişte limite invizibile şi, pentru mine, erau o încălcare alarmantă a intimităţii.

Pe atunci, internetul nu era ce a ajuns să fie astăzi. În ultimul an de liceu, un profesor vizionar ne învăţase cum să facem o căutare pe internet. A fost un discurs complicat, din era spaţială, presărat cu termeni precum *operatori booleeni* şi *cuvinte-cheie.* Calculatorul meu se tot bloca, iar căutările nu-mi aduceau informaţii relevante.

Întregul proces mi s-a părut greoi şi ineficient. Aşa că, pentru mine, a fost o experienţă stranie atunci când oameni care-mi erau complet străini au început să mă localizeze după ce au descâlcit reţelele invizibile din care eu nu pricepeam nimic, cele despre care se spunea că, într-o bună zi, aveau să conecteze întreaga lumea.

Cum dăduseră de mine? Cum ştiam eu că sunt cine spuneau ei că sunt? Eu şi mama nu mai primiserăm nicio veste directă de la tata de când trimisese mesajul în care-mi spunea că nu-mi va permite să fiu altceva decât o musulmană. Acest lucru se întâmplase cu aproape patru ani în urmă, dar noi eram încă vigilente.

Oare era vorba de-o altă manevră de-a lui? Cum puteam să ştiu că nu pretinde că e un om bine-intenţionat doar ca să ajungă la mine? Sau poate că le ceruse acestor oameni ajutorul ca să mă atragă în dialog. Chiar dacă nu avea nimic de-a face cu aceste intruziuni în viaţa mea, dacă aceşti oameni mă puteau găsi, atunci şi el putea.

Probabil că n-aş fi găsit acele e-mailuri atât de îngrijorătoare dacă n-aş fi primit atât de multe dintr-odată. Primul a venit pe 12 iulie, urmat curând de altele, pe 25 şi 26 iulie, pe 5 august şi pe 19 august. La fiecare câteva zile, părea că altă persoană mă contactează să-mi spună cât de mult ne admira pe mine şi pe mama şi să întrebe dacă mai vorbisem cu tata.

Am analizat minuţios fiecare mesaj în parte în căutare de indicii, perfect conştientă că erau prea multe variabile necunoscute în ecuaţie ca să pot descifra codul. În acelaşi timp, mă măcina vina că nu răspundeam la aceste mesaje. Dacă erau sincere, atunci nu erau decât gesturi frumoase din partea unor străini cărora le păsa îndeajuns cât să îmi scrie.

Dar, chiar când hotărârea mea era pe cale să se năruie şi mă pregăteam să apăs pe butonul Răspunde, primeam un mesaj care conţinea o informaţie pe care nu-mi aminteam s-o fi făcut publică, iar instinctul de apărare intra din nou în acţiune. Două e-mailuri la rând m-au felicitat pentru hotărârea de-a urma o carieră medicală, dar eu nu-mi aminteam nicidecum să fi spus în vreun interviu că mergeam la cursuri pregătitoare pentru medicină. Instinctul îmi spunea că ceva nu e în regulă şi, de-a lungul timpului, învăţasem cât e de important să-mi ascult intuiţia.

Cu ani în urmă luasem hotărârea să nu mai vorbesc niciodată cu tatăl meu. Nu simţeam că-i datorez ceva. Cuvintele înţelepte şi monotone ale domnului Voeltz încă îmi răsunau în minte: „Dacă abuzezi de un privilegiu, vei pierde acel

privilegiu”. Faptul că-l iertasem pe tata nu însemna că aveam de gând să mă mai supun la vreun abuz din partea lui. De asemenea, nu voiam să-i provoc nici lui vreo traumă inutilă. Am socotit că orice cuvânt din partea mea i-ar hrăni speranţa de-a reînvia relaţia noastră, iar eu eram cu totul împotriva acestui lucru. Ştiam şi că orice aş fi avut de spus n-ar fi fost ceea ce tata dorea să audă. Mă temeam că orice încercare de comunicare din partea mea n-ar fi făcut decât să-l înfurie, ceea ce ar fi condus la dezastru. Pentru că văzusem cu ochii mei cât de violent devenea când nu obţinea ceea ce dorea, eram îngrozită de ce era în stare să facă.

Mi-am petrecut mare parte din copilărie la doar câteva ore distanţă de Dearborn, o suburbie a Detroitului unde se spune că trăieşte cea mai mare comunitate musulmană din afara lumii islamice. Nu ştiam dacă acest lucru era adevărat sau nu. Nu verificasem niciodată numerele. Ştiam totuşi că o dată la câţiva ani se auzea de o altă crimă în numele onoarei, chiar aici, în Michigan. Se spunea că a avut loc o astfel de crimă chiar în sau pe lângă East Lansing, cât timp eram elevă la USM.

Ştiam că tata încearcă să dea de mine, dar nu ştiam de ce. Voia doar să vorbim sau voia să mă vadă? Voia să mă ducă înapoi în Iran? Voia să spele „onoarea” familiei ucigându-mă pentru că eram creştină, pentru că nu purtam văl, pentru că mă machiam, ascultam muzică rock şi citeam cărţi care nu erau aprobate de Comisia pentru Îndrumare Islamică? Dacă plănuia să mă răpească, oare se gândise ce implicaţii ar avea acest lucru pentru mine? Dacă mă ducea înapoi în Iran, practic mă condamna la moarte, fiindcă eram o creştină născută din tată musulman. Chiar dacă pe el nu-l interesa să spele onoarea familiei, cine putea spune că guvernul nu era gata s-o facă în locul lui?

Nu-mi plăcea că eram nevoită să privesc acele e-mailuri cu atâta cinism, dar tata reprezenta o

ameninţare reală şi serioasă. Când am crescut, eu şi mama am lăsat din când în când garda jos, dar în acea vară au început să apară semnale de alarmă. Aveam un sentiment din ce în ce mai puternic că ceva nu era în regulă. A doua zi după ce am împlinit douăzeci şi unu de ani, bănuielile mi-au fost confirmate când am citit cuvintele fatidice care-mi licăreau dinainte pe ecranul calculatorului.

Era un mesaj de la un producător de film din Finlanda. Când fusese în Iran cu afaceri, îl întâlnise pe tata, care îşi exprimase cu lacrimi în ochi dorinţa de-a mă vedea.

Minunat, m-am gândit, *exact ce-mi trebuie. Omul ăsta chiar există?*

Producătorul finlandez scria că aflase din „câteva surse" că vreau să-l revăd pe tata.

Chiar aşa? Care-s sursele astea – tata şi complicii lui malefici? Ce-ar fi să faci ceva cercetări înainte să te bagi în viaţa mea?

Punctul meu de vedere a rămas neschimbat. La orice interviu cu mine s-ar fi uitat, producătorul ar fi putut vedea cu uşurinţă ce părere aveam despre revederea cu tata.

Tipul ăsta sigur are un plan secret… planul secret al lui tata.

Producătorul m-a informat că făcea un documentar despre tata. M-a invitat să particip la proiect şi, mai precis, să mă întâlnesc cu tata.

Extraordinar! Acum tipul ăsta, care simpatizează cu tata şi cu misiunea lui de-a mă vedea din nou, are adresa mea de e-mail, ceea ce înseamnă că tata are adresa mea de email. Ce alte informaţii de contact mai au? Nu e bine. Nu e deloc, deloc bine.

Tata îi ceruse să mă felicite de ziua mea de naştere.

Tata poate să-şi ţină urările pentru el. Nişte scuze ar fi bine să transmită.

Am ignorat e-mailul. Peste nouă zile, a sosit încă un mesaj. Era identic cu primul, cu excepţia

rândului despre ziua mea.

Mesajele din partea producătorului m-au îngrozit, aşa că am fugit de realitate cum ştiam eu mai bine: dormind. Îmi petreceam zilele de la sfârşitul săptămânii dormind neîncetat, cuibărită sub pături, în dormitorul meu din copilărie, acasă la mama. În timpul săptămânii de cursuri, în apartamentul meu din East Lansing, fugeam de realitate citind. Mă cufundam în studiul manualelor şcolare şi, când nu mai aveam nimic de învăţat, citeam romane lungi. Căutam cu disperare să-mi ţin mintea ocupată atât de mult încât să nu mai am momente în care gândurile să o poată lua razna.

Mama a încercat să discute cu mine despre intenţiile mele, dar am refuzat să-i răspund, ceea ce a făcut-o să creadă că, poate, voiam să-l revăd pe tata. Dar nu voiam. Nu voiam să-l văd. Nu voiam să vorbesc cu el. Nu voiam să mai am de-a face cu hărţuielile lui. Voiam ca toţi şi toate să mă lase în pace. Nu voiam să mă gândesc. Nu voiam să simt. Nu voiam să fiu. Tot ce voiam era să dorm şi să nu mă trezesc până când nu va fi trecut totul.

În cele din urmă, la un sfârşit de săptămână, pe când eram la mama acasă, ghemuită sub pături, ea a intrat în cameră. S-a aşezat pe marginea patului şi mi-a spus blând:

— Mahtob, ştiu că nu vrei să vorbeşti despre asta acum, dar trebuie să trimitem un răspuns. Nu putem să mai amânăm şi cred că tu trebuie să-l trimiţi.

Nu i-am răspuns.

— Vrei să-l vezi pe tatăl tău? Eu n-am nimic împotrivă, dacă asta doreşti.

— Nu vreau, am răspuns scurt, fără să simt nimic.

De când începuse povestea asta, eram în stare de şoc. Prea stupefiată să pot plânge, tremuram incontrolabil, chiar şi sub pături. Şi, chiar dacă greutatea lor mă ţinea lipită de pat, aveam senzaţia

că plutesc undeva într-un colţ al camerei şi privesc de la distanţă cum lumea mea se prăbuşeşte. Nu simţeam decât frică, amestecată cu ura nemărginită pe care o cunoscusem atât de bine în copilărie.

— Vrei să faci un interviu?

— Nu.

Nu-mi plăcea sunetul vocii mele. Era glacial, înverşunat.

— Atunci trebuie să le spui lucrul ăsta.

— Nu. În toţi anii ăştia nu i-am dat niciodată vreun motiv să spere că ne vom revedea, dar el tot n-a renunţat. Orice-aş spune, el tot o să se înfurie. Îl ştii bine. N-are nevoie să fie provocat ca să explodeze. Orice aş afirma eu, ar fi o provocare pentru el. Dacă spun că nu vreau să fac interviul, el va considera fie că e un semn că am acceptat să comunic cu el, fie că dau dovadă de lipsă de respect, cea ce-l va face să vină să ne caute. Oricum ar fi, n-ar face decât să înrăutăţească lucrurile. N-am de gând să pun paie pe foc. În plus, ştii cum e presa. Dacă dau o declaraţie, o s-o întoarcă pe toate părţile şi o s-o interpreteze aşa cum vor. N-am încredere în nimeni din cei implicaţi în povestea asta. Nu le dau nicio declaraţie.

Dându-şi seama că nimic din ce-ar putea să spună nu avea să mă convingă, mama a pregătit un răspuns din partea amândurora. S-a întors pe marginea patului meu şi mi l-a citit.

— Tot cred că ar fi mai bine să vină din partea ta.

— Tu poţi să faci ce vrei, dar eu nu voi spune nimic, i-am spus, întorcându-mă pe partea cealaltă, cu spatele la ea.

Am tot sperat în zadar că acest amestec nedorit în treburile noastre se va limita la cele câteva e-mailuri neliniştitoare. Dar, chiar şi atunci, îmi dădeam seama că sunt naivă. Mama fusese deja contactată de Ministerul de Externe şi prevenită.

Câţiva prieteni ai familiei primiseră şi ei invitaţii asemănătoare de a participa la un interviu.

Chiar şi judecătorul care pronunţase divorţul părinţilor mei fusese abordat. Toate aspectele indicau faptul că e vorba de o campanie susţinută şi urâtă. Cu toate acestea, eu speram.

Capitolul 24

La mijlocul lui octombrie, în anul 2000, cele mai mari temeri ale mele au devenit realitate. Totul s-a întâmplat într-o după-amiază superbă şi senină de toamnă.

Adoram toamna în Michigan. Mirosul reavăn al frunzelor căzute, foşnetul lor sub paşii mei, aerul răcoros care-mi mângâia faţa când mergeam pe aleea care ducea la apartamentul meu – totul era minunat. Chiar dacă toamna anunţa iarna aparent nesfârşită din Michigan, era anotimpul meu preferat. Până venea primăvara, adică.

În primul an la USM împărţeam un apartament confortabil de două camere – primul din viaţa mea – cu alte trei fete. După şase ani petrecuţi la cămin, patru în liceu şi doi la colegiu, traiul într-un apartament mi se părea nemaipomenit de cosmopolit. Faptul că ne aflam sub culoarul de zbor al aeroportului şi eram, practic, lângă autostradă nu aveau nicio importanţă. Treceam cu bucurie peste zgomotul traficului aerian şi rutier în schimbul luxului de a locui în primul meu apartament.

În clipa în care am deschis uşa în acea zi de octombrie, am avut o presimţire puternică. Pe perete, chiar în faţa mea, era lipit un bileţel pe care scria: „Maht, sun-o pe mama ta. E important!”. Când am cotit pe scări, am dat de un al doilea bilet: „Maht, a sunat mama ta”. Apoi le-am găsit şi pe al patrulea, pe al cincilea. Pe al o sutălea. Bine, poate că nu erau chiar atât de multe, dar mie mi se părea că sunt bileţele peste tot, pe mai toţi pereţii, pe frigider, chiar şi pe oglinda de la baie. Când am adăugat şi biletul de pe uşa dormitorului pe care-l împărţeam cu Trish la teancul din palmă, eram ferm convinsă că s-a petrecut o tragedie. Eram panicată, cum mi se întâmpla doar când apărea vreo ameninţare din partea tatălui meu.

Cunoşteam bine sentimentul. Mă măcinase aproape toată viaţa. Puteam să mă ascund de el, să mă prefac că nu sunt în pericol, să pretind că nu-mi trăiesc fiecare zi cu spaima cumplită că lumea mea se va prăbuşi la o simplă apăsare pe buton, dar nu puteam să scap de el. Ameninţarea tatălui meu pândea din umbră.

Mi-am aruncat rucsacul pe pat şi-am început să scotocesc înnebunită prin toate buzunarele, căutându-mi telefonul. Nedorind să fiu unul dintre „acei oameni”, mă opusesem cu forţă revoluţiei create de telefonia mobilă. Dar, după toate întâmplările dubioase din ultima vreme, insistenţa continuă a mamei că „puţină comunicare ne-ar scuti de multe griji” reuşise să mă convingă.

Tremurul pe care mi-l provoca amestecul tatălui meu în viaţa mea începea întotdeauna din interior. De obicei, reuşeam să-l controlez, să mă ascund de ochii celorlalţi, să-l maschez în spatele unui zâmbet stoic. În momentul acela, totuşi, mi-a cuprins întregul corp. Mâinile îmi tremurau atât de tare că degetele nu reuşeau să apuce fermoarele rucsacului. Îmi auzeam bătăile inimii în urechi.

Încet, conştient, m-am forţat să respir adânc. Totul avea să fie bine. Nu trebuia să intru în panică. Poate că nu era vorba de tata. Poate că exageram. Unde era telefonul?

Am deschis din nou compartimentul rucsacului, fără să mă uit, căutându-l iar. În cele din urmă, am deschis buzunăraşul de pe partea din faţă, în care îmi ţineam mereu telefonul. De ce l-am căutat în ultimul rând acolo? Acolo era locul telefonului. Dezorientată, i-am deschis clapeta şi am descoperit că aveam o mulţime de mesaje vocale şi apeluri nepreluate.

M-am silit să-mi concentrez privirea şi gândurile. Apăsând butonul de apelare, mi-am exersat în minte glasul obişnuit.

— Bună, mamă. Ce faci? Am văzut că m-ai sunat.

Uf, a sunat prea a majoretă, total necredibil.

— Mahtob, unde eşti?

Vorbea sacadat, cu răsuflarea tăiată. Cunoşteam tonul acela. Era înnebunită.

— Acasă. Tocmai m-am întors de la curs. Am avut telefonul închis până acum.

Oare reuşeam s-o păcălesc cu calmul meu?

— Nu vreau să-ţi faci griji, dar…

Nu era bine deloc.

— Tatăl tău ne-a găsit. Am răspuns la telefonul fix astăzi şi era el. A întrebat de tine.

Asta era. Cea mai mare teamă a mea era acum realitate.

Încă din copilărie, cuvintele „tatăl tău” m-au înfuriat. El nu însemna nimic pentru nimeni altcineva din familie. Lumea nu-i spunea mamei „fostul tău soţ”. Nu, îi spuneau „tatăl lui Mahtob”. Nu le spuneau fraţilor mei „fostul vostru tată vitreg” sau bunicii „fostul tău ginere”. Mereu spuneau „tatăl lui Mahtob”. Era al meu, oricât de mult nu-l voiam eu. Şi, oricât de mult voiam să fiu doar a mea, eram a lui.

— Te-a urmărit cineva? m-a întrebat mama.

— Nu, nu cred. Am fost atentă şi n-am văzut nimic care să dea de bănuit.

— Mergi şi verifică dacă ai încuiat uşa, mi-a cerut.

— E încuiată. O încui mereu.

— Mai e cineva cu tine?

— Nu, sunt singură.

Calmul meu aparent s-a risipit. Îmi dădeam seama că începe să-mi tremure glasul.

— Ştiam deja că are adresa ta de e-mail. Acum, dacă are şi numărul nostru de telefon, înseamnă că ne ştie şi adresa. Se prea poate să ştie şi de apartamentul tău. Trebuie să aveam cea mai mare grijă. Nu deschide uşa pentru nimeni. Aproape am ajuns acolo, a continuat ea. Fă-ţi bagajul. Nu ştiu unde mergem şi cât o să fim plecate. Găsim noi un loc unde să ne spălăm hainele.

A continuat să vorbească, dar gândurile mele erau ca o mare furtunoasă. Amestecând toate evenimentele recente, mi-am dat seama de nenumărate lucruri dintr-odată. Am unit mii de puncte care nu păreau să aibă legătură între ele şi m-am trezit în faţa unei scene cumplite: apelurile telefonice de la mama de-acasă, la care răspundeam şi nu spunea nimeni nimic, avalanşa de e-mailuri de la străini, mesajul de la Ministerul de Externe, care ne avertiza să fim atente, producătorul finlandez şi insistenţele lui… *Producătorul finlandez. E doar vina lui.*

Ani în şir, mama a afirmat public că unul dintre factorii principali care au lucrat cel mai bine în favoarea noastră a fost lenea tatălui meu. În Iran, mama se folosise de slăbiciunea lui în folosul nostru. După lupta cu dizenteria, care aproape că i-a luat viaţa, şi-a dat seama că singura noastră şansă de scăpare era să fie mai harnică decât tata.

Planul ei funcţionase. Lenea tatălui meu ne ajutase să fugim şi tot ea ne protejase toţi anii aceştia. Îi lipsea motivaţia. Desigur, voia să mă revadă, dar, de unul singur, era puţin probabil să treacă la fapte – doar dacă nu era îmboldit sau dacă nu găsea să facă treaba pentru el.

Aici apare producătorul din Finlanda.

Ajunsesem să-i cunosc destul de bine pe producători de-a lungul timpului. Erau oameni perseverenţi. Un producător trebuie să fie motivat, creativ şi, mai ales, stăruitor. Iar tata se pricepea de minune să citească oamenii şi să-şi dea seama cum să îi folosească în favoarea lui. Acesta a fost, cred, unul dintre motivele pentru care el şi mama s-au înţeles atât de bine în anii dinainte de plecarea în Iran. Mama e de o vrednicie neobosită. Tata nu fusese niciodată nevoit să ridice un deget pentru că, înainte să apuce să se gândească ce voia, mama deja pregătise lucrul acela. Acum atrăsese de partea lui un producător.

Am gonit prin cameră, deschizând şi închizând sertarele şi uşile şifonierului, aruncând haine într-un sac marinăresc fără să mă mai obosesc să le împăturesc. N-aveam timp de pierdut cu ordinea. Am dat colţul în fugă şi am intrat în baie, cu sacul deschis în mână. Am aruncat înăuntru o periuţă de dinţi, pastă de dinţi, trusa de machiaj.

Ce uitam oare? De ce mai aveam nevoie? Nu puteam să gândesc. Eram ameţită.

Telefonul mi-a ţârâit, apoi s-a auzit vocea mamei în difuzor:

— Sunt pe scări. Vino să-mi deschizi.

Am coborât în grabă şi am crăpat uşa doar cât să poată să se strecoare înăuntru. Când a intrat, am trântit-o şi am încuiat-o. Mama era palidă şi răvăşită.

— Ce-o să facem? am întrebat-o, pornind în urma ei pe scări.

Când am trecut prin camera de zi, am tras draperiile.

— Înainte să ies din casă am luat paşapoartele, în caz că va trebui să ieşim din ţară. Al tău a expirat. În primul rând, trebuie să mergem la Chicago şi să-l schimbăm. Oricum, nu trebuie să rămânem în zonă. Tatăl tău ar putea să fie aici.

Am mâzgălit un bileţel pentru colegele mele, explicându-le situaţia şi cerându-le să fie cu băgare de seamă. Apoi mi-am luat rucsacul şi sacul de marinar din dormitor şi am pornit spre uşă. Ne-am oprit în capul scărilor. Oare eram în siguranţă dacă ieşeam? M-am întors şi am aruncat o privire printre draperiile trase. Singura mişcare pe care am observat-o în parcarea de jos a fost cea a frunzelor bătute de vânt pe trotuar. Considerând că suntem în siguranţă, am pornit grăbite spre uşă.

Mama deja ieşea de pe locul de parcare înainte să apuc să-mi pun centura de siguranţă.

— Trebuie să merg până în campus, am spus grăbită.

— Ce? Acum? Nu-i deloc o idee bună.

Prioritatea mamei era să ieşim din oraş şi din calea furtunii care venea în urma noastră.

— E rândul meu să lucrez la studiul despre mamă şi copil în seara asta. Nu pot, pur şi simplu, să nu mă duc. O să-şi facă griji şi, dacă mă sună, n-o să le pot explica.

Deja hotărâserăm să avem mare grijă ce spunem la telefon. Nu aveam nicio garanţie că nu sunt ascultate.

— Ai dreptate, a spus mama, întorcând maşina şi pornind spre campus. Va trebui să ne grăbim şi să sperăm că nu ne vede nimeni.

Lucram ca student-asistent în cadrul Studiului despre Mamă şi Copil de la USM încă din anul al doilea şi simţeam că iau parte la o operă de proporţii istorice. Nu ştiam să se fi făcut vreodată cercetări care să dovedească mai pregnant implicaţiile pe care violenţa domestică le are asupra mamelor şi copiilor. Lucrul în cadrul acestui studiu mi se părea fascinant şi plin de satisfacţii.

Mama m-a lăsat în spatele clădirii vechi, de cărămidă. Agitată, privind de jur-împrejur, m-am grăbit către uşă, am coborât scările şi am intrat în birou, unde se aflau trei dintre studenţii-asistenţi care conduceau proiectul. Glasul mi-a sunat distant când le-am explicat:

— Îmi pare rău, dar nu pot să lucrez în seara asta şi nu ştiu nici când voi mai putea. Îmi pare *atât* de rău. Ştiu că vă fac greutăţi.

M-am lipit de un birou ca să mă sprijin şi m-am uitat mai mult în jos, la picioare, incapabilă să-l privesc în ochi pe vreunul dintre ei. Când mi-am ridicat ochii, expresiile lor mi-au spus că nu reuşeam deloc să par calmă. Îmi simţeam trupul şi vocea tremurând.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat unul dintre ei. E totul în regulă?

M-am simţit de parcă cineva scosese tot aerul din cameră. Fruntea mi s-a acoperit de broboane

de sudoare, la fel şi buza de sus. Nu voiam s-o spun cu voce tare. Nu voiam să fie adevărat, dar nu puteam să-mi abandonez colegii de cercetare fără să le ofer o explicaţie. Meritau măcar atât.

— Tatăl meu ne-a găsit, am şoptit cu răsuflarea tăiată.

Odată cu acele cuvinte, zăgazurile s-au rupt şi am început să plâng în hohote de neoprit. Până atunci, nu vărsasem nici măcar o lacrimă de când primisem e-mailul care mă anunţa că tata punea la cale o întâlnire. Dar acolo, în acel birou mic, nevoită să dau glas situaţiei în care eram, am fost copleşită de emoţii.

Cuvântul rostit are o putere magică. În tăcere, adevărurile pot fi negate, dar, odată ce sunt legate de cuvinte rostite cu glas tare, se transformă în realităţi solide, evidente, care nu mai pot fi ascunse.

În clipa aceea, am simţit cum noua mea realitate mă apasă cu toată greutatea. Tatăl meu ne găsise. Eu şi mama ne luaserăm toate măsurile de siguranţă, şi totuşi el ne găsise. Trecuseră aproape cincisprezece ani de când eu şi mama fugiserăm, dar încă nu eram libere.

Aceea a fost o zi esenţială pentru mine. Pentru prima dată de la evadarea noastră, eu şi mama am ales să fugim. De fiecare dată când simţiserăm ameninţarea tatălui meu, rămăseserăm pe loc, hotărâte şi luptaserăm, dar nu şi în ziua aceea. Un singur apel telefonic de la tata a fost de ajuns să ne facă să ne luăm tălpăşiţa şi să ne lăsăm în urmă vieţile.

M-am aşezat în tăcere pe locul pasagerului, cu braţele încrucişate pe piept, în timp ce mama conducea spre ieşirea din East Lansing. Furia îmi creştea odată cu distanţa pe care o puneam între mine şi viaţa mea. Cine se credea tata să se amestece aşa? Ce drept avea acel producător să-şi bage nasul în treburile mele? Pentru el, era vorba

doar de un alt subiect, dar pentru mine însemna toată viaţa mea.

Cum dăduseră de noi? De ce acum? Dacă tata avusese de gând să revină, de ce aşteptase până când eu şi mama ne credeam în siguranţă? Îşi propusese să ne dea cea mai mare lovitură psihologică cu putinţă? Unde era? Fusese pus pe o listă guvernamentală şi nu putea intra legal în Statele Unite, dar eu ştiam că lucrul acesta nu-l putea opri. Dacă voia să intre în ţară, avea s-o facă. Oare era posibil ca în spatele acestui lucru să se afle chiar guvernul iranian, aşa cum se întâmplase în cazul interviului nereuşit de la televiziunea turcă? În mintea mea se înghesuiau nenumărate întrebări fără răspuns.

Seara s-a lăsat la puţin timp după ce eu şi mama am pornit la drum. Furioasă, refuzam să văd frumuseţea oraşului Chicago, profilat pe cer la apus. Întotdeauna îmi plăcuse cum sclipesc luminile oraşului din depărtare, pe întuneric. Chiar şi când eram în Teheran, mă bucuram de plimbările de-a lungul drumului de munte, şerpuit, de unde se putea vedea întregul oraş. Însă în seara aceea nu simţeam nicio bucurie – doar amărăciune cruntă amestecată cu o oboseală copleşitoare.

Când am ajuns în centrul oraşului şi eu şi mama obosiserăm. Ameţite, am intrat în luxosul hotel Westin, pe Bulevardul Michigan din cartierul comercial Magnificent Mile. Mama a plătit o sumă exorbitantă ca să putem să ne petrecem câteva ore de somn într-un loc care să ni se pară sigur.

Patul, aşa cum ni se promisese, era divin; straturi peste straturi de perne pufoase, aşternuturi scrobite şi cea mai luxoasă plapumă umplută cu puf din lume – toate albe. M-am cufundat în îmbrăţişarea liniştitoare a patului şi m-am odihnit nesperat de bine. Acele câteva ore de pauză au fost un dar de la Dumnezeu cel milostiv.

Dimineaţa m-am trezit şi, pentru o clipă, m-am simţit pe deplin relaxată, plutind pe un nor de puf.

În sufletul meu era doar pace. Apoi am deschis ochii, mi-am dat seama unde mă aflu şi am fost aruncată înapoi în realitatea mea înfricoşătoare.

Capitolul 25

Fiindcă nu ştiam cât de departe va trebui să fugim ca să scăpăm de tata, trebuia în primul rând, să reînnoim paşaportul meu. Ne-am îndreptat către clădirea guvernamentală din centrul oraşului Chicago. Pe dinafară arăta ca un zgârie-nori modern, dar înăuntru, unde eu şi mama am stat şi am aşteptat ore în şir să mi se pună la punct documentele, era întunecoasă şi mohorâtă. Zeci de oameni stăteau pe scaunele aliniate de-a lungul pereţilor şi aşteptau să le vină rândul să petreacă cele cinci minute cu unul dintre funcţionarii din spatele peretelui de sticlă al ghişeului.

Orele treceau, iar mintea o luase razna. Începeam să înţeleg implicaţiile pe care le avea revenirea tatălui meu şi, cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mă înfuriam mai tare. În cele din urmă, aveam să fiu chemată la ghişeu să semnez formularele. Aveau să-mi dea un paşaport nou, apoi ce urma? Unde să plecăm? Cât timp să fim pe fugă? Cu viaţa mea cum rămânea – cu familia, prietenii, apartamentul meu, munca mea de cercetare, slujba mea, cursurile?

Pe deasupra, eram în sesiune. Mă aşteptau trei examene şi o lucrare de predat. Nu era o mare problemă să lipsesc o zi sau două de la cursuri, dar nu puteam să lipsesc de la examene. Nu puteam să nu predau lucrarea. Dacă făceam asta, nu numai că picam examenele, dar însemna şi că am renunţat la lupta mea continuă de-a avea o viaţă normală.

Pe când stăteam acolo, în biroul pentru paşapoarte sordid, înconjurată de imigranţi care păreau, în cea mai mare parte, nici să nu vorbească limba engleză, mi-am regăsit încăpăţânarea. Nu eram dispusă să renunţ la viaţa mea. Nu aveam de gând să-i dau voie tatălui meu să ne ia tot ce construiserăm cu atât de mult efort. Trebuia să ne întoarcem şi să luptăm!

Mama nu era aşa de sigură ca mine. Rămăsese marcată după ce răspunsese la telefon şi auzise vocea lui tata. Mai târziu, am aflat că după ce a închis, a vomitat. Era de ajuns să-i audă glasul ca să fie terorizată, chiar şi după cincisprezece ani. Probabil că el ar fi simţit o satisfacţie bolnăvicioasă să afle asta.

Ajungând la un compromis, eu şi mama am hotărât să ne întoarcem în Michigan, dar să nu mergem la ea acasă sau la apartamentul meu. Eram în continuă mişcare şi în stare de alertă. În fiecare seară, cât de târziu se putea, ne cazam la alt hotel, unde făceam eforturi să dormim câteva ore. În zori, deja făcuserăm duş, ne îmbrăcaserăm şi plecaserăm.

Ştiam că orice rutină însemna un risc uriaş, dar eram hotărâtă să închei semestrul. Aşa că mama mă ducea la cursuri şi stătea de pază să se asigure că nu intră nimeni după mine în clădire. Uneori, parca maşina şi stătea de pază cât eram înăuntru. Alteori, conducea maşina fără ţintă, încercând să evite să fie observată.

Nu ştiam dacă suntem urmărite. Nu ştiam dacă tata e în ţară. Nu ştiam dacă producătorul finlandez e în ţară, dacă mai colaborau cu alţii şi până unde ar fi mers ca să pună la cale o întâlnire.

Când se termina cursul, o sunam pe mama. Dacă nu se vedea nimic suspect, venea cu maşina cât mai aproape de intrarea în clădire şi mă lua. Dacă observa ceva, rămâneam ascunsă înăuntru, încercând să par cât se poate de calmă, până când ameninţarea dispărea. Îi bănuiam pe toţi.

Eram îngrijorată mai ales pentru siguranţa colegelor mele de apartament şi mi se părea deosebit de frustrant ca ele să fie în pericol doar pentru că aveau legătură cu mine. Am păstrat legătura doar cu Trish. Conversaţiile noastre erau scurte şi vorbeam codificat, reuşind să ne înţelegem doar fiindcă fuseserăm prietene bune atâta vreme. Mi se părea ironic că, în copilărie,

câţiva dintre adulţii de la biserica noastră ceruseră să fiu retrasă de la şcoală fiindcă le era teamă că prezenţa mea acolo ar fi putut fi periculoasă, în vreme ce Trish, care abia dacă avea cincizeci de kilograme udă leoarcă, n-a pregetat când a fost vorba să sară în camioneta ei din 1986, modelul acela care imită lemnul, şi să se întâlnească cu mine. Mi-a adus haine curate şi cărţi dar, mai important, o doză serioasă de încurajare, de care aveam mare nevoie.

S-au implicat şi agenţiile guvernamentale. FBI, Poliţia Statală din Michigan, Poliţia Campusului de la USM, până şi autorităţile canadiene au cooperat ca să ne asigure protecţia. Au fost alertaţi şi părinţii lui Trish, aşa că Scott, logodnicul ei, a început s-o ducă cu maşina la cursuri şi să stea de pază. Nu mi-a spus nimeni acest lucru atunci, dar se temeau că, dacă ar fi venit cineva să mă răpească pe mine, ar fi luat-o în locul meu pe Trish, fără să-şi dea seama că tenul ei măsliniu şi părul negru îi indicau originile italiene, nu iraniene.

Până la urmă, eu şi mama am fost nevoite să ne întoarcem la ea acasă. Era singurul mod de a urmări convorbirile telefonice şi de a încerca să ne dăm seama unde se afla tata. Nu eram niciodată singure în casă. Bărbaţii din familie stăteau de pază cu rândul. Draperiile erau permanent trase.

Eram cu toţii încordaţi. Spiritele erau încinse. Se întâmplau tot felul de lucruri misterioase – incidente minore, care creau dubii şi ne făceau să simţim că ne pierdem minţile. Un unchi, înarmat cu o puşcă, mergea de jur-împrejurul curţii împrejmuite cu gard să se asigure că ambele porţi erau încuiate. Peste un sfert de oră, făcea acelaşi lucru şi descoperea că erau descuiate. Aceste mici nereguli, adăugate la teama noastră puternică, ne făceau să devenim atât de paranoici, încât nici în paranoia noastră nu mai aveam încredere.

În acelaşi timp, telefonul suna încontinuu. Trebuia să răspundem, astfel încât convorbirile să fie urmărite. Auzeam cum cineva respiră la celălalt capăt al firului, dar nimeni nu spunea o vorbă. Închideau, şi imediat telefonul suna din nou. Aceste apeluri se repetau la un minut şi jumătate, la un minut şi chiar la treizeci de secunde. În zilele bune, se întâmpla din sfert în sfert de oră. Era în mod clar un joc, ceea ce mă scotea din minţi.

Întrucât convorbirile erau internaţionale, era imposibil de detectat de unde porneau. Singurul lucru care a putut fi stabilit e că erau direcţionate în Statele Unite din Montreal. Tata avea rude în Canada şi ştiam că, dacă a ajuns atât de aproape, avea să-i fie foarte uşor să treacă graniţa cu maşina până în Michigan. Nu era nevoie de paşaport ca să călătoreşti între cele două ţări.

Când ne-am întors acasă la mama, mi-a pus să ascult înregistrarea mesajului său. Robotul telefonic era pe o poliţă, în capătul scărilor care duceau la subsol. M-am aşezat pe gresia gri şi rece, cu picioarele aşezate pe a doua treaptă, iar mama a apăsat butonul Redare. N-am ascultat decât o dată înregistrarea.

Am fost surprinsă să-mi dau seama că nu-mi aminteam vocea lui. Când mi-e frică, aud încă în suflet ecoul paşilor lui apăsaţi, furioşi, dar timpul a şters amintirea vocii lui din memoria mea. Avea un accent britanic puternic. Dacă cuvintele lui nu m-ar fi înfuriat atât de tare, se prea poate să-l fi găsit fermecător.

La fel ca în cazul tuturor amănuntelor legate de întoarcerea nedorită a tatei, n-am ţinut cont de ziua, ora sau modul de operare. Ar fi fost prea dureros pentru mine să consemnez aceste lucruri. Nu doream ca ele să fie adevărate. Nu voiam să facă parte din viaţa mea, aşa că, mai bine de zece ani, nu le-am permis să fie decât nişte fragmente disparate, ascunse într-un colţ al minţii mele.

Mesajul lui, aşa cum mi-l amintesc acum, suna cam aşa: „Doctor Mahmoody la telefon”. *Doctor Mahmoody! Vorbea cu mine, fiica lui, şi era atât de impertinent cât să-şi spună doctor Mahmoody.* Spunea că vrea să discute cu mine, să-mi spună adevărul.

„Ai douăzeci şi unu de ani. Acum poţi gândi şi singură.” Era clar că nu ştia nimic despre mine. Oi fi fost eu tăcută, dar încă din copilărie fusesem încăpăţânată şi gândisem liber. Nimeni nu-mi putea spune ce să cred.

„Vreau să-ţi spun adevărul, fiindcă tot ce ţi s-a spus în aceşti ani e o minciună.” Când am auzit asta, am izbucnit în râs. M-am întors spre mama cu un rânjet sarcastic şi plin de ură:

— Ce? A uitat c-am fost acolo?

Ce şarlatan arogant, m-am gândit. *Cât narcisism.* El chiar credea că poate, pur şi simplu, să-şi facă apariţia şi să rescrie istoria familiei noastre. Avea să-mi vândă o poveste, iar eu să-l cred. Doar pentru că el spunea că aşa stau lucrurile, eu aveam să dau deoparte tot ceea ce ştiam că e adevărat şi să-i îmbrăţişez minciunile drept adevăruri. Cât de trist şi jalnic… şi înspăimântător.

Mă întrebam dacă el chiar îşi crede minciunile. Oare spunea poveştile lui mincinoase de atâta vreme, încât uitase ce se întâmplase cu adevărat, sau mai rămăsese o fărâmă din el care nu putea fi minţită? Încă nu cunosc răspunsul la această întrebare. Aş vrea să cred că nu era complet lipsit de conştiinţă.

A pretins că a găsit datele mele de contact pe site-ul USM. Nu ştiam dacă e adevărat, dar, când am verificat, informaţiile erau acolo. Era internetului a adus cu sine nevoia de a lua în considerare o mulţime de aspecte legate de siguranţă.

La puţin timp după primul apel telefonic, a început să-mi trimită felicitări electronice. Le

deschideam rareori şi nu i-am răspuns niciodată. Voiam pur şi simplu să plece.

În campus, eram în permanentă alertă. Când mergeam cu maşina, eram atentă la fiecare om din fiecare maşină pe lângă care treceam. Încercam să memorez fiecare amănunt din jurul meu – mărcile şi modelele maşinilor, plăcuţele de înmatriculare, numele străzilor pe care nu mă obosisem să le învăţ până atunci. Dacă eram nevoită să cer ajutor, aveam nevoie de acele detalii. O luam pe alte drumuri la sosirea şi la plecarea de la cursuri, încercând să-i pun în dificultate pe eventualii urmăritori. Problema era că aveam un program fix. Totuşi, nu aveam de gând să le fac „lor" viaţa uşoară.

Toate măsurile acestea cereau timp şi foarte multă energie fizică şi psihică. Aveam nevoie disperată de somn, dar îmi era prea teamă sa las garda jos şi să mă odihnesc. Dacă ataca în timpul nopţii, când eu dormeam? Supravieţuiam cu vreo trei ore de somn pe noapte, iar lipsa odihnei mă făcea nervoasă şi maniacală.

De-a lungul anilor, eu şi mama făcuserăm mari eforturi ca să găsim un echilibru între normalitate şi siguranţă. Mă obişnuisem să-mi iau măsuri de protecţie amănunţite şi, în acelaşi timp, să mă implic în toate activităţile în care doream. Până atunci, viaţa mea cursese relativ lin, în pofida tatălui meu. Aceasta era prima dată când îmi perturba în asemenea măsură viaţa de zi cu zi.

Mă simţeam egoistă pentru că voiam să mă întorc la viaţa mea obişnuită. Nu voiam s-o abandonez pe mama şi nu voiam să le pun în pericol pe colegele mele de apartament, dar drumul de la mama la East Lansing era chinuitor şi îmi era dor de prieteni şi de apartamentul meu. Într-o seară, chiar înainte de Crăciun, m-am hotărât să mă întorc la apartament doar cât să sărbătoresc şi să fac schimb de daruri cu colegele. Când am

ajuns acolo, mi-a plăcut atât de mult să gust din nou din viaţa mea adevărată, încât m-am hotărât să rămân peste noapte. Deja se făcuse târziu şi ne simţeam atât de bine. Apoi a venit telefonul de la mama.

Cineva trăsese cu arma în faţa casei lui John. Mai devreme, în aceeaşi săptămână, câinele lui Joe, care nu ieşea niciodată din curte, dispăruse fără urmă. Nu voiam să cred că aceste lucruri aveau legătură cu mine, dar acum, când amândoi fraţii mei fuseseră afectaţi, nu mai puteam să neg faptul că aceste întâmplări misterioase aveau cu siguranţă legătură între ele.

Şi aşa a luat sfârşit petrecerea. Am pornit în grabă prin camera de zi, mi-am adunat toate cadourile într-o geantă şi am luat-o la fugă pe scări. Trebuia să mă întorc acasă. Nu puteam să-i atrag pe „ei" şi în viaţa prietenilor, aşa cum făcusem cu familia. Cele trei colege de cameră m-au condus la uşă şi m-au încurajat cât mi-am pus cizmele în picioare. Negăsindu-şi cuvintele să mă liniştească, m-au cuprins într-o îmbrăţişare.

— N-o să se termine niciodată, plângeam în hohote, simţindu-mă complet descurajată.

Din motive pe care nu le înţeleg, problema familiei mele a devenit mai mult decât a familiei mele. S-au implicat guverne; s-au implicat cititori şi telespectatori; s-a implicat un producător de documentare şi, în ultimul timp, aflasem că s-a implicat şi un student de la USM, care lucra ca stagiar într-un proiect cinematografic. În clipa aceea mi-am dat seama că, şi dacă tata ar muri, eu nu m-aş putea elibera vreodată de acel blestem.

Cam pe atunci, nepoata mea, Kelsey, a fost retrasă de la şcoală. Abia începuse grădiniţa când m-a găsit tata. Cum să-i explici unui copil de patru ani că, chiar dacă lui îi place să meargă la grădiniţă şi toţi prietenii lui merg şi se joacă împreună, el trebuie să rămână acasă, în caz că tăticul mătuşii ei se încearcă să-l răpească? Semăna atât de mult cu

mine la vârsta de patru ani, încât ne era teamă că tata ar încerca s-o răpească, în încercarea de-a retrăi anii fără mine.

John, Diane şi Kelsey locuiau într-un orăşel aflat la vreo oră distanţă de casa mamei, dar tot fuseseră martori la o serie de incidente care, ne temeam noi, nu erau simple coincidenţe. De câteva ori, fratele şi cumnata mea au avut senzaţia ciudată că cineva fusese la ei în casă cât timp erau plecaţi. Focul de armă tras în apropierea casei lor părea să confirme faptul că nu ne făcuserăm griji degeaba. Nu ne imaginam cu toţii aceste lucruri.

Prognoza meteo anunţa o furtună de zăpadă în seara ultimului meu examen. Poliţia emisese o avertizare, cerându-le oamenilor să nu plece la drum, aşa că nu am avut de ales şi a trebuit să rămân în apartament. Dimineaţa, totul era acoperit de munţi de zăpadă. Toate şcolile, cu excepţia USM, fuseseră închise, multe magazine erau închise şi ele, iar transportul public nu mai funcţiona.

Când am ajuns în campus şi am văzut că parcarea nu fusese curăţată de zăpadă, am devenit agitată. Trebuia să parchez în garaj, ceea ce era împotriva regulilor mele. Era prea riscant. Punctele de intrare şi ieşire erau puţine, iar un atacator ar fi avut o infinitate de posibilităţi să se ascundă. Am dat ocol cu maşina, sperând că voi găsi un loc de parcare curăţat. Chiar dacă însemna să merg mai mult pe jos, tot era mai sigur decât să parchez pe o rampă. Pentru că n-am găsit nicio alternativă, m-am întors şi am parcat pe cea mai apropiată rampă.

O respiraţie adâncă într-o zi cu zăpadă are ceva înviorător şi toată lumea din sala de examen părea să-şi dea seama de acest lucru. Atmosfera era relaxată şi veselă, cum nu se mai întâmplase la niciun examen din viaţa mea. Studenţii râdeau şi zâmbeau, povestindu-şi drumul plin de aventuri

până în campus. Nu s-a lăsat liniştea decât când am primit foile de examen.

Imediat atenţia mi-a fost atrasă de întrebările-grilă. Am marcat rapid răspunsurile. Cunoşteam materia. Am ajuns la sfârşit zâmbind, absolut convinsă că răspunsesem corect la toate întrebările. Cu un oftat de satisfacţie, mi-am ridicat capul şi am observat că am terminat prima. Era ceva neobişnuit pentru mine. Citesc încet, iar testele îmi iau mult timp, aşa că sunt mai degrabă ultima care termină, nu prima.

Nedumerită, m-am uitat din nou pe răspunsuri. Ceilalţi încă lucrau. Am recitit toate întrebările pentru a treia oară şi am hotărât că aşteptasem destul. Am pornit încet către partea din faţă a amfiteatrului şi, ridicând din umeri, i-am dat profesorului lucrarea.

Coridorul principal era plin cu studenţi. M-am strecurat prin mulţime, oprindu-mă la uşă şi cercetând împrejurimile. Totul părea în regulă, aşa că am împins uşa şi am ieşit pe trotuar. Deja îmi era groază să mă întorc la maşină, în garaj.

Şi alţi studenţi mergeau în aceeaşi direcţie, dar, pe măsură ce mă apropiam de rampă, numărul lor continua să scadă. În curând nu mai rămăseseră decât doi băieţi, la ceva distanţă în urma mea. Pe partea cealaltă a străzii, în parcarea de la planetariu, era un singur vehicul. Avea ceva neliniştitor. Era o furgonetă, fără geamuri în spate şi parcată perpendicular pe locul amenajat. Din ce puteam să văd, nu mai era nimeni în apropiere, cu excepţia celor doi tineri din spatele meu. Auzeam cum grăbesc pasul.

Gândurile mi-au luat-o razna, încercând să pună informaţiile cap la cap. Nu puteam să mă gândesc decât că tata şi echipa de filmare se aflau în duba aceea. Care le era planul? Aveau de gând să sară afară din ea şi să mă oblige să particip la un interviu sau la o întâlnire cu tata, sau aveau de

gând să mă prindă, să mă arunce în dubă şi să plece?

Paşii se auzeau chiar în spatele meu. Apoi am simţit bătaia uşoară pe umăr.

Ştiam că la documentar lucrează un student stagiar. Ştiam cum îl cheamă. Ştiam din ce oraş e. Ştiam în ce cămin locuieşte. Ştiam până şi ce specializare avea. Singurul lucru pe care nu-l ştiusem până atunci era cum arată.

Am rămas pe loc, nemişcată. Dacă trebuia să aibă loc o confruntare, va avea loc în spaţiu deschis, nu la adăpostul garajului.

— Eşti Mahtob Mahmoody? a întrebat el.

Prietenul lui n-a spus nimic.

— Nu, am minţit.

— Nu eşti Mahtob Mahmoody?

— Nu. În tot cazul, ce treabă ai cu ea?

Tremuram şi-mi blestemam căciula ridicolă care-mi alunecase pe un ochi şi nu-mi dădea voie să văd bine duba parcată pe partea cealaltă a străzii.

— Încerc să-i dau un pachet. E de la tatăl ei.

— Îţi urez succes. N-o cunosc.

Încercând din răsputeri să par sigură pe mine, m-am întors şi am plecat calmă, rugându-mă neîncetat să nu vină după mine, să nu se deschidă uşile dubei şi să mă înghită, să nu apară echipa de filmare din vreun ascunziş. Cu greu mi-am liniştit respiraţia şi mi-am îndreptat umerii. Am aruncat o privire în urmă şi i-am văzut pe cei doi rămaşi pe loc, ca şi cum s-ar fi întrebat ce să facă. Apoi s-au întors şi le-am auzit paşii îndepărtându-se.

Atunci mi s-a risipit bravada. Am luat-o la fugă spre garaj, cu răsuflarea tăiată şi lacrimile şiroindu-mi pe faţă, m-am poticnit în viteză în sus pe scări şi am ţâşnit către maşină, care-mi oferea siguranţă. M-am încuiat înăuntru şi am rămas împietrită de spaimă la volan. Nu ştiam ce să fac sau unde să mă duc.

— Te rog, Doamne, ajută-mă, am implorat cu voce tare.

Nu-l întrebasem pe tânăr cum îl cheamă. De ce nu le cerusem să-şi spună numele? Trebuia să le ofer nişte informaţii celor de la poliţie. Am ieşit din parcare şi am virat spre căminul în care ştiam că locuieşte stagiarul. Aşa cum bănuisem, i-am văzut pe cei doi îndreptându-se într-acolo. Am întors maşina înainte să ajung în dreptul lor şi m-am plimbat prin împrejurimi până când i-am văzut că urcă scările clădirii unde locuia stagiarul.

Era dovada de care aveam nevoie ca să alerg la secţia de poliţie, unde am completat, printre lacrimi, o declaraţie, împreună cu ofiţerul care se ocupa de cazul meu. Pachetul, am aflat mai târziu, era o înregistrare video de la tata. Ofiţerul s-a oferit să încerce să mi-l obţină, dar i-am spus că nu-l voiam. Nu mă interesa nimic din ce avea tata de spus.

Dintre toţi ofiţerii de poliţie care ne-au ajutat, ea s-a remarcat în mod special. Îşi dorea nespus să-mi fie de ajutor. Mi-a dat un permis de parcare pe locurile pentru profesori, ca să fiu cât se poate de aproape de sălile de curs. A cercetat fiecare pistă, a trimis patrule când aveam cursuri şi m-a încurajat să raportez orice m-ar fi făcut să nu mă simt în largul meu. M-a asigurat că nu e nicio problemă dacă se dovedeşte că n-a fost nimic la mijloc. Nicio bănuială nu era lipsită de importanţă.

La un moment dat, chiar i-am descris unui portretist cum arăta un bărbat între două vârste care-mi zâmbise în treacăt. Nu îmi zâmbise ca şi cum ar fi dorit să flirteze, ci ca şi cum îmi arăta că mă cunoaşte. Dar era mijlocul semestrului, iar eu abia de puţin timp începusem să-l văd când mergeam de la un curs la altul. Acela a fost primul semnal de alarmă. Al doilea a fost faptul că s-a uitat la mine şi mi-a zâmbit într-o zi, când ne-am întâlnit pe trotuar. În campusul nostru aşa ceva pur şi simplu nu era un lucru obişnuit. Noi mergeam

privind în jos, hotărâţi, de la o clădire la alta. Dar el mergea cu capul sus, prietenos, zâmbindu-le studenţilor pe lângă care trecea. Mai mult, semăna puţin cu tatăl meu. Aveau aceeaşi formă a fălcii, căzută.

Ştiam că probabil nu însemna nimic, dar îmi era teamă să las orice amănunt necercetat, aşa că i-am spus poliţistei despre el. L-a pus pe portretist să facă o schiţă a bărbatului pe care-l văzusem şi s-a dus să discute cu el. S-a dovedit că era pur şi simplu un profesor prietenos care ţinea un curs într-o clădire alăturată. Chiar n-a fost nimic, dar în acele zile, în ceea ce ne priveşte pe mine şi pe mama, orice însemna ceva.

În primăvara următoare am luat-o, într-o seară, pe Kelsey să doarmă la mama acasă. John şi Diane erau în vizită la nişte prieteni când am adus-o înapoi, în seara următoare. Lăsaseră uşa descuiată ca să pot intra şi-mi spuseseră să-i sun când ajung. Înainte să intru pe aleea din faţa casei, câinele lor, un labrador nemaipomenit de inteligent şi blând, a ieşit în stradă. A început să se plimbe de colo-colo prin faţa maşinii mele, lătrând şi mârâind.

N-o mai văzusem pe Cocoa purtându-se aşa. Încerca din răsputeri să mă avertizeze să nu mă apropii, dar eu n-am luat-o în seamă. Am intrat încet pe alee şi am parcat maşina. A început să alerge în cerc în jurul maşinii, rugându-mă să rămân la adăpostul portierelor încuiate. Tot n-am ascultat-o. Eu şi Kelsey am coborât, am dat ocol maşinii până la portbagaj şi ne-am umplut braţele cu lucrurile pe care le luase cu ea ca să doarmă la mama. În tot acest timp, câinele a continuat să se roage de noi, înnebunit.

— Cocoa, suntem doar noi, ne cunoşti, i-am spus, întinzându-i mâna ca s-o miroasă.

Când am văzut că nu ascultă de vorbă bună, am strigat la ea să tacă. Kelsey, independentă şi curajoasă în ciuda vârstei fragede, a pornit pe întuneric spre casă. Pietrişul de pe alee făcea

zgomot sub roţile micii valize roz pe care o trăgea după ea, în timp ce eu închideam cu zgomot portbagajul maşinii şi încuiam portierele.

Cocoa a continuat să se plimbe nervoasă prin faţa noastră, ascultându-ne şi dându-se la o parte fără tragere de inimă când am ajuns la uşă. Când am urcat treptele verandei, a mârâit şi şi-a dezvelit dinţii, lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată de faţă cu mine.

— Ce naiba te-a apucat? Dă-te la o parte, i-am ordonat, dar ea nu m-a ascultat.

Chiar când am întins mâna să apuc clanţa, s-a strecurat între noi şi pericolul care ştia că pândeşte dinăuntru.

Uşa nu s-a clintit. Am tras din nou, fără rezultat. Era încuiată. În cele din urmă, înţelegând de ce se frământa Cocoa, am întors-o cu calm pe Kelsey şi i-am spus:

— Haide, iubito, înapoi la maşină. E încuiat. Se vede că trebuie să-i aşteptăm pe mami şi pe tati să se întoarcă şi să ne deschidă.

Nu s-a împotrivit.

— Hai, repede, am îmboldit-o, încercând să par calmă. Hai să ne întrecem până la maşină. Fuga!

— O să te întrec, a chicotit ea, mişcându-şi picioruşele cât putea de repede.

— Mergi la uşa şoferului. Poţi să urci şi să te strecori în spate, ca la o cursă cu obstacole, am instruit-o eu, ca şi cum jucam un joc.

Nu m-a văzut uitându-mă peste umăr ca să mă asigur că intrusul nu ne urmărea. Cocoa, credincioasă, stătea în continuare de pază.

Am deschis portiera şi Kelsey a sărit înăuntru. Dintr-o singură mişcare, am aruncat valiza pe locul din dreapta şi m-am strecurat la volan, cu braţele pline de diverse lucruri, am trântit portiera şi ne-am încuiat înăuntru. Eram îngropată în lucrurile roz şi mov ale unei petreceri în pijama – o pernă, o pătură, un animal de pluş şi un recipient de plastic plin cu biscuiţii pe care eu şi Kelsey îi făcuserăm

împreună cu bunica Betty – preferaţii tatălui ei. Aruncând toate lucrurile peste valiză, m-am uitat spre casă, mutându-mi privirea de la o fereastră la alta, în căutarea vreunei mişcări. N-am văzut altceva decât întunericul.

— Ah, felicitări, i-am spus nepoatei mele. Ai fost rapidă! Aproape că n-am reuşit să ţin pasul cu tine. Cât de repede poţi să-ţi pui centura de siguranţă?

Mi-am legat şi eu centura şi am întins mâna după telefon ca să-l sun pe fratele meu. Dădeam cu spatele când m-a anunţat că a terminat. John a răspuns în felul lui obişnuit, vesel.

— Saaaa-lut, mi-a răspuns, punând accent pe prima silabă şi ridicând tonul vocii. Ce faci?

— Nu eşti acasă, nu?

— Nu, încă n-am plecat de la prietenii noştri. Ajungem imediat. Simte-te ca acasă. Cocoa e afară. Poţi s-o laşi să intre. O să stea pe covoraşul ei de la uşă.

— E încuiat.

— Nu e, am lăsat deschis pentru tine.

— Uşa e încuiată. Cocoa parcă înnebunise, nu ne lăsa să ne apropiem de casă şi, când am încercat să deschid, am văzut că era încuiat. Suntem bine. Ne-am urcat înapoi în maşină şi suntem pe drum. Nu pare să ne urmărească nimeni.

— Nu te opri. Nu te întoarce până nu-ţi spun eu că e sigur. Plec acum.

— Nu intra singur, l-am rugat.

John a ajuns acasă în câteva minute şi a găsit casa exact aşa cum o lăsase. Uşa era descuiată. Nu lipsea nimic, nu fusese mutat niciun obiect. Oricine ar fi fost înăuntru se evaporase.

Era enervant – încă un incident care putea foarte bine să fie doar imaginar, dar nu era. Cine se afla în spatele lui? Era tata? Mă îndoiam că era chiar el. Oare angajase pe cineva? Ce fel de om ar accepta o astfel de slujbă? De ce mai sunt în stare? Ce încerca tata să obţină?

Cum puteam să pun capăt acestui lucru?

Capitolul 26

În toamnă, la începutul ultimului an de facultate, m-am mutat într-un apartament cu Trish şi Brian. Mama fusese de acord să mă lase să mă mut înapoi în East Lansing numai dacă aveam şi un coleg de cameră, iar Brian îmi fusese un prieten credincios din prima zi de facultate. Îngrijorările legate de tata se mai domoliseră, dar nu trecuseră de tot, aşa că eram în continuare foarte vigilente.

Într-o seară m-am aşezat la o măsuţă în cafeneaua de la biblioteca universităţii, înconjurată de o mare de studenţi. Lângă mine era un băiat, singur. Masa lui semăna perfect cu a mea – un talmeş-balmeş de cărţii şi hârtii. Părea să fie asiatic. Mă întrebam care era povestea lui. Era şi el ca mine, un amestec de două culturi? Oare se născuse aici sau acolo – oriunde ar fi fost asta? Oare crescuse cu teama de-a fi răpit de unul dintre părinţi şi dus înapoi?

În stânga mea, un grup mixt s-a oprit din flirtat şi s-a apucat de una dintre rundele lor ocazionale de întrebări din ghidul pentru studiu. Un şuvoi neîntrerupt de studenţi înfometaţi şi dependenţi de cafeină se preumbla prin faţa barului, aflat în spatele meu.

Îmi plăcea să stau lângă un zid, nu doar ca să-mi păstrez iluzia că sunt invizibilă, dar şi pentru că de lângă un perete trebuia să priveşti în mai puţine direcţii – era mai sigur. În cei patru ani petrecuţi la USM, ajunsesem să cunosc foarte bine biblioteca şi puteam să mă strecor către una dintre ieşiri, pe oricare parte, cu uşurinţă şi neobservată. Pentru mine, era deja o a doua natură. Aveam telefonul permanent la îndemână, la fel şi un spray paralizant şi o legătură zdravănă de chei de care erau prinse un lanţ din carabine, mai multe brelocuri şi un fluier. Dacă nu mă auzea nimeni

când suflam în fluier, spray-ul paralizant şi biciul meu metalic improvizat puteau fi folosite ca arme.

La puţin timp după ce m-am aşezat în acea aglomeraţie, am observat o mişcare cu colţul ochiului. Fără să-mi ridic capul, am privit cum trei adolescenţi asiatici s-au apropiat de băiatul de la masa alăturată. Nu le-am ascultat şoaptele. Deja mă concentrasem din nou asupra notiţelor mele când am auzit. Sunetul a răzbătut din toată zarva şi mi-a atras atenţia.

Câţi ani trecuseră de când auzisem ultima oară acel sunet îngrozitor? Mai târziu, am făcut calculul: 2002 minus 1986 înseamnă 16 ani. Cât de diferit reacţionasem la el în copilărie! Undeva, pe drum, îmi pierdusem curajul. Mă întrebam când se întâmplase asta.

La vârsta de douăzeci şi doi de ani, zgomotul de pumni înfuriaţi care lovesc în carne m-a făcut să îngheţ de spaimă. E ciudat felul în care trupul uman absoarbe reculul unei lovituri de pumn. Dacă s-ar lovi o masă cu aceeaşi forţă, farfuriile ar sări, tacâmurile ar tremura, apa ar face valuri în pahare. Dar trupul uman înghite lovitura cu un bufnet grotesc.

Scena mi s-a derulat cu încetinitorul în faţa ochilor. Băiatul care stătea la o masă ca a mea era în inferioritate numerică, iar eu am privit în tăcere cum cei trei ticăloşi îl snopesc în bătaie. L-au împins jos de pe scaun, l-au lovit cu pumnii, cu picioarele şi l-au înjurat. Am privit de jur-împrejurul încăperii la ceilalţi studenţi, implorându-i din privire să facă ceva să-l apere pe acel băiat care nu se putea apăra singur. Nimeni nu se mişca. În mintea mea, strigam după cineva, oricine, care să-i oprească. Cum se putea ca nimeni să nu facă nimic? Cum se putea ca eu, dintre toţi oamenii, să fiu unul dintre cei care nu fac nimic?

La fel de repede cum veniseră, cei trei atacatori au plecat, lăsându-l pe băiat, chinuindu-se să respire, întins pe podea, chircit de durere. Frica îmi

fusese înlocuită de o suferinţă amară. Îmi venea să plâng, dar n-am făcut-o. Voiam să mă duc la el, să-l ajut să se ridice, să-l liniştesc, dar am rămas împietrită.

În întreaga încăpere se lăsase o linişte grea. Toate sunetele care se auziseră cu câteva minute înainte – sâsâitul maşinii de cafea espresso, larma studenţilor care discutau, hârşâitul scaunelor pe podea, bufniturile teancurilor de cărţi trântite pe mese, scârţâitul tenişilor pe linoleum – încetaseră la sunetul unor pumni care lovesc un băiat.

Ruşinea e greu de ascuns. Ni se citeşte pe chipuri, în limbajul trupului. Ruşinea face privirea să se întoarcă, capul să se plece în pământ şi umerii să cadă. Era o senzaţie pe care o cunoşteam bine.

Băiatul şi-a strâns ruşinat lucrurile, iar sunetele pe care le făcea aveau ecou în camera tăcută. Şi-a adunat hârtiile, lovindu-le uşor de masă ca să le aranjeze. Şi-a pus cărţile unele peste altele şi le-a îndesat în rucsac, trăgând fermoarul. Fâşâitul pe care l-a scos geanta când a pus-o pe umăr a fost urmat de un icnet abia auzit când aceasta i-a atins spatele.

Ruşinată, i-am ascultat pasul şontâcăit îndreptându-se spre uşa principală. Încă nu mă puteam mişca. Sunetul pumnului care loveşte în carne mă dusese înapoi în Iran. N-am idee ce-l supărase pe tata de data aceea. Pumnii lui o loveau pe mama în timp ce ţipa şi o numea *saag,* câine, cea mai detestată şi murdară creatură în cultura persană. „Te omor”, spumega el. „Înţelegi? O să te omor şi n-ai s-o mai vezi niciodată pe Mahtob.”

Ea îşi ţinea braţele în sus, apărându-şi faţa, într-o încercare zadarnică de a-i evita loviturile. Am alergat la ea şi m-am strecurat între ei, implorându-l pe tata să n-o mai lovească, în timp ce încercam să-l împing. M-a dat la o parte cu mâna.

M-am băgat din nou între ei fără teamă. De data aceasta, m-a luat pe sus şi m-a aruncat până în partea cealaltă a camerei. M-am lovit de perete şi m-am prelins pe podea.

Neabătută, am început să ţip: „Trebuie să merg la toaletă! Trebuie să merg la toaletă!”. Strategia aceea funcţionase în trecut. Ştia că mi-e frică de baie. Niciodată nu intram într-o baie singură. Mama mergea întotdeauna cu mine. Baia era adăpostul nostru, locul unde ne rugam în şoaptă. Dar el nu ştia asta. Era secretul nostru.

În seara aceea, totuşi, nici măcar baia nu ne-a salvat. Cu colţul ochiului, m-a văzut cum îmi bag degetele pe gât ca să-mi provoc voma, aşa cum exersasem cu mama. Era gestul la care recurgeam în ultimă instanţă, folosit doar în situaţii de extremă urgenţă. S-a întors către mine, iar mama mi-a strigat să fug după ajutor.

Nu voiam s-o părăsesc, dar ea mă implora: „Mahtob, fugi! Du-te după ajutor. Ascunde-te. Nu-l lăsa să te găsească. O să fiu bine, fugi!”.

Am fugit la parter, unde locuiau Reza şi Essie. Am bătut cu disperare la uşa lor. „Ajutor! Vă rog, ajutor!”, am ţipat, dar nu sunt sigură că acele cuvinte chiar mi-au plecat de pe buze. Nu a deschis nimeni.

Auzeam cum tata vine după mine. Mama implora: „Nu, Moody, te rog. Nu face asta”. A trântit uşa, iar protestele ei nu s-au mai auzit. „N-ai s-o mai vezi pe Mahtob”, a mârâit din nou.

Eu am continuat să lovesc cu pumnii în uşa lui Reza şi Essie. Tot nu răspundea nimeni. Inima bătea să-mi spargă pieptul. Am auzit cum tata bagă cheia în uşă şi o răsuceşte. Mama era prizonieră în apartamentul nostru. Era în regulă? *Să mă ascund,* m-am gândit, *trebuie să mă ascund.*

Paşii i se auzeau din ce în ce mai tare pe măsură ce cobora treptele. Aveau ecou pe casa scării. Am alergat pe după colţ. Pe hol, era un pătuţ de copil. M-am târât în întunericul de sub pătuţ şi m-am

rugat să nu mă găsească. M-a găsit, desigur, căci aveam cinci ani, iar copiii de cinci ani se ascund în cele mai uşor de ghicit locuri.

Următoarele două săptămâni au fost învăluite în ceaţă. M-a luat de lângă mama şi mi-a spus că n-am s-o mai văd niciodată. Singura mea speranţă era că Dumnezeu va avea grijă de ea în absenţa mea. În fiecare seară priveam luna şi ştiam că, oriunde ne-am afla, eu şi mama vedeam aceeaşi lună şi ne gândeam una la cealaltă. Aşa îmi promisese.

Mama mă pregătise pentru despărţire. Mă antrenase şi mă învăţase ce cântece să cânt. Erau codul nostru secret. Era felul ei de a-mi spune vorbe liniştitoare atunci când nu putea fi lângă mine, să mă aline.

Se spune că trupul uman cedează în punctul cel mai slab. Dacă e adevărat, punctul meu cel mai slab atunci a fost stomacul. Am suferit groaznic de diaree tot timpul în acele două săptămâni. Din fericire, apartamentul în care mă dusese avea o baie, şi nu obişnuita gaură în podea. În fiecare zi, stăteam pe vasul de toaletă o veşnicie, aşa mi se părea, în timp ce el se plimba ca un leu în cuşcă, de colo-colo şi mă interoga.

— Mahtob, spune-mi ce puneţi la cale tu şi mama ta, mi-a cerut. Cu cine vorbiţi? Unde aţi fost când ai întârziat la şcoală?

— Nu punem nimic la cale. Nu vorbim cu nimeni. Ne-am rătăcit.

— Nu v-aţi rătăcit. Ştiţi drumul până la şcoală.

— Ba da. Ne-am rătăcit.

Asta mă învăţase mama să spun dacă mă întreba.

— Minţi.

Uneori, nepotul lui se aşeza pe podea între noi şi-i cerea să se liniştească. Era un lucru inutil – şi pentru nepot, şi pentru tata. „Ce pune la cale mama ta? Unde mergeţi? Cu cine vă vedeţi?”

Întrebările nu se opreau, dar eu eram încăpăţânată. Uneori nu răspundeam deloc. Mă uitam în pământ şi-mi cântam: *Dumnezeu e buuuuun. Dumnezeu e buuuuuun.* Alteori cântam: *Soarele va răsări* (inspiram) *mâine…*

— Răspunde-mi, mugea el, unde mergeţi?

Linişte. *Oooo, soareleee va răsări* (inspiram) *mâine…* Oh, cât îl uram!

Dacă aş fi ştiut atunci că tata mă va duce înapoi la mama peste două săptămâni, despărţirea ar fi fost mult mai uşor de îndurat. Eu chiar îl crezusem când mi-a spus că n-o s-o mai văd niciodată.

În închisoarea mea locuiau copii. Nu mi-i amintesc, dar sunt sigură că erau pe undeva, fiindcă exista o cameră plină cu jucăriile lor. Într-o zi, când stăteam pe podea, am observat o pată galbenă, binecunoscută, care se iţea de sub o grămadă de jucării. Dându-le la o parte, am dezgropat o amintire minunată de acasă – casa mea cea adevărată, cea din Michigan. Era o păpuşă mică, din pânză umplută cu bile de polistiren. Avea haine galbene cusute de corp şi o pălărie galbenă cu dantelă albă cusută de cap. Avea o faţă zâmbitoare din plastic, iar la îmbinarea cu pălăria ieşeau câteva bucle. Avea bretonul încurcat, ca al meu.

Am închis ochii şi am inspirat adânc. *Ah, acasă.* Aproape că puteam să-mi imaginez mirosul de-acasă. Păpuşa aceea a fost un dar de la Dumnezeu. O luam cu mine peste tot, bucurându-mă în secret de obiectul familiar.

Singurele lucruri mai rele decât furia şi întrebările tatălui meu în acele două săptămâni au fost raidurile aeriene. În timpul bombardamentelor eram de neconsolat. Mă gândeam întruna la mama, singură în apartament, încuiată astfel încât să nu se poată adăposti în hol împreună cu ceilalţi oameni care locuiau în casă. Dacă o lovea vreo bombă şi eu nu eram acolo? Ştiam că şi ea e îngrijorată pentru mine, iar gândul că o făceam să sufere era

la fel de dureros ca şi grijile pentru siguranţa ei. Ameh Bozorg a pus, până la urmă, piciorul în prag.

— Nu vezi? l-a certat pe tata. Copilul nu ştie nimic. Du-o înapoi la mama ei.

În ciuda cruzimii, tata mă iubea. Nu putea îndura să mă vadă că sufăr atât de tare, la fel şi familia lui. În timpul unui raid aerian a cedat, în sfârşit, şi m-a dus înapoi la mama.

De-a lungul timpului, am fost forţată de mai multe ori să mă împac cu trecutul. Dar experienţa de la bibliotecă – şi, în special, reacţia mea – m-a bulversat.

La cursurile de psihologie învăţasem că omul e o fiinţă care se bazează pe obiceiuri. Ne creăm scenarii interioare după care reacţionăm la diferite emoţii şi experienţe şi, în general, le urmăm. Cu alte cuvinte, avem tendinţa de-a reacţiona la o situaţie în acelaşi fel în care am reacţionat în trecut.

Atunci de ce nu intervenisem când acel băiat a fost bătut? Când fusese rescris scenariul meu? Îmi pierdeam curajul? Mă defectam sau îmi slăbea memoria? Doar mă convinsesem singură că fusesem un copil bătăios, gata mereu să intervină?

După ce m-am luptat cu aceste întrebări câteva zile, am sunat-o pe mama şi i-am povestit ce se întâmplase. Am întrebat-o cum reacţionam când o bătea tata. Înţeleaptă, ea mi-a răspuns la întrebare cu altă întrebare:

— Ei bine, tu ce-ţi aminteşti?

— Că eram neînfricată, i-am spus. Nu stăteam pe margine, aşteptând să se termine. Îi săream în faţă. Îl îmbrânceam. Ţipam la el, cream diversiuni şi-i rugam pe ceilalţi să sară în ajutor.

— Mahtob, întotdeauna ai avut o memorie bună, m-a liniştit ea. Îţi aminteşti când am fost în Texas, în vizită la familia Barton, imediat ce ne-am întors din Iran? Am intrat într-un restaurant şi imediat

mi-ai spus că-ţi aminteai că fuseserăm acolo cu trei ani înainte, când aveai doar patru ani. Nu mi-ai arătat doar masa la care mâncaserăm; ai arătat fiecare scaun şi ai spus: „Aici am stat eu şi aici ai stat tu şi aici a stat tati”. Mi-ai spus până şi ce comandase fiecare. Ai o memorie incredibilă.

Atunci era adevărat. Nu memoria îmi slăbea, ci curajul. Şi acest lucru era mult mai înspăimântător.

Capitolul 27

De câte ori s-a amestecat în viaţa mea, tata n-a fost niciodată îndeajuns de grijuliu să dea un semn atunci când renunţă. Aşa că eu am rămas mereu într-o stare de alertă, de încordare. Lupusul, un diavol oportunist, a profitat de ocazie să-şi reia atacul distrugător asupra corpului meu.

Doctoriţa Beals, cunoscând foarte bine tendinţa corpului omenesc de-a lupta ca să trăiască cât mai mult timp, ştia bine că trebuie să meargă cu şase luni în urmă ca să depisteze ce a declanşat o nouă recădere – lucru de care eram cât se poate de conştientă, fiindcă se împlineau şase luni de când tatăl meu reapăruse. Spre uşurarea mea, a şasea lună a venit şi a trecut fără probleme medicale, la fel şi a şaptea, a opta, a noua şi a zecea lună. Abia prin a douăsprezecea lună a trebuit să admit faptul că lupusul scăpase din nou de sub control.

Ştiind cât de serioase pot deveni complicaţiile, am apelat la credinciosul meu medic pentru sfaturile sale medicale.

„Spune-mi, ai mai primit veşti de la tatăl tău de curând?”, m-a întrebat, aşezându-se pe taburetul ei cu roţi.

Eu stăteam pe fotoliul verde-albăstrui. Doctoriţa Beals prefera să-şi lase, de cele mai multe ori, pacienţii să stea pe scaunele confortabile şi să discute cu ea, în loc să le ceară să se aşeze stingher pe marginea unei mese de examinare reci.

— E cam la fel, i-am spus. El trimite în continuare e-mailuri, iar eu nu-i răspund. N-a renunţat la ideea de a filma revederea. Acum şi-a schimbat strategia. În loc să insiste că el e tatăl meu şi nu-mi va permite să fiu altceva decât musulmană, acum îmi spune că e pe moarte. Cred că vrea doar să urgenteze lucrurile. Documentarul lui e încă în producţie. De când v-am văzut ultima

oară, am aflat că au angajat un student de la USM să lucreze ca stagiar. Mă urmăreşte.

— Ai multe de suportat. Cum faci faţă? a întrebat, atentă la mine. Dosarul meu stătea închis în poala ei, sub mâinile încrucişate.

— Sunt bine. Am antrenament la suportat haosul. Chiar sunt bine.

Am făcut un efort să zâmbesc şi cu ochii, dar eram prea obosită.

— Cum faci *cu adevărat* faţă?

Mă cunoştea bine. Nu mergea să fac pe curajoasa cu ea.

Ochii mi s-au umplut de lacrimi şi bărbia a început să-mi tremure.

— E groaznic, am spus, iar cuvintele mi s-au oprit în gât. Urăsc toată povestea asta şi-l urăsc pe el.

S-a aplecat în faţă şi mi-a luat mâinile într-ale ei. Privindu-mă drept în ochi, mi-a spus:

— E de înţeles.

— Nu vreau să-l urăsc, am hohotit. Nu vreau să trăiesc cu amărăciunea asta. Ştiu că nu e sănătos – nici pentru trup, nici pentru suflet. L-am iertat cu ani în urmă pentru ce ne-a făcut în Iran, dar el pur şi simplu nu vrea să se lase păgubaş. Trebuia să ne facă iar probleme. Nu vreau decât să ne lase în pace. Sunt sătulă să-mi fie frică tot timpul.

— Ai încercat să te rogi pentru el? m-a întrebat doctoriţa Beals cu blândeţe.

— Ce?

— Ai încercat să te rogi pentru el?

A rămas pe scaun, în tăcere, dându-mi timp să mă gândesc la cuvintele ei.

Am scuturat din cap şi am luat batista pe care mi-a întins-o. Nu puteam să respir.

— Poate că merită încercat. Eu fac asta de ani de zile şi am învăţat că la trup ajungi pe calea spiritului. Întâi trebuie să vindeci sufletul. Apoi te poţi ocupa şi de corp.

Doctoriţa Beals avea o înţelepciune aparte, pe care o găseam reconfortantă. Când mă cuprindea disperarea, ea îmi dădea speranţă. Ştiam că are dreptate. Dacă nu găseam un mod de-a mă linişti din nou când venea vorba de tata, starea mea de sănătate avea să se înrăutăţească în continuare.

— Nu fi prea descurajată de acest regres. Aşa e boala asta, m-a liniştit doctoriţa Beals. A fost minunat că ai ţinut-o sub control atât de bine şi atât de mult timp, dacă mă gândesc la stresul în care ai trăit. Am mai fost în punctul acesta şi vom trece peste asta împreună, aşa cum am făcut şi altă dată.

— Ştiu. Doar că nu vreau să iau iar pastile. Nu suport ideea de-a lua pastile toată viaţa.

— Atunci hai să nu punem problema aşa. O abordăm agresiv ca să vedem dacă o putem opri în faşă. Apoi renunţăm la medicamente imediat ce corpul tău ne permite.

— Cât timp credeţi că o să dureze? am întrebat, deznădăjduită. Şase luni? Un an?

— Ştii că nu-ţi pot garanta nimic, dar vom face tot posibilul să nu mai iei altceva decât Plaquenil imediat ce se poate. Ştii bine că sunt de părere că pe acela ar trebui să-l iei tot timpul, ca măsură de apărare. O să fim foarte atente la rezultatele analizelor şi o să scădem dozele de îndată ce starea ta se stabilizează. Dar acest lucru va funcţiona doar dacă îţi iei medicamentele conform prescripţiei. Îţi aminteşti înţelegerea noastră?

— Îmi amintesc. Dumneavoastră faceţi tot ce puteţi ca să mă ajutaţi să mă simt mai bine. Dar puteţi să mă ajutaţi doar dacă eu sunt foarte cinstită cu dumneavoastră şi urmez întocmai tratamentul prescris.

— Exact.

Făcuserăm această înţelegere când aveam doar treisprezece ani. Acestea fuseseră condiţiile ca doctoriţa Beals să mă accepte ca pacientă. Dacă nu puteam respecta partea mea de înţelegere, trebuia

să-mi găsesc alt medic, fiindcă ea nu putea să mă trateze cu succes fără ca eu să particip.

Doctorul Beals mă pregătise bine. Eram o echipă şi, chiar şi în adolescenţă, eu fusesem cea care lua hotărârile. Mă învăţase să-mi asum responsabilitatea pentru deciziile mele şi impactul lor asupra sănătăţii mele. Deoarece credea în educaţie, doctoriţa Beals îmi trezise setea de a cunoaşte mecanismele de funcţionare a corpului meu, ca să putem colabora mai bine la găsirea unui tratament. Ea era doar o resursă pentru mine, o sursă de cunoaştere şi îndrumare. Treaba mea, eu fiind cea care trăia zi de zi cu apăsarea bolii, era să mă folosesc de toate uneltele pe care le aveam la dispoziţie ca să-mi îmbunătăţesc calitatea vieţii.

Nu numai eu aveam parte de un astfel de tratament atent din partea doctoriţei Beals. Îşi petrecea oricât timp era nevoie cu fiecare pacient în parte. Atenţia pe care o acorda laturii umane a pacientului era, în mare parte, ceea ce o făcea pe doctoriţa Beals să fie un medic excepţional. Deseori, când veneam pentru o vizită programată, recepţionera mă aştepta cu un teanc de articole decupate din reviste medicale şi ziare, spunând că doctoriţa Beals îmi transmite să le citesc cât aştept ca să putem discuta despre ultimele descoperiri în timpul vizitei. Nu era un lucru neobişnuit să ies din cabinetul ei cu un teanc de cărţi şi un formular pentru reţete care cuprindea o listă cu alte lecturi.

De la început, doctoriţa Beals mă tratase ca pe egalul său, acordând importanţă perspectivei mele asupra întregului proces.

— Tu eşti singurul expert în sănătatea ta, îmi spusese când abia dacă eram mai mult decât un copil. Trupurile noastre sunt diferite şi răspundem diferit la tratamente diferite. În cazul tău, tu eşti singurul expert. Eşti cea mai bună sursă de informaţii pe care o ai la îndemână.

Nu-mi plăceau întotdeauna recomandările ei, dar niciodată nu m-am îndoit de faptul că-mi vrea

binele. Nu era vina ei că tratamentul standard pentru lupus erau medicamentele. Nu era vina ei nici că mie nu-mi plăcea să iau medicamente.

După vizita din acea zi, m-a trimis acasă cu o îmbrăţişare, o listă de analize de laborator şi un teanc de reţete. Sentimentele mele erau amestecate. Mă simţeam energizată, pregătită pentru lupta cu boala şi, totuşi, frustrată pentru că mă aflam din nou în faţa acestei binecunoscute răscruci în viaţă. În lumea mea, să nu mai iau medicamente era o adevărată realizare. Să treacă şi un timp destul de lung în care să nu iau medicamente era cea mai mare victorie, iar să fiu nevoită să iau din nou medicamente era o înfrângere amară.

Mama era întotdeauna nerăbdătoare să audă cum stau lucrurile după o vizită la medic. Am încercat să par optimistă când i-am citit reţetele. Ea cunoştea medicamentele la fel de bine ca mine. Când i-am spus cum se numesc şi dozele prescrise, a fost suficient ca să înţeleagă cât de gravă era situaţia. Aceste lovituri era mai dureroase pentru ea decât pentru mine.

Cunoşteam bine rutina. Pe comoda mea se aliniau din nou flacoanele urâte, portocalii cu capac alb, iar zilele mele erau din nou ţinute în loc de un regim medicamentos brutal. Unele medicamente tratau simptomele lupusului, iar altele contracarau efectele adverse ale celorlalte.

Ca în cazul acceselor anterioare, medicamentele reuşeau să ţină lupusul pe loc şi să reducă severitatea simptomelor, dar bine tot nu mă simţeam. Mă chinuia o stare permanentă de extenuare, din cauza căreia era un adevărat calvar să continui să mă duc la şcoală şi la serviciu. Durerile de cap nu-mi dădeau pace. Părul îmi cădea în continuare, iar încheieturile mă dureau. Rezultatele analizelor confirmau în continuare că lupusul îmi făcea organismul să se atace pe sine. Iar preţul emoţional pe care-l plăteam pentru

această boală era, probabil, cel mai greu de îndurat pentru mine. Era groaznic să fii ţinut prizonier într-un corp pentru care simpla funcţionare zilnică era atât de anevoioasă.

Cu fiecare zi care trecea îmi era tot mai greu să înghit pastilele. La un moment dat, au început pur şi simplu să-mi lase un gust neplăcut în gură. În cele din urmă, într-o seară, când stăteam în faţa comodei din camera pe care o împărţeam cu Trish, mi-am dat seama că nu mai puteam. Nu puteam să mă mai forţez să înghit nici măcar o pastilă – aşa că m-am oprit. Ştiam foarte bine că hotărârea de-a opri tratamentul putea să aibă efecte dezastruoase, dar nu mai puteam să îndur.

Capitolul 28

Cursul începea la ora 10:40 şi se ţinea doar de două ori pe săptămână, ambele fiind motivele pentru care m-am înscris la „Afect şi respect de sine” al doctorului Gershen Kaufman. În ianuarie 2002 începea ultimul semestru din ultimul an de facultate, iar eu eram epuizată – copleşită de viaţă, de grijile pentru siguranţa mea, de problemele de sănătate care reapăruseră şi de criza de identitate iminentă care avea să vină odată cu absolvirea. Niciodată nu reacţionasem bine în faţa necunoscutului şi chiar necunoscutul se afla dinaintea mea în aproape toate aspectele existenţei mele.

Nu mai aveam de făcut decât un curs de psihologie ca să-mi obţin specializarea, aşa că nu căutam ceva care să-mi schimbe viaţa. Voiam doar un curs pe care să-l trec uşor şi să-mi iau toate punctele necesare. Aşa că, atunci când profesorul a început prima întâlnire spunându-ne clar că acest curs nu va fi uşor, eram gata să renunţ. Ne-a spus că, pentru a trece, va trebuie să lucrăm mai mult decât o făcuserăm pentru alt curs. Vom avea mult de citit şi va trebui să scriem o lucrare în fiecare săptămână. Mai mult, la curs nu se acordau credite, ci avea să fie trecut sau picat. Nu primeam nicio cifră sau literă care să ne cuantifice eforturile.

Nici nu mă gândesc să rămân la cursul ăsta, m-am gândit. Dar m-am hotărât să rămân până la sfârşitul întâlnirii din respect pentru profesor – şi pentru că eram prea timidă să mă ridic şi să plec. Nu aveam idee că Dumnezeu se folosea de oboseala mea ca să mă aducă acolo unde aveam nevoie să fiu şi de timiditatea mea ca să mă ţină acolo.

Nici nu mai ascultam când doctorul Kaufman mi-a atras atenţia cu o promisiune. Ne-a spus că, în

următoarele cincisprezece săptămâni, vom fi subiecţii şi vom experimenta cercetarea pe noi înşine. Măsura în care aveam să ne angajăm să folosim uneltele pe care el ni le punea la dispoziţie avea să fie în strânsă legătură cu impactul pe care acestea le vor avea asupra vieţilor noastre.

Mă pasiona cercetarea. În aproape toată studenţia mea, am lucrat la proiecte de cercetare psihologică, adesea la câte două sau trei deodată. Cum aş fi putut refuza ocazia să aplic ceea ce învăţasem timp de patru ani?

Doctorul Kaufman a continuat să ne explice structura cursului. Urma să fim împărţiţi în grupuri mici. În fiecare săptămână, aveam să învăţăm o nouă metodă, s-o aplicăm la vieţile noastre, apoi să prelucrăm experienţele în cadrul grupului.

Prima sarcină a fost să adunăm fericire. Suna destul de simplu. În fiecare zi, trebuia să scriem o listă cu cinci lucruri care ni s-au întâmplat în ziua respectivă şi ne-au făcut fericiţi. Asta era tot. Puteam să fac aşa ceva.

În seara aceea, m-am aşezat la masa din sufrageria apartamentului meu şi am început să privesc foaia albă a caietului de notiţe. Trish stătea ghemuită cu o carte pe canapeaua de două locuri, iar Brian pe canapeaua mare, cu picioarele întinse pe măsuţa de cafea şi ziarul din ziua aceea deschis la pagina de cuvinte încrucişate în braţe. Eu mă gândeam şi mă gândeam şi iar mă gândeam.

Nimic.

Mi-am scris numele în susul paginii. Tot nimic.

Sub nume, am adăugat: „PSI 325 Afect şi respect de sine”. Tot nimic.

Am adăugat: „Profesor Gershen Kaufman” şi, în mijlocul spaţiului alb şi intimidant, am scris: „Adunând fericire”. Tot nimic.

Am scris numărul 1 în marginea paginii. Trebuia să existe ceva care să mă facă fericită. Mi-am revăzut întreaga zi în memorie. *Gândeşte-te.*

Gândeşte-te. Gândeşte-te. Ce m-a făcut fericită azi?

Mă consideram o fiinţă pozitivă. Bunicul îi transmisese mamei încrederea în vechea zicală, „Dacă vrei, poţi”. Acele cuvinte fuseseră o adevărată mantra pentru noi, în Iran. Era o atitudine activă, care nu lăsa loc disperării. Era nevoie doar de muncă, creativitate şi stăruinţă. Dacă amesteci aceste ingrediente, în cele din urmă vei găsi soluţie pentru orice problemă. Mai târziu, când credinţa noastră a devenit mai puternică, acele cuvinte s-au înscris într-un context mai larg: „cu Dumnezeu, toate lucrurile sunt cu putinţă” (Matei 19:26).

Acestea erau câteva din seminţele de optimism pe care mama mi le plantase în suflet. Crescusem ascultând cum îi sfătuieşte pe părinţii cuprinşi de disperare după ce încercaseră în mod repetat şi nu reuşiseră să-şi recupereze copiii răpiţi. Le cerea să facă o listă cu lucrurile pozitive şi mă sfătuise chiar şi pe mine să fac la fel când mă simţeam descurajată.

Dar pe lista mamei puteam să trec orice motiv pentru care eşti, în general, fericit. Deseori, scriam motive care arătau bine pe hârtie, dar nu mă făceau neapărat fericită în momentele acelea – ca un zâmbet care-ţi ridică colţurile gurii, dar se opreşte înainte să-ţi lumineze ochii. Listele mele cu aspecte pozitive cuprindeau lucruri de genul: Trăiesc. Am o familie care mă iubeşte. Am profesori buni. Vremea e bună. Sunt liberă. Bla, bla, bla.

Tema pe care ne-o dăduse doctorul Kaufman era diferită. Fiecare lucru din listă trebuia să fie din ziua respectivă.

Am adăugat pe margine şi numerele de la 2 la 5 şi am continuat să mă las chinuită de lipsa mea de fericire. Îmi răsuceam pixul în mână. Cu cât mă simţeam mai frustrată, cu atât mai repede îl răsuceam. În cele din urmă, am scris două lucruri

amărâte, apoi m-am dus lângă Brian pe canapea să-l ajut la cuvinte încrucişate.

Peste puţin timp, Trish şi-a închis şi ea cartea şi s-a strecurat lângă noi. De multe ori, colegii mei de apartament şi cu mine ne încheiam ziua stând umăr lângă umăr, îngrămădiţi în jurul careului de cuvinte încrucişate. De obicei, erau trei lucruri pe măsuţa noastră de cafea: Biblia mea, pregătită pentru următoarea dezbatere pe teme religioase; dicţionarul lui Trish, pentru căutat indicii; şi un ziar împăturit frumos, exact aşa cum ne plăcea nouă – cu careul de cuvinte încrucişate la vedere. De cele mai multe ori, ne pierdeam în definiţiile cuvintelor şi uitam de careu.

A doua zi am încercat din nou să adun fericire, cu acelaşi rezultat. Mi-am retrăit întreaga zi în minte şi m-am agăţat de cele mai mici motive de fericire. De data aceea, am reuşit să scriu patru lucruri, iar la punctul al cincilea am trecut: „Am scris lista".

După ce m-am chinuit zile în şir să adaug ceva la listă, mi-am schimbat puţin strategia, începând să fac lucruri care ştiam că mă vor face fericită doar ca să le pot scrie. Am deschis sertarul pentru legume al frigiderului şi am aruncat toate pungile cu verdeţuri care începuseră să se strice sau să crească. Am spălat sertarul şi am pus la loc legumele care erau încă bune. După ce am făcut lucrul acesta şi mi l-am luat de pe suflet, m-am simţit fericită. „Numărul 1: am curăţat sertarul de legume… Numărul 5: Am scris lista."

Lucrurile au continuat în acelaşi fel până într-o după-amiază, la serviciu. Pe atunci lucram ca recepţioneră la un studio fotografic. Îmi petrecusem o parte bună a după-amiezei ajutând-o pe o mamă să dea comandă de un set de fotografii pentru absolvire. Nu era puţin lucru să alegi combinaţia perfectă de fotografii.

Am tot vorbit în timp ce treceam prin seria de poze, apoi, dintr-odată, m-a surprins cu un

compliment. Abia ce i-au ieşit cuvintele din gură şi mi-au ajuns la urechi, că m-am simţit fericită. A trebuit să i-o spun cu voce tare:

— Sunt fericită! Complimentul dumneavoastră m-a făcut să mă simt fericită. Trebuie să-mi amintesc să scriu asta pe listă diseară. Mulţumesc.

Femeia m-a privit ca şi cum eram de pe altă planetă. Aveam un zâmbet până la urechi când i-am explicat ce temă aveam şi cât de greu îmi fusese să găsesc lucruri care mă fac fericită.

Pentru mine, acesta a fost un moment de cotitură. În sfârşit, începeam să-mi dau seama de lucrurile care mă făceau fericită chiar atunci când se întâmplau.

La puţin timp după aceea, mergeam cu maşina dinspre campus spre casă, la mai puţin de 5 kilometri distanţă. Era una dintre primele zile cu adevărat frumoase de primăvară, când temperatura de 5 grade ţi se pare un adevărat val de căldură. Păsările ciripeau. Soarele strălucea. Cerul era senin şi albastru, iar aerul avea un miros proaspăt.

Am cotit pe una dintre străduţele aflate la nord de campus – o stradă mărginită de case închiriate de studenţi. Pe la jumătatea ei, am văzut un grup de tineri în curtea din faţa casei. Când m-am apropiat, mi-am dat seama că-şi mutaseră toată camera de zi pe peluza din faţă ca să se poată bucura de acea zi frumoasă. Unii stăteau pe fotolii cu picioarele ridicate, uitându-se la un televizor pe care-l scoseseră pe o fereastră deschisă, iar alţii îşi dădeau pase cu o minge de fotbal. Chipurile le erau luminate de zâmbete.

Singură în maşină, am chicotit tare. A fost atât de neaşteptat până şi pentru mine, ceea ce m-a făcut să râd şi mai tare. M-am simţit fericită să-i văd pe acei băieţi bucurându-se de venirea primăverii fără nicio oprelişte. Mi-am propus să scriu despre experienţa aceasta când ajung acasă.

Am dat colţul şi am observat un cuplu în vârstă, elegant, mergând mână în mână. Şi ei zâmbeau.

Ceva din felul în care se priveau m-a mişcat. M-am întrebat ce oare îi făcea să se uite aşa unul la celălalt. Era oare un fel de intimitate care s-a creat între ei de-a lungul anilor în care au împărtăşit dureri şi bucurii? Era încrederea pe care o aveau în devotamentul celuilalt? Era pur şi simplu atracţia pe care o nutreau unul pentru celălalt? Vorbeau în timp ce se plimbau de-a lungul trotuarului, evident foarte îndrăgostiţi.

„Ce drăguţ”, m-am gândit. „Asta mă face fericită.” Mi-am propus să scriu şi despre asta.

Puţin mai încolo a trebuit să virez din nou. Acolo am văzut un bunic, cred, care îşi plimba nepoata într-un cărucior roşu. Inima mi s-a umplut de bucurie când le-am observat expresia. Mi-am amintit de zilele lipsite de griji ale copilăriei, când bunicul lega un căruţ de grădină în spatele tractorului şi mă trăgea prin curte. Am privit cum bunicul îi zâmbeşte din toată inima nepoatei şi mi-am amintit de iubirea pe care bunicul mi-o arătase în copilărie. Din nou, m-am simţit fericită. Mi-am propus din nou să adaug şi acest moment pe lista mea.

Pe drumul acela atât de scurt, întâlnisem trei momente de fericire care meritau să fie trecute pe listă. De câte ori făcusem drumul acela – de zeci, poate sute de ori? De câtă bucurie m-am lipsit singură doar pentru că aveam obiceiul să trec în grabă pe lângă toate lucrurile frumoase care se întâmplau pe drum?

Îmbrăţişând această filosofie nou descoperită, anume de-a face loc în viaţa mea lucrurilor care-mi plac, am făcut un efort să-mi găsesc timp să dau o fugă la un magazin libanez din apropiere. Cele mai minunate arome m-au întâmpinat încă de la uşă. Pe tejghea erau aliniate toate felurile de baclava, aurii şi lucioase de la sirop. Unele erau umplute cu nuci tocate, altele cu fistic şi altele cu brânză de casă. În spatele unui geam erau boluri pline cu mâncărurile mele preferate: *hummus, baba ganoosh, dolmeh,*

tabouleh, fatoosh, kibbe (copt şi prăjit), *eetch, sfeeha,* pâine cu *zataar.* Şi, când credeam că nu se poate mai bine de-atât, privirea mi-a ajuns la lista de băuturi. Serveau cafea arăbească!

Imediat, m-am gândit la Vergine. Ea şi Annie întotdeauna mă învăţaseră multe lucruri. Vergine nu mă învăţase numai cum să-mi fac contur la ochi când eram copil; mă învăţase şi cum să prepar cafeaua arăbească într-un vas din aramă, cu coada lungă, numit *ibrik.* În timp ce ea amesteca în vasul cu cafea măcinată fin şi apă pe sobă, eu pregăteam şirul de ceşcuţe cu farfurioare dedesubt, care urmau să fie umplute. Prima ceaşcă era întotdeauna pentru mama, căreia îi plăcea s-o bea neîndulcită. După ce o turnam pe a ei, adăugam mult zahăr în ibric înainte să le umplu şi pe ale noastre.

La fel ca adulţii, luam şi eu sorbituri mici din lichidul fierbinte, infuzat cu cardamom, până când ajungeam la fundul ceştii, pe care se depusese zaţul aspru şi gros. Apoi băgam degetul mare înăuntru şi-l răsuceam pe fundul ceştii, în formă de cerc. După ce aşezam farfurioara deasupra ceştii, o întorceam dintr-o singură mişcare cu gura în jos, apoi i-o dădeam Verginei. Toată lumea se aduna să privească cum aşteaptă zaţul de cafea să-mi scrie viitorul pe pereţii ceştii. Din când în când, înclina ceaşca şi arunca o privire înăuntru să vadă dacă era gata. Ajungând la concluzia că nu sosise încă timpul, punea ceaşca înapoi pe farfurioară.

În cele din urmă, cu un gest amplu, Vergine întorcea ceaşca cu gura în sus şi o cerceta, ridicând dintr-o sprânceană şi scoţând ooh-uri şi spunând de câteva ori „foarte interesant” ca să crească suspansul. Apoi începea să-mi spună ce viaţă frumoasă o să am. Zilele îmi vor fi pline de bucurii. O să mă mărit cu un bărbat bun şi iubitor, care o să mă trateze ca pe o bijuterie. O să fie frumos ca Ara, prinţul din legendele armene, şi împreună o să fim nespus de fericiţi.

Uneori îmi spunea că o să am şi greutăţi în viaţă, dar că Dumnezeu cel înţelept le va transforma în binecuvântări. „Vezi, Mahtob?”, îmi spunea, arătând modelul pe care zaţul îl lăsase pe ceaşcă. „Vezi munţii ăştia prăpăstioşi? Sunt piedici pe care va trebui să le depăşeşti. Toată lumea are parte de ele. Viaţa nu e mereu roz, să ştii. Dar ia uită-te aici.” Îmi arăta unde să mă uit cu vârful degetului mic. „Vezi cum străluceşte soarele dincolo de munţi? Acela e Domnul, care-ţi zâmbeşte. Te iubeşte foarte mult şi va avea mereu grijă de tine. Trebuie să-ţi aminteşti asta când ajungi la munţii din viaţă. Se poate să pară ceva rău la început, dar Domnul o să-i folosească pentru a te binecuvânta. E un viitor foarte, foarte bun. Domnul are planuri măreţe cu tine.”

Aşeza ceremonios ceaşca înapoi pe masă, îmi lua faţa în mâini şi mă săruta pe obraz. Uneori Annie lua şi ea ceaşca şi o examina, clătinând din cap cu o expresie concentrată. Confirma spusele Verginei cu un zâmbet, apoi îmi lua şi ea chipul în mâini şi mă săruta.

Pentru Annie, Vergine şi mama lor, Nana, eram unul dintre copiii lor, fetiţa pe care şi-o doriseră. Astfel, cât am crescut, mi-au împărtăşit şi mie toată iubirea şi educaţia pe care le-au dat-o fiilor lor, făcându-mă parte la moştenirea lor culturală prin istoria, mâncarea şi optimismul lor de nezdruncinat.

Zâmbitoare, am cerut o ceaşcă de cafea arăbească alături de mâncare. Bărbatul de la tejghea, crezând că sunt o americancă naivă, m-a refuzat.

— Cum adică nu? am întrebat, uimită.

— Prea tare pentru tine. Nu place la tine. Pentru tine, cafea americană, a insistat el, într-o engleză stricată.

— Nu, nu vreau cafea americană.

— Pentru tine, mai bine, a spus el, încercând să fie de ajutor.

— Ştiu cum e, am ripostat. Am crescut cu ea.

Cu siguranţă, tenul meu deschis la culoare nu avea cum să-i spună că există o ramură armeană a familiei mele.

În ciuda părerii lui, a cedat. Dar, doar ca să-mi arate că are dreptate, mi-a servit un ibric plin într-un pahar mare, de parcă ar fi fost vorba de mocha sau cafea cu lapte.

Ca să-i arăt că eu am dreptate, m-am aşezat şi am băut-o pe toată. Am fost tentată să-i cer să-mi citească în ceaşcă, dar m-am gândit că n-o să-mi placă ce are de spus. Probabil că el nu l-ar fi văzut pe minunatul meu prinţ Ara.

Întorşi la curs, o discuţie din cadrul grupului a scos la iveală faptul că nu eram singura care avusese dificultăţi în a recunoaşte lucrurile frumoase din jurul său. Am căzut de acord că mulţi dintre noi aveau tendinţa de-a trece prin viaţă pe pilot automat.

Realitatea tristă era că, pur şi simplu, eram prea ocupată ca să fiu fericită. Eram studentă la zi şi aveam o slujbă cu jumătate de normă şi lucram la două proiecte de cercetare în psihologie. În plus, trebuia să mă lupt şi cu problemele cauzate de întoarcerile nedorite ale tatălui meu, de faptul că eram urmărită de acel student, de revenirea bolii, asta ca să nu mai spun şi că habar n-aveam ce voi face cu viaţa mea după absolvire. Trebuia să găsesc o slujbă şi o casă. Fericirea chiar nu fusese printre priorităţile mele.

Dar acest lucru a început să se schimbe repede. Cursul meu o cerea. Pe măsură ce treceau săptămânile, listele cu bucurii au început să fie mai lungi – iar perspectiva mea asupra vieţii s-a îmbunătăţit. Fără să-mi dau seama, am internalizat metoda căutării fericirii. Mă trezeam în fiecare dimineaţă şi-mi propuneam să savurez fiecare bucurie care-mi ieşea în cale în ziua respectivă. Şi găseam multe. De nenumărate ori, mă regăseam

surprinsă de harul lui Dumnezeu. Am început să consider lista mea de bucurii un fel de jurnal al gratitudinii. Aveam atâtea lucruri în viaţă pentru care să fiu recunoscătoare, încât a devenit dificil să aleg doar cinci pe care să le scriu.

Alt lucru surprinzător pe care l-am descoperit în timpul discuţiilor din grup a fost să observăm cât de înălţător e să-ţi împărtăşeşti bucuriile cu ceilalţi. Când îi ascultam pe ceilalţi povestind despre cele mai bune momente ale săptămânii, simţeam şi eu o părticică din bucuria lor şi invers. Am fost uimită mai ales de asemănările şi diferenţele dintre listele noastre. Erau atâtea motive să fii fericit pe care eu le trecusem cu vederea.

Învăţam şi ne încurajam unii pe alţii cu o consideraţie necondiţionată şi pozitivă. În grupul nostru, aveai voie să fii vulnerabil şi să-ţi împărtăşeşti cele mai intime gânduri şi incertitudini. Domnea o atmosferă de respect reciproc şi compasiune pe care nu mi-aş fi imaginat-o posibilă printre oameni care sunt aproape străini. Nu mă aşteptasem ca un grup să poată fi o prezenţă atât de vindecătoare.

La câteva săptămâni după începerea semestrului, am avut o programare la doctoriţa Beals. Ştiam că va fi dezamăgită că nu mi-am respectat partea de înţelegere şi eram măcinată de teama că nu va mai dori să-i fiu pacientă. Cum aveam să mai găsesc un reumatolog care să împărtăşească filosofia noastră de tratament?

Cât am aşteptat în cabinet, am făcut eforturi să mă liniştesc. I-am auzit paşii apropiindu-se. S-a oprit în faţa uşii închise şi a luat fişa mea din buzunarul de plastic de pe ea, apoi a apăsat pe clanţă şi a intrat zâmbind.

Pe sub halatul medical, doctoriţa Beals purta întotdeauna haine de firmă frumos croite şi, chiar dacă avea un program de lucru lung, părul şi machiajul îi erau întotdeauna impecabile. M-a

salutat cu veselia obişnuită, plină de entuziasm şi căldură.

— E întotdeauna o plăcere să te văd, draga mea, mi-a spus, cuprinzându-mă într-o îmbrăţişare. Uită-te la tine. Arăţi minunat. Cum faci asta?

Nu mă aşteptasem la această reacţie.

— Mă simt minunat, i-am spus, cum nu m-am mai simţit de multă vreme. Merg la un curs fascinant.

I-am povestit totul despre metodele doctorului Kaufman şi, în special, despre adunarea fericirii.

— Ei bine, cu siguranţă îţi prieşte, a spus, coborându-şi privirea în fişa mea. Oh, văd că nu mai iei medicamentele. Cum se prezintă simptomele?

M-a privit bănuitoare, ceea ce mi-a spus că în mintea ei se trag semnale de alarmă.

— Cred că sunt mai bine fără medicamente decât eram atunci când le luam, i-am spus, susţinându-mi cauza. Nu m-am simţit mai rău după ce am început să le iau, dar nici mai bine. Mă aşteptam ca simptomele să se înrăutăţească după ce nu le-am mai luat, dar nu mi se pare că s-a întâmplat aşa.

— Cum stai cu energia?

— Nu perfect, dar mult mai bine decât înainte. Reuşesc să fac faţă întreaga zi mult mai uşor. Sunt obosită, dar e vorba de oboseala normală, nu de epuizarea completă pe care mi-o provoacă lupusul. E o diferenţă.

— Hmm. Dormi mai mult?

— Aş vrea eu. Cine are timp să doarmă? Între cursuri şi serviciu şi teme pentru acasă şi cercetare, nu prea îmi mai rămâne timp.

— Deci ai parte de tot atâta stres, văd.

— Da.

— Şi cu tatăl tău?

— E la fel. Dar am început să mă rog pentru el, totuşi. Şi aţi avut dreptate, funcţionează. Nu ştiu de ce nu m-am gândit la asta. Ar fi trebuit să fie

primul lucru la care să mă gândesc. Presupun că am fost atât de absorbită de nefericirea mea, încât am avut nevoie ca altcineva să-mi dea ideea.

— Mă bucur că te ajută, draga mea. Pofta de mâncare cum e?

— Normală.

— Mişcare?

— Deloc. Poliţia mi-a dat un card de acces ca să pot parca pe locurile pentru profesori, aşa că nu mai merg aşa de mult ca înainte. Dar e drăguţ că pot parca chiar lângă clădire când merg la cursuri. Mă face să mă simt ceva mai în siguranţă. Aşa că toată drama legată de tata a avut şi un avantaj, am glumit.

— Asta-i Mahtob pe care o ştiu eu, găseşte partea bună în orice. Hai, sus pe masa de examinare să te văd.

În timp ce doctorul Beals mă examina, i-am povestit mai multe despre teoriile doctorului Kaufman.

— Doctorul Kaufman spune că ne purtăm amintirea experienţelor de viaţă în memorie aproape ca pe nişte fotografii şi că putem alege ce instantanee să păstrăm de la fiecare eveniment. Ca în cazul situaţiei cu parcarea. Aş putea să fiu supărată că mă tem pentru siguranţa mea din cauză că tata mă vânează sau pentru că un coleg trădător din echipa Spartanilor lucrează pentru el sau pentru că poliţia nu poate face mare lucru să mă ajute. Aceste lucruri sunt adevărate. Sau aş putea să mă concentrez asupra părţii bune care izvorăşte din această situaţie neplăcută. Dacă tata nu mi-ar fi făcut aceste probleme, poliţia nu mi-ar fi dat acel permis special de parcare. Dacă nu mi-ar fi dat permisul special de parcare, n-aş fi văzut eticheta minunată pe care am văzut-o ieri pe o maşină. Am parcat lângă o rablă veche care era practic acoperită cu etichete. Era *aşa* jalnică. Dar n-am putut să nu mă opresc şi să citesc câteva dintre ele, iar pe una scria ceva de genul: „Nu diferenţele

dintre noi ne dezbină. Ci faptul că nu reuşim să recunoaştem, să acceptăm şi să ne bucurăm de acele diferenţe”. Îmi place.

— Spune „Aaa”, a intervenit doctoriţa Beals de îndată ce m-am oprit să respir.

— Aaa.

— Bun.

— Şi mai e o maşină care e mereu parcată în faţa clădirii unde am cursul de filosofie. Tot semestrul m-am chinuit să înţeleg ce scrie pe plăcuţa de înmatriculare. Scrie „B-U-G-U-Y”. De obicei, intru pe uşa laterală, pentru că e mai aproape de sala unde am eu cursul, dar ieri am intrat pe uşa principală. Am văzut că acolo e catedra de entomologie. Dintr-odată, mi s-a aprins beculeţul. Catedra de entomologie – studiul insectelor. B-U-G-U-Y… *bug guy*[6]. Nu-i deştept? Şi ghiciţi ce? Maşina e un Volkswagen Beetle[7].

Doctoriţa Beals a zâmbit, apreciind gluma unui coleg de breaslă.

— Oricum, am continuat, acestea sunt fotografiile pe care eu aleg să le port cu mine. Binele nu e mai puţin real decât răul, aşa că de ce nu m-aş concentra asupra lui?

Doctoriţa Beals a ascultat cu real interes în timp ce controla să vadă dacă am ganglioni umflaţi, îmi examina culoarea unghiilor şi lua notiţe despre temperatura şi textura pielii. Mi-a testat reflexele, tonusul muscular şi amplitudinea mişcărilor. Mi-a ascultat inima şi plămânii, mi-a lovit uşor abdomenul ca să-şi dea seama cât e de mare splina şi m-a apăsat să vadă dacă mă doare.

— Hmm, cu siguranţă arăţi şi pari să te simţi minunat. Orice-ai face, continuă. Eşti pe calea cea bună. Vreau să faci nişte analize de laborator ca să confirmăm că lucrurile chiar se îmbunătăţesc, aşa cum par s-o facă.

M-a ajutat să cobor de pe masa de examinare şi mi-a făcut semn să mă aşez pe fotoliu.

M-am pregătit. De obicei, în timpul unei vizite, acesta era momentul când discutam despre înţelegerea noastră. Avea să-mi propună să iau alte medicamente, iar eu aveam să vin cu argumente împotriva lor. Până la urmă, aveam să găsim un compromis care să ne mulţumească pe amândouă.

— Voi fi sinceră cu tine, mi-a spus. E reconfortant să văd că te simţi aşa de bine, dar încă îmi fac griji. Nu cred că ai scăpat încă.

M-a privit peste umăr, în timp ce se spăla pe mâini la chiuveta din celălalt capăt al încăperii.

— Trebuie să fii foarte atentă la mesajele pe care ţi le transmite corpul tău. La primul semn că simptomele se înrăutăţesc, vreau să vii la mine.

S-a întors şi m-a privit în ochi.

— E o problemă serioasă. Nu vorbim doar despre cum te simţi azi; trebuie să ne gândim şi la viitor. Deciziile pe care le iei azi vor avea consecinţe mai târziu, în viaţă.

— Ştiu, i-am spus.

— Bine. O să te sun să-ţi spun rezultatele analizelor imediat ce le primesc. Până atunci, ţine-o tot aşa. Pare să ajute cu adevărat.

Analizele au confirmat că, într-adevăr, starea sănătăţii mele se îmbunătăţise. Motivată de progresul remarcabil pe care-l făcusem doar schimbându-mi atitudinea, am început să fac cercetări despre nutriţie şi stiluri de viaţă sănătoasă.

În copilărie, tata îmi plantase în minte ideea unei abordări holistice a sănătăţii. Era un osteopat care credea că trupul este făcut în aşa fel încât să se poată vindeca singur, în anumite condiţii. Începeam să cred că, pentru mine, acest lucru e adevărat. Trebuia doar să-mi dau seama cum să creez acele condiţii potrivite.

Am descoperit surprinzător de puţină literatură despre alimentaţie şi lupus. Cel mai apropiat lucru la care am putut ajunge a fost o cărticică, puţin mai

mare decât o broşură, despre alimentaţie şi fibromialgie. Era un punct de pornire.

Am ţinut cu atenţie seama de cum mă simţeam după ce mâncam diferite alimente. Observând că nu mă simţeam bine după ce mâncam carne, am devenit vegetariană. Laptele mă balona şi uneori, după doar o înghiţitură, îmi provoca dureri puternice de stomac. După ce am citit despre asta, totuşi, am ajuns la concluzia că nu laptele în sine îmi făcea probleme, ci, mai degrabă, pesticidele conţinute de hrana animalelor şi hormonii de creştere şi antibioticele administrate vacilor pentru a spori producţia de lapte. Am observat că pot să beau cât lapte organic vreau, fără să am vreo problemă.

Mulţumită de descoperirile mele, am început să mănânc cât se poate de mult doar fructe şi legume organice. Am încercat yoga şi exerciţii de respiraţie, vizualizare şi meditaţie ghidată. Şi, mai presus de toate, am îmbrăţişat metodele doctorului Kaufman. După nici trei luni, pentru prima oară de când primisem diagnosticul, lupusul era în remisie completă. Nici măcar DSG nu reuşise aşa ceva.

Se zice că Willam James ar fi spus următoarea frază memorabilă: „Cea mai mare descoperire a generaţiei mele este că o fiinţă umană îşi poate schimba viaţa prin schimbarea atitudinii". Cursul doctorului Kaufman mi-a oferit acest dar, învăţându-mă să-mi schimb atitudinea în aşa fel încât să-mi schimb viaţa pentru totdeauna.

A mai fost un exerciţiu care m-a influenţat în mod deosebit. Doctorul Kaufman ne-a cerut să ne găsim o pereche, pe cineva necunoscut, şi să ne aşezăm băncile astfel încât să stăm faţă în faţă. Ne-a cerut pur şi simplu să ne uităm în ochii celuilalt până când ne va spune el să ne oprim – fără să vorbim, fără să ne strâmbăm, fără să comunicăm în vreun fel. Nu era un concurs ca să vedem cine întoarce privirea primul. Nu avea să fie un

câştigător şi un învins. Trebuia doar să ne uităm în ochii celuilalt şi să asimilăm experienţa.

Când ne-am ridicat de pe scaune şi n-am mai avut parte de confortul oferit de grupurile noastre, s-a simţit cum neliniştea creşte, iar sala s-a umplut de râsete nervoase. Chiar dacă USM nu era un loc neprietenos, a-i privi în ochi pe ceilalţi nu era chiar un lucru obişnuit. În fiecare săptămână, treceam pe lângă aceiaşi oameni în drum spre sălile de curs. Mergeam cu aceleaşi autobuze. Stăteam unii lângă alţii la cursuri. Dar privirile nu ni se întâlneau mai deloc.

Partenera mea a fost o fată din celălalt capăt al încăperii. Şi ea părea să se simtă la fel de stânjenită ca mine.

— În regulă, acum pornesc cronometrul, ne-a anunţat doctorul Kaufman. Priviţi-vă în ochi şi nu vă opriţi până nu vă spun eu. Se poate să simţiţi nevoia să chicotiţi, să clipiţi des, să vă uitaţi la nasul partenerului sau să priviţi când un ochi, când pe celălalt. Acestea sunt reacţii deprinse. Împotriviţi-vă. Dacă începeţi să vă gândiţi la altceva, reveniţi liniştiţi în prezent. Concentraţi-vă şi priviţi, pur şi simplu, în ochii partenerului. Nu acordaţi atenţie nici unui alt lucru.

Când glasul lui s-a oprit, m-am simţit teribil de incomod. Şi părea că nu sunt singura; încăperea răsuna de chicoteli neliniştite.

— Şşt, a şoptit uşor doctorul Kaufman. Concentraţi-vă la ochii partenerului.

Am simţit cum trupul mi se încordează, umerii mi se ridică până în dreptul urechilor şi se apleacă în faţă. Cunoşteam bine senzaţia. M-a dus cu gândul înapoi la anii de liceu. Eram boboc şi stăteam în capelă. Mă simţeam îngrozitor de stingherită, ca şi cum toată lumea de acolo se holba la mine. Nervii îmi făceau stomacul să chiorăie şi în curând am căpătat un tic nervos. Simţeam cum se apropie, dar nu puteam să fac nimic să-l opresc.

După ce m-am adaptat la viaţa de licean, n-a mai fost atât de pronunţat, dar acum, când stăteam faţă în faţă cu o colegă necunoscută, revenise. Am clipit, încercând să mă opun. Trupul îmi tremura. Nu puteam să mă mai opresc. Capul mi s-a smucit către stânga, cu o mişcare bruscă. Mi-am muşcat buza şi mi-am întors privirea la ochii partenerei mele.

„Concentrează-te”, mi-am spus, repetând instrucţiunile doctorului Kaufman. „Revino uşor în prezent.”

Colega mea avea nişte ochi verzi, izbitori, într-o nuanţă vie şi hipnotizantă. M-am concentrat asupra lor şi m-am forţat să respir. Ochii ei aveau ceva liniştitor. M-am pierdut în ei şi, când s-a întâmplat asta, am avut senzaţia că orice altceva din încăpere se îndepărtează, plutind. Era linişte deplină. Nici nu i-am observat chipul. Singurul lucru pe care l-am văzut au fost cei doi ochi verzi şi frumoşi care mă priveau fix. Cumva, am început să mă simt pe deplin relaxată.

Cu blândeţe, vocea doctorului Kaufman ne-a scos din transă. Trecuse timpul. Puteam să privim în altă parte. M-am simţit plină de energie şi uşor dezorientată. Cum pierdusem noţiunea timpului cât a durat experienţa, am fost surprinsă să aflu că trecuseră cinci minute. Aş fi spus că era vorba de doar treizeci de secunde, cel mult un minut. Chiar privisem pe cineva în ochi timp de cinci minute? Era ceva de neimaginat. Era uimitor. Era minunat!

Tema pentru săptămâna următoare a fost să exersăm tehnica nou învăţată a contactului vizual. Dintr-odată, ideea de a privi pe cineva în ochi timp de o secundă, când treceai pe lângă el pe stradă, nu mai părea aşa de intimidantă. Şi s-a dovedit că nici nu era.

Acel experiment a avut un efect important asupra timidităţii mele. Faptul de a fi forţată să-mi înfrunt temerile, să le privesc în faţă, la modul propriu, m-a făcut să scap de sub puterea lor.

Acum, de câte ori mă simt iar nesigură, nu mai sunt sclava stângăciei de la începutul anilor de liceu. În schimb, îmi amintesc de cele cinci minute pe care le-am împărtăşit cu o străină cu ochi verzi şi frumoşi – cele cinci minute care m-au învăţat că e bine să fii văzut.

O fiinţă umană *poate* „să-şi schimbe viaţa schimbându-şi atitudinea”. Aceasta este o lecţie pe care doctorul Kaufman mi-a predat-o foarte bine. Cu toate acestea, eram atât de introvertită la cursul său, încât n-am vorbit niciodată cu el. Nu i-am spus niciodată cât de mult apreciam ceea ce ne învăţa şi nici cât de valoroase erau lecţiile sale pentru mine. Mi-a schimbat viaţa fără ca măcar să ne fi întâlnit.

Nu ne dăm întotdeauna seama de felul în care îi afectăm pe ceilalţi. O faptă prostească, un zâmbet aruncat în treacăt, un compliment neaşteptat, o lecţie de viaţă dată unui chip fără nume – aceste evenimente aparent lipsite de semnificaţie mi-au schimbat viaţa.

Capitolul 29

Bărbaţii cu care am avut relaţii au fost nevoiţi să se războiască cu trecutul meu, iar metodele lor au fost foarte diferite. Când mă apropiam de vârsta de treizeci de ani, mi-a fost prezentat un bărbat de către nişte prieteni comuni care au mers cu noi la prima întâlnire. Am fost să jucăm popice, apoi am mers la o cină relaxată. Conversaţia s-a legat cu uşurinţă şi, după ce am terminat de mâncat, el m-a invitat la o plimbare pe malul apei. În timp ce mergeam, am vorbit despre lucrurile obişnuite la o primă întâlnire – despre familie, fraţi şi surori, serviciu, studii şi aşa mai departe.

Îmi dau uşor seama când o persoană îmi cunoaşte trecutul. Este uşor agitată şi nu se simte în largul său, vrând să afle mai multe şi, în acelaşi timp, nedorind să pună întrebări. Dar, de data aceasta, n-am observat niciunul dintre aceste semne. Aşa că, atunci când a întrebat cu nonşalanţă dacă trebuia să mai afle ceva despre mine, am zâmbit, l-am privit în ochi şi i-am spus:

— Nu, sunt o fată cât se poate de obişnuită.

Luni dimineaţă, prietena care ne făcuse cunoştinţă a venit în biroul meu.

— Aşadar, cum a mers? m-a întrebat. Păreaţi să vă înţelegeţi bine.

I-am povestit despre plimbarea pe malul apei şi despre discuţia avută.

— E plăcut să cunosc şi oameni care nu ştiu nimic despre trecutul meu, am spus, ceea ce a făcut-o să izbucnească în hohote de râs.

— Nu ţi-a spus? m-a întrebat. Când a aflat cine eşti, s-a dus direct la librărie, a cumpărat cartea şi a stat treaz toată noaptea, citind-o. Nu dormise de două zile. Nici nu ştiu cum de n-a adormit la cină, ca să nu mai zic de plimbarea pe plajă.

M-am simţit ca o nătângă. Îi servisem o replică omului, iar el îmi cântase în strună.

După a doua întâlnire, i-am spus că în următoarele două săptămâni voi fi extrem de ocupată. Aveam multă treabă la serviciu şi tocmai mă mutam. Mama avea să vină să stea cu mine ca să mă ajute, aşa că, pur şi simplu, nu-mi mai rămânea deloc timp pentru viaţa socială.

Credeam că n-o să mai aud de el, dar, o săptămână şi o zi mai târziu, telefonul mi-a sunat când eram la magazinul de bricolaj să cumpăr silicon pentru noua mea cadă de baie şi jaluzele pentru camera de zi. Voia să mă invite la cină.

— Nu pot, îmi pare rău, i-am spus. Încă nu am timp pentru viaţa socială. La acest sfârşit de săptămână mi-am propus doar să despachetez şi să mă instalez. Acum sunt la magazin să cumpăr ce-mi mai trebuie. În seara asta izolez cada de la baie şi-mi pun jaluzelele. Nu pot să fac faţă la mai multă distracţie deocamdată.

— Atunci vin să te ajut, s-a oferit el. Îţi va fi mai uşor dacă ai încă două mâini la dispoziţie.

Fiind extrem de independentă, l-am pus la punct imediat:

— N-am nevoie de ajutor. Sunt perfect capabilă să fac toate treburile astea de una singură. Mama n-a avut alături un bărbat care să facă aceste lucruri pentru ea. Le-a făcut ea singură şi, dacă tot le-a făcut, m-a învăţat şi pe mine. Când aveam doisprezece ani, am schimbat clanţa unei uşi.

— Bine, bine, am înţeles. N-ai nevoie de ajutorul meu. Aşa că o să vin doar să mă uit.

N-am mai găsit alte scuze, aşa că am cedat. Când a ajuns, intrasem cu totul în cada de la baie şi întindeam pasta izolatoare. Am sărit din ea doar cât să deschid uşa. Arătam groaznic, cu hainele de lucru murdare, mânjită peste tot, pe mâini şi pe braţe, cu pasta albă.

— Intră, i-am spus, întorcându-mă la treaba mea. Nu mai am mult în baie. Poţi să-mi ţii companie până termin.

Exact aşa a făcut. S-a sprijinit de chiuvetă şi a tot vorbit până când am terminat de reparat izolaţia de jur-împrejurul căzii. Nu mi-a spus nici măcar o dată că nu mă descurcam bine sau că el ar fi fost mai priceput la treaba asta.

I-am dat voie să mă ajute cu jaluzelele.

— Nu pentru că n-aş fi în stare să le pun singură, i-am amintit. Dar, dacă tot eşti aici, de ce să nu te pun la treabă?

A râs şi a deschis cutia. Când am terminat treaba, ne-am îndreptat spre canapea.

De data aceasta chiar am vorbit despre trecutul meu – ce îmi aminteam din perioada petrecută în Iran, cum a fost să cresc cu teama constantă de a fi răpită şi cum a fost când întreaga lume a aflat atâtea amănunte despre viaţa mea din copilărie. I-am povestit despre documentarul lui tata şi despre studentul care mă urmărise pentru el. Apoi i-am explicat cum ajunsesem să trăiesc în oraşul acela.

După ce documentarul tatălui meu, atât de creativ intitulat *Without My Daughter*[8], a fost lansat, în 2002, lucrurile au părut să se liniştească puţin. Colegii mei de apartament şi cu mine am terminat facultatea. Trish s-a căsătorit cu Scott, iar Brian s-a mutat în vestul statului. Eu am închiriat un apartament mic şi m-am mutat singură pentru prima dată. Aveam douăzeci şi cinci de ani şi lucram la Spitalul Municipal Carson, unde se cunoscuseră părinţii mei. Mă simţeam ca un adult. Dar diverse lucruri tulburătoare au continuat să se întâmple.

Într-o zi, când am venit de la serviciu, am observat capacul toaletei coborât. Cineva fusese în apartamentul meu. La serviciu au râs toţi de mine, spunând că eram paranoică şi că zilele petrecute cu pacienţii internaţi la psihiatrie îşi spuneau cuvântul. Dar, câteva zile mai târziu, într-o sâmbătă dimineaţă, devreme, m-a trezit sunetul uşii de la intrare care se trânteşte. Părea că intrusul

s-a întors şi, surprins că sunt acasă, a luat-o la sănătoasa.

M-am convins că nu s-a întâmplat aşa ceva, că visasem. Mai târziu în acea dimineaţă a venit mama, cu care am mers la o ceremonie de absolvire. Am fost plecate pentru puţin mai mult de două ore. Când ne-am întors, mama a intrat la baie, apoi a ieşit să mă întrebe dacă spălasem vasul de toaletă înainte să plecăm.

— Nu, de ce?

Am intrat în baie. De data aceasta capacul era ridicat.

Mi-am făcut bagajul şi am plecat să stau la mama, a cărei casă era mai sigură. Dar, chiar dacă mă simţeam mai ferită acolo, eram furioasă. Simţeam că nu fac decât să creez un precedent; că, dacă fug, o să-mi petrec tot restul vieţii fugind. Eram hotărâtă să ripostez, să-l prind pe cel care făcea asta, oricine ar fi fost. Eram convinsă că e mâna tatălui meu, chiar dacă nu credeam că intrusul e chiar el. Bănuiam că avea pe cineva care lucra pentru el.

Timp de şase luni, am lăsat apartamentul în aşa fel încât să dea impresia că locuiam încă acolo. Am încercat tot ce mi-a trecut prin minte ca să-l prind pe intrus în flagrant. Am colaborat cu poliţia şi detectivi particulari. Am instalat până şi camere video cu senzor de mişcare. Oricine ar fi fost intrusul, mă urmărea îndeaproape. Îmi anticipa orice mişcare. Am instalat senzori în grădină, astfel încât o cameră video din casă să pornească înregistrarea ori de câte ori trecea cineva. Trebuie că el a intrat, a derulat caseta înapoi şi a înregistrat peste fragmentul care-l arăta intrând. Apoi a lăsat televizorul pornit ca să-mi transmită că încercarea de a-l prinde nu e decât o pierdere de vreme.

De două ori, cred că am fost aproape, totuşi. Prima dată, se vedea că s-a grăbit să plece; lăsase stricăciuni în fuga lui de la televizor până la uşă. S-a grăbit şi s-a izbit şi de masa mare şi de măsuţa

de cafea şi a dărâmat o plantă. A doua oară trebuie să se fi grăbit prea tare şi n-a mai avut timp să şteargă înregistrarea de pe casetă, aşa că a luat-o cu totul când a plecat.

Nu ştiu ce avea cu baia, dar în mod sigur avea un fel de fixaţie. Tot lăsa colacul şi capacul vasului de toaletă în diferite poziţii. O dată chiar a defecat şi nu s-a obosit să tragă apa. Voia ca eu să ştiu că a fost acolo.

Pentru mine, aceasta a fost o perioadă oribilă. Cu fiecare intrare, mă simţeam tot mai frustrată şi mai vulnerabilă. Ca să mă opun senzaţiei, am luat lecţii de tir cu arma, dar nu mi-am procurat una. Nu voiam să trăiesc aşa. Susţin dreptul de a purta armă, dar eu, una, nu mă simt bine în preajma lor. Nu voiam să port armă, deşi m-am simţit puternică atunci când am tras.

După şase luni, cei de la poliţie au sunat să mă anunţe că urmează să închidă cazul. Am închis, am sunat-o pe mama şi i-am cerut să mă ajute să mă mut din apartament. A doua zi, am aruncat toate lucrurile mele în cutii, iar transportatorii le-au încărcat într-un camion. Pur şi simplu îmi lăsam viaţa în urmă, şi eram complet nefericită. Eram o tânără de douăzeci şi cinci de ani, foarte independentă, care se muta înapoi la mami. Apreciam faptul că am unde să mă duc, dar nu voiam să fiu acolo. Voiam să am viaţa mea.

Aşa cum face mereu, Dumnezeu mi-a scos în cale oamenii potriviţi la momentul potrivit. Fiindu-i teamă că nu sunt în siguranţă, o prietenă mi-a oferit un loc de muncă într-un oraş aflat la câteva ore distanţă, unde nu mai fusesem niciodată şi unde nu mă cunoştea nimeni. Şi aşa am ajuns în noua mea comunitate de pe malul apei. M-am mutat în linişte, lăsând vechea mea viaţă în urmă şi sperând să încep una nouă.

I-am spus toate lucrurile acestea noului meu prieten cu care stăteam pe canapea, iar el m-a întrebat dacă avusesem vreo problemă de când mă

mutasem. Tocmai mă pregăteam să-i spun că nu, când am fost oprită de un zgomot care venea dinspre uşa de la intrare. Am înlemnit amândoi, cu privirile care se mutau nervos de la unul la celălalt şi la uşă. Uşa de protecţie a scârţâit, ca şi cum s-ar fi deschis. Părea că cineva apasă clanţa, încercând să intre, la doar câţiva metri de locul unde stăteam noi, cu inimile bătând să ne spargă piepturile.

Am sărit în picioare în linişte şi am pornit spre celălalt capăt al casei. Mi-am luat telefonul. Noul meu prieten a trecut la fapte, împingându-mă în baie.

— Rămâi aici şi încuie uşa. Mă duc afară să văd cine e.

— Nu te duci, m-am opus. Sun la poliţie.

— S-ar putea să nu ajungă la timp, a şoptit el. Ies. Nu deschide până nu-ţi spun eu că e în regulă.

Apoi a pornit pe coridor, spre garaj.

Am ridicat jaluzeaua şi m-am asigurat că fereastra băii nu rămăsese lipită de când fusese vopsită. Era o cale de scăpare de rezervă.

A doua zi după ce mă mutasem, iarna îşi intrase în drepturi cu forţă şi pământul s-a acoperit cu un strat de zăpadă gros de câteva zeci de centimetri. Am început să tremur când am auzit cum scârţâie sub greutatea unor paşi, de-a lungul zidului din spatele casei. Secundele păreau ore întregi pe când mă tot gândeam dacă să sun sau nu la poliţie. Poate că nu era nimic. Nu stăteam acolo decât de câteva zile, aşa că nu cunoşteam bine zgomotele casei. Poate că exista o explicaţie raţională.

În timp ce aşteptam, frica mi s-a transformat în furie. Era ridicol. Ce puteam să mai fac să scap odată din strânsoarea tatălui meu? Trebuie să se termine, m-am gândit, în timp ce-mi ridicam telefonul ca să sun la numărul pentru urgenţe. Atunci am auzit uşa din spate deschizându-se.

— Eu sunt, a spus o voce cunoscută.

Paşii i s-au auzit din ce în ce mai tare pe măsură ce se apropia de uşa încuiată a băii, iar eu mi-am

imaginat cum lasă o dâră de zăpadă pe tot holul.
— Eu sunt, a repetat el.

Am crăpat puţin uşa şi l-am văzut acolo, pe hol, cu pantalonii plini de zăpadă până la genunchi şi cu o şurubelniţă în mână. Expresia lui nu-mi spunea nimic.

— Vino, vreau să-ţi arăt ceva.

M-a condus până la uşa din faţă şi a deschis-o. Uşa de protecţie era larg deschisă.

— Priveşte afară. Câte persoane au lăsat urme de paşi?

— Doar una, am spus, zâmbind uşurată.

— Doar una, a repetat el cu un hohot de râs, privind la şurubelniţa pe care o ţinea în mână şi clătinând din cap. Probabil că a fost vântul. Dar m-a păcălit.

— Da, şi pe mine. Nu putea să-şi aleagă un moment mai bun.

Am tras uşa de protecţie şi am încuiat-o ca să n-o mai deschidă vântul. Am închis uşa şi am răsucit mânerul ca să mă liniştesc la ideea că e sigură. Apoi ne-am prăbuşit pe canapea, râzând.

Am făcut semn spre şurubelniţă:

— Serios? l-am necăjit.

— Da, mie-mi zici? Habar nu am cum m-ar fi ajutat o şurubelniţă dacă chiar ar fi fost cineva acolo, dar altceva n-am găsit.

Am continuat să glumim în legătură cu incidentul şi să râdem de cum am reacţionat, dar, în sufletul meu, fierbeam. Indiferent de câte ori mă mutasem sau cât de departe de casă plecasem, tot le intoxicam vieţile celor apropiaţi cu teamă şi pericole. Nu meritau aşa ceva.

L-am privit pe tipul care stătea pe canapea la celălalt capăt şi mi-am dat seama că, deşi de data asta toate merseseră strună, era posibil ca data următoare lucrurile să nu mai stea aşa. Era moral să expun altă persoană la asemenea riscuri? Eram egoistă dacă-i ceream cuiva să trăiască o astfel de viaţă pentru mine?

Am încercat să-mi alung acele întrebări din minte. Cunoşteam răspunsurile şi nu-mi plăceau.

Am fost împreună timp de câteva luni. După seara aceea, când am răspuns la întrebările lui, chiar am devenit o fată ca oricare alta. Cam aşa stăteau lucrurile de cele mai multe ori în viaţa mea şi aşa preferam şi eu să stea. Cu prietenii şi colegii, eu n-am fost niciodată Mahtob, fiica din *Numai cu fiica mea.* Am fost doar Mahtob, o persoană obişnuită cu o poveste interesantă.

N-am întrebat niciodată de ce a simţit că trebuie să citească cartea înainte să ne întâlnim şi nici de ce nu mi-a spus că o citise. Bănuiesc că era încântat de întâlnire şi voise să afle tot ce se putea despre mine. Nu diferea cu mult de începutul oricărei relaţii – când descoperi cine este celălalt şi dacă te potriveşti sau nu. El n-a făcut decât să-şi înceapă munca de cercetare mai devreme. Alţi bărbaţi au procedat altfel, dorind să afle doar ce le spuneam eu şi când mă hotăram eu să le spun.

Mai demult, când abia trecusem de treizeci de ani, altă colegă de serviciu a vrut să joace rolul de peţitoare. Timp de aproape un an a încercat să mă prezinte unui prieten de-al ei şi, de fiecare dată, mi-am găsit câte o scuză. Tocmai pusesem capăt unei relaţii serioase, iar inima mea încă se refăcea. Dar, într-o după-amiază, colega mea a venit lângă biroul meu, în timp ce eu eram absorbită în muncă. Cu spatele la ea, am salutat-o distrată şi am continuat să scriu.

— Cum te simţi azi? m-a întrebat ea.

— Bine, i-am spus, încercând să-mi termin ideea înainte să uit ce voiam să spun.

— Ce planuri ai pentru weekend? Ceva distractiv?

Încă neatentă la ea, am terminat de scris şi am lăsat stiloul din mână.

— Nu, doar un sfârşit de săptămână liniştit acasă. De fapt, chiar n-am planuri, în sfârşit.

Era chiar răspunsul pe care spera să-l audă.

— Minunat. Deci eşti liberă la cină, sâmbătă. O să-l anunţ.

Nu aveam cum să mă sustrag cu eleganţă, aşa că am spus da. Ne-am înţeles din prima clipă. Dar, la luni întregi după ce ne-am început relaţia, el mi-a spus ce se întâmplase când colega mea îi spusese despre mine.

Pe atunci nu ştia nimic despre trecutul meu. Dar chiar în seara aceea a pornit televizorul şi a văzut că se difuza *Numai cu fiica mea.* S-a uitat la film. Dar apoi, când ne-am cunoscut, s-a simţit vinovat că şi-a băgat nasul în trecutul meu fără să-mi fi cerut voie. Nu i se părea cinstit că avea acces la amănunte intime şi traumatizante din copilăria mea înainte să ne cunoaştem destul de bine încât să i le împărtăşesc chiar eu. Era un fel de încălcare a intimităţii mele, o trădare.

După ce ne cunoscuserăm deja de ceva vreme, a dat drumul la televizor când se difuza din nou filmul. De data aceasta însă, s-a enervat să vadă aşa ceva şi l-a oprit. Fiind deja într-o relaţie cu mine, i s-a părut greu de suportat ideea că îndurasem astfel de abuzuri.

Nu e singurul care a simţit aşa. Odată ce trece curiozitatea provocată de faimă, rămâne realitatea abuzurilor tatălui meu. Acesta este un lucru mult mai greu de acceptat de către oamenii care ţin la mine. De cele mai multe ori, ei rămân cu furia pe care eu am lăsat-o cu bună ştiinţă în urmă în anii de după evadare. Unii simt nevoia să mă protejeze, chiar dacă asta înseamnă să se pună pe ei înşişi în pericol.

Pentru mine este măgulitor, umilitor şi trist – toate în acelaşi timp. Acum nu mă gândesc mai deloc la copilărie. E un lucru din trecut, doar unul dintre firele din ţesătura destinului, şi am avut la dispoziţie zeci de ani ca să pot aprecia binele care a apărut în viaţa mea din cauza asta. Dar îmi face

bine să văd câte o frântură din propria viaţă prin ochii celor care ţin la mine.

Familia mea vorbeşte rareori despre ce s-a întâmplat. Ne-am continuat vieţile. Totuşi, de curând, una dintre verişoarele mele m-a întrebat despre abuzurile pe care le-am îndurat eu şi mama în Iran. Când a auzit despre violenţa extraordinară a tatălui meu, s-a înfuriat. Explicându-mi cât de ticălos fusese tata, şi-a dat seama cu uimire că pe mama n-a auzit-o niciodată vorbindu-l de rău în toţi anii care au urmat evadării noastre. Era adevărat. Mama vorbea deschis şi fără ocolişuri despre experienţele noastre, dar nu vorbea aspru despre tata.

Alţii nu au fost atât de blânzi. Cei mai mulţi din familia mea nu-şi mai pot aminti nici măcar un lucru bun despre tata. Dată fiind gravitatea trădării lui, nici nu e de mirare. Tata şi-a câştigat dispreţul lor. Nu mi-e milă de el pentru asta.

Din copilărie, am fost foarte apropiată de unchiul Pete, fratele mamei. El a fost protectorul meu. Veteran al războiului din Vietnam şi muncitor la General Motors, în ochii mei, el era invincibil. Unchiul Pete îl ura pe tata nu numai pentru ce ne făcuse în Iran, ci şi pentru că a continuat să rămână o ameninţare pentru familia noastră chiar şi după ce am fugit.

Cu puţin înainte să împlinesc treizeci de ani, unchiul Pete şi Myrt, o veche prietenă de familie, au făcut drumul de trei ore şi jumătate ca să mă viziteze la sfârşit de săptămână. La un restaurant local ne-am amintit cum, în copilărie, îl aveam mereu la degetul mic.

— Mandy, mi-a spus el, ştii că aş face absolut orice pentru tine, nu-i aşa?

Trecuseră ani întregi de când nu mă mai gândisem la mine ca fiind Mandy, dar îmi plăcea când el încă mă striga cu numele de împrumut. Mi s-ar fi părut ciudată să-mi spună aşa aproape

oricine altcineva, dar nu el. M-am întins peste masă şi l-am bătut uşor pe braţul robust.

— Şi eu te iubesc, unchiule Pete, i-am spus, zâmbind.

Când mi-a zâmbit înapoi n-am putut să nu-mi dau seama cât de mult începuse să semene cu bunicul.

— Ştii, mi-a spus el, mi-ai frânt inima când erai mică.

— Aşa am făcut, ha? i-am răspuns pe un ton jucăuş, crezând că mă necăjeşte, ca de obicei.

Era frumos ca bunicul şi avea acelaşi simţ al umorului.

— Da' cum am făcut?

— Când erai mică, toţi credeam că tatăl tău o să vină şi-o să facă vreo prostie. Iar eu eram pregătit. Aveam de gând să fac tot ce-ar fi nevoie ca s-o apăr pe micuţa mea Mandy Sue.

I s-a pus un nod în gât şi am văzut că i se umeziseră ochii. Chiar dacă făcea pe durul, unchiul meu Pete era sensibil şi sentimental când venea vorba de mine.

— Într-o zi, mi-ai dat o îmbrăţişare uriaşă şi te-ai uitat în sus la mine cu ochii ăia mari şi căprui ai tăi şi mi-au zis: „Unchiule Pete, dacă tata vine înapoi după mine, n-o să-l împuşti, nu-i aşa?". Mi-ai frânt inima. Nicio fetiţă n-ar trebui să-şi facă asemenea griji.

Îmi aminteam bine că-mi fusese teamă că cineva din familie avea să-l împuşte pe tata ca să mă apere. Chiar şi la o vârstă fragedă, îmi dădeam seama cât erau de hotărâţi să mă ţină în siguranţă. Îmi fusese frică de tata, dar, în acelaşi timp, ţineam la el. Nu voiam să fie rănit din cauză că mă iubea, oricât de denaturată era manifestarea iubirii lui. Îmi făceam griji şi pentru cei din familie, care mă iubeau îndeajuns să recurgă la violenţă în numele meu. Violenţa naşte violenţă. În copilărie mi se părea că, oricât de mult m-aş agăţa de pace, eram

prinsă într-un vârtej de violenţă. Am înghiţit cu greu nodul care mi se pusese în gât.

— *Chiar* l-ai fi împuşcat, am spus în glumă, încercând să destind atmosfera. Dacă asta ar fi însemnat să mă aperi pe mine, n-ai fi stat pe gânduri. Am ştiut întotdeauna că mă protejezi.

— Să fii sigură! a exclamat cu entuziasm, lovind masa cu mâna. N-aveam de gând să plec în căutarea lui, dar, dacă apărea el, aş fi avut grijă de tine. Să nu-i treacă cuiva prin cap să se ia de Mandy Sue a mea, nu cât trăiesc eu.

— Exact. Exact de asta îmi făceam griji din pricina ta. Nu voiam să plăteşti tu preţul pentru siguranţa mea. În plus, nu voiam să fiu nevoită să te vizitez la închisoare. Nu cred că-ţi stă bine în portocaliu, l-am necăjit.

Am avut norocul să pot alege calea păcii şi pentru că am fost protejată de o armată de apropiaţi care erau dispuşi să facă orice pentru binele meu. Eu puteam să vorbesc blând, fiindcă ei aveau un băţ mare în mână în locul meu. M-am rugat neîncetat ca tata să nu apară la uşa mea, nu numai pentru că mi-era teamă de el, ci şi pentru că îmi era frică să nu meargă prea departe ai mei, în încercarea de a mă apăra.

Capitolul 30

Nerăbdătoare să continui să cercetez conţinutul cutiei, las din mână caietul galben şi iau un plic galben-închis. Când mă apuc să-l deschid, îmi dau, totuşi, seama că a trecut ziua şi eu n-am mâncat. Aşa că mă îndrept spre congelator să văd ce am la cină.

Mama îşi demonstrează dragostea cu ajutorul mâncării. Dacă nu poate fi alături de mine ca să-mi umple farfuria cu delicii aburinde, direct de pe sobă, se asigură că mănânc bine umplându-mi congelatorul cu recipiente de o porţie pline cu mâncăruri pregătite cu dragoste. Chiar dacă suntem împreună sau nu, ea tot mă ajută. Analizând posibilităţile, aleg nişte pateuri. Conform legendei, coloniştii finlandezi care s-au stabilit în Michigan şi lucrau în industria cherestelei în partea geroasă din nordul peninsulei, obişnuiau să-şi ia aceste produse de patiserie umplute cu legume şi carne cu ei ca să aibă ce mânca la muncă. Dimineaţa, îşi aşezau bocceluţa caldă pe cap, sub căciuli, ca să aibă parte de ceva mai multă căldură până la ora prânzului.

Arunc pateurile în cuptor şi pornesc cronometrul. Douăzeci de minute – destul cât să pot să mai caut în cutie. Lucrurile încep să se aglomereze pe veranda mea după fiecare rundă de săpături. Sar peste nişte ziare mototolite şi iau plicul galben, aşezându-mă pe fotoliu. La expeditor scrie: „Studii universitare, Catedra de Psihologie”. Numele meu e scris pe partea din faţă cu un evidenţiator verde aprins. În mod clar e al meu, dar nu-l recunosc.

Căutând prin hârtiile dinăuntru, recunosc documentele parcursului meu academic. Un certificat care-mi atestă calitatea de membru pe viaţă al Psi Chi, societatea naţională de psihologie. O scrisoare în care sunt felicitată că am absolvit

printre primii 15 din promoţia mea şi sunt anunţată că am fost primită în Golden Key Internaţional Honour Society. Un alt certificat care îmi atestă calitatea de membru al Phi Beta Kappa, ceea ce, mi se spune, mă aşază alături de preşedinţi şi laureaţi ai Premiului Nobel.

De ce am fost eu, dintre atâţia oameni, selectată pentru astfel de onoruri rămâne un mister pentru mine. Mi se întâmplau atâtea lucruri în perioada aceea, încât nici nu-mi dădeam seama, ce să mai zic de apreciat, cât de importante erau aceste distincţii care mi se acordau. Strecurând paginile înapoi în plic, observ o altă coală, pe care-mi recunosc scrisul de mână. Când o privesc, primul lucru pe care-l observ este că e datată din semestrul al doilea al anului 2000. În acel semestru m-a găsit tatăl meu. Urmam cursuri care-mi acordau optsprezece credite, cu mult peste minimul de douăsprezece pe semestru, care era obligatoriu. Şi am obţinut punctaj maxim la fiecare curs în parte. Nu ştiu dacă am făcut-o ca să-i fac în ciudă tatei sau am făcut-o ca să uit de el.

Notele erau pentru mine dovada că supravieţuiesc, că tata nu mă înfrângea. Erau o măsură palpabilă a rezistenţei mele. Timp de patru semestre la rând, am obţinut punctaj maxim. Într-o perioadă când mă simţeam complet neajutorată, realizările academice au devenit modul în care îmi puteam recăpăta controlul asupra vieţii. Poate că ar trebui să-i mulţumesc tatei pentru impulsul pe care mi l-a dat ca să mă cufund în studiu pentru a fugi de realitate…

Împăturesc foaia, o aşez pe noptiera de lângă mine şi mă întind după *afghan*-ul[2] bunicii. Aroma mângâietoare a pateurilor care se încălzesc în cuptor mă învăluie. Mă afund în fotoliu, suportul pentru picioare se întinde şi mă îmbie la somn. Mă trezeşte cronometrul cuptorului. Cina e gata. Pateurile sunt primele pe lista de mâncăruri care mă fac să mă simt mai bine. Toamna, eu şi mama

facem împreună o mulţime, chiar şi mai mult de două sute odată, ca să le congelăm. Pot părea multe, dar, după ce sunt împărţite la toată familia, sfârşim prin a fi nevoite să le raţionalizăm înainte de venirea verii.

După cină, mă gândesc să mă ocup şi de altceva în afară de cutie, dar curiozitatea e mai puternică decât mine. *Doar un obiect,* îmi spun. *Unul şi gata.* Îngenunchiată lângă cutia deschisă, cotrobăi prin ea până dau de o poză cu mine şi pastorul Mueller dansând la o nuntă. Inima îmi bate mai tare. Îl iubesc atât de mult!

Am ţinut legătura cu mulţi dintre profesorii de la Salem de-a lungul timpului, iar întâlnirile ne emoţionează chiar şi acum. Cu pastorul Mueller nici nu pot să mă privesc în ochi fără să plângem. Nici să mă gândesc la el nu pot fără să mi se umple ochii de lacrimi. Dragostea şi instinctul de protecţie ale celor care m-au luat sub aripa lor la Salem n-au făcut decât să crească cu timpul. Domnul Milbrath, profesorul meu din clasa a patra, recunoaşte fără ocolişuri că încă îl supără zgomotul unui avion care trece pe deasupra în timp ce e pe terenul de sport. Pericolul a trecut, dar nevoia de a mă proteja e adânc înrădăcinată în el.

La un loc cu fotografia cu pastorul Mueller e şi o carte poştală veche de la doamna Janetzke. Ea şi doamna Norder au fost minunatele mele profesoare din clasa a cincea. Când a auzit că lupusul a recidivat, doamna Janetzke a luat legătura cu mine ca să mă încurajeze şi să se roage pentru mine. Mi-a cultivat dragostea pentru muzică, ştiinţe şi artă, dar cea mai importantă învăţătură pe care mi-a oferit-o a fost să-l slujesc pe Dumnezeu cu bucurie. Când tatăl meu ne-a regăsit prima oară, reacţia imediată a doamnei Janetzke a fost să ne invite numaidecât pe mine şi pe mama să ne adăpostim la ferma familiei sale. Ea şi soţul său aveau să ne ascundă bucuroşi cât

timp era nevoie. Nu i-am acceptat oferta, dar ne-a liniştit mult faptul că aveam această posibilitate.

Cu inima dându-mi pe dinafară de dragoste şi recunoştinţă, pun deoparte fotografia şi cartea poştală şi scot următorul lucru din cutie. Dar, în clipa când văd plicul cu timbrele florale, mă încordez de furie. Iar mă aflu faţă în faţă cu o parte a trecutului meu pe care m-am chinuit o viaţă întreagă s-o las în urmă. *De ce nu m-am oprit când era încă distractiv? De ce-a trebuit să mai cotrobăi?*

Am evitat cu succes acest plic de când mi l-a dat mama, acum vreo patru ani.

Eram la birou în ziua aceea, când mama a venit într-una din desele ei vizite. Locuiam la depărtare de câteva ore, dar nicio distanţă nu era destul de mare să ne facă să stăm departe una de cealaltă pentru mult timp. În timp ce eu eram la serviciu, ea a intrat şi şi-a făcut de lucru în bucătăria mea. În seara aceea, când am intrat în garaj, ştiam că îmi voi găsi teancurile de hârtii în ordine, aproape toate rufele spălate şi casa plină de cea mai minunată aromă de ceapă prăjită în ulei de măsline, carne fierbând şi orez aburind.

Mama a ştiut întotdeauna cum să transforme o casă – orice casă – într-un cămin. Pregătea mese îmbelşugate cu o eficienţă maximă, făcând şi curăţenie în timp ce gătea astfel încât, oricâte feluri de mâncare ar fi făcut, întotdeauna lucra într-o bucătărie ordonată şi curată.

Ştiind că programul de lucru lung nu-mi permite să gătesc mâncărurile persane care-mi plac atât de mult, mama profita de orice ocazie ca să-mi prepare felurile preferate. Moştenirea se transmite prin mâncare, iar ea refuza ca a mea să se piardă. Era hotărâtă să nu lase apatia tinereţii să-mi fure bogăţia culturală care era dreptul meu din naştere.

Când am sosit acasă în ziua aceea, am făcut mult zgomot, intenţionat, trântind portiera maşinii,

păşind apăsat pe trepte şi bătând la uşă înainte să intru.

— Bună, am venit, am strigat, privind pe după colţ în hol şi asigurându-mă că mama m-a văzut.

Deja de mulţi ani tresărea la orice zgomot, iar auzul ei nu mai era ce fusese odată. Adesea îşi ridica privirea şi vedea pe cineva în cameră, ceea ce-o făcea să tresară, să-şi ducă mâna la inimă şi să i se taie respiraţia.

Aşa cum mă aşteptam, stătea lângă aragaz. Amesteca într-o oală mare de *khoreshe bademjan,* o tocană delicioasă de vinete cu carne de vită înăbuşită, şi, ca întotdeauna, a clătinat din cap şi a spus cuvintele binecunoscute:

— N-am idee cum am ajuns să fac atâta. Am avut de gând să fac puţină.

Aşa spunea mereu când gătea o oală întreagă de *khoreshe.* Nu-mi aminteam să fi reuşit vreodată să facă puţin. Dacă se întâmpla asta, ce-mi mai rămânea mie de mâncat după ce pleca acasă?

Mama n-a înţeles niciodată cum o familie locuieşte în aceeaşi casă, dar nu mănâncă împreună, ci fiecare separat, când doreşte, aşezat la televizor sau în faţa calculatorului. La noi în casă, orele de masă însemnau timp petrecut împreună cu familia. Chiar şi atunci când eram copil şi eram doar noi două, eticheta se respecta zi de zi. Mâncarea se punea în vase pentru servit, cu linguri pentru servit. Masa se punea întotdeauna cu cel puţin un cuţit, o furculiţă şi o lingură, toate aşezate la locul lor. Iar şervetul, de hârtie sau de pânză, se aşeza pe genunchi. În timpul mesei, nu răspundeam la telefon, iar televizorul era oprit. Masa din sufragerie era locul unde petreceam timp împreună, discutând una cu cealaltă, iar conversaţia era mult mai gustoasă când era însoţită de mâncarea gătită de mama.

Când ne dădeam una alteia diverse vase, am întrebat-o cum fusese drumul până la mine. Ea m-a întrebat cum a fost la serviciu. După ce am

terminat cu plezanteriile, a trecut la ce o frământa cu adevărat.

— S-a mai întâmplat ceva care să-ţi dea de bănuit în ultima vreme?

Traducere: Iar îţi face tatăl tău probleme?

— Nu, a fost linişte.

Traducere: Ah, nu din nou! Ce mai vrea acum? De ce nu ne lasă odată-n pace?

— A încercat tatăl tău să ia legătura cu tine?

— Nu cred. Nu mi-am mai verificat e-mailul de la USM de vreo doi ani. Cred că a renunţat să-mi trimită e-mailuri la fiecare sărbătoare nesemnificativă atunci când căsuţa s-a umplut cu mesaje nesolicitate. Ce se petrece? S-a întâmplat ceva?

— Mahtob, ştii că dacă vei dori vreodată să iei legătura cu tatăl tău, eu nu mă opun. A fost întotdeauna alegerea ta.

— Ştiu. Dacă voiam să comunic cu el, o făceam – cu sau fără permisiunea ta. Dar n-am vrut niciodată. Nu mă interesează minciunile lui. Cum de vorbim despre asta?

— Am primit un pachet de la Kombiz. A vorbit cu tatăl tău. Kombiz crede că ar fi bine să reluaţi legătura.

Eram uluită.

— A spus Amoo Kombiz asta? Nu cred. Cum a putut? Poate să creadă ce vrea el. Eu nu deschid nicio cale de comunicare cu tata – şi cu asta, basta.

— Kombiz zice că tatăl tău e bolnav şi s-ar putea să nu mai aibă mult de trăit. Poate că ar fi bine să te gândeşti să iei legătura cu el, dacă nu pentru altceva, pentru problemele lui medicale. Nu ştii ce probleme de sănătate te aşteaptă în viitor. Poate că ar fi bine să afli mai multe despre istoricul medical al familiei lui. Amândoi părinţii lui au murit de tineri. Ameh Bozorg a avut şi ea nişte probleme. Nici nu ştiu dacă mai trăieşte. Kombiz spune că tatăl tău a făcut transplant de

rinichi. Ştii că prima dată când ai descoperit că ai lupus, ţi-a afectat rinichii.

Am luat o înghiţitură din salata persană, nevenindu-mi să cred ce auzeam. Întâi Amoo Kombiz mă îmboldea să vorbesc cu tata, iar acum şi mama încerca să mă convingă. *Ce se petrece aici?*

— Mahtob, ar trebui să te gândeşti la asta. Nu spune nu fără să fii sigură că asta îţi doreşti. Orice hotărâre ai lua, eu te susţin. Tatăl tău şi Kombiz au vorbit la telefon şi şi-au trimis e-mailuri. Kombiz mi-a trimis o scrisoare în care îmi cerea să-ţi înmânez corespondenţa lor. Ţi-a scris şi ţie o scrisoare.

— Nu e decât un alt vicleşug de-al lui tata. Când nu funcţionează o metodă, îşi schimbă tactica. Nu-l interesează decât să mă controleze pe mine şi să-şi perpetueze minciunile. Nu vreau să aud nimic din ce-are de spus.

Am făcut o pauză.

— Şi nu pot să cred că Amoo Kombiz a căzut în capcana lui. Cine să-şi dea seama de cum e tata cu adevărat şi de felul în care manipulează, dacă nu el?

— Atunci, poate că ar trebui să vorbeşti cu Kombiz. Poate că el reuşeşte să afle în locul tău mai multe despre starea de sănătate a tatălui tău. Citeşte doar ce e în pachet şi gândeşte-te înainte să iei o hotărâre.

Mi-a dat plicul, iar eu l-am aruncat mai încolo. Fierbeam de furie când mă gândeam că Amoo Kombiz al meu, unchiul adoptiv, mă trădase şi conspirase cu tatăl meu.

Amoo Kombiz şi tata au fost prieteni apropiaţi în cea mai mare parte a vieţii lor, dar prietenia lor s-a sfârşit după ce tata s-a purtat atât de rău cu mine şi mama în Iran. De-a lungul anilor, Kombiz i s-a alăturat mamei în efortul de-a mă creşte astfel încât să-mi respect şi să-mi apreciez rădăcinile

persane. Când eram mai mică, rodiile, sau *anar,* cum le cunoşteam eu, nu se găseau cu uşurinţă în Michigan. Kombiz locuia în California, unde se găseau din belşug şi, o dată pe an, îmi trimitea o lădiţă întreagă cu ocazia sărbătorii de *No-ruz.*

Rodiile sunt una dintre cele mai plăcute amintiri din perioada petrecută în Iran. E o adevărată artă să mănânci *anar.* Începi prin a rula fructul frumos, în formă de glob de Crăciun, pe blatul de lucru. Cheia e să apeşi destul de tare cât să spargi seminţele dinăuntru, astfel încât ele să-şi elibereze sucul, dar nu atât de tare încât să rupi coaja ca o piele a rodiei. Întregul proces cere timp şi multă răbdare. Îmi amintesc cum priveam nerăbdătoare când tata rula o rodie pentru mine, cum se auzea când membrana protectoare a seminţelor se rupe înăuntru, întreaga ştiinţă necesară ca să-ţi dai seama când rodia a fost rulată exact cât poate să reziste fără să se rupă coaja, încântarea cu care primeam o *anar* perfect pregătită atunci când tata mi-o punea în mâini ca să descopăr locul perfect de unde să muşc şi felul cum o duceam la buze şi-mi înfigeam cei doi dinţi din faţă în coajă ca să pornesc un adevărat gheizer de suc stacojiu şi delicios.

Rodia se dezumfla pe măsură ce beam sucul viu colorat şi proaspăt, lăsându-mă să strivesc şi seminţele din interior, la care nu se putea ajunge înainte. După ce sugeam şi ultima picătură de suc din *anar,* i-o înapoiam veselă tatălui meu. Cu mâinile lui puternice, rupea coaja în bucăţi, scoţând la iveală comoara de seminţe ascunse în inima fructului – seminţele la care, oricât ai fi rulat şi ai fi stors fructul, nu aveai cum să ajungi. Pe acestea, tata mi le răzuia cu degetul mare şi mi le punea într-un castron ca să le mănânc aşa cum copiii americani mâncau jeleuri sau bomboane gumate.

Mama a făcut tot ce-a putut să păstreze tradiţia, dar, fiindcă nu crescuse rulând rodii, nu era prea

pricepută. Uneori, grăbită, apăsa prea tare de la început şi coaja se crăpa. Alteori, nereuşind să înţeleagă indiciile rodiei, o storcea mai mult decât trebuia şi rodia pocnea, vărsându-şi sucul preţios într-o băltoacă, pe blatul de bucătărie. Apoi, ca să supracompenseze, se oprea prea devreme din rulat, înainte să profite de tot sucul, iar rodia rămânea plină de seminţe stoarse doar pe jumătate, care nu erau bune de mâncat. Dar, de cele mai multe ori, planetele se aliniau şi, radiind de bucurie, mama îmi înmâna rodia aşa cum trebuie. Nu ştiu care dintre noi aprecia mai mult aceste momente; ea, pentru că reuşise să-mi ofere un dar atât de preţios sau eu, pentru că îl primeam.

Transmiterea acestei tradiţii – şi nu numai – era un prilej de bucurie şi pentru Amoo Kombiz al meu. Uneori îşi planifica vizitele în timpul *No-ruz,* încercând să umple golul pe care-l lăsase tatăl meu. Adora să-mi spună poveştile tradiţionale de Anul Nou persan. Preferata mea era povestea berbecului.

— Mahtob Jon, începea el, vezi tu, noi locuim într-un univers nemărginit, pe o planetă care e ţinută-n loc de un berbec uriaş. Tot anul, berbecul ţine Pământul în echilibru pe un corn. Îţi dai seama că nu e lucru uşor. Planeta e destul de grea, iar berbecului îi oboseşte gâtul de la greutatea lumii. O dată pe an, chiar la echinocţiul de primăvară, berbecul îşi întoarce capul, mutând Pământul de pe un corn pe celălalt. Acesta este momentul când începem să sărbătorim *No-ruz.* Dacă stai pe loc şi priveşti cu atenţie, adăuga el zâmbind, o să vezi cum tremură ouăle de pe *haft sin.*

Aceasta nu era o noutate pentru mine. Văzusem cu ochii mei. Când eram în Iran, am fost bombardaţi de Irak chiar în clipa în care berbecul făcea schimbul de pe un corn pe celălalt. În anul acela, ouăle au făcut mult mai mult decât să tremure.

Mă uit acum la *haft sin* şi mă simt cuprinsă de gratitudine. Sunt atât de recunoscătoare că nu trebuie să-mi mai fac griji că ouăle tremură din alt motiv decât acela că berbecul mitic îşi întoarce capul. Mă concentrez din nou asupra plicului mic pe care-l ţin în mână. Timbrul se potriveşte cu sărbătoarea de *No-ruz* – sunt trei timbre de 41 de cenţi, fiecare înfăţişând o singură floare: o floare roşie şi ţepoasă, o lalea galbenă cu venaturi roşii pe fiecare petală şi un iris. Cu adevărat tipic pentru unchiul meu adoptiv să fie atent la astfel de detalii.

De-a lungul timpului, Amoo Kombiz a fost o influenţă constantă în viaţa mea, o legătură cu partea frumoasă a moştenirii mele persane şi o apărare faţă de pericolele ei. Amoo Kombiz al meu a fost cel care mi-a cerut să mă aşez ca să ne uităm împreună prin albumul lui fotografic învechit, unde mi l-a arătat pe tânărul volubil care avea să devină tatăl meu. Amoo Kombiz al meu, specialistul în fizică nucleară, a fost cel care mi-a dat idei pentru proiectele pe care le aveam de făcut la ştiinţele naturii în şcoala primară. Tot Amoo Kombiz a fost cel care a filmat ceremonia mea de absolvire a liceului şi m-a învăţat cum să conectez cablurile video la televizor ca să ne putem uita la filmele noastre.

Dar, reluând comunicarea cu tatăl meu, Amoo Kombiz a trecut de la a fi un prieten de încredere al familiei la un complotist care luptă pe două fronturi. Mă simţeam cu atât mai ameninţată, fiindcă Kombiz ştia atât de multe despre viaţa mea. Făcusem mari eforturi ca să-l împiedic pe tata să mă găsească. Nu voiam să fiu nevoită să-mi las din nou viaţa în urmă şi să fug.

Fiindcă mă simţeam trădată şi dezamăgită, n-am citit în seara aceea scrisorile pe care mi le-a dat mama. A doua zi, dimineaţa, am luat plicul şi l-am aruncat în grabă în geanta de laptop. M-am oprit doar cât să-i dau mamei un sărut pe obraz, am strigat „Să ai o zi bună” şi am pornit spre birou.

Lucrul s-a dovedit foarte bun în a-mi distrage atenţia şi, fără să apuc să-mi dau seama, când m-am uitat pe fereastră am văzut că maşina mea rămăsese singura din parcare. Mi-am oprit laptopul şi m-am întins după geantă – şi am văzut iar plicul. Oricât mi-aş fi ocupat timpul, ştiam că nicio activitate nu era suficientă pentru a mă elibera de nevoia de-a mă confrunta cu trecutul.

Oftând adânc, am început să întorc plicul pe toate părţile, admirând florile vesele de pe timbre. *E vorba doar de informaţii,* mi-am amintit, cum făceam neîncetat de când reapăruse tata în viaţa mea.

Tactica – să ia legătura cu Amoo Kombiz.

E bine că şi-a schimbat abordarea, mi-am spus. *Înseamnă că şi-a dat seama cât de lipsite de eficienţă au fost metodele lui anterioare. Acum e doar la o încercare distanţă de-a renunţa şi a mă lăsa în pace.*

E vorba doar de informaţii, mi-am repetat, sprijinindu-mă de spătarul scaunului şi scoţând din plic un teanc gros de coli scoase la imprimantă.

Prima scrisoare era de la Amoo Kombiz şi avea data de 22 iunie 2008. *E vorba doar de informaţii,* mi-am amintit din nou, trăgând aer în piept. Sub dată, era formula de început. „Dragă Betty Jon”, cuvântul *Jon* arătând afecţiunea. *Cum a putut să ne înjunghie în spate şi apoi să aibă îndrăzneala să îi spună Betty Jon? Cine se crede?*

E vorba doar de informaţii, am repetat, dându-mi seama că îmi creşte tensiunea, iar pielea de pe gât mi se umple de pete roşii, semn că sunt supărată. *E vorba doar de informaţii.*

> Dragă Betty Jon Salutări:
>
> Ce mai faci şi cum o mai duci? Nu mai am veşti de la tine de atâta vreme. Sper că tu şi Mahtob sunteţi bine…
>
> Surpriză, surpriză, ghici cu cine am vorbit de curând? Despre asta vreau să-ţi vorbesc în

scrisoarea aceasta.

Uite cum stau lucrurile. Vărul meu mi-a trimis adresa site-ului lui Javad Maroofi. Este cel mai cunoscut pianist din Iran. A murit acum câţiva ani. Mă uitam pe site şi am dat peste un alt compozitor persan, care locuieşte la Viena. Se numeşte Sassan Mohebbi. Mi-a amintit de Shardad Rohani, alt dirijor şi solist persan bine cunoscut. Cu ani în urmă… M-am uitat pe site-ul lui, unde erau câteva poze. Printre ultimele, era una în care apăreau el, Moody şi soţia lui Sassan. Întâi am crezut că e soţia lui Moody. Oricum, i-am trimis un mesaj lui Sassan, spunându-i că Moody era prietenul meu şi, dacă primeşti mesajul ăsta, te rog să-mi răspunzi. El a luat mesajul şi i l-a trimis lui Moody în Iran. O zi mai târziu am primit un telefon de la Moody şi am vorbit cât am vorbit, până s-a întrerupt convorbirea. Dar mi-a dat adresa lui de e-mail. I-am trimis-o şi eu pe a mea şi a doua zi m-a sunat. Apoi am sunat eu şi am vorbit pe îndelete. Am schimbat câteva e-mailuri. Ţi le ataşez. Aş vrea să vorbim despre asta.

Te rog, ascultă-mă până la capăt. Sunt încă 100% de partea ta şi poţi să ai 100% încredere în mine. Ştiu că n-are nicio scuză pentru ce-a făcut. Dar ştiu şi că o iubeşte nespus pe Mahtob şi vrea să ia legătura cu ea. Mai cred că doar Mahtob poate hotărî dacă vrea să aibă de-a face cu tatăl ei. Cred, mai ales pentru Mahtob, şi nu pentru Moody, că ar fi bine pentru ea să vorbească cu tatăl ei. Moody mi-a spus că şi-a pierdut amândoi rinichii şi şi-a cumpărat unul de rezervă, dar nu mai funcţionează nici acela. Merge odată la două săptămâni să i se filtreze sângele, la dializă. Am aflat de asta întrebându-l ce e cu bandajul de pe braţul lui în poza aceea. Asta mi-a spus.

Ştiu că a făcut un documentar care se cheamă *Without My Daughter.* A scos „nu”-ul. Mi-a spus că o să mi-l trimită. Nu l-am văzut. Oricum, am deja o părere despre el. Cred că e vorba mai mult de propagandă decât de un documentar. I-am spus că asta n-o să facă decât să creeze un alt obstacol între el şi Mahtob. Orice defensivă din partea lui ar deveni o ofensivă la adresa ta, iar lui Mahtob nu i-ar plăcea aşa ceva. Lăsând astea la o parte, din nou, la Mahtob mă gândesc. În adâncul sufletului, cred că în iertare găseşti o plăcere pe care n-o găseşti în răzbunare. Dincolo de toate, o iubeşte nespus pe fiica ta şi e mândru de ea. Ştiu că e problemă şi ar fi o problemă în mintea şi-n viziunea lumii.

Aş fi mai mult decât bucuros să fiu mijlocitor. Pot să organizez o teleconferinţă şi să fac legătura între tine/Mahtob şi el. În felul acesta, Mahtob poate să vorbească cu tatăl ei fără să se facă niciun fel de publicitate şi fără să mai afle cineva. Nu cred că Moody s-ar apuca să vândă aşa ceva.

O să vă las pe tine şi pe Mahtob să judecaţi toate astea. Nu-mi doresc, în niciun caz, să vă spun ţie sau lui Mahtob ce să faceţi. E decizia ei.

Te rog să citeşti schimbul meu de mesaje cu Moody. E interesant să vezi că spune da, ştie c-a greşit.

Oricum, îţi dau toate informaţiile, citeşte-le şi răspunde-mi, te rog.

Ai grijă de tine.

Cu drag, Kombiz.

Deja se întunecase afară, iar eu eram furioasă. Cu mâinile tremurând, m-am întins peste birou şi am tras jaluzelele. Speranţa că mama apreciase greşit intenţiile scrisorii se risipise. Kombiz chiar

încerca să înlesnească o întâlnire, ştiind perfect ce ne făcuse tata în Iran şi că eu şi mama trăiserăm zi de zi cu teama că ne va găsi. *Şi apoi a avut îndrăzneala să-mi vorbească mie de* iertare. *Mai lasă-mă! Ştia că l-am iertat pe tata. Credea că să-l iert înseamnă să-i mai îndur abuzurile?*

Am întors pagina şi am dat peste o scrisoare adresată mie. „Mult iubită Mahtob Jon." *Iar formula de afecţiune. Ce trădător.*

> Mult iubită Mahtob Jon,
>
> Sper că-ţi merg toate bine şi ai o viaţă minunată. Sunt sigur că aşa e. Tocmai i-am scris mamei tale şi i-am cerut să se gândească să-ţi dea voie să iei legătura cu tatăl tău.

De când am nevoie de permisiunea ei ca să comunic cu tata? A fost întotdeauna decizia mea. Oare de ce credea toată lumea că ea e cea care ia hotărârile când vine vorba de tatăl meu? Chiar şi în noaptea când am fugit din casa noastră, în Iran, eu am hotărât să mergem înainte. N-am vrut să mă întorc la el când aveam şase ani şi, cu siguranţă, nu vreau nici acum, la douăzeci şi opt.

> Am vorbit cu el de două ori şi am schimbat e-mailuri. Am ataşat mesajele noastre ca să le vezi. Vrea să ia legătura cu tine. E hotărârea şi alegerea ta. Eu mă gândesc doar la ce e mai bine pentru tine şi la cum ai să vezi toate lucrurile astea peste 20–30 de ani.

Ei bine, dacă nu m-am răzgândit în primii douăzeci şi doi de ani de la evadare, mi-e greu să cred că o s-o fac în următorii.

> Ştiu că te iubeşte cu adevărat şi regretă ce ţi s-a întâmplat.

Serios? Regretă ce mi s-a întâmplat? *Ceea ce mi s-a* întâmplat *a făcut* chiar el. *Asta înseamnă că regretă ce mi-a făcut? Îşi asumă răspunderea pentru actele lui? Pentru că din toate informaţiile rezultă că nu regretă decât că am fost mai deştepte decât el. Regretă că lucrurile n-au mers aşa cum a vrut el. Regretă că s-a descoperit că e un demon dominant şi abuziv. Chiar regretă alegerile pe care le-a făcut, care au distrus familia noastră? Mă îndoiesc.*

> Ştiu şi că presa europeană a încercat să organizeze o întâlnire între voi doi acum câţiva ani şi tu ai refuzat.

Exact! Vreau să fiu lăsată în pace. Vreau să nu mă mai hărţuiască.

> Sunt dispus să vă mijlocesc contactul şi să vă înlesnesc o convorbire telefonică. O să fac o teleconferinţă cu tine şi cu el. Nu trebuie să mai afle nimeni, în afară de mama ta. Dacă te hotărăşti să continui, din nou e alegerea ta şi decizia ta. Dacă nu vrei să mă amestec, îţi trimit numărul lui. Şi poţi s-o faci de una singură.
>
> Rupsesem legătura cu fratele meu din cauza neînţelegerilor legate de politică. Ne-am împăcat, în sfârşit, şi e un sentiment minunat să clădeşti o relaţie în loc s-o rupi.
>
> Din nou, aceasta e sugestia mea, hotărârea o iei tu. Orice-ai hotărî, eu te susţin.
>
> Cu dragoste, unchiul Kombiz.

Singură în birou, cu zumzăitul luminilor din tavan care se întrecea cu bubuiturile inimii pe care le simţeam în urechi, am dat pagina şi m-am pierdut imediat în lectura mesajelor pe care le schimbaseră. Când am terminat de citit, cuvintele

celor doi îmi răsunau în cap. Eram prinsă într-un vârtej de emoţii contradictorii.

Capitolul 31

„Doamne-Dumnezeule”, mă rog singură pe veranda mea, privind pentru prima dată după noapte aceea îndepărtată la plicul atât de temut. „Te rog, dă-mi ochi şi o inimă miloasă. Te rog, ajută-mă să-mi amintesc că aceste cuvinte nu sunt decât informaţii. Nu e niciun pericol, doar informaţii. Amin.”

După ce am citit prima dată scrisorile din pachetul de la Kombiz, am fost atât de supărată, încât am îndesat paginile la loc în plic, pe care l-am îngropat în cutia aceasta. Strategia pe care o abordasem mereu când a venit vorba despre a-i face faţă tatălui meu nu se schimbase. Rămăsesem hotărâtă să evit orice formă de comunicare cu el.

Ceea ce s-a schimbat însă a fost relaţia mea cu mult iubitul meu Amoo Kombiz. Întrucât se părea că îşi făcuse un scop din a mă face să mă întâlnesc cu tata, din păcate, am hotărât să-l elimin şi pe el din viaţa mea. Nu mă surprindea că tata se folosise de ocazia de a manipula încă o persoană ca să-l ajute să mă controleze. Surpriza a fost trădarea lui Kombiz, faptul că a căzut în plasa vicleşugurilor lui tata.

Timp de mulţi ani, am făcut eforturi susţinute pentru a considera atacurile tatălui meu „doar informaţii”. Aveam destul antrenament, dar tot e nevoie de un efort conştient. Când am învăţat să-mi controlez aceste gânduri, m-am simţit într-adevăr puternică. Mi-a permis să fac un pas înapoi şi să analizez obiectiv metodele tatălui meu, fără legătură cu emoţiile pe care mi le provocau. Din punctul acela, mi-a fost mai uşor să-i observ disperarea. Abia din această perspectivă am înţeles câtă putere aveam asupra lui. Poate că nu reuşisem să-l opresc din a mă hăitui, dar eschivările mele constante nu-l lăsau indiferent.

Când aveam şaisprezece ani, mesajul lui era că sunt fiica *lui;* îmi curge prin vene sângele Fatimei, iar el *nu-mi va da voie* să fiu altceva decât musulmană. Când aveam douăzeci şi doi de ani, invoca numele Dumnezeului meu, un Dumnezeu în care el îmi interzisese să cred, în încercarea zadarnică de a mă atrage în corespondenţă, folosind cuvinte precum: „Fie ca Domnul şi Mântuitorul nostru, Isus Hristos, să te aibă în…” Avalanşa lui de e-mailuri m-a făcut să nu mai fiu bună de nimic până când am învăţat să-mi schimb punctul de vedere şi să le consider „doar informaţii”. Uneori, în ciuda eforturilor, nu reuşeam deloc. Exact asta s-a întâmplat în seara când am stat singură în birou şi am citit pachetul de scrisori pe care-l ţin acum în mână. Chiar şi aşa, poate că am ignorat destul aceste pagini. În plus, e *No-ruz* şi mi-e dor de unchiul meu. Poate că e timpul să îngrop securea războiului, mai ales acum, că nu mai e nicio întâlnire de înlesnit. Acum chiar că nu mai e vorba decât de informaţii.

Tata a murit pe 22 august 2009. Am aflat de asta chiar în ziua în care s-a întâmplat. Un prieten din Germania a văzut la ştiri şi a sunat. Nu m-a influenţat cu nimic moartea tatălui meu. Din punctul meu de vedere, el a murit în ziua în care ne-a spus că nu puteam pleca din Iran.

Trag adânc aer în piept şi mă îndrept spre paginile citite pentru prima dată acum patru ani.

De la Kombiz pentru Moody

Dragă Bozorg, cum te-am numit mereu, Moody Jon:

M-am bucurat de telefonul de la tine şi mi-a părut rău să aud de problemele tale de sănătate. Dar, să începem cu începutul, adică Mahtob. Mereu m-am minunat de cât de încântătoare e. E atât de trist că n-ai văzut-o crescând. Dacă ne gândim prin ce-a trecut, a

ajuns foarte bine. A excelat la şcoală, a fost un copil sociabil, o persoană foarte responsabilă. Un lucru pe care sigur l-a moştenit de la tine sunt voinţa şi independenţa. N-a fost un om pe care să-l poţi convinge să facă ceva ce nu voia să facă. Îşi ascultă mama şi o iubeşte şi o respectă nespus. Ştiu şi am fost martor că Betty i-a dedicat întreaga ei viaţă, iar rezultatele sunt pe măsură…

Aşa cum ţi-am mai spus, nişte jurnalişti (de la televiziune sau un ziar) europeni au încercat, acum câţiva ani, să sponsorizeze o întâlnire între tine şi Mahtob în Europa. Ea era deja adult şi putea călători fără restricţii. Totuşi, Mahtob a refuzat ideea. Cred că acum e momentul potrivit să reluăm ideea şi să vedem dacă se poate pune în practică. Dacă iau legătura cu Betty şi Mahtob, o să încerc asta…

Cred că tu şi Mahtob aţi putea stabili o relaţie. În mod sigur, poţi să fii convins că Betty nu e, n-a fost şi nu ar fi împotriva acestui lucru. Sunt la fel de sigur de asta cum sunt că-mi ştiu numele. Nu s-ar amesteca deloc şi ar lăsa-o pe ea să decidă. Dacă nu vrea sau n-ar vrea, e hotărârea ei. Singurul lucru pe care poţi să-l faci e să-i faci o operaţie şi să-i scoţi gena aia pe care a moştenit-o de la tine. Dacă ai înlătura gena aceea, atunci ar fi dispusă să facă orice-i cere cineva.

Ca să-ţi dai seama în ce măsură Betty e lipsită de intenţii rele, e de ajuns să-ţi spun că n-ar avea nimic de obiectat dacă ea şi-ar alege un iranian drept soţ. De fapt, pentru un timp, Mahtob chiar a avut un prieten cu origini persane…

Eu cred că… religia e cauza celor mai multe nefericiri din viaţa omului, indiferent

despre ce religie e vorba. Dacă am aboli religia cu totul şi ne-am supune unui principiu unic, adică să-i tratăm pe ceilalţi aşa cum vrem şi noi să fim trataţi, nevoia de religie şi cauza abuzurilor ar dispărea. E pur şi simplu absurd că îi ucidem şi-i distrugem pe ceilalţi pentru că Dumnezeul pe care nu l-am văzut niciodată nu e Dumnezeul descris după percepţia altora. Îţi spun asta pentru că am observat odată că şi Mahtob are convingeri religioase puternice. Am discutat pe larg şi aşa am ajuns să cred asta. Ar trebui să accepţi că e alegerea ei, aşa cum am acceptat şi eu alegerea făcută de copiii mei…

Oricum, n-am idee dacă apreciezi judecata mea sau nu. Totuşi, dacă încă înseamnă ceva pentru tine, trebuie să-ţi împărtăşesc că ai, pur şi simplu, o fiică minunată. Aşa cum i-am transmis lui Sassan, pedeapsa cea mai potrivită pentru tine a fost să nu fii lângă ea şi să vezi cum creşte fata asta încântătoare a ta. Nu cred că altă pedeapsă ar fi fost mai potrivită.

Trecutul e trecut şi nu am de gând să insist asupra lui. Prietenii tăi au fost foarte dezamăgiţi, mai mult decât poţi să-ţi închipui. Am fost toţi şocaţi de ce ai făcut. Grija faţă de cauze caritabile poate fi împărtăşită altora. Totuşi, noi, cei care te cunoşteam şi te considerăm un lider, un erou, un om integru, înţelept, un conducător ca nimeni altul, am fost complet şocaţi. Oricum, într-o bună zi o să-ţi povestesc ce ne-a trecut prin minte..

Kombiz

De la Moody pentru Kombiz

Kombiz Jon, Ghorbanat Gardam!

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea frumoasă, lungă şi plină de informaţii. Mi-a plăcut s-o

citesc şi speram să nu se mai termine! M-a făcut să mă simt fericit şi trist, în acelaşi timp…

Îţi mulţumesc că mi-ai spus atât de multe despre Mahtob. M-ai făcut să mă simt şi mai mândru de ea decât eram înainte. Ştiam că e inteligentă şi are calităţi de conducător. Îi doresc fericire şi succese. Ştii că dragostea mea pentru ea e dublă: o dată pentru că e fiica mea şi, încă o dată, fiindcă din prima clipă când am văzut-o, am văzut la ea chipul mamei mele. În clipa aceea i-am mulţumit lui Dumnezeu că mi-a dat o fiică şi mi-a înapoiat-o pe mama pierdută când eram doar un băieţel. Aşa că am iubit-o şi am preţuit-o – iar ea ştia asta. O spun fiindcă, atunci când mă întorceam de la spital, alerga până la mine, mă îmbrăţişa şi mă săruta pe obraz, spunându-mi: „Tati mă iubeşte YE ALAME”.

Cât despre felul cum m-am purtat cu Betty cât am locuit în Iran, noi trei am fost o familie iubitoare. Cunoscând diferenţele culturale faţă de rudele mele iraniene, ne-am ţinut departe de ele şi, în schimb, am avut legături cu alte familii mixte (soţi iranieni cu soţii americane). Am avut un cămin cald şi prietenos (aş spune UN CĂMIN PLIN DE IUBIRE). Mulţi dintre prietenii noştri britanici şi americani ne invidiau pentru relaţiile din familia noastră. Din păcate, coautorul lui Betty de la filmul şi cartea *Numai cu fiica mea* a ignorat lucrurile astea şi, în schimb, a prezentat un bărbat crud şi abuziv, care a despărţit un copil de mama lui (sau invers). Şi Betty a fost prezentată drept o femeie abuzată. Dimpotrivă, eu mi-am iubit şi mi-am preţuit soţia şi fiica.

În general, am toată compătimirea pentru Betty (aşa cum e descrisă în CARTEA şi în FILMUL *Numai cu fiica mea).* Care om în

toate minţile şi bun la suflet şi cu o judecată DREAPTĂ n-ar avea-o?! O doamnă şi fiica ei iubită RĂPITE şi duse într-o ţară străină şi atât de necivilizată ca IRANUL; bătute cu regularitate; ţinute ostatice şi închise fără mâncare (puţinul pe care-l primeau era plin de VIERMI şi GÂNDACI) sau libertatea de-a vorbi sau ieşi din casă; care nu aveau apă să facă o baie (doar o dată şi jumătate în cele optsprezece luni petrecute în Iran – ştii, „Iranienii fac duş O DATĂ PE AN"; care au fost ameninţate cu moartea; care au fost nevoite să EVADEZE ca să fie LIBERE (în Statele Unite!). Prin ploaie îngheţată şi furtuni de zăpadă, cu o fetiţă (FIICA IUBITĂ), sub ochii rudelor lui pline de CRUZIME şi poliţia Pasdaran cea BRUTALĂ, pe lângă alte NEÎNŢELEGERI şi PERICOLE şi DEZASTRE NATURALE şi BOMBE şi EXPLOZII…

Nu numai că am COMPASIUNE pentru ACEA Betty şi FIICA ei, Bravo ei că a putut să-şi ducă FIICA peste Muntele Zagros îngheţat spre LIBERTATE (ar trebui să fie o eroină nu numai în ochii femeilor abuzate, ci într-ai TUTUROR oamenilor CINSTIŢI, indiferent de sex şi experienţe conjugale), ci am compasiune şi pentru SIMPATIZANŢII ei de peste tot în lume, mai ales pentru femeile care, la fel ca ACEA Betty, au fost abuzate şi tratate rău de către oricine, ce să mai zic de SOŢII lor!… Mai mult mă bucur să văd că sunt atâţia iubitori de libertate care se împotrivesc abuzului şi opresiunii. Dar, mai mult, sunt SURPRINS cât de puţini sunt la număr cititorii ei care iubesc JUSTIŢIA şi au respect pentru drepturile femeii!! (să fim cinstiţi, sunt ceva mai mulţi decât ocupanţii din aşa-zisa CASA ALBĂ – casa NEAGRĂ se potriveşte mai bine). Dumnezeu ştie,

sufletul meu plânge pentru o AŞA Betty şi pentru FIICA ei.

DAR O AŞA BETTY N-A EXISTAT NICIODATĂ!!

A fost doar creaţia domnului Willam Hoffer – nu fiica domnului Harold şi a Doamnei Fern Lover cu care m-am căsătorit eu pe 6 iunie 1977 la moscheea de pe Richmond Avenue în Houston, Texas SUA. Nici mamă pentru copilul meu n-a fost. Şi nici ADEVĂRATA Betty care a devenit doamna MAHMOODY! ADEVĂRATA Betty L. Lover, Smith care mai târziu a devenit ADEVĂRATA doamnă MAHMOODY, a fost o doamnă tratată ca o regină. La nuntă a primit ca zestre un set de inele cu diamant. Peste trei zile, de ziua ei, i-am oferit o petrecere surpriză împreună cu punci, tort, o masă îmbelşugată, un ceas cu diamant. La puţin timp după ce mi-am deschis cabinetul particular în Texas, am trimis bilete dus-întors pentru copiii şi părinţii ei ca să ia avionul până în Texas şi să-şi petreacă vacanţa de vară cu noi. Când eram la Corpus Christi i-am dus la restaurante de lux cu mâncare din toată lumea inclusiv Mexic, Irlanda, Japonia şi, desigur, la bufete cu fructe de mare. La fel cum am făcut cu alte rude, fraţi şi prieteni de-ai lui Betty, am făcut şi cu ei drumul de trei ore cu maşina până la oraşele de la frontiera mexicană ca să viziteze şi să facă cumpărături. Şi în vacanţă în staţiuni din Texas. Nu zic de excursiile la plajele cu nisip din Padre Island ca să înoate în apa caldă din Golful Mexic.

Trăgându-mi răsuflarea, îmi reamintesc, din nou, că nu e vorba decât despre informaţii. *Nu e vorba decât de informaţii. Nu e vorba decât de informaţii.*

În doar câteva luni cabinetul meu particular a început să meargă bine şi veniturile mele au ajuns în jur de 30.000 de dolari pe lună. La puţin timp după asta am cumpărat cea mai mare şi cea mai frumoasă casă de marmură cu două etaje într-un cartier bogat din oraş. Casa era înconjurată de iarba Sfântului Augustin, catifelată şi semănând cu un covor persan lucrat de mână. Avea o mulţime de flori cu o grădină de cactuşi unică şi măslini, palmieri, portocali şi grepfrut.

Nu e nicio coincidenţă că ADEVĂRATA Betty se bucura de un confort ASEMĂNĂTOR şi în Iran. Şi aici aveam o casă tip vilă în Pasdaran (partea bogată din nordul Teheranului), cu un gazon frumos, multe flori, câţiva pomi, inclusiv un cireş (Mahtob şi fetele vecinilor de vârsta ei ne culegeau cireşe). În plus, casa asta din Teheran avea piscină. Acesta, era un plus faţă de casa noastră din Texas. Casa era mobilată complet cu mobilier italian şi electrocasnice americane, şi covoare persane lucrate de mână, un TV color şi o orgă electrică. Era liberă să meargă la cumpărături sau să-şi viziteze prietenele oricând dorea (avea mereu o grămadă de ESKENAS de cheltuială). De câteva ori a cumpărat cadouri persane, lucrate de mână, şi le-a trimis părinţilor în State. Domnul William Hoffer, coautorul ei, a politizat nişte relaţii familiale frumoase ca să mă atace nu doar pe mine, ci şi Republica Islamică Iran.

Kombize AZZI ZAM, nu am venit în Iran ca să-mi arăt susţinerea pentru sistemul POLITIC din Iran, (deloc) în schimb, să ajut victimele de război, răniţii, care erau în general rudele mele, femei şi bărbaţi din oraşul meu, dacă nu altceva, compatrioţii mei.

Şi chiar dacă nu era aşa, erau FIINŢE UMANE. Fiind un medic iranian bine pregătit (Anestezist), aveam o datorie faţă de compatrioţii mei să-i ajut în timpul unui război nedorit impus de alţii! Pentru Dumnezeu, dacă eu, un medic iranian NU veneam să-i ajut, ar fi venit doctori din, să zicem, Canada, Olanda sau Franţa într-o ţară străină distrusă de război ca să ajute mulţimea de victime de război? Şi acum dacă faptul că am oferit astfel de servicii la un moment atât de critic într-o perioada atât de critică i-a supărat pe câţiva iranieni de dincolo de ocean, asta e. Sunt supăraţi pentru că n-au fost informaţi corect. Eu consider că ceea ce am făcut şi când am făcut-o merită un PREMIU DE RECUNOAŞTERE A MERITELOR CARITABILE. Sunt atât de mândru de ce am făcut. Cred că faptul că am predat la universitate şi am pregătit generaţii de medici tineri pentru ţara mea, pe lângă serviciile medicale pe care le-am oferit, e un lucru care ar trebui să-i facă pe toţi IUBITORII IRANULUI dacă nu mândri, măcar fericiţi. Pentru că AM FĂCUT ceea ce mulţi dintre ei doreau să facă, dar NU au avut ocazia s-o facă. Ştii, Prietenul la nevoie se cunoaşte. Cred că mi-am îndeplinit misiunea.

Acum, SINCER, judecă tu, am despărţit-o eu pe Mahtob de un părinte, sau Betty a despărţit-o pe Mahtob de TATĂL EI NATURAL? A PLECAT cu ea dintr-un cămin iubitor şi cald!

Poţi să trimiţi o copie a scrisorii ăsteia la prietenii noştri comuni ca să-i informezi asupra adevărului, poate că se răzgândesc cu privire la acţiunile mele. Îmi cer scuze dacă i-am făcut să urască.

Te rog să ţinem legătura. Transmite tuturor dragostea mea,

Ghobanat, Moody.

P.S. Transmite iubirea mea lui Mahtob, dacă iei vreodată legătura cu ea.

Câtă obrăznicie! Şi-a cerut scuze în faţa prietenilor, dar nu şi a mea! Şi ce scuză seacă, dacă tot veni vorba. Nu spune cu adevărat că-i pare rău. Vrea doar ca ei să creadă versiunea lui halucinantă asupra adevărului.

Respiră, îmi reamintesc. *E vorba doar de informaţii.*

De la Kombiz pentru Moody

Moody Jon Salaam,

Engleza ta e încă excelentă. Dă-mi voie să-ţi adresez o întrebare personală. În adâncul sufletului tău, nu consideri că ai făcut o mare greşeală? Nu pot să cred, când mă gândesc la ce-ai fost, la ce-ai fi putut avea şi la ce n-ai avut. Cum ai îndrăznit să mă laşi? L-ai lăsat până şi pe Faryar. Nici măcar nu ţi-ai luat rămas-bun. Te rog, nu-mi spune că era vorba de o vacanţă de două săptămâni. Dacă n-ai avea o diplomă de licenţă şi una de master în matematică, aş zice că eşti slab la aritmetică. Nu te-ai fi gândit că într-o bună zi diplomele tale în matematică au să te bântuie. Dacă nu te-ai fi specializat în matematică, acum ai putea avea o cale de scăpare.

Ei bine, prietene. Ai grijă de tine. Încă eşti un norocos. Ai o fiică fericită, în siguranţă, cu o viaţă minunată. Vise plăcute.

Kombiz

De la Moody pentru Kombiz

Kombize Azziz,

La tine e în jur de 1:30 pm. Sper că ţi-a plăcut prânzul, dar înainte să tragi un pui de somn, citeşte-mi răsp. la întreb. tale.

„Cum ai îndrăznit să mă laşi? L-ai lăsat până şi pe Faryar."

Nu v-am lăsat niciodată, măi. Nu aveam numerele voastre de telefon la mine. Aşa că n-am putut să dau de voi. Mă scuzaţi pentru asta.

„Te rog, nu-mi spune că era vorba de o vacanţă de două săptămâni."

N-a fost o vacanţă-de-două-săptămâni! Nici nu se voia aşa ceva! Aveam în plan să rămânem o vreme. Nu aveam o dată de întors. Deci în niciun caz n-a fost o vac. de 2 săpt. Şi dacă se termina războiul ne întorceam cu toţii în State. Nu era nevoie ca Betty s-o răpească pe Mahtob şi să facă atâta vâlvă! Era de-ajuns ca Betty să-mi spună că vrea să se întoarcă în America.

„Dă-mi voie să-ţi adresez o întrebare personală. În sufletul tău, nu consideri că ai făcut o mare greşeală?" Da, aşa e. Nu m-am gândit:

1) Că Betty ne va distruge familia. Avea o viaţă comodă aici în Iran pe care o invidiau mai toţi prietenii noştri străini!

2) Că guvernul iranian se va purta aşa rău cu mine. A trebuit să lucrez şi să predau aproape şase luni aproape gratis ca să-mi recunoască diploma de medic din America. În plus, colegii mei erau geloşi pe pregătirea mea americană şi pe priceperea mea. Mi-au făcut tot felul de probleme. În ciuda lor, am perseverat şi am ajuns să pregătesc generaţii întregi de medici pentru POPORUL MEU, un lucru pe care puţini l-ar face! Am fost atât de bun şi pentru atâta timp că până la urmă m-au numit MEDICUL ANULUI în 2003. Fără să le pese de această realizare, peste câteva luni

au organizat o lovitură şi m-au pensionat PESTE NOAPTE, preferând un tânăr medic din grupul lor mafiot. Desigur, pe de altă parte, mă bucur că am fost – şi încă sunt – de folos ţării mele şi poporului pe care-l iubesc! Să fim sinceri, m-a costat viaţa mea de familie, comodă, dacă nu şi mai mult.

„Engleza ta e încă excelentă."

…La naiba, am trăit mai toată viaţa printre vorbitori de engleză. Şi mai sunt şi din ABADAN!…

Fadayat, Moody.

De la Kombiz pentru Moody Dragă Moody,

Sper că sunt toate bune şi te simţi bine şi te bucuri de sănătate şi de viaţă.

O să-ţi scriu amănunţit şi-ţi voi dezvălui ce e-n inima şi-n sufletul meu. Ceea ce-ţi voi împărtăşi sunt gândurile, ideile şi credinţele mele, bune sau rele. Dacă nu-ţi împărtăşesc ceea ce simt şi ceea ce cred, atunci prietenia noastră n-are nicio valoare.

1) Despre relaţia ta cu Mahtob, sper şi mă rog la Dumnezeu să stabileşti o relaţie cu ea, dacă nu pentru altceva, de dragul ei.

Cred cu tărie că sângele apă nu se face. Cred că tu o atragi pe Mahtob şi Mahtob te atrage pe tine. Relaţia tată-fiică e la fel de sfântă ca relaţia mamă-fiu. Cred cu tărie şi sincer că orice om de pe pământ e extrem de norocos s-o aibă drept fiică. Aşa e de bună. Nu cred că poţi să-ţi dai seama ce om bun e Mahtob. Trebuie să înţelegi cu adevărat şi să crezi că a trecut printr-o traumă majoră în viaţă şi în ciuda iubirii şi respectului ce ţi-l port, cred cu tărie că tu ai fost cel care i-a provocat trauma.

Îţi acord prezumţia de nevinovăţie şi accept faptul că n-ai dorit, n-ai intenţionat şi nu i-ai urat să fie traumatizată. Te-am cunoscut şi te-am crezut un om plin de compasiune. Aveai compasiune faţă de pacienţi, prieteni şi asociaţi. Îmi amintesc perfect că toată lumea te respecta şi vorbea atât de frumos despre tine.

În ciuda acestor fapte şi cifre, ai făcut o eroare de judecată colosală. Ţi-ai dus soţia americană în Iran ştiind bine că vrei să-ţi creşti fiica în Iran în ciuda faptului că ştiai la fel de bine că mama ei va face tot ce-i stă în puteri să nu se întâmple asta. Mahtob a trebuit să treacă prin trauma fugii din Teheran în condiţii extrem de periculoase şi rele. Apoi, din vina ta, a crescut fără prezenţa, sfaturile şi dragostea unui tată iubitor.

În ciuda a tot ce a făcut mama ei pentru ea, a existat întotdeauna riscul să fie răpită. Acesta a fost un permanent prilej de probleme şi însăşi natura răului. Faptul că au pus alarmă la casă, la maşină, că a trebuit să fie mereu atente la ce e în jurul lor a dat naştere la o situaţie dificilă. În ciuda a tot, a crescut şi a devenit o femeie sănătoasă care nu urăşte şi nu blestemă bărbaţii. Cred cu tărie că dacă nu vrea să stabilească o relaţie cu tine, este 100% decizia ei…

Niciodată n-am auzit-o pe Betty vorbindu-te de rău, cel puţin nu în prezenţa mea. Trebuie să-ţi fie foarte clar că dacă ar fi spus minciuni în cartea ei, Mahtob e destul de puternică încât s-o fi tras la răspundere. Mahtob nu e deloc uşor de dus de nas. Îşi susţine părerea şi se luptă pentru lucrurile în care crede. Astfel de oameni nu sunt cei care ajung şefi de promoţie. De câte ori am văzut-o, m-am gândit la tine şi la cât de rău îmi pare că nu eşti acolo s-o vezi cum creşte.

2) Nu am niciun dubiu că o adoră pe mama ei şi aşa şi trebuie. A sprijinit-o din toate punctele de vedere şi i-a fost cel mai apropiat prieten în toţii anii aceştia.

Poţi să faci un documentar ca să contrazici cartea lui Betty, filmul sau declaraţiile ei. Fără îndoială, asta te-ar îndepărta şi mai mult de Mahtob. Orice ai spune în apărarea ta va fi tălmăcit ca o ofensă la adresa lui Mahtob. Îţi câştigi sprijinul altora şi poate şi compasiunea lor. Totuşi, spune-mi sincer, ce i-ar face asta lui Mahtob? Ar avea Mahtob o părere mai bună despre tine dacă ai înfrunta-o pe mama ei? Mama ei a fost, în ochii şi în mintea ei, salvarea. Apoi apare tatăl ei şi după atâţia ani scrie o carte, face un documentar şi o înfruntă pe mama ei. Doar dacă Mahtob n-a uitat complet prin ce-a trecut, atunci ai avea o şansă. Dacă ce-a scris Betty în carte e 80% adevărat, n-ai nici cea mai firavă şansă să-i câştigi dragostea.

3) Singura cale posibilă. Cu Mahtob (uită de oricine altcineva pe lume) ar fi, după umila mea părere, să recunoşti că ai greşit şi ai făcut o greşeală colosală.

E foarte plauzibil să te aperi în faţa ochilor şi minţii oamenilor din toată lumea. Totuşi, cu Mahtob, ea a fost de faţă. Ea-şi aduce aminte dacă a fost luată de lângă mama ei. Îşi aminteşte că ai pălmuit-o pe mama ei. Îşi aminteşte că ai ţinut-o prizonieră pe mama ei. Dacă aceste lucruri n-ar fi adevărate, ar fi urât-o pe mama ei pentru asemenea minciuni şi s-ar fi urcat în primul avion spre Iran imediat ce a împlinit 18 ani.

Nu se poate ca Betty să fi exagerat sau să fi minţit despre anumite lucruri. Dacă nu eşti de acord, mergi şi vorbeşte cu un psiholog

pentru copii din Iran. Fii cât se poate de cinstit şi deschis cu el. Discuţia va fi în spatele uşilor închise, doar între tine şi psiholog. Spune-i că aceste lucruri s-au întâmplat sub ochii lui Mahtob. A fost martoră la aceste evenimente. Acum e femeie în toată firea. Întreabă-l cum ai putea stabili o relaţie cu ea? Să-ţi spună un psiholog cum ar trebui să abordezi asta. Întreabă dacă documentarul tău ar ajuta sau ar face rău relaţiei tale cu Mahtob…

4) Moody Jon, dă-mi voie să fiu sincer cu tine. Sunt perfect de acord ca tu să te aperi şi să încerci să justifici ce-ai făcut. Poţi să faci asta cu oricine din lume în afară de mine. Eu am fost acolo, am fost martor şi ştiu absolut totul despre cazul acesta. Uite ce-mi amintesc şi de ce nu-ţi cred povestea:

a) Odată ce a început revoluţia, tu te-ai schimbat peste noapte. Ai pledat cu ardoare în favoarea lui Khomeini şi a faptului că Iranul trebuie să urmeze doctrina islamică. Îţi aminteşti acea lungă convorbire telefonică pe care am avut-o? Poţi încerca să-i convingi pe alţii că ai vrut să pleci în Iran în scop caritabil. Dar te rog să nu încerci cu mine. Ştii de ce? Asta mi-ar spune că-mi spui „eşti aşa de prost că pot să te duc cu preşul".

b) Când am călătorit ultima oară la Michigan te-am vizitat pe tine şi pe Betty. Îţi ascundea paşaportul, fiindcă-i era tare teamă că vrei s-o scoţi pe Mahtob din ţară. I-am spus să nu se ducă în Iran orice s-ar întâmpla. N-am înţeles niciodată de ce-a făcut-o. Când am luat cina la un restaurant, te-am întrebat dacă-ţi trecea prin cap să te duci în Iran să practici medicina. Mi-ai spus „cum aş putea, când nu ştiu termenii medicali şi procedurile din Iran".

c) Aşa cum ţi-am spus şi la telefon, eram la Atena ca turist. Am observat că-mi expirase paşaportul. M-am dus la ambasada SUA şi când aşteptam, am auzit o femeie americană vorbind cu funcţionarii cerându-le să ducă paşaportul ei american la ambasada Elveţiei şi să-l trimită la ambasada Elveţiei din Iran unde se va duce ea să-şi ia paşaportul. Îl făcuse la Teheran şi când a ajuns la Atena şi-a luat paşaportul american. Am intrat în vorbă cât am aşteptat şi mi-a povestit cât de grea e viaţa femeilor americane măritate cu bărbaţi iranieni. Apoi mi-a spus că era o doamnă din America la Teheran care se ruga de ambasada Elveţiei să o lase să iasă din Iran cu fiica ei. Soţul ei studiase medicina în America. În SUA încercasem să iau legătura cu tine şi te sunasem de câteva ori. Mi s-a răspuns că telefonul tău din Alpena a fost deconectat şi nu exista numărul. Am fost sigur că aţi plecat cu toţii în Iran. Când femeia asta, care era şi ea măritată cu un iranian în Teheran, mi-a spus în Atena despre o americancă ţinută ostatică în Teheran, am făcut legătura. Am întrebat-o pe femeie cum o cheamă. Nu era sigură, dar a zis că e ceva gen Mohammady.

Am zis, e cumva Mahmoody şi ea a spus o, da, asta e… Aşa, deci, când am citit în cartea ei că s-a dus la ambasada Elveţiei, am ştiut că e 100% adevărat.

d) Apoi am aflat veşti de la un persan. Un tip din Iran care plecase din Iran şi era în cercul tău de prieteni m-a sunat în California şi mi-a zis: am un mesaj pentru tine de la Betty Mahmoody. E în Iran şi e ţinută prizonieră şi este extrem de nefericită. A spus că vrea doar să ştii asta dar mi-a cerut să îţi spun să nu iei legătura cu Moody. Ar bate-o şi i-ar face viaţa imposibilă. În primul rând, nu ştiam unde eşti şi în al doilea nu puteam să

fac nimic căci i-aş fi pus viaţa lui Betty în şi mai mare pericol. Am fost foarte trist şi dezamăgit…

e) Când Betty a plecat în sfârşit din Iran şi s-a întors la Michigan, a luat legătura cu mine. Prima întrebare pe care i-am pus-o a fost: de ce te-ai dus în Iran când eu ţi-am spus să nu te duci? Îşi amintea că o prevenisem. Totuşi, mi-a spus că-i fusese teamă că dacă pleci doar tu cu Mahtob, n-avea să-şi mai vadă fiica niciodată. Pot să-ţi spun ceva? Cred că probabilitatea era de 95%. Cu alte cuvinte, dacă ai fi luat-o pe Mahtob în Iran, ai fi crescut-o ca pe o fiică a Islamului şi la dracu' cu mama ei. Ştii câţi bărbaţi din Orientul Mijlociu au făcut asta? Prin urmare, n-o învinovăţesc deloc pe Betty că a plecat în Iran cu tine… Mi-a zis că te-ai fi întors în SUA după ceva timp. Totuşi, tu ştiai că dacă te întorceai cu ea în SUA, ea ar fi divorţat în mod sigur de tine, şi a şi zis că aşa ar fi făcut. Din cauza asta, n-aveai nicio intenţie să te întorci în SUA sau să-i dai voie lui Mahtob să se întoarcă în SUA. Betty ar fi putut, dar fără Mahtob. De fapt, tu ai vrut ca Betty să vină în SUA ca să lichideze posesiunile voastre din Michigan. Din cauza asta nici când ţi-ai dat seama că nu ai dreptul să practici medicina, nu ai vrut să vii în SUA. Ai lăsat toate lucrurile în SUA ca s-o convingi pe ea că e vorba de o scurtă excursie în Iran. Ce-a mai convins-o că există o şansă să vă întoarceţi toţi a fost că ai jurat pe Coran să te întorci.

Când ai spus că ai fost victima politicii dintre Iran şi America nu sunt deloc de acord. Ai devenit victima propriilor tale prejudecăţi şi a fanatismului tău. Ai pus ideologia ta politică mai presus de binele familiei tale. Nu uit cum înjurai presa când te uitai la ştirile TV

acasă la tine, în Alpena. Înjurai America. Îmi spuneam „cum… face asta când soţia lui e americancă?”. Mă întrebam cum ai fi reacţionat tu dacă ea ar fi spus „La dracu’ cu Iranul?”. Îmi amintesc că ai spus cât se poate de răspicat „La dracu’ cu America”.

Nu poţi să amesteci religia cu politica şi mai mult ca sigur nu poţi să amesteci religia cu viaţa de familie. Prima şi cea mai mare responsabilitate a ta era faţă de fiica nepreţuită şi de mama ei.

Ceea ce ai făcut tu a fost un dezastru pentru imaginea Bărbatului Iranian şi a Musulmanului în ochii oamenilor din lumea întreagă. Odată am participat la o conferinţă uriaşă la Berkeley, în California. Participanţii erau în mare parte iranieni cu doctorate din SUA şi din alte ţări. Într-o după-masă se discuta despre *Numai cu fiica mea…* Chiar şi cei cărora nu le plăcea cartea lui Betty au spus că nu aveau niciun pic de înţelegere pentru acţiunile tale.

Nu cred că a avut nimeni nimic de câştigat din întreaga poveste. Betty n-a câştigat nimic. A avut o viaţă tristă. O viaţă sub ameninţarea permanentă de a-şi pierde copilul nu e viaţă. Mahtob sigur n-a câştigat, iar tu ai pierdut cel mai mult.

Nu era treaba ta să opreşti războiul sau să ajuţi pacienţii. Ai ajutat pacienţii aici şi ei sunt tot creaţiile lui Dumnezeu. Ce contează unde s-a născut cineva şi ce ideologie religioasă are. Până la urmă, el/ea e tot creaţia lui Dumnezeu. Ai ales să trăieşti în ţara asta. Pe diploma ta medicală nu scrie că salvezi numai pacienţi persani. Cu banii pe care-i aveai, ai fi putut sponsoriza câţiva copii din Iran sau Tibet dacă e vorba de-aşa.

Nu mai gândi în trecut, la dacă şi cu parcă. A trecut şi gata. Să tot arunci vina nu duce la

nimic. E o pierdere de timp. Trebuie să ai un scop principal. Şi acesta este să stabileşti o relaţie cu fiica ta.

Nu poţi face asta atacând-o pe mama ei. Dacă o înfrunţi pe mama ei, o să ai zero, nu mai mult de zero şanse să stabileşti o relaţie cu Mahtob. Există altă cale? Tu mi-ai fi prieten dacă eu aş certa-o pe mama ta? De ce ar face Mahtob altfel?

Ce-ai făcut pentru Betty şi Mahtob, de la mine nu primeşti niciun punct.

Sper că nu te-ai supărat pe mine că ţi-am împărtăşit ce e în sufletul meu,

Ghorbanat, Kombiz

Las scrisorile să-mi cadă în poală şi mă sprijin de spătarul scaunului. Tot trupul mă doare de încordare. Când citesc cuvintele tatei, încă aud mârâitul vulpii care m-a chinuit în copilărie. Cât îi detestam discursurile exagerate. Aparent, fără vreo provocare, se lansa în tirade – diatribe lungi pline de minciuni şi exagerări, denunţuri pompoase care de multe ori nu aveau sens mai deloc şi nu aveau nicio legătură cu realitatea. Cu cât ţipa mai mult, cu atât se enerva mai tare şi, în scurt timp, lucrurile degenerau cu siguranţă în violenţă fizică. Pot să-i văd glasul pe pagină, fiecare cuvânt evidenţiat – un pumn ridicat în aer.

Tremur de furie. Vreau să urlu la el şi să-i spun că a uitat că nu aveam o piscină; aveam două. Piscina lui Baba Haji şi a lui Ameh Bozorg avea puţină apă, verde şi stătută, tot timpul cât am stat la ei, iar cea din curtea apartamentului unde am locuit ultima oară era o gaură goală din ciment. Chiar dacă n-ar fi fost aşa, pisicile persane vagaboande ar fi făcut-o de nefolosit.

Atât de mult din ceea ce pretinde el, de fapt absolut tot ce pretinde el că a fost adevărat, e o minciună sfruntată. Dacă avea de gând să mintă, ar fi putut măcar să-şi facă minciunile plauzibile.

Dar, chiar dacă ceea ce-a spus ar fi adevărat, ar justifica brutalitatea lui? Aşa, i-a cumpărat soţiei lui un ceas cu diamante. Asta îi dă dreptul s-o ţină prizonieră sau s-o bată sau s-o ameninţe cu moartea? Aşa, am avut o piscină. Asta îi dă voie s-o bată pe mama în faţa mea sau să-mi spună că n-am s-o mai văd vreodată?

Ridic paginile şi trec din nou prin ele, furioasă. Cuvintele *şef de promoţie* îmi sar în ochi. Oare chiar îl întrebase tata pe Kombiz dacă fusesem şefă de promoţie? Dacă da, probabil că discutaseră despre asta. Oricum ar fi, Kombiz îi spunea că e un miracol că, în ciuda a ceea ce ne-a făcut el, am ajuns un adult echilibrat, iar grija tatei era dacă terminasem prima din clasă. *Tipic pentru el – obsedat de rang, prestigiu şi perfecţiune.*

Oare acestea erau rădăcinile timidităţii mele epuizante cu care mă luptasem atâta vreme? Niciodată nu m-aş fi ridicat la înălţimea aşteptărilor lui. Dacă ar fi avut un rol activ în viaţa mea cât am crescut, întotdeauna aş fi trăit cu sentimentul că cel mai mare efort, dacă nu era mai mare decât al tuturor celorlalţi, nu era destul de bun pentru el. El nu era preocupat de mine. El era preocupat de cum i-aş fi afectat imaginea. Voia să se poată lăuda că e tatăl şefei de promoţie. Îmi amintesc bine aerul lui important. Întotdeauna am vrut să cred că tatăl meu mă iubeşte, dar acum mă întreb dacă ştia ce este aceea iubirea. Era capabil de iubire? Iubirea lui pentru mine exista numai în relaţie cu el. Nu mă iubea pentru cine eram – pentru personalitatea mea, pentru caracter, pentru convingerile mele, nici măcar pentru realizările mele. Mă iubea pentru că eram *a lui.*

Din punctul de vedere al tatălui meu, nimic nu avea legătură cu mine. Mă folosea ca pe un pion în încercarea de a salva aparenţele şi de-a o ataca pe mama pentru ceea ce el considera lipsă de respect. Dacă ar fi crezut într-adevăr în povestea pe care o spunea lumii întregi şi dacă ar fi fost cu adevărat

îngrijorat pentru mine, după câteva zile, dacă nu ore, ar fi depus plângeri la tribunale pentru aşa-zisa mea răpire. Ar fi muncit neobosit şi ar fi folosit orice mijloace să mă aducă înapoi, aşa cum mama a fost neobosită şi m-a protejat de el.

Şi Kombiz şi-a dat seama! A înţeles că-mi aminteam singură ce se întâmplase. A înţeles că nu m-aş lăsa manipulată de minciunile tatălui meu. După toţi acei ani, tata rămăsese îndeajuns de arogant cât să-şi închipuie că mă poate minţi, iar eu aş considera că spunea adevărul, fără să ţin seamă de amintirile mele şi de amintirile mamei şi chiar de actele agenţiilor guvernamentale din Iran, Turcia şi Statele Unite – ca şi cum ar fi de ajuns ca el să spună ceva, iar vorbele ar deveni pe loc adevărate.

Era culmea afectării – ficţiune ca la carte. Nu dădea semne că ar ţine vreun pic cont de realitate. Tata îşi crea propria realitate şi, după părerea lui, cine spunea altceva greşea, pur şi simplu.

Privirea continuă să mi se plimbe peste pagini. „Premiu de recunoaştere a meritelor caritabile?” Din nou, victima era el. Întreaga lume îl nedreptăţise. Totul era despre el.

Ceea ce mă întristează cel mai mult după ce am citit aceste lucruri este să-mi dau seama că tata chiar nu a avut nici urmă de empatie pentru mine. Înţeleg că nu a avut empatie faţă de mama. E de înţeles – bine, cât poate fi de înţeles toată povestea aceasta – ca ea să fi fost ţinta dispreţului său. Dar să nu arate empatie pentru mine? Cunoştea adevărul. Ştia ce ne-a făcut. Cum putea să nu empatizeze cu mine, fiica lui, a cărei pierdere pretindea că i-a frânt inima?

Oare chiar avea sufletul atât de împietrit sau avea, pur şi simplu, halucinaţii? Ştia că minte sau spusese minciunile de atâtea ori încât deveniseră adevărate pentru el? Bănuiesc că nu contează, de fapt.

Efortul emoţional pe care mi l-a cerut confruntarea cu trecutul m-a obosit, sunt copleşită şi epuizată, dar fac un efort conştient să mă concentrez asupra aspectelor pozitive. Lucrurile bune din viaţa mea atârnă mult mai greu în balanţă decât cele rele sau dificile. Totuşi, pericolele din trecutul meu, reale sau doar percepute ca atare, continuă să iasă la suprafaţă. De fiecare dată când se întâmplă acest lucru, mă regăsesc blocată în acelaşi tipar. Mă simt ameninţată, ceea ce mă face să devin furioasă. Apoi trebuie să parcurg din nou întregul proces de acceptare.

Mă mişc cu greu până la bucătărie ca să-mi iau o gustare în miez de noapte, simţindu-mă mult mai bătrână decât anii pe care-i am. Am fost în vizită la Annie şi Vergine săptămâna trecută şi m-au trimis acasă cu sărmăluţe în foi de viţă şi hummus. Mi-am calculat cu grijă porţiile ca să nu le termin prea repede. Le scot din frigider şi pun ceainicul ca să-mi fac un ceai. Sprijinită de blatul de lucru, mănânc ultimele resturi de *dolmeh* şi hummus, savurând combinaţia de ulei de măsline şi mirodenii.

Cât aştept să fiarbă apa, mă întorc la scrisori. Ceea ce mă nedumereşte cel mai mult este că întâlnirea a fost propusă de Kombiz. Mă gândesc la momentul când am citit pentru prima dată aceste scrisori, în biroul meu. M-am simţit atât de trădată fiindcă iubitul meu Amoo Kombiz îi propusese tatălui meu să „stabilească o relaţie” cu mine. Un binecunoscut val de tristeţe se abate asupra mea. *Cum a putut să-mi facă una ca asta?*

Reamintindu-mi încă o dată că e vorba „doar de informaţii”, revin asupra cuvintelor lui Kombiz, sperând cu adevărat să găsesc un răspuns.

> Despre relaţia ta cu Mahtob, sper şi mă rog la Dumnezeu să stabileşti o relaţie cu ea, dacă nu pentru altceva, de dragul ei.

„De dragul ei.” Asta e. Nu avusesem urechi pentru aceste cuvinte înainte. Furioasă cum eram, încetasem să mai ascult după „sper şi mă rog la Dumnezeu să stabileşti o relaţie cu ea”. Mă hotărăsc să-i acord lui Kombiz prezumţia de nevinovăţie şi să încerc să-i văd motivele în lumina cea mai bună. Propunea o întâlnire de dragul meu. Nu trebuie să fiu de acord cu el ca să-i înţeleg punctul de vedere.

Afară, luna străluceşte puternic pe cerul senin. Grâul de pe *haft sin* creşte rapid. E aproape timpul să-l arunc. Privindu-l, mă întreb dacă şi Amoo Kombiz a plantat grâu anul acesta. Îmi trecuse prin minte să iau legătura cu el după ce am aflat că a murit tata, dar n-am făcut-o.

Îmi arunc din nou privirea peste cuvintele lui. „De dragul ei.” Oare îl convoca pe tata de dragul meu? Încerca să-l facă pe tata să-şi asume responsabilitatea pentru acţiunile lui, să recunoască faptul că el fusese cauza traumei din viaţa mea? Oare Amoo Kombiz chiar voia să-l convingă pe tata să-şi ceară scuze? Aceasta să fi fost ideea? Credea că scuzele m-ar ajuta în vreun fel?

Ceainicul începe să fluiere, aşa că mă întorc la bucătărie să-mi prepar ceaiul. Mă aplec deasupra cănii şi las aburul fierbinte să-mi încălzească faţa. Închid ochii şi trag aer adânc în piept, încet. Apoi expir, încercând să-mi eliberez trupul de tensiune.

„De *dragul ei.”* Aceste cuvinte îmi răsună în minte. *Ce altceva mi-a mai scăpat?*

Hotărâtă să mai citesc o dată paginile strict pentru conţinutul informativ, lăsând deoparte orice emoţie, mă ghemuiesc pe scaun şi o iau de la început. Forţându-mă să privesc cu alţi ochi, mă cufund din nou în conversaţia lor.

> Moody Jon, dă-mi voie să fiu sincer cu tine. Sunt perfect de acord ca tu să te aperi şi să încerci să justifici ce-ai făcut. Poţi să faci

> asta cu oricine din lume în afară de mine. Eu am fost acolo, am fost martor şi ştiu absolut totul despre cazul acesta…
>
> Ai devenit victima propriilor tale prejudecăţi şi a fanatismului tău.

Cum de înainte nu văzusem câtă dreptate are Amoo Kombiz? I-a spus tatălui meu toate lucrurile pe care i le-aş fi spus şi eu dacă aş fi simţit că merită să-mi asum riscul. Cât de fascinant că, dintre toţi, Kombiz a fost cel care i-a spus aceste lucruri tatălui meu. Aveau atât de multe în comun – amândoi iranieni, amândoi oameni de ştiinţă bine pregătiţi, amândoi iubitori de artă, amândoi foarte mândri de moştenirea lor culturală. Unde se despărţiseră drumurile lor?

Sunt multe lucruri legate de politica iraniană – şi americană, de fapt – pe care nu le înţeleg. Atât mama, cât şi Kombiz au descris la fel schimbarea din comportamentul tatălui meu. Într-o zi era un om vesel, sociabil şi bun şi a doua zi era un militant fanatic, predispus la accese violenţă. De ce a încetat tata să-i mai vadă pe oameni drept oameni şi a început să-i vadă drept iranieni sau americani, buni sau răi?

Continui să citesc şi altă imagine prinde contur în mintea mea – aceea a doi prieteni care îşi reiau relaţia de mult timp latentă. Îl văd pe fiecare în parte aşezat în faţa calculatorului, de o parte şi de cealaltă a globului pământesc, bucurându-se cu adevărat de reîntâlnire – râzând şi glumind, vorbind despre nimicuri şi împărtăşindu-şi amintiri frumoase, cu zâmbetele pălind doar când venea vorba de admiterea responsabilităţii.

> „Dă-mi voie să-ţi adresez o întrebare personală. În sufletul tău, nu consideri că ai făcut o mare greşeală?”
>
> „Da, aşa e. Nu m-am gândit… că Betty ne va distruge familia.”

Asta era. Tata a avut ocazia să spună adevărul, să-şi recunoască greşeala, şi el ce-a făcut? A aruncat vina asupra mamei. Mă întristează să citesc asta, dar, în acelaşi timp, îmi confirmă părerea. Este răspunsul la care mă aşteptam din partea lui.

Acesta este în mare parte motivul pentru care, în copilărie, am hotărât că nu vreau să vorbesc cu el. Nu simţeam nevoia să mă mai expun minciunilor şi manipulării lui. Dar o parte din mine şi-a păstrat, chiar până la sfârşit, speranţa că dacă va fi pus în faţa adevărului va fi sincer, cel puţin faţă de el şi faţă de mine. Bănuiesc că ar trebui să fiu recunoscătoare că n-am comunicat cu el şi, astfel, am fost scutită de o viaţă întreagă de amăgire.

Cred cu tărie că tata, până în ziua morţii lui, a fost ferm convins că mama şi nu propriul lui comportament a fost de vină pentru nefericirea lui. El considera că mama le-a creat o imagine rea iranienilor fiindcă a spus povestea noastră, în loc să vadă că faptele *lui* îi pun într-o lumină negativă naţia, cultura şi religia. Mama a făcut întotdeauna tot posibilul să traseze o linie clară între comportamentul unui om şi caracterul unei întregi naţii. Ea a fost cea care m-a învăţat să-mi respect moştenirea iraniană. Ce ironie tristă şi sucită că tata n-a putut să vadă asta.

Împăturesc scrisorile şi le pun înapoi în plic, apoi pornesc spre camera de lucru să-mi deschid calculatorul. Îmi trec degetele peste biroul din lemn de nuc şi-l simt revigorant de răcoros şi solid. Luminile ecranului licăresc, iar eu mă lupt să mă împac cu ceea ce tocmai am citit.

Ultima dată când am încercat să înţeleg conţinutul acestor pagini am fost copleşită de emoţii. M-am simţit furioasă, trădată şi ameninţată. Acum sunt doar tristă. Sunt tristă pentru tata şi alegerile lui greşite, tristă că şi-a

irosit viaţa aşa, tristă că atât de mulţi oameni au avut de suferit din cauza asta.

Când am aflat că a murit, am fost, pentru moment, uşurată. M-am gândit că, în sfârşit, toată povestea asta s-a terminat. Uşurarea a lăsat loc fricii de răzbunare din partea celor care-i îmbrăţişaseră cauza. Apoi, aproape în aceeaşi clipă, m-am simţit tristă. Nu eram tristă pentru tata, a cărui viaţă tocmai se sfârşise. Eram tristă că acest om lăsase o tulburare să-i conducă viaţa.

Caut pe Google cuvintele „DSM-IV criterii tulburare de personalitate narcisistă". Descrierea îmi apare pe ecran şi, într-o clipă, ochii văd adevărul pe care inima mea îl cunoştea deja: „grandoare… nevoia de a fi admirat… lipsa empatiei… autoimportanţă. Fantezii despre succes, putere, inteligenţă, frumuseţe sau iubire ideală. Exploatator cu ceilalţi". Şi aşa mai departe.

Nu-l scuză. Nu-i justifică acţiunile. În niciun caz nu face ca lucrurile pe care le-a făcut el să fie acceptabile, dar mă ajută pe mine să înţeleg. Mă ajută să înţeleg în ce măsură suferea tata de această tulburare şi implicaţiile pe care le-a avut asupra familiei noastre.

În chip straniu, mă simt uşurată. Am petrecut ani întregi încercând să înţeleg cum funcţionează mintea umană ca să pot să nu mă prăbuşesc eu. Şi totuşi am petrecut atât de puţin timp făcând cercetări despre ceea ce l-a împins pe tata să facă lucrurile pe care le-a făcut. Acum, după ce am fost atentă la conversaţia lui cu Kombiz, îmi dau seama că optimismul meu se datorează, în mare parte, lipsei lui din viaţa mea. Am avut parte de ce era mai bun din ambele lumi. Mama şi Kombiz şi mulţi alţii de-a lungul timpului au avut grijă ca eu să primesc partea bună pe care tata o avea de oferit, în timp ce m-au apărat, pentru mai toată viaţa, de caracterul lui distructiv.

Scrisorile îmi confirmă în mai multe moduri decizia de a-l exclude pe tata din viaţa mea. Sunt

totodată un dar, prin ceea că îmi oferă acum, la vârsta adultă: ocazia să arunc o privire şi să văd ce fel de om a fost. Era exact aşa cum mi-l aminteam şi acum nu mai e nevoie să mă întreb dacă amintirile nu cumva îmi erau distorsionate de părerile mele sau ale altora.

Nu era darul pe care intenţiona Kombiz să mi-l facă, dar era cel de care aveam nevoie. Ceea ce n-a înţeles Kombiz era că nu aveam nevoie să discut cu tata ca să fiu liniştită în privinţa locului pe care-l ocupă în viaţa mea. Făcusem asta cu mulţi ani înainte şi repetasem întregul proces, cu minuţiozitate, de câte ori reapăruse. Nici aceasta nu era o excepţie.

Capitolul 32

Sunt scăldată în lumină. Intră pe fereastra dormitorului şi mă încălzeşte cu strălucirea ei. Deschid ochii în faţa noii zile şi ştiu ce am de făcut. Mă înfăşor în jacheta veche a tatei şi mă opresc în bucătărie cât să pun de-o cafea înainte să mă întorc la biroul meu. Aroma reconfortantă a cafelei Berres Brothers' Highlander Grog umple camera când eu mă apuc să scriu:

> Bună, Amoo Kombiz,
>
> Mă gândesc atât de mult la tine, mai ales în perioada aceasta a anului. Mă rog să fii sănătos şi fericit, iar Anul Nou să-ţi aducă multe bucurii.
>
> Mama mi-a adus cutii întregi cu poze vechi. Unele au fost ale tatei, dinainte ca părinţii mei să se cunoască. M-am gândit că ţi-ar plăcea să vezi poza asta cu doi bărbaţi frumoşi.
>
> Ah, am pus şi o poză cu *haft sin*-ul meu. Singurul lucru care lipseşte e *anar* şi unchiul meu persan preferat. Cu dragoste, Mahtob

Scanez o fotografie alb-negru cu Kombiz şi tata şi o ataşez la mesaj. Înainte să apăs butonul Trimite, adaug cuvintele: „Cu întârziere, Eid Eshoma Mobarak!" la subiectul mesajului. Cu întârziere, un An Nou fericit.

E-mailul e unul în cuvinte obişnuite, cu siguranţă, dar au trecut ani de când n-am mai vorbit. Vreau să-i simt dispoziţia înainte să spun ce am de spus.

Nu mă face să-i aştept răspunsul prea mult. A doua zi dimineaţă, la trezire, îl găsesc.

> Bună, iubita mea Mahtob Jon:

Eide Shoma Mobarak şi ţie. Nu, încă nu e prea târziu pentru Eid Mobaraki. Sărbătorirea Anului Nou continuă până duminică, a treisprezecea zi din luna cea nouă. Noi o numim Sizdeh Bedar. Sizdeh înseamnă al treisprezecelea în persană.

Acest *No-ruz* e o tradiţie cu totul persană şi n-are nimic de-a face cu religia. Începe în ultima joi din an, când oamenii aprind focuri de tabără şi sar peste ele.

În timp ce sar, recită gălbejeala mea la tine şi roşeaţa ta la mine. Tradiţia asta a rămas din timpurile zoroastriene, când persanii venerau focul. Aprindeau focul, ceea ce însemna că-şi schimbă gălbejeala (slăbiciunea şi răul, aruncate în foc ca să ardă) şi-şi luau roşeaţa, puritatea, ardoarea şi căldura din foc.

Tocmai am făcut asta acum vreo două săptămâni, când proprietarul unui restaurant a aşezat pe asfalt, într-o parcare, patru recipiente, iar câteva sute de persani au venit şi au sărit peste foc. Copiii s-au distrat cel mai bine. Ce-a fost interesant e că au aşezat câteva straturi de recipiente de metal şi cărămizi peste asfalt şi, când au strâns totul, nu era nici urmă de stricăciune.

Cu mulţi ani în urmă, comunitatea persană din San Jose a hotărât să facă acelaşi lucru, dar într-un parc public. S-au dus la poliţie să obţină autorizaţia pentru un astfel de eveniment. Atunci le-au explicat poliţiştilor că o să facă câteva focuri de tabără în parc şi adulţii şi copiii o să sară peste ele.

Ofiţerii au întrebat: „ce-o să faceţi?!!!!!! focuri de tabără peste care o să sară adulţii şi copiii. Când v-aţi căutat la cap ultima oară”.

Au zis ei dar asta e o tradiţie persană de 4.000 de ani.

Au zis nu ne pasă, n-o s-o faceţi.

Aşa că, până la urmă, poliţia a spus: o să aducem o maşină de pompieri şi voi o să plătiţi pentru asta, iar noi vom supraveghea. Aşa au făcut, şi anul următor a fost ceva mai uşor. Totuşi, mai sunt şi idioţi pe planeta noastră. Două femei purtau fuste lungi, din nailon. Nu era nevoie decât să ia vreuna foc. Deja vedeam titlurile din ziarele de a doua zi.

M-a impresionat *haft sin*-ul şi am apreciat că mi-ai arătat poza cu tatăl tău. În primul rând, era doar tatăl tău, eu n-am mai văzut niciun alt bărbat acolo ca să justifice „doi bărbaţi frumoşi”. Cine era celălalt?

Alt lucru pe care vreau să ţi-l împărtăşesc e faptul că ai folosit cuvântul „tata”.

M-aş fi gândit că-i zici tatăl meu, şi nu tata. Mă bucur mult că ai ales cuvântul acesta. Nu ştiu dacă l-ai iertat vreodată sau nu. Sper, pentru binele tău, că da.

Am avut câteva discuţii sincere cu el după ce am luat legătura prin e-mail şi câteva convorbiri telefonice. Odată l-am întrebat dacă îi pare rău pentru ce a făcut. A zis: „desigur”. I-am trimis mamei tale acele conversaţii. Nu ştiu dacă ea le-a împărtăşit cu tine. Mi-a spus o dată că făcea 30.000 de dolari pe lună în Corpus Christi şi avea cea mai luxoasă casă din oraş. A dat cu piciorul la toate pentru ideologia lui religioasă. E atât de regretabil că s-a dedicat unei cauze lipsite de valoare, după părerea mea. Şi-a dat seama de eroarea lui de judecată, dar era deja prea târziu. Dacă vrei, îţi trimit conversaţiile cu el.

Spune-mi câte ceva despre tine. Cum stai cu studiile (ai terminat Universitatea şi te-ai făcut psiholog de copii)? Singură sau într-o relaţie? Cum stai cu credinţa religioasă? Îmi amintesc foarte bine cum am discutat odată despre religie într-o maşină şi erai foarte categorică cu privire la credinţa ta. Te rog să

mă ierţi, dar eu nu urmez nicio religie, cu atât mai puţin Islamul. Cred cu tărie că religia, ca credinţă, a făcut mai mult rău omenirii decât toate celelalte cauze la un loc. Cu toate acestea, respect dreptul fiecăruia de a avea o ideologie religioasă. Ai grijă de tine şi să fii sigură că te-am iubit şi o să te iubesc mereu.

Cu dragoste, unchiul K.

Simt cum mi se ia o povară de pe umeri când îi citesc cuvintele binevoitoare. Kombiz avea dreptate când i-a scris mamei „În adâncul sufletului, cred că în iertare găseşti o plăcere pe care n-o găseşti în răzbunare." Fac o rugăciune de mulţumire, apoi deschid ochii şi încep să scriu:

Dragul meu Amoo Kombiz,

E minunat să vorbesc cu tine! Eşti exact cum îmi aminteam, iar asta mă face fericită. Am râs în hohote când am început să-ţi citesc e-mailul şi am văzut că prima ta grijă a fost să mă înveţi despre tradiţia persană. Îţi apreciez mult învăţăturile. Nu-mi amintesc obiceiul de a sări peste foc. Singurele focuri pe care mi le amintesc din Iran sunt cele de după bombardamentele irakiene. Pare să fie o tradiţie distractivă şi e interesant de văzut cum culorile noastre au pătruns şi în cultura occidentală de azi. Dacă-i spui cuiva burtă-galbenă, îl faci slab sau laş. Ce frumos e să sărbătoreşti *No-ruz* cu atâţia persani.

Anul trecut de *No-ruz* am găzduit o cină importantă. Au venit pastorul meu cu familia şi colega mea de apartament din facultate cu familia ei. Eu şi mama am gătit tot felul de mâncăruri persane. Locuiam într-un apartament mic şi singurul loc unde puteam mânca toţi doisprezece era podeaua din camera de zi, aşa că am avut parte de o masă persană tradiţională, aşezaţi pe jos.

Erau câţiva copii mici care, când au auzit că o să mâncăm pe podea, au crezut că o să ne jucăm de-a cina, cu mâncare imaginară şi ceai imaginar. Să le fi văzut chipurile când am început să aducem platouri imense cu orez şi Koreshe şi Kebab şi să le aşezăm dinaintea lor. A fost aşa de distractiv! Am plantat grâu şi am vopsit ouă, iar ei m-au ajutat la *haft sin.* Le-am spus povestea pe care mi-o spuneai tu când eram mică, cea cu berbecul care ţine tot anul planeta pe un corn.

Anul acesta au venit mama şi Vergine în vizită… Oricum, Vergine a venit în ziua aceea fiindcă voia să gătească mâncare armenească cu mama şi cu mine.

Am gătit împreună de când eram mică. Aşa că am făcut *haft sin*-ul împreună şi, înainte să ne apucăm de gătit mâncarea armenească, am mâncat Shish Kebab cu sumac şi orez (să fi văzut cum arăta Tahdeeg-ul. Era frumos. Nu pot să-mi asum meritele, mama l-a făcut.) cu Ghormeh Sabzi şi Torshi-ul delicios al mamei. Încă mai face vara cât pentru întregul an.

Am găsit un restaurant cu mâncare persană autentică. Dar Torshi nu e bun. Mama l-a necăjit pe ospătar aşa de mult din pricina asta, că ne-a spus ca data viitoare să ni-l aducem de acasă şi să-i aducem şi lui. Ha-ha! Aşa am făcut. În ziua liberă, am fost acolo la prânz şi i-am lăsat un borcan cu Torshi. Nu lucra în ziua aceea şi n-am mai fost acolo de atunci ca să aflu dacă le-a gustat.

Cât despre poză, nu te mai subaprecia. Sunt convinsă că eşti încă foarte chipeş.

Mama mi-a adus cutii peste cutii cu poze amestecate. Nu le-am luat încă la mână pe toate, dar deja am găsit câteva foarte drăguţe cu tine şi familia ta. Într-o zi o să ţi le scanez şi pe celelalte.

Tata e tata. M-am împăcat cu asta. Era un consum inutil de energie să iau foc de furie de câte ori cineva îl numea aşa.. De câte ori vorbea cineva despre el, îl menţiona în legătură cu mine. O vreme am încercat să-i spun Moody, dar oamenii erau stânjeniţi, aşa că am învăţat să mă obişnuiesc să-i zic tata.

Da, l-am iertat pe tata. L-am iertat pentru ceea ce ne-a făcut în Iran probabil la mai puţin de un an după ce-am evadat. Ştiu ce părere ai despre religie, dar religia m-a învăţat să iert şi sunt recunoscătoare pentru asta. Ceea ce mi-a fost greu să-i iert a fost că s-a amestecat în mod repetat în viaţa mea. Eram îngrozită de el. Chiar şi atunci când nu spunea nimic, îmi era frică. Când a reapărut, mai ales atunci când eram studentă şi el filma la documentar, mi-a revenit şi ura. Acel amestec în viaţa mea, mai mult decât celelalte, m-a paralizat. Am devenit foarte, foarte deprimată şi sănătatea mea fizică a avut mult de suferit. Chiar mi-a făcut viaţa amară mulţi ani. A fost nevoie să-mi analizez mult sufletul ca să-l pot ierta încă o dată.

Felul cum ai apreciat-o pe mama e corect. E o femeie bună şi integră. Mi-a dat scrisorile tale şi m-a încurajat să comunic cu tata. Era de părere că mi-ar face bine mai ales să aflu mai multe despre istoricul lui medical, din cauza problemelor de sănătate pe care le-am avut de-a lungul anilor. Eu am fost cea care a ţinut morţiş să nu aibă nimic de-a face cu el. Îl iertasem, dar nu aveam încredere în el şi încă îmi era frică de el. Am refuzat să mai îndur vreun abuz sau vreo minciună din partea lui.

Când v-am citit corespondenţa, mi s-a întărit convingerea. Atât de multe din spusele lui sunt minciuni sfruntate. Tu spui că-i părea rău. I-am citit cuvintele iar şi iar, sperând să

văd acea tristeţe şi nu cred că e acolo. Lui îi părea rău că n-a obţinut ce voia. Nu-i părea rău de ceea ce făcuse. Nu-i părea rău pentru durerea pe care ne-a cauzat-o mie şi mamei. Nu-i părea rău că am trăit cu teama lui. Nu-i părea rău pentru cruzimea fizică şi emoţională. Îi părea rău doar că eu şi mama am scăpat şi că am spus lumii întregi ce-a făcut.

Cât despre dragostea lui pentru mine, cred că m-a iubit, dar nu m-a iubit pentru ceea ce eram. M-a iubit pentru că-i aparţineam şi-i aminteam de mama lui. N-a prea arătat vreun interes faţă de mine şi de binele meu. Pe el îl interesa să iasă basma curată şi să lovească în mama. Devenisem o obsesie pentru el, nu obiectul iubirii lui necondiţionate, ci, mai degrabă, simbolul unui afront pe care-l suferise.

Reluarea legăturii cu mine ar fi fost o victorie pentru el. Ar fi fost şansa lui să mă bombardeze cu minciuni, în încercarea de-a mă convinge că lucrurile pe care mi le aminteam nu se întâmplaseră niciodată. Chiar a spus asta într-un mesaj pe care l-a lăsat pe robotul mamei când filma la documentar…

Felul cum m-ai apreciat pe mine e, de asemenea, corect. Nu uitasem. De fapt, reacţia mea la auzul mesajului său a fost să mă întorc la mama şi s-o întreb: „A uitat c-am fost acolo!?”.

Când mama mi-a dat pachetul de la tine, am luat foc de furie. Eram furioasă pe *TINE* pentru că ai căzut victimă puterii lui de a manipula. Credeam că tu, în primul rând, poţi să vezi dincolo de farmecul şi minciunile lui. Am dosit plicul şi nu l-am mai scos de-acolo vreo doi ani.

Abia de curând am recitit acele pagini, şi-ţi datorez scuze. Tu ştiai adevărul şi i l-ai spus

cu curaj în faţă. N-ar fi trebuit să mă îndoiesc de dragostea şi de intenţiile tale curate. Niciodată nu m-ai trădat. Nu erai marioneta lui, tu nu-mi voiai decât binele. Ştiu că voiai tot ce-i mai bun pentru mine şi te respect că ai făcut ce credeai că e bine pentru mine. Îţi mulţumesc. Sunt convinsă că nu a fost uşor să te afli în poziţia aceea. Faptele tatei au avut urmări dezastruoase. Nu ne-a făcut rău doar mie şi mamei, şi pentru tine trebuie să fi fost greu să pierzi o prietenie la care ţineai atât de mult. Înseamnă mult pentru mine faptul că, în ciuda felului în care s-a purtat el cu tine, tu ai continuat să ne consideri pe mine şi pe mama ca făcând parte din familie.

Ca să-ţi răspund la întrebare, mi-am luat licenţa în psihologie, doar licenţa, şi lucrez în domeniu de la absolvire, din 2002. Cred că semăn cu tata. Mă interesează multe lucruri. N-am reuşit să-mi aleg unul şi să continui cu studiile postuniversitare, poate într-o bună zi.

Cât despre dragoste. Am evitat să am vreo relaţie cât am fost adolescentă, mai mult de teama de-a nu sfârşi lângă un soţ violent. Totuşi, mereu păream să am un prieten foarte apropiat, cu care aveam o relaţie platonică. Am avut mai multe astfel de prietenii apropiate de-a lungul timpului şi chiar şi în prezent sunt binecuvântată cu câţiva astfel de prieteni dragi. Dar abia după douăzeci de ani am început să las garda jos destul cât să am câteva relaţii mai serioase…

Cât despre religie, cred că viaţa aceasta e scurtă şi destul de nesemnificativă. Moartea noastră duce la o viaţă eternă. După mine, aceea e viaţa care contează. Pentru mine, religia înseamnă că, graţie morţii şi învierii lui Isus, eu îmi voi petrece eternitatea în rai, nu în iad – pur şi simplu având credinţă, nu datorită valorii mele, a faptelor mele, a

banilor mei sau a oricărui alt motiv. Pur şi simplu, prin credinţă, cu ajutorul harului divin, sunt mântuită pentru eternitate.

Ce-am de pierdut dacă cred? Dacă nu am dreptate şi moartea e sfârşitul, ce am pierdut? Nimic. Dacă Biblia e adevărată şi eu nu cred, după ce mor o să ajung în iad. Tu eşti matematicianul, deci tu să-mi spui – nu merită?

Sunt de acord cu tine când spui că, de-a lungul istoriei, oamenii au făcut şi continuă să facă lucruri oribile în numele religiei. Nicio religie nu e la adăpost de cei care-i deturnează cauza şi-o folosesc pentru a-şi atinge scopurile rele. Când aşa ceva se întâmplă, diavolul se bucură căci, pentru el, e o victorie.

Doar pentru că tata era persan şi a făcut lucruri îngrozitoare, nu înseamnă că toţi persanii sunt oameni îngrozitori. La fel şi cu religia. Şi, la fel cum nu-l iert pe tata pentru lucrurile pe care le-a făcut, nu-i iert nici pe fanaticii religioşi, indiferent de orientarea religioasă, pentru răul pe care-l fac.

Ca şi tine, ţin la valori precum libertatea religioasă şi separaţia dintre biserică şi stat. Departe de mine gândul de a-i spune cuiva ce trebuie să creadă sau să gândească. Cred că toţi ar trebui să fim liberi să luăm propriile hotărâri – bune, rele sau neutre.

Faptul că-ţi împărtăşesc credinţele mele nu înseamnă că trebuie să crezi şi tu ca mine. Dacă ar fi aşa, m-aş bucura? Cu siguranţă! La fel cum şi tu, dragul meu unchi, te-ai bucura dacă eu aş denunţa religia. Pe tema asta, mă tem, va trebui să cădem de acord că nu suntem de acord.

Sunt fericită şi sănătoasă şi am o viaţă frumoasă. Am trecut prin destule situaţii grele, dar viaţa e în continuare plină de binecuvântări nemăsurate. Biblia spune să fim

recunoscători în orice situaţie, şi asta încerc eu să fac. Am văzut cu ochii mei cum răul duce la foarte mult bine.

Ai auzit vreodată de poemul „Ţesătorul”? Ţi l-am ataşat. Îmi amintesc că eşti iubitor de artă. Poate că vei aprecia imagistica, chiar dacă nu eşti de acord cu semnificaţia lui. Când îl citesc, nu pot să nu mă duc cu gândul la frumuseţea covoarelor persane, parte atât de importantă a moştenirii noastre. Sper că te linişteşte să afli că l-am iertat pe tata. Nu sunt prizoniera ursuză a sentimentului de ură.

Sper că eşti bine şi-ţi trimit toată dragostea mea şi cel mai adânc respect,

Mahtob

Epilog

Cartea aceasta mi-a oferit un dar frumos. Amintirea durerii şi a suferinţei din trecut, pe care am dus-o cu mine timp de atâţia ani, nu trebuie s-o mai port cu mine. Pe când las jos stiloul, pun deoparte şi acele amănunte. Îmi eliberez mintea şi inima de datoria de a-mi aminti.

Tamoom… s-a terminat. Nu mai sunt bântuită.

Acum sunt liberă.

Mulţumiri

În primul rând şi cel mai important, îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru ocazia de-a porni în această aventură literară. Unii oameni sunt mânaţi de o dorinţă aprinsă de a-şi spune povestea, de-a fi auziţi şi înţeleşi. Din adâncurile fiinţei lor emană o nevoie, o dorinţă nestăpânită chiar de a scrie despre experienţele lor. Eu n-am simţit niciodată această nevoie. Şi totuşi, încă din copilărie, alţi oameni mi-au cerut să le spun povestea mea – străini care au ajuns să afle câte ceva despre mine din cărţi sau filme, de la jurnalişti, documentarişti şi editori. Interesul lor mi s-a părut flatant şi destul de tulburător. Aşa că am acceptat această invitaţie cu sinceră smerenie şi deplină apreciere a oportunităţilor pe care Dumnezeu mi le-a scos în cale.

Acest proiect nu s-ar fi realizat probabil fără eforturile Anjei Kleinlein. Anja a fost o legendă în lumea editorială şi o foarte dragă prietenă de familie. Timp de mulţi ani, visul ei a fost ca eu să scriu o carte în care să-mi împărtăşesc experienţele aşa cum le-am văzut şi să scot la lumină tot binele care a izvorât din răul din viaţa mea. În ultimul an de viaţă, Anja a lucrat neobosit ca agent al meu, negociind termenii contractului. Pentru ea, a fost muncă voluntară. Aş vrea să fi terminat de scris la timp, astfel încât să vadă cum cartea capătă formă înainte să fie chemată la ceruri.

Scrierea a fost o provocare din mai multe puncte de vedere şi sunt extrem de recunoscătoare pentru sprijinul arătat de familie şi prieteni. Ca întotdeauna, s-au strâns în jurul meu şi au făcut tot ce le-a stat în puteri să mă încurajeze şi să mă susţină în toată perioada aceasta de reflecţie, îndelungată şi deseori dureroasă. Le sunt îndatorată în mod special celor doi noi agenţi ai mei, Michael Carlisle, care, după mulţi ani, a

revenit în viaţa mea călare pe un cal foarte alb, şi Sebastian Ritscher, care şi-a asumat un risc cu un străin. Împreună, m-au eliberat dintr-o situaţie ce devenise cu adevărat toxică.

În ultimul rând, dar nu cel mai puţin important, îi mulţumesc mamei pentru iubirea necondiţionată şi pentru înţelepciunea ei. Poate că acum, că am terminat de scris, îmi va spune, în sfârşit, ce evenimente ne amintim în mod diferit.

[1] *The Guernsey Literary and Potato Peel Pie Society, The Help, The No. 1 Ladies' Detective Agency* (n.tr.).

[2] *The Glass Castle, Water for Elephants* şi *The Secret Life of Bees* (n tr.).

[3] Betty Mahmoody, William Hoffer, *Not Without My Daughter* (n.tr.).

[4] Jocuri de cărţi americane (n.tr.).

[5] Început (engl.) – ziua acordării diplomelor de absolvire (n.tr.).

[6] Tipul cu gâzele (eng.) (n.tr.).

[7] Cărăbuş (eng.) (n.tr.).

[8] Fără fiica mea (n.tr.).

[9] Pătură din lână croşetată sau tricotată (n.tr.).

Table of Contents